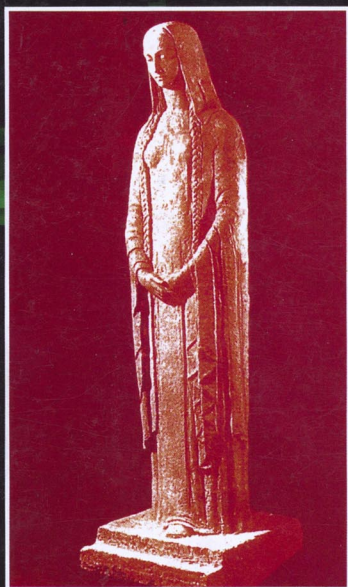

VIRGILIU Z. TEODORESCU

SCULPTORUL

MIHAI ONOFREI

MĂRTURII MONOGRAFICE

JUNIMEA

VIRILIU Z. TEODORESCU

SCULPTORUL MIHAI ONOFREI

MĂRTURII MONOGRAFICE

Coperta: *Vasilian DOBOȘ*

**CARTE APĂRUTĂ CU SPRIJINUL FINANCIAR
AL MUZEULUI JUDEȚEAN
„ȘTEFAN CEL MARE“ VASLUI
(Director - Ioan MANCAȘ)**

ISBN 973-37-0860-7

© Editura JUNIMEA, Iași - ROMÂNIA,
Bd. Carol I, nr.3-5, Iași, 6600, tel./fax: 0232-410 427

www.cimec.ro

VIRGILIU Z. TEODORESCU

**SCULPTORUL
MIHAI ONOFREI
MĂRTURII MONOGRAFICE**

**Editura JUNIMEA
IAȘI • 2003**

*Recunoștință familiei pentru sprijinul
și înțelegerea acordată și tuturor acelor
care au fost alături de mine în promovarea acestei cărți.*

V.Z.T., 2001

MIHAI ONOFREI – PRIVILEGIUL TALENTULUI

În primele două decenii ale secolului XX, arta ieșeană dădea serioase semne de emancipare în sensul unei fertile sincronizări cu orientările și exigențele artei europene. Prezențele studenților români în atelierelor academiilor de artă din occident, contactul nemijlocit cu peisajul artistic atât de dinamic și deseori insurgent, determinau reflexe culturale pe măsură și, implicit, restructurarea tipului de viziune artistică în acord cu o stilistică din ce în ce mai personală.

În context, este cunoscută revolta tînărului Tonitza, cel care puse pe jar conducerea Școlii de Belle Arte de la Iași prin solicitările adresate lui Nicolae Iorga. În fond, tînărul Tonitza cerea lucruri astăzi atât de firești: renunțarea la obositoare studiile de atelier după model antic și ieșirea la peisaj, la lucru în priza directă la real. Profesorii întîrziu în substanța unor ecouri academiste, în lungi ședințe de poză, avînd drept modele sârmane țigănci din Păcurari, travestite în chip de Venere. Privirea spre trecut nu era neapărat dăunătoare, dar spiritul tînăr dorea altceva, o abandonare a sugestiilor alegorice în favoarea miracolului realității. Cu toate acestea, în timp, s-a dovedit că **lecția școlii** le-a permis artiștilor tineri să meargă mai departe cu adevărat.

Imediat după generația Tonitza – Dimitrescu, s-a impus la Iași tripla **Băeșu – Bălțatu – Onofrei**. Acești artiști, maturizați prea repede de experiența frustrantă a războiului, au decis că împreună vor izbuti mai ușor să atragă atenția asupra lor. Calculul s-a dovedit exact, iar rezultatul a fost favorabil și imediat. Succesul expoziției lor comune, din 1919 de la București (Sala Mozart), le-a validat talentul, iar comentariile au fost pe măsură. Printre cele mai autorizate voci a fost și aceea de mare prestigiu intelectual și profesional a lui **Alexandru Busuioceanu**. Criticul a perceput cel mai exact impactul prezenței ieșenilor la București. Atunci s-a vorbit despre ei ca despre cea mai substanțială promisiune a artelor din Moldova. Urmările sunt cunoscute: Băeșu, Bălțatu și Onofrei primesc burse de studii în Italia și fiecare va primi lecția italiană cu încrederea împlinirii propriului destin artistic. Onofrei a lucrat în atelierul lui Ettore Ferrari, Băeșu și Bălțatu în colonia romană de pe Via Margutta. Prezențele italiene i-au făcut remarcați în sensul temeiniciei talentului și dorinței de afirmare. După acest moment însă, fiecare a evoluat potrivit propriei opțiuni estetice și datelor de personalitate.

Mihai Onofrei s-a exprimat deopotrivă în pictură și sculptură, aceasta din urmă fiind adevărata vocație. În mediul ieșean, a fost marcat

de spiritul sculpturii neoclasice, unde sugestiile alegorice nu lipseau. Cu timpul, s-a deplasat spre dimensiunea eroică a istoriei, identificată în compoziții simbolice și în marile ei personalități. A perseverat toată viața în sfera portretului, a profunzimilor chipului uman. Bun cioplitor în marmură și piatră, **Mihai Onofrei** a fost, concomitent, un înzestrat modelator. Lucrările lui în gips sau turnate în bronz au avut întotdeauna o volumetrie atașantă și în perfectă relație a părții cu întregul. Acest înnăscut simț al formei, proporțiilor și expresiei caracterizante a făcut din opera sculptorului un mesaj umanist generos în sensuri, împlinit în morfologic.

Cartea semnată de **Virgiliu Z. Teodorescu** valorifică o minuțioasă documentare și atrage atenția asupra creației unui artist de certă autoritate profesională. Identificarea lucrărilor, a locurilor de amplasare, tehnica în care au fost realizate conduc, toate, la impresia unui aproape complet **dosar Onofrei**. Urmează ca asemenea material să se regăsească într-o viziune critică de tip integrator, spre a putea fixa, deplin și definitiv, locul lui Mihai Onofrei atît pe orizontala timpului generației sale, cît, mai important, pe verticala marilor linii de forță ale artei plastice românești dintotdeauna.

Valentin Ciucă
critic de artă

Iași, 23 martie, 2003

*„Încredere în mine am.
În viață, ce mi-am dorit am realizat.
E drept că niciodată n-am visat imposibilul.”*

Mihai Onofrei, 1935.

Incursiuni documentare

Școala românească de sculptură a promovat la începutul secolului al XX-lea valoroși creatori care, prin completarea studiilor la școlile europene și prin călătoriile efectuate pentru a lua contacte nemijlocit cu realizările predecesorilor și contemporanilor, au contribuit la îmbogățirea Patrimoniului Cultural Național prin lucrările concepute în decursul anilor de activitate. Discreția lor, metamorfoza societății românești din ultimele decenii, inaccesibilitatea studierii unor izvoare documentare au determinat o nejustificată ignorare, optându-se pentru o formulă comodă de a menționa numai 4-5 nume de sculptori români ca valoroși creatori. Lipsa unor monografii despre fiecare din artiștii plastici care au lucrări incluse în muzee de artă, colecții particulare și chiar în forul public, este păgubitoare.

În acest context considerăm necesar să întreprindem incursiuni documentare care să permită reunirea informațiilor pe care le-am adunat până în prezent. Precizăm că nu considerăm completă această evidență referitoare la informațiile privind activitatea sculptorului Mihai Onofrei, sperând că lectura va determina semnalarea și a altor multe izvoare care vor conduce ulterior la elaborarea unei monografii, instrument necesar pentru toți cei care operează cu definirea valorilor de Patrimoniu Cultural Național sau local. Pe această cale vom putea răspunde și instituțiilor de cultură sau colecționarilor particulari de peste hotare, la întrebările referitoare la viața și activitatea artistului, elemente esențiale ale definirii și clasării pieselor deținute, integrării lor în cataloage de specialitate.

* * *

Mihai Onofrei s-a născut¹ la 4 iulie 1896, la Boțești, județul Vaslui, în familia învățătorului Pavel Onofrei². Copilăria l-a purtat pe plaiurile unde tatăl și-a desfășurat activitatea. Școala primară a urmat-o³ la Boțești, iar

gimnaziul⁴ la prestigiosul așezământ "Anastase Panu", din Huși. Au fost anii în care s-au evidențiat viitoarele sale calități, dovedindu-se talentat la desen. Remarcându-i-se posibilitățile native, a fost îndrumat să frecventeze școlile care urmau să-l călăuzească pe drumul creației artistice. La Iași a urmat cursurile Școlii Naționale de Arte Frumoase⁵.

În anul 1915 s-a înregistrat⁶ debutul lui artistic. Vitregiile anilor primului război mondial le-a cunoscut nemijlocit, fiind parte la dureri dar și la activități care au ajutat la depășirea dificultăților. Mobilizarea tuturor energiilor umane l-a dus, în anul 1916, la Dorohoi, unde a urmat⁷ cursul unei școli militare. După terminarea școlii a fost repartizat la Armata Operativă, care avea misiunea de a apăra Carpații Orientali. Era una din zonele fierbinți, unde presiunea inamicului se manifestase în anul 1916 și care acum, în 1917 se exercita cu intenția expresă de a trece în postura de biruitor peste acest ultim perimetru al României libere, pentru a debușa spre grânarul Ucrainei. În anul 1917, îl găsim între combatanți⁸. Pentru trecerea botezului focului și a îndeplinirii misiunilor primite, de mare ajutor moral⁹ i-a fost și relația cu mai vârstnicul ofițer în rezervă, locotenentul profesor Tiberiu Crudu¹⁰ care, operativ, a remarcat calitățile noului venit și a căutat să-l protejeze recomandându-l superiorilor¹¹ pentru a-i fi valorificate posibilitățile și cunoștințele dobândite în munca de propagandă. Astfel s-a aflat transferat în rândurile celor care au contribuit la susținerea morală a luptătorilor de pe linia frontului, mobilizați de îndemnul electrizant al generalului Eremia Grigorescu¹² "Pe aici nu se trece!". La Onești, în anul 1917 a fost amenajată clădirea care a adăpostit "Casa Națională", menită a patrona activitatea culturală din zonă. Pentru sala de spectacol Mihai Onofrei a pictat¹³ cortina. În ambianța durerii și a solidarității umane a realizat¹⁴ numeroase desene care i-au servit ulterior la modelări ce au immortalizat propriile impresii, înscriindu-l în rândul artiștilor care s-au documentat la fața locului, cunoscând nemijlocit tragedia și suprema jertfă pentru apărarea gliei strămoșești.

După încetarea ostilităților, după mărețele înfăptuiri care au condus la Marea Unire, s-a reîntors la Iași pentru a-și finaliza pregătirea în cadrul școlii, acum însă specializându-se în sculptură la clasa profesorului Ion Mateescu¹⁵. Impresiile de maximă solicitare de pe front i-au impus, ca împreună cu Aurel Băeșu¹⁶ și Adam Bălțatu¹⁷, să ofere publicului posibilitatea de a-i cunoaște și a le remarca valențele realizărilor acelor ani. În toamna anului 1919, cei trei artiști au organizat în sala Mozart¹⁹ din București o expoziție de pictură și sculptură. Prezent în incinta expoziției, Mihai Onofrei a putut înregistra reacțiile publicului vizitator. Aprecierile favorabile

pentru sculpturile expuse nu s-au concretizat însă și prin achizițiile pe care le dorea realizatorul. Dacă tablourile colegilor au fost vândute, lucrările lui, toate turnate în gips, n-au fost cumpărate de cei interesați să le achiziționeze, materialul fiind considerat perisabil. În schimb, se poate aprecia că aceste exponate, distruse de creator la închiderea expoziției, au constituit o concludentă carte de vizită care a evidențiat calitățile și posibilitățile tânărului artist plastic. Urmarea a fost benefică, sculptorul obținând o bursă pentru studii în Italia. A fost un act de curaj al celor trei prieteni ca din bruma de bani agonisiți ca rod al muncii lor să pornească la drum spre Italia. A fost, de fapt, o îmbarcare, călătoria făcând-o cu vaporul²¹, prilej de a vizita locuri istorice, tezaure artistice, dar și de a-și completa resursele materiale prin realizarea de desene, predilect portrete, achiziționate de călătorii entuziasmați de calitățile celor trei tineri.

În perioada anilor 1920-1922 și-a desăvârșit pregătirea profesională²² în ambianța școlii și a atelierului sculptorului profesor Ettore Ferrari²³. Realizările acestei etape i-au fost apreciate în expoziția deschisă în anul 1921. Prezența la Roma i-a permis contactul cu reprezentanții curentelor artistice, concomitent având posibilitatea de a observa și analiza tezaurul artistic al muzeelor și al forului public.

Fotografiile păstrate²⁴ în colecția Fototecii Arhivelor Naționale sunt relevante pentru patru din creațiile pe care le-a realizat și expus la Roma. Prima ne oferă imaginea unei compoziții turnată în gips. Pe verso aflăm mențiunea atelierului fotografic care a asigurat o bună reproducere a lucrării lui Mihai Onofrei. Autorul sculpturii a formulat pe această fotografie următoarea dedicație: "Marelui nostru binefăcător, D-lui Ministru Lahovary²⁵, ca semn de recunoștință". Cele trei imagini referitoare la această lucrare o redau din față, lateral și spate. Avem notată datarea și localizarea: "10 iulie 1921, Roma". A doua lucrare este un bust turnat în gips, un autoportret al tânărului artist sculptor. A treia lucrare este un cap de copil, iar ultima este un portret de bărbat.

Tot prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine, în toamna anului 1921 a primit, ca o recunoaștere a bravurei din timpul războiului, "Crucea comemorativă a războiului 1916-1918" cu baretele: "Mărășești" și "Târgu Ocna". Brevetul era eliberat de Ministerul de Război la 1 octombrie 1921, fiind semnat de ministrul general Rășcanu, conform Înalt Decret 1744 / 7 iulie 1918 pentru sublocotenentul în rezervă Onofrei Mihai din Regimentul 3 Grăniceri.

Corespondența păstrată²⁸ este relevantă pentru a înțelege raporturile cu cei din generația sa, și nu numai, modul cum era apreciat, prieteniiile,

preocupările pentru viitor. Astfel la 2 martie 1922 primea de la farmacistul V. Popazu o carte poștală ilustrată din Albania, unde acesta avea farmacia "România" în localitatea Coritza²⁹, în care făcea referire la clipele petrecute împreună la Roma, la prietenia care-i lega, manifestându-și interesul ca în anul 1923 Mihai Onofrei să-i facă portretul. Din luna aprilie a aceluiași an datează și cartea poștală expedită din România, din Piatra Neamț, de prietenul Tache (Soroceanu). Nefiind găsit la Roma, întrucât plecase la Florența pentru a cerceta monumentele orașului, corespondența a fost dirijată către noua adresă. Din România a primit în luna septembrie 1922 o carte poștală redând imaginea casei familiei Lalu din Piatra Neamț. Pe margine expeditorul a scris: "lui Onofrei Sept. 1922 / G.S. Lalu".

Impresia făcută la Roma, inclusiv în rândurile membrilor reprezentanței țării noastre, i-a fost de mare ajutor la revenirea în țară, atunci când din cauza dificultăților inerente oricărui început avea nevoie de un sprijin pentru a le depăși. La 23 martie 1923, consulul general al României la Roma, Jean Chitescu (?), aflat la București, adresa în scris³⁰ un apel amical maiorului aviator Ștefan Protopopescu, comandantul Arsenalului Aeronautic de la Cotroceni, rugându-l să-l sprijine pe tânărul sculptor Mihai Onofrei, care s-a evidențiat în Italia ca expozant, luând premii cu laude la toate expozițiile de acolo și care s-a reîntors în România "ca să lucreze în țara lui". Îl solicita să-l ajute în realizarea primelor utilaje cu care să-și organizeze un atelier, precum și cu un soldat care să-i pozeze pentru a putea realiza machetele unor monumente ale Eroilor. Un alt demers a fost întreprins de G.T. Kirileanu, care la 29 septembrie 1923 se adresa lui Virgil Drăghiceanu³¹, secretar-director la Comisiunea Monumentelor Istorice, pentru a-i facilita lui Mihai Onofrei obținerea unui spațiu pentru atelier în clădirile anexe ale bisericii Stavropoleos.

O fotografie prezintă atmosfera atelierului din acea etapă de creație, fără a avea precizată adresa. Știm că, la acea dată, sculptorul locuia în strada Victor Emanoil la nr. 5.

La 2 martie 1923, Ministerul de Război revenea cu o nouă recunoaștere a contribuției în campania anului 1917, acordându-i locotenentului în rezervă Mihai Onofrei medalia "Victoria" a războiului 1916-1921.

Răsunetul succeselor repurtate de tânărul sculptor în Italia a fost preluat și de presa din România. La 8 mai 1923, Pavel Onofrei îi semnală³³ că numele său este prezent în jurnale și reviste.

Menționăm că în țară cronicarul de artă Victor Ion Popa³⁴ a semnalat³⁵ debutul lui Mihai Onofrei formulând aprecieri stimulative pentru artist.

După revenirea³⁶ în țară, a avut satisfacția de a primi și o comandă pentru realizarea unei lucrări³⁷ care urma să fie integrată în incinta clădirii Ministerului Instrucțiunii Publice. Era o placă comemorativă (0,60 x 1,00 m.) a Eroilor din acel minister, căzuți la datorie pentru Patrie în anii 1916-1918. Comanda a primit-o în decembrie 1923 și a realizat-o cu promptitudine la începutul anului 1924, astfel că la 13 februarie solicita³⁸ primirea diferenței de bani, conform celor stipulate în contractul încheiat și chiar o suplimentare care să acopere cheltuielile făcute în condițiile scumpirii materialelor puse în operă, inclusiv bronzul în care a fost turnată.

Concomitent a onorat comanda și pentru o lucrare preconizată să ajungă în forul public. Ne referim la componentele pentru monumentul dedicat cinstirii Eroilor din localitatea Dolhasca, județul Baia, azi județul Suceava. Comitetul de inițiativă i-a comandat³⁹ această lucrare pentru eternizarea faptelor celor care s-au sacrificat pentru Patrie. Monumentul a fost amplasat în apropierea gării. Monumentul Eroilor anilor 1916-1918 are pe soclu o statuie, turnată în bronz, redând un ostaș în uniformă de campanie, cu mâna dreaptă ridicată, iar cu cea stângă ținând arma la picior. Pe plinta statuii este semnătura autorului și data realizării: "M. Onofrei 1925", iar în dreapta este poansonată mențiunea "Arta Română Turnat. București, Colentina". Pe fețele laterale ale soclului au fost plasate reliefuri, în stânga un panou 0,50 x 0,40 m. redă "Victoria" încadrată de un ostaș român și cinci fete simbolizând "Unirea", în dreapta este un alt panou de aceleași dimensiuni, care redă un atac la baionetă. Ambele panouri sunt semnate dreapta jos: "M. Onofrei"

Dificultățile financiare ale comitetului de inițiativă au dus la întârzierea turnării în bronz a tuturor componentelor monumentului. Lucrările au fost finalizate în anul 1927. Adoptarea de către Parlamentul României a legii de constituire⁴⁰ a Comisiei Superioare a Monumentelor Publice, care a impus tuturor realizatorilor de monumente să întocmească documentații care să releve concludent calitățile viitorului simbol, a contribuit la întârzierea finalizării monumentului. Măsura era menită a stopa lucrările care nu corespundeau atât din punct de vedere artistic cât și din punct de vedere al materialelor puse în operă. În acest caz Comisia a avizat⁴¹ lucrarea în anul 1931, iar dezvelirea a avut loc în anul următor în ziua de Sf. Maria (15 august).

Pentru orașul Piatra Neamț, Mihai Onofrei a realizat⁴² componentele monumentului de cinstire a celor care au contribuit la promovarea învățământului în urbea bistrițeană. În fața clădirii liceului "Petru Rareș" s-a realizat un hemiciclu pe care au fost amplasate reliefurile, turnate în bronz,

redând portretele lui Ion Negre⁴³, Calistrat Hogaș⁴⁴ și Mihai Stamatini⁴⁵. În cadrul manifestărilor organizate la 27 iunie 1926, au fost dezvelite aceste medalioane. Era realizarea unei inițiative a comitetului prezidat de V.A. Trifu⁴⁶ care, la 12 martie 1924, lansase liste de subscripție, ceea ce a permis comandarea lucrărilor. Solemnitatea dezvelirii și sfințirii a fost onorată de participarea unor invitați din București, Timișoara, Iași, Cluj și a autorităților locale.

În Capitală, pasionații de artă plastică i-au putut remarcă⁴⁷ prezența la cea de a XXIII-a expoziție a societății "Tinerimea Artistică",⁴⁸ care și-a deschis sălile în perioada 6 martie - 1 aprilie 1925. Mihai Onofrei a fost înscris în catalog la poziția 143 cu lucrarea "Crist", piesă turnată în bronz, oferită spre achiziționare cu suma de 8.000 de lei. Cea de a doua, menționată la poziția 144, era intitulată "Orfanii", prilej de readucere în atenție a vitregiilor primului război mondial. Lucrarea era turnată în gips și era evaluată la suma de 3.000 lei.

Tot în anul 1925 Mihai Onofrei a fost prezent⁴⁹ cu o lucrare la "Salonul Oficial" găzduit în sălile societății "Ateneul Român". Catalogul l-a consemnat ca participant la poziția 365 cu un "Autoportret". Este un bust turnat în bronz. Una din planșele cu reproduceri fotografice redă această lucrare.

În anul 1926 Mihai Onofrei a finalizat lucrarea comandată de către comitetul de inițiativă din localitatea Vulcan, jud. Hunedoara. Este un monument dedicat cinstitii Eroilor primului război mondial. A fost amplasat în curtea școlii. Apelul comitetului de inițiativă a fost difuzat în întreaga țară. Statuia cunoscută ca "Dorobanțul în atac", realizată la mărimea 1/1, redă un ostaș care ține cu mâna stângă arma la picior, iar cu dreapta ridicată arată spre culmile Carpaților. La 21 noiembrie 1926 a avut loc solemnitatea dezvelirii și sfințirii monumentului. Cu acest prilej a luat cuvântul și generalul Ion Manolescu⁵¹, cel care la demobilizare îi adresase⁵² lui Mihai Onofrei următorul sfat: "De ai cap, brațe și inimă, e cu neputință să nu învingi în viață".

Noile creații modelate în ambianța atelierului a dorit să le prezinte în cadrul unei expoziții personale. În acest sens, inițial, și-a alăturat⁵³ colaborarea pictorului - ceramist C. Ionescu - Pașcanu⁵⁴ La 14 februarie 1926 Mihai Onofrei solicita societății "Ateneul Român" obținerea sălii nr.2 pentru perioada 1 aprilie - 1 mai. Întârziind răspunsul, Mihai Onofrei revenea, la 5 martie, arătând că în această situație este nevoit să renunțe la perioada solicitată. La 4 iunie, împreună cu M. Ulea - Pașcanu solicita închirierea sălii nr. 1 pentru perioada 1 decembrie 1926 - 1 ianuarie 1927. De

această dată răspunsul le-a mijlocit obținerea sălii solicitate pentru perioada lunii februarie 1927.

Mihai Onofrei a fost prezent⁵⁵ și în expoziția societății "Tinerimea Artistică", organizată în perioada 4-30 martie 1926 cu bustul "Bogdan P. Hasdeu"⁵⁶. Catalogul i-a înscris lucrarea la poziția 143. Această lucrare a fost elaborată pentru a onora comanda⁵⁷ comitetului de inițiativă pentru cinstirea a doi foști directori generali ai Arhivelor Statului. Atât acest bust cât și cel al lui "Dimitre Onciul" au fost turnate în bronz, solemnitatea dezvelirii și sfințirii având loc în toamna anului 1927.

La "Salonul Oficial" din anul 1926 Mihai Onofrei este înregistrat⁵⁹ în catalog la poziția 337 cu o lucrare turnată în gips, "Domniță", bust de față. Tânăra, având un păr bogat, este redată cu el împletit purtându-l pe spate. Ulterior artistul, cu același model, a realizat o statuie, intitulată tot "Domniță". În acest caz, impresionant este atât veșmântul cât și cozile lungi pe care le poartă pe piept.

În anul 1926, printre alte preocupări de modelare, a acordat atenție machetei pentru preconizatul triptic solicitat de orașul Iași pentru a-i evoca pe Titu Maiorescu⁶⁰, Vasile Conta și Alexandru D. Xenopol⁶¹. Pentru localitatea Huși a realizat primele modelări care urmau să-l conducă la definitivarea în următorii ani a monumentului Eroilor. A fost anul când a realizat un "Cap de expresie", un "Nud șezând", bustul "Gheorghe Kirileanu", portretul academicianului "George Vâlsan"⁶³. Pentru Banca Națională a României a realizat în bronz o replică a bustului "Tache Soroceanu".

Problema realizării monumentului Eroilor Aerului a implicat la timpul respectiv multe persoane, fie că erau din rândurile artiștilor plastici, fie din ale presei. Reluarea concursurilor de fiecare dată cu o tematică mai concludent elaborată, a generat în ultimă instanță, pentru comitetul de inițiativă, posibilitatea ca o serie de soluții să le considere "proprietatea" sa și în ultimă instanță să le ofere⁶⁴ spre integrare într-o machetă care să conducă la definitivarea viitorului monument artistice plastice, sculptorița Lydia Kotzebue⁶⁵. În deceniile care au trecut au fost formulate diverse puncte de vedere referitoare la paternitatea lucrării. Între asemenea atribuirii se situează și relatarea care conferă lui Mihai Onofrei o substanțială contribuție la conceperea monumentului. Precizăm că în arhiva Mihai Onofrei n-am găsit nici o referință la această problemă, în afara unei scrisori⁶⁷ din 17 august 1927, expediată din Roman de către bunul său prieten Tache Soroceanu.

Plecarea la Paris a fost prilej de reluare a corespondenței⁶⁸ cu Aurel Băeșu. O carte poștală din 27 noiembrie 1926 îl informa pe Mihai Onofrei despre preocupările cotidiene, despre realizările artistice de la Piatra Neamț, făcând totodată aprecieri elogioase la creațiile sculptorilor Bourdelle și Rodin⁶⁹. În alte împrejurări îi trimitea și fotografii cu dedicații de genul: "Lui Onofrei bune amintiri / Băeșu 926". Relevantă pentru starea sănătății lui Aurel Băeșu în primăvara anului 1927 este scrisoarea datată în luna aprilie prin care îi adresa invitația de a participa la vernisajul expoziției cu ultimele lucrări de pictură ce le-a realizat în ambianța orașului Piatra Neamț. Expoziția era găzduită în sala Ileana din Capitală. El se scuza că nu va putea participa la această solemnitate. Preconizata expoziție din anul 1926 de la "Ateneul Român" a fost deschisă⁷⁰ în luna februarie a anului 1927, Mihai Onofrei valorificând spațiul sălii nr. 1 (de jos) împreună cu C. Ionescu-Pășcanu.

În anul 1927, la "Salonul Oficial", a participat⁷¹ cu două lucrări înregistrate în catalog la pozițiile 217 "Fecioara" și 218 "Sfinx". Prima era o lucrare turnată în gips. În catalog este prezentată și fotografia lucrării. De fapt, este statuia pe care am prezentat-o mai sus definită "Domniță". Cea de a doua a fost definitivată, folosind o compoziție chimică (?). Presa timpului a menționat calitățile lucrărilor. Astfel S. Mezzano⁷² în "Convorbiri Literare"⁷³ și H. Blazian⁷⁴ în "Adevărul Literar"⁷⁵ au formulat aprecieri la adresa autorului. La închiderea expoziției, juriul a procedat la analiza lucrărilor și atribuirea⁷⁶ premiilor. Printre premianți a fost înscris și numele lui Mihai Onofrei. Pentru Pinacoteca Statului i-a fost achiziționată o lucrare.

La 10 noiembrie 1927, în micul parc amenajat de Primăria Capitalei în vecinătatea ansamblului Istoric Mihai Vodă, a avut loc solemnitatea dezvelirii și sfințirii⁷⁷ busturilor lui Bogdan P. și Dimitre Onciul. O numeroasă asistență formată din reprezentanți ai Academiei Române, ai învățământului superior, ai autorităților și personalul Arhivelor Statului au onorat această solemnitate în calitate de foști elevi recunoscători față de cei care le îndrumaseră pregătirea profesională. Cuvintele enunțate cu acel prilej s-au constituit ca un demn mesaj pentru urmași.

În anul 1928 Mihai Onofrei a realizat o placă 0,30 x 0,50 m., pe care este redat capul lui Gheorghe T. Kirileanu⁷⁸ privind spre stânga. Lucrarea turnată în bronz este semnată și datată în stânga jos: "M. Onofrei 1928". Ulterior, peste ani, placa a fost încorporată în simbolul de la mormântul acestui om de cultură, în cimitirul orașului Piatra Neamț. Pentru aceeași

persoană a realizat și un medalion cu diametrul de 0,30 m, acum păstrat în incinta bisericii din Broșteni, jud. Suceava.

Pentru cinstirea memoriei marelui filantrop basarabean Vasile Stroescu⁷⁹, a realizat⁸⁰ un bust dăltuit în marmură, așezat, în al patrulea deceniu, în cimitirul Sf. Vineri din București, la mormântul ce-i adăpostește rămășițele pământești. Lucrarea este semnată și datată în dreapta jos: "M. Onofrei 1928". Este consemnat, de fapt, anul modelării. Peste ani, în condițiile create după cel de al doilea război mondial, autorul a înlăturat deteriorările provocate bustului de bombardamentele care au afectat zona limitrofă Gării de Nord și calea Griviței.

Relațiile cu familia Lalu în anul 1927 sunt relevate de o fotografie realizată în ambianța parcului Carol I din Capitală și de o scrisoare din 17 noiembrie, expediată de George D. Lalu de la Paris, prin care se interesa de stadiul realizărilor lui Mihai Onofrei, rugându-l totodată să le trimită "...o fotografie a bustului regretatului nostru copil Miti..."⁸¹.

La "Salonul Oficial" din anul 1928 sculptorul a fost înregistrat⁸² în catalogul expoziției la pozițiile 230-231 cu "Portretul pictorului Soroceanu" și "Mască-Autoportret", ambele lucrări turnate în gips, ultima reprodușă fotografic în planșele anexate la catalog. Ulterior, Ministerul Cultelor și Artelor a achiziționat⁸⁴ "Portretul pictorului Soroceanu" ca lucrare definitivă turnată în bronz, înregistrând-o în evidența Pinacotecii Statului. Mihai Onofrei a participat cu aceleași lucrări și la a opta expoziție de pictură și sculptură organizată de "Arta Română", grupare artistică înființată la Iași în anul 1917. Catalogul expoziției le-a menționat prezența la pozițiile 9-10. Criticul H. Blazian, în "Adevărul Literar" la rubrica "Plastica", tratând calitățile exponatelor acestei expoziții, aborda⁸⁶ și lucrarea "Portretul pictorului Soroceanu", evidențiind virtuțile acesteia. Cu acest prilej a fost dată și o reproducere fotografică a portretului. În "Universul Literar" cronică artistică susținută de Tache Soroceanu a relevat⁸⁷ caracterul realizărilor sculptorului Onofrei.

Care îi erau cunoștințele profesionale, cum le stăpâna la timpul respectiv și cum căuta să le valorifice considerăm că memoriul adresat Comisiunii pentru construirea Palatului Regal este deosebit de elocvent pentru a le ilustra. Ne referim la constatările făcute de Mihai Onofrei la analiza grupului purtând titlul "Mama răniților", reprezentând-o pe regina Elisabeta dând să bea apă unui rănit pe câmpul de luptă în războiul Independenței, lucrare de marmură afectată de incendiul⁸⁸ de la sfârșitul anului 1926, care mistuise clădirea din calea Victoriei. El menționa: 1) desprinderea unor bucăți de marmură; 2) deteriorarea în zona nasului, urechii, degetelor

de la mâna stângă, mâna dreaptă fiind ruptă de la încheietura cu brațul, rănitul are nasul rupt, alte părți lipsă; 3) marmura este murdară și stropită cu plumb topit. Față de această situație, formula propunerea ca să fie restaurată ceea ce reclama o muncă de circa trei luni, operațiunea fiind evaluată la suma de 85.000 de lei⁹⁸.

Avem o laconică referință⁹⁰ la prezența în Pavilionul României din expoziția internațională de la Barcelona a bustului "Tache Soroceanu", lucrare care a fost premiată de juriul internațional de recompensare cu Diploma de Onoare clasa I-a bis. La 4 decembrie 1929 se transmitea premiul, de organizatorii spanioli, prin comisarul general din partea statului român, Alexandru Tzigara Samurcaș⁹².

Înainte de a porni la drum spre a străbate Europa și a poposi în capitala Franței pentru a-și valorifica premiul obținut în anii anteriori, bursa de studii în străinătate, Mihai Onofrei a predat și o lucrare cu care să fie participant la acțiunea dorită a marca 10 ani de înfăptuiri de către societatea investită cu nobila misiune de a întreprinde toate cele necesare cinstirii perpetue a memoriei Eroilor. Societatea "Cultul Eroilor", continuatoarea societății "Mormintele Eroilor", a organizat în parcul Carol I, în luna mai 1929, o expoziție cu lucrări ale artiștilor plastici dedicate Eroilor⁹⁹.

Problema viitorului monument dedicat cinstirii Eroilor Corpului Didactic i-a fost în atenție, modelând⁹⁴ o machetă cu care a participat la concursul care la timpul respectiv a provocat multe momente de tensiune, fiecare concurent bucurându-se de o susținere publică sau de respingere în funcție de manifestările presei, de multe ori manevrată de cei interesați.

Receptiv la evoluția sculpturii, la confruntările și căutările confrăților, în anii 1928-1931 îl găsim⁹⁵ pe Mihai Onofrei în ambianța⁹⁶ creatoare a Parisului, frecventând atelierul-școală al lui Antoine Bourdelle⁹⁷ dar și locurile⁹⁸ unde erau teaurizate valorile artistice. Pinacotecile, expozițiile de grup și individuale îi sunt acum o importantă sursă de documentare, călăuză pentru a-și defini propriul drum al carierei viitoare. În această perioadă Mihai Onofrei a realizat, printre altele⁹⁹, bustul¹⁰⁰ care-l evocă pe chirurgul profesor doctor Toma (Thoma) Ionescu¹⁰¹. Lucrarea a fost amplasată în sala de ședințe a Facultății de Medicină din București.

Menționăm¹⁰² că în perioada anilor 1929-1930 Mihai Onofrei a expus la Paris lucrări realizate în anii prezenței în Franța.

Perioada de studiu în Franța a fost tributară problemelor de natură financiară ca și celor lăsate în țară în diverse stadii de rezolvare. Reali și eficienți prieteni s-au dovedit la nevoie, încă o dată, Gh. T. Kirileanu și membrii familiei Lalu. Corespondența este în acest sens relevantă¹⁰³.

Revenit în țară pentru scurt timp, se afla la începutul lunii februarie în București, găzduit¹⁰⁴ de prietenul C. Ionescu Pașcanu. Demersurile întreprinse¹⁰⁵ l-au ajutat să părăsească România la 24 februarie 1931, pentru a se reîntoarce la 10 aprilie, încheindu-și stagiul de pregătire.

Pentru preconizatul monument al Infanteriei Române, care urma să fie amplasat în piața Mihai Vodă, Mihai Onofrei a realizat o machetă, colaborând cu arhitectul Petre H. Ionescu¹⁰⁶. Concurenții au depus lucrările pentru a fi analizate de juriu într-un pavilion din parcul Carol I, unde au fost expuse în trei săli. Macheta lui Mihai Onofrei a reprezentat simbolul Victoriei. Era o victorie calmă, senină. A fost un concurs la care interesele partizane au fost enunțate prin cele mai diverse mijloace. Juriul s-a aflat în fața unei avalanșe de interese recurgând până la urmă la un compromis acordând realizarea lucrării lui Ion Jalea. Impresionantă prin proporții, dinamism și numărul personajelor redată în diverse ipostaze, lucrarea a dăinuit în forul public mai puțin de un deceniu, trebuind să fie evacuată de pe amplasamentul de lângă primul rond de pe șoseaua Kiseleff, în momentul când s-a decis reamplasarea monumentului regelui Ferdinand I.

La inaugurarea Salonului "Universul", componentă a noului palat al ziarului omonim, festivitățile fiind organizate în primele zile ale lunii noiembrie 1931, prezența ca expozant a lui Mihai Onofrei a fost apreciată¹⁰⁷ la 7 noiembrie în cronică de V.B.¹⁰⁸ astfel: "Onofrei pururea stăpân pe subiectul căruia îi împrumută perfecțiunea, inspirațiune și execuție".

Mihai Onofrei a participat¹⁰⁹ la "Salonul Oficial 1932" cu trei lucrări. Catalogul le-a menționat la pozițiile: 311 "Bourdelle" lucrare turnată în bronz; 312 "Gaby", portret turnat în gips; 313 "Portretul pictorului C. Ionescu - Pașcanu", lucrare turnată în piatră artificială. Catalogul cuprinde și reproducerea fotografică a acestei lucrări. Ziarul "Universul" din 14 mai a reținut¹¹⁰ calitățile portretelor modelate de Mihai Onofrei. Ulterior Muzeul din orașul Târgu Mureș a integrat¹¹¹ în patrimoniul artistic lucrările: bustul "Bourdelle" și "Țărancă din Ardeal".

În presa anului 1932 găsim o serie de referințe la lucrările sculptorului Mihai Onofrei. Astfel revista "Arta" a reprodus¹¹² fotografic lucrarea "Bust", care redă pe un bărbat, iar "Almanahul Ziarelor Adevărul și Dimineața 1932" a redat¹¹³ fotografia lucrării "Cap", în acest caz un cap de față.

Contribuțiile celor mai valoroși artiști sculptori au fost reunite în anul 1932 la concursul menit a defini pe realizatorul monumentului preconizat să cinstească memoria omului școlii, Spiru C. Haret¹¹⁴. Au fost înregistrate¹¹⁵ contribuțiile sculptorilor: Dimitrie Paciurea¹¹⁶, Gheorghe Tudor¹¹⁷, Mihai

Onofrei, Vasile Ionescu- Varo¹¹⁸, Ion Mateescu, Gheorghe Leonida¹¹⁹, Ioan C. Dimitriu Bârlad¹²⁰, Ioan Pantazi¹²¹, Ioan Schmidt - Faur¹²², Alexandru Severin¹²³ și Zahiu Raiciu¹²⁴. Machetele concurenților au fost expuse în rotonda Ateneului Român, unde publicul și presa au putut să le aprecieze calitățile și defectele. Juriul a acordat realizarea lucrării lui Ion Jalea¹²⁵.

La 27 iunie 1932 primea din partea conducerii lucrărilor de construcție a palatului Fundației "Regele " din Iași răspunsul¹²⁶ la oferta pe care o formulase pentru a-i fi atribuite lucrări care urmau să decoreze exteriorul edificiului. Era anunțat că i s-au atribuit trei lucrări - basoreliefuluri - a căror machete trebuia să le predea până la 20 iulie, urmând a primi pentru fiecare lucrare câte 32.000 de lei. Se impunea ca execuția în piatră să fie realizată prompt pentru ca așezarea să fie asigurată până la 1 septembrie.

Cerber păzitor, tatăl, Pavel Onofrei, la 10 iulie 1932, se interesa de modul cum a înaintat lucrarea "Manolescu" comandată de la Pitești pentru a fi integrată în parcul Trivale. Dorea să știe când va fi gata.

În anul 1928, plaiurile copilăriei l-au rechemat pe Mihai Onofrei, în perioada premergătoare plecării la Paris, fiindu-i încredințată realizarea monumentului Eroilor din orașul Huși. Lucrarea s-a finalizat după reîntoarcerea în țară, având satisfacția în anul 1933 de a aduce în forul public, respectiv în parcul orașului (de lângă teatru), un valoros simbol al cinstirii faptelor de vitejie și de sacrificii ale ostașilor români pentru binele Patriei. Pe un soclu bine proporționat, a fost așezată compoziția statuară având în prim plan un ostaș ținând cu mâna dreaptă arma la picior, iar cu mâna stângă casca la piept, în planul doi se află o femeie simbolizând Patria, redată în postura de încununare a faptelor apărătorilor gliei strămoșești. Pe pereții laterali ai soclului au fost plasate reliefuri evocând fapte de arme în confruntările cu inamicul cotropitor¹²⁸.

Tot în anul 1933 Mihai Onofrei a fost preocupat¹²⁹ de modelarea portretului (cap) omului politic dr. Nicolae Lupu¹³⁰. Lucrarea a fost turnată în bronz atât la mărimea 1/1 cât și ca reducere¹³¹ pentru expunere pe birourile militanților acelorași idealuri politice. Piesa mare a fost integrată, după expunerea¹³², la Tinerimea Artistică, în colecția Pinacotecii Municipiului București¹³³. Menționăm că în acei ani această colecție era găzduită în casa amiralului Vasile Urseanu¹³⁴, care o donase Primăriei Municipiului București pentru a servi la găzduirea de manifestări culturale și științifice, inclusiv continuarea observațiilor astronomice în partea superioară a casei dotată cu aparatură adecvată. În amintita expoziție a societății "Tinerimea Artistică", catalogul i-a înregistrat participarea¹³⁵ cu patru piese: poziția 201 "Dr. N.

Lupu", bronz, 202 "Bourdelle", 203 "Gaby" și 204 "Pictorul "Ionescu-Pășcanu", ultimele trei turnate în gips.

La "Salonul Oficial" din anul 1933, catalogul i-a reținut participarea lui Mihai Onofrei cu o lucrare turnată în ghips, definită la poziția 283 "Portretul D-nei Gh.". Lucrarea este reprodusă fotografic¹³⁶.

Munca creatoare din atmosfera atelierului l-a antrenat și la modelarea lucrărilor¹³⁷: "Orgoliu" (1932-1933), "Noaptea" (1933), "dr. "Gh. Marinescu" (1933), "Autoportret" (1933), piesă achiziționată pentru colecția statului, un bust "prof. Ioan Bianu" (1933) pentru Universitatea din București, bustul¹³⁸ "Dem. Dobrescu"(1933).

În al patrulea deceniu, la Iași, s-a finalizat înălțarea și dotarea edificiului merit a găzdui "Fundația Regală Ferdinand I"¹³⁹, construcție proiectată de arhitectul Constantin Iotzu¹⁴⁰. Acesta a preconizat folosirea de elemente sculpturale menite a decora fațadele, aticul și interioarele. Printre cei care au fost antrenați la realizarea¹⁴¹ acestora s-a aflat și M. Onofrei. Lui i-au fost încredințate spre modelare următoarele piese: reliefurile - medalioane evocându-i pe regele Ferdinand I, regina Maria pentru fațada din strada Carol I (Bd. Copou) și regele Carol al II-lea pentru fațada din strada Păcurari, precum și una din statuile voievozilor pentru aticul clădirii. După modelare, avizare, turnare în gips lucrările au fost dăltuite în piatră de Vrata. La 27 iunie 1934 a avut loc inaugurarea edificiului. La acea dată însă lucrările de artă plastică pentru atic se aflau în stadiu de piese turnate în gips la mărimea 1/1, fiind amplasate la locurile preconizate pentru a fi receptate critic de public. În anii care au urmat au fost definitivare în piatră. Experiența dobândită la cutremurul din 1940, când s-au prăbușit statui aflate pe acoperișul clădirii Universității, a determinat îndepărtarea preventivă a statuiilor aflate pe aticul edificiului Fundației. După anul 1947 au fost ostracizate cele referitoare la membrii familiei regale, procedându-se chiar la spargerea acestora.

Pentru mormântul lui Zamfir Arbore¹⁴² din cimitirul Sf. Vineri din București, Mihai Onofrei a realizat¹⁴³, în anul 1933, un bust dăltuit în marmură. Peste ani, ca și în cazul bustului lui Vasile Stroescu, a fost necesară o intervenție¹⁴⁴ reparatorie din partea autorului, întrucât schijele bombelor aruncate în zonă au deteriorat și această lucrare.

O realizare comandată¹⁴⁵ de Academia Română pentru a fi donată Universității din Padova, Italia, a fost bustul monumental care să-l evoce pe stolnicul Constantin Cantacuzino¹⁴⁶.

Depășirea anilor de criză economică au facilitat reluarea unor inițiative anterioare a acelor care doreau aducerea în forul public din Capitală a două

reprezentative monumente pentru cinstirea¹⁴⁷ regilor Carol I¹⁴⁸ și Ferdinand I¹⁴⁹. Într-o primă etapă inițiatorii au lansat un concurs, la care se puteau înscrie artiști plastici, arhitecți, tematica fiind, după cum s-a dovedit ulterior, de tatonare. Faptul că se preconiza atribuirea unor importante sume pentru aceste lucrări, interesul virtualilor competitori a fost de a-și adjudeca aceste lucrări, folosind toate mijloacele posibile, inclusiv reacțiile presei ca mijloc de presiune asupra celor chemați să hotărască cui vor încredința realizarea acestor monumente. Intrarea în competiția pentru adjudecarea realizării a presupus investiție de timp, cheltuieli materiale pentru realizarea machetelor, transportarea și depunerea în bune condiții la locul de expunere și jurizare. N-a fost un concurs, au fost de fapt mai multe, de fiecare dată inițiatorii, căpătând experiență din etapele anterioare, preconizau pentru etapa următoare noi condiții, menite să elimine din start din rândurile competitorilor pe cei care fie că nu rezistau material sau moral, fie că ajungeau la concluzia că jocurile erau deja făcute, cum de fapt s-a dovedit până la urmă când, pentru a bloca toată tevatura produsă, s-a recurs la încredințarea lucrărilor, fără concurs, unui artist plastic străin, croatul Ivan Mestrovic¹⁵⁰. În fazele incipiente s-a lansat¹⁵¹ în competiție și Mihai Onofrei, modelând lucrări apreciate de cunoscători, fără însă să reușească să treacă de criteriile selecționarilor.

O realizare¹⁵² specială a constituit-o cupa pentru câștigătorii anuali ai curselor organizate de "Moto Clubul Român". Lucrarea îi fusese comandată prin scrisoarea de la 18 iulie 1933, pentru a marca cursa jubiliară din acel an. Întrucât la 20 mai 1934 se desfășura o nouă cursă când se dorea să fie organizată și festivitatea de premiere a câștigătorului din anul 1933, motociclistul Tase Mateescu, se solicita predarea ei. Scrisoarea îi adresa artistului mulțumiri pentru ceea ce întreprindea pentru încurajarea sportului.

Între 3 și 30 aprilie 1934, Mihai Onofrei, în calitate de membru societar, a participat¹⁵³ la a 34-a expoziție a societății "Tinerimea Artistică", unde a expus 5 lucrări: poziția 283 "Edilul"; 284 statueta "Eterna poveste"; 285 "Surpriza"; toate trei turnate în bronz, iar lucrările 286 "Poporul lui Israel"; 287 "Quo Vadis" nu au menționate materialele în care au fost definitivitate pentru această expunere.

Participările lui Mihai Onofrei la Saloanele Oficiale au fost înregistrate¹⁵⁴ și în anul 1934. Catalogul la poziția 321 a menționat bustul "Dem. I. Dobrescu", lucrare turnată în bronz. Fotografia reprodușă relevă că este un bust monumental. Unul din cronicarii timpului considera¹⁵⁶ că sculptorul l-a redat pe neobositul primar al Capitalei în "postura de atlet".

Semnificativă este și cronică elaborată de George Oprescu publicată¹⁵⁷ în ziarul "Universul."

O laconică referință semnalează¹⁵⁸ participarea lui Mihai Onofrei la bienala de la Veneția din anul 1934.

Ca și alți confrăți, Mihai Onofrei a fost profund impresionat de odioasa crimă politică care a dus la dispariția lui Ion G. Duca¹⁵⁹. Ca atare, în anul 1934, s-a mobilizat pentru realizarea modelărilor care să răspundă solicitărilor diverșilor comanditari. A realizat mai multe variante¹⁶⁰ ale unor busturi și a unei statui care să-l evoce pe omul de stat răpus mișelește.

În anul 1934, la împlinirea a 70 de ani de învățământ comercial secundar în București, localul școlii "Nicolae Kretzulescu" a reunit, la invitația noii generații în formare, foste cadre didactice și absolvenți ai liceului la o amplă manifestare. A fost prilej de mare bucurie, dar și de întristare, întrucât la apelul promoțiilor ultimelor decenii o parte din ei n-au mai putut fi prezenți, întrucât au căzut la datorie pe câmpul de onoare în anii războiului mondial. După piosul moment de cinstitie a memoriei acestor Eroi, un fost absolvent, Aurică Marinescu, din promoția anului 1906, a oferit¹⁶¹ suma de 60.000 de lei pentru realizarea unui Panou de Onoare pe care să fie înscrise numele acestor foști colegi. Comanda a fost încredințată sculptorului Mihai Onofrei. Pentru a se încadra în spațiul preconizat amplasării, peretele din dreptul locului de odihnă al scării care conduce din holul central la etajul I, artistul a conceput un panou vertical pe care a înscris sub cuvintele "PRO PATRIA": FOȘTILOR ELEVI AI ACESTEI ȘCOLI MORȚI ÎN RĂZBOIUL PENTRU ÎNTREGIREA NEAMULUI 1916-1919, sub care au fost înscrise numele a 32 de Eroi, menționându-se și anul promoției. Pe placa de marmură albă au fost adosate două piese de bronz care flanchează textul. În stânga este o spadă pe care este înfășurată o ramură de laur, iar în dreapta caduceul, sceptrul lui Hermes, simbolul comerțului. În partea de jos, în dreapta, este semnătura autorului: "M. Onofrei"

În cursul anului 1934 a modelat și lucrările: portretul "Mihail Sadoveanu", portretul "prof. Ion Ojog"¹⁶³, bustul "Roșea Codreanu"¹⁶⁴, lucrare turnată în bronz și amplasată în parcul orașului Bârlad, bustul "Chopin"¹⁶⁵, lucrare turnată în bronz și achiziționată pentru colecția Grigore Trancu - Iași¹⁶⁶, "Portret", lucrare turnată în gips, proiectul de monument "Atacul de la Mărășești", studiul "Orgoliu", lucrare turnată în gips. Fără a concretiza pe cine reprezenta, o scrisoare¹⁶⁷ de la G.D. Lalu face referire la o lucrare pe care aceștia erau interesați să o primească. Era vorba despre un bust, probabil evocând, după fotografii, pe unul din membrii familiei Lalu.

Cât de trainice au fost legăturile cu pietrenii o relevă și scrisoarea lui Gh. T. Kirileanu care, la ceas de dificultate pentru Mihai Onofrei, îi adresa cuvinte de încurajare, fiind convins că va reuși să depășească momentele bolii (?). Cu acel prilej, îi trimitea și 2.000 de lei, făcând mențiunea că banii vor trebui restituiți când va putea.

La a 35-a expoziție a societății "Tinerimea Artistică", deschisă între 3 și 31 martie 1935, îl regăsim¹⁶⁹ pe Mihai Onofrei ca artist expozant dar și ca membru în comisia care s-a ocupat de organizarea acestei prestigioase manifestări. A participat cu două lucrări: poziția 246 "Bustul D-lui Gh. D. L." ("Gheorghe D. Lalu" ?)¹⁷⁰, piesă turnată în bronz și poziția 247 "Radu C. Bălescu".

Catalogul expoziției "Salonul Oficial de pictură și sculptură" din anul 1935 menționează la poziția 485 participarea lui Mihai Onofrei cu lucrarea "Viziune"¹⁷².

La Râmnicu Vâlcea monumentul dedicat cinstirii lui Ion G. Duca a fost amplasat în zona centrală a orașului, în imediata apropiere a bisericii. Un soclu din piatră albă cu o frumoasă siluetă avea pe latura din față un medalion turnat în bronz. Statuia modelată de Mihai Onofrei îl reda pe Ion G. Duca în postura de orator având mâna dreaptă ridicată, iar cea stângă la spate. Solemnitatea dezvelirii a avut loc în ziua de duminică 23 iunie 1935. Au fost luate măsuri organizatorice care au reunit o numeroasă participare. Un tren special a transportat pe membrii guvernului la Râmnicu Vâlcea. Prezența autorităților centrale și locale, a oamenilor politici și a unei numeroase asistențe formată din săteni și orășeni din județul Vâlcea, dar și de pe plaiuri mai îndepărtate, s-a constituit într-o concludentă manifestare a respectului pentru cel care căzuse răpus la datorie în slujba țării¹⁷³

La reluarea lucrărilor, în anul 1935, care urmau să ducă în sfârșit la finalizarea Arcului de Triumf din București, sculptorul Mihai Onofrei a fost solicitat de arhitectul Petre Antonescu¹⁷⁴ să participe alături de alți artiști plastici la realizarea componentelor care au decorat fațadele edificiului. Acest prilej l-a determinat să realizeze¹⁷⁵ o adevărată galerie a chipurilor de ostași¹⁷⁶. De la apărătorii de glie ai Daciei și până la luptătorii anilor războiului de reîntregire a țării, a fost o migăloasă preocupare pentru Mihai Onofrei de a-i reda atât ca fizionomie cât și ca elementele prin care se definea echipamentul fiecărei epoci istorice. În ultimă instanță, pentru noua decorație a Arcului de Triumf i-a fost preluată o "Victorie" pentru a face pandant cu cea realizată de sculptorul Mac Constantinescu¹⁷⁷.

Fără a putea preciza anul realizării, constatăm că atât pe coperta cât și în interiorul cărții *Răscoala lui Horia*, publicată de Octavian

Beu¹⁷⁸ în anul 1935, este reprodus un bust¹⁷⁹ care-l evocă pe conducătorul evenimentelor care au ridicat pe românii transilvăneni la luptă în anul 1784. În succinta prezentare se face mențiunea că Mihai Onofrei a fost inspirat de o medalie realizată de un autor vienez contemporan. Precizăm că acest bust a fost expus în "Expoziția comemorativă Răscoala lui Horia"¹⁸⁰, organizată în primăvara anului 1935 de Octavian Beu la București sub auspiciile Academiei Române, acțiune care s-a înscris în suita manifestărilor dedicate cinstirii memoriei martirilor la împlinirea a 150 de ani de la silnica moarte, dorită a fi mijloc de înspăimântare a oprimaților pentru a nu se mai ridica la luptă împotriva oprimatorilor.

După predarea medaliilor pentru Fundația Regală Ferdinand I de la Iași, i-a fost solicitată contribuția și pentru realizarea unei perechi de statui menite a fi expuse la aticul clădirii. El a primit comanda pentru a realiza modelarea statuiilor care să-i evoce pe Domnii Moldovei Dragoș Vodă¹⁸² și Alexandru cel Bun¹⁸³.

Lucrările la bustul dedicat evocării lui Ion G. Duca, comandat de ploieșteni, se încheiaseră urmând să aibă loc amplasarea¹⁸⁴. În acest scop a fost invitat de ministrul Petre Bejan¹⁸⁵ să-l însoțească la Ploiești pentru a hotărî împreună unde să fie așezat.

În anul 1935 a cunoscut-o pe domnișoara Alice C. Paradaiser¹⁸⁶. La 3 octombrie 1935 s-au căsătorit.

În anul 1935 a participat și la Expoziția Universală și Internațională găzduită de Belgia la Bruxelles. Mihai Onofrei a primit Diploma comemorativă de participare la grupa III, clasa 16 România. În luna octombrie 1935, Profira Sadoveanu¹⁸⁷ semna cu pseudonimul Valer Donea¹⁸⁸ un reportaj realizat în urma vizitei pe care a efectuat-o la atelierul sculptorului Mihai Onofrei. A fost un prilej de a întreprinde o incursiune în anii copilăriei și adolescenței artistului, ai afirmării calităților ce i-au determinat viitoarea profesiune pentru care s-a pregătit cu asiduitate. Sunt evidențiate treptele parcurse în formarea lui artistică, în receptarea creației sale de către opinia publică. Autoarea reportajului a integrat în pagina dedicată lui Mihai Onofrei și trei fotografii. Prima redă chipul artistului alături de una din creațiile sale (bustul "Domnița"). A doua redă statuia "Domniță" (de fapt "Fecioara"). Este un personaj feminin purtând un bogat costum de ceremonie, peste care cade părul împletit în două lungi cozi ce le poartă în față. A treia fotografie redă un bust al unei tinere fete, lucrarea fiind definită "Portretul D-rei M.". Interesul ziaristei s-a îndreptat predilect spre procesul de creație al artistului, determinându-l pe Mihai Onofrei să facă câteva destăinuiuri despre modul cum concepe și

definitivează o lucrare, modul de autoapreciere a calităților a ceea ce a realizat. Amintește în acest context că în anii frecventării cursurilor de la Iași a realizat, printre altele, lucrările: "Durerea" și "Faun", care i-au entuziasmat pe profesorii Octav Băncilă¹⁸⁹ și Gheorghe Popovici¹⁹⁰. Autoarea a reținut ca pilduitoare prietenia statornică cu Aurel Băeșu și Adam Bălțatu. Este evocat episodul din anul 1919 când ei, venind la București, au expus în "Sala Mozart" creațiile realizate până în acel moment. Starea materială a lui Mihai Onofrei nu-i permisesse să dea caracter definitiv lucrărilor, prezentându-le în expoziție turnate în gips. Această formulă s-a constituit într-o adevărată năpastă. N-a reușit să vândă nimic, deși aprecierile bune erau unanime. A fost pentru el un greu examen, la care răsplata s-a concretizat prin bursa obținută ulterior pentru a-și desăvârși pregătirea studiind în Italia și, peste ani, în Franța, unde a avut posibilitatea să cunoască, să învețe și să-și definitiveze propria personalitate. Se făcea referință la anii 1919-1922 petrecuți în Italia și 1929-1931 în Franța. La revenirea în țară a avut prilejul să se integreze în ceea ce societatea românească revendica de la artiștii plastici, realizarea predilectă a monumentelor pentru cinstirea Eroilor. Vorbind despre procesul de creație, și-a manifestat opțiunea pentru arta monumentală. Reportera reținea ca o concluzie definitorie aprecierea lui Mihai Onofrei: "Încredere în mine am. În viață, ce mi-am dorit am realizat. E drept că niciodată n-am visat imposibilul."

În textul articolului sunt amintite următoarele lucrări: "Inspirație", piesă expusă la "Salonul Oficial" din anul 1935 și care a determinat această incursiune a cronicarului în atelierul de creație al artistului; portretul "Bourdelle"; bustul "I. G. Duca" capul primarului "Dobrescu"; "Fecioara"; "Maternitate"; o "Salomee"; "Domniță" (fotografie); "Ugolino" (bătrân încovoiat ținând pe brațe un copil); "Durerea"; "Faun", portretul "Dr. N. Lupu"; "Bustul d-rei N." (fotografie). Este reprodusă și o fotografie redându-l pe sculptor în ambianța atelierului lângă un bust.

Această pagină de presă cotidiană dedicată artistului Mihai Onofrei a avut în epocă menirea de a prezenta cititorilor un caracter de creator modest dar tenace, exigent cu propriile realizări, receptiv și priceput de a-și defini propria personalitate. Totodată a fost o reușită invitație la preconizata expoziție personală pe care sculptorul a organizat-o la cumpăna anilor 1935-1936. Lipsa catalogului nu ne permite să apreciem amploarea expoziției. Fotografia¹⁹¹, care a reținut un segment din această expoziție, relevă modul de distribuție în spațiu, jocul volumelor. S-au păstrat însă o

serie de cupuri¹⁹² în care sunt consemnate reacțiile cronicarilor și criticilor de artă, elogiindu-l pentru modul de modelare a busturilor, portretelor, măștilor.

Anului 1935 îi sunt atribuite și lucrările "Trandafir Djuvara", bust turnat în bronz, integrat în colecția Ion Gr. Părieșeanu; placheta turnată în gips "Louis Barthou"¹⁹³, proprietatea familiei Barthou Paris; bustul "pictorul Octav Băncilă", lucrare turnată în gips, "Pax hominibus", "Portret", lucrare dăltuită în piatră, intrată într-o colecție din Paris.

La expoziția societății "Tinerimea Artistică", organizată la București în perioada 18 aprilie - 15 mai 1936, a participat¹⁹⁴ cu un "Portret", lucrare turnată în gips.

În anul 1936 a modelat și: bustul "Aurelia Cionca"; "Viviana" și capete de fetițe; bustul "Aviator Vasilescu", lucrări turnate în gips; plachetele turnate în siderină: "Spre Emaus"; "Fetiță" (profil); a început lucrul la macheta preconizatului monument Nicolae Filipescu și la definitivarea bustului dr. Gheorghe Marinescu, fiindu-i cerute trei exemplare pentru Spitalul Colentina, Ministerul Sănătății și casa savantului. În anul 1936 a fost preocupat și de eventuala participare la preconizată¹⁹⁵ expoziție din anii următori de la New York.

Pentru sărbătorirea în anul 1936 a centenarului nașterii lui Eugeniu Carada¹⁹⁶, locuitorii orașului Craiova au decis¹⁹⁷ să integreze în forul public un reprezentativ monument evocator. A fost lansat un concurs la care au fost prezentate machete de către Mihai Onofrei și Alexandra Severin. Comitetul de inițiativă, analizând machetele și ofertele celor doi artiști, a decis la 28 august 1936 să încredințeze lucrarea lui Mihai Onofrei. În presa timpului au fost formulate diverse reacții. Reținem comentariul unuia din cronicarii care aprecia macheta lui M. Onofrei ca prezentând: "... un Carada solemn, corect dar rece", în schimb macheta lui Al. Severin avea calitatea de a surprinde pe Carada care: "...e voluntar și dinamic".

Amplasamentul preconizat de edili a fost cel din ambianța scuarului fântânii Romanescu, de lângă biserica Sf. Gheorghe Vechi. Menționăm că după anul 1948 monumentul a fost ostracizat de către noii factori politici, fiind mutat în grădina din apropierea bisericii Madona Dudu. După anul 1990 s-a înlăturat și această măsură samavolnică, procedându-se la readucerea monumentului pe vatra inițială¹⁹⁸. Pentru Mihai Onofrei această comandă ridica o serie de probleme determinate atât de bogata biografie a celui care era subiectul monumentului, cât și de realizările¹⁹⁹ predecesorilor Ernest Dubois²⁰⁰ și Dumitru Mățăuanu²⁰¹ pentru orașul București, monument plasat lângă clădirea Băncii Naționale a României, și bustul realizat de Ion Mateescu, amplasat²⁰² la mormântul lui

Eugeniu Carada din cimitirul Sineasca din orașul Craiova. Ne-am referit la complexa biografie a lui Eugeniu Carada, întrucât este omul implicat în toate evenimentele care au contribuit, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și primul deceniu al celui următor, la realizări care au generat și consolidat România modernă. El a fost un om discret, tenace, clarvăzător, bun organizator, predilect al problemelor financiare, sprijinitor consecvent al acțiunilor care militau pentru aducerea în forul public a unor monumente reprezentative pentru evocarea faptelor predecesorilor. Ca atare sculptorul Mihai Onofrei a conceput monumentul realizând statuia lui Eugeniu Carada redat în picioare, iar pe fețele laterale ale soclului a plasat trei basoreliefuri: primul amintește activitatea de gazetar la "Românul"²⁰³, al doilea reda momentul prezentării în Camera Deputaților a proiectului constituției din anul 1866, iar cel de al treilea îl surprinde pe câmpul de luptă în calitate de organizator al Serviciului de Intendență în campania anilor 1877-1878. Piesele componente ale monumentului au fost turnate în bronz.

Pentru finanțarea realizării monumentului, comitetul de inițiativă a lansat²⁰⁴ liste de subscripție, antrenând la acțiune persoane și instituții din întreaga țară.

Duminică 28 martie 1937 a avut loc la Craiova solemnitatea dezvelirii monumentului. Cu acest prilej au rostit semnificative cuvântări reprezentanții Băncii Naționale a României, ai Guvernului, Camerei de Comerț și Industrie, ai societăților culturale. Referindu-se la rolul generației lui Eugeniu Carada, era formulată, cu acel prilej, o concludentă apreciere²⁰⁵ de către D. Tomescu²⁰⁶, unul din membrii comitetului de inițiativă: "Închinându-ne deci astăzi în fața amintirii lui Carada, ne închinăm în același timp și în fața unei întregi generații de la care ne-a rămas pilda revoluționarismului constructiv"

Menționăm că autorul a realizat și o reducere²⁰⁷ a statuii Eugeniu Carada, piesa turnând-o în gips. Un exemplar l-a dăruit lui Caton Theodorian²⁰⁸, unul din inițiatorii și sprijinatorii acțiunii.

Comanda lansată de comitetul de inițiativă din orașul Ploiești a onorat-o în anul 1936, realizând²⁰⁹ un bust Ion G. Duca. S-a preconizat amplasarea acestui simbol în scuarul din apropierea Băilor Comunale. La această realizare și-a adus contribuția și arhitectul P. Popovici²¹⁰, care a proiectat soclul. Pentru obținerea sumelor necesare, s-au lansat diverse acțiuni. Fondurile obținute au fost completate cu subvențiile oferite de Primăria Municipiului Ploiești. În toamna anului 1940 acest monument a fost înlăturat din forul public în urma măsurilor luate de guvernarea legionară.

În București, în cartierul Fabrica de Chibrituri, din imediata apropiere a Gării Filaret, a fost inițiată realizarea unui bust pentru a cinsti memoria inginerului I.D. Teodoru, fost director al Regiei Monopolului Statului, omul care avusese o salutară contribuție la dezvoltarea Fabricii de Chibrituri și a Fabricii de Timbre de pe platforma care constituia o reprezentativă acțiune industrială sub auspiciile statului român. Lucrarea a fost încredințată spre realizare²¹¹ lui Mihai Onofrei. Pentru a obține avizul de amplasare pe strada ce fusese botezată cu numele lui I.D. Teodoru, a fost întocmită documentația și înaintată la Comisia Superioară a Monumentelor Publice care, prin Jurnalul din 22 iunie 1936, și-a formulat aprobarea.

Tot în București la 11 iunie 1936, la Regimentul "2 Vânători de Gardă nr. 9", a avut loc solemnitatea dezvelirii și sfințirii statuii care-l evoca pe regele Alexandru I²¹³ al Iugoslaviei, patronul onorific al acestei unități militare românești. Inițiativa realizării și amplasării a aparținut colonelului Alexandru Orășeanu, comandantul regimentului. De evoluția realizării lucrării Suveranul României s-a interesat personal. La 13 mai 1936, orele 18,45, acesta a făcut o vizită²¹⁴ la atelierul artistului, constatând stadiul în care se afla lucrarea. La solemnitatea²¹⁵ dezvelirii monumentului, organizată la 10 iulie 1936, au participat regele Carol al II-lea, oficialități civile și militare. Impunătoarea statuie, amplasată în fața clădirii comandamentului unității, îl reda pe regele Alexandru I în picioare purtând uniforma militară a regimentului pe care-l patrona în cadrul armatei române, uniforma de vânător, cu însemnele de mareșal al României. Pe soclu erau dăltuite cuvintele: "Regele erou și martir Alexandru I al Iugoslaviei". Menționăm că Alexandru I devenise patron onorific al acestei unități de elită din armata română în ziua logodnei cu principesa Marioara a României. Evenimentele din toamna anului 1940 au dus și la înlăturarea acestui simbol modelat de sculptorul Mihai Onofrei. Dispozițiile adoptate de guvernarea legionară au preconizat predarea tuturor monumentelor care contraveneau liniei "noilor orientări" la Arsenalul Armatei pentru recuperarea bronzului.

Mihai Onofrei a realizat, pentru a fi expus în Pavilionul României de la Expoziția internațională de la Paris, bustul "Regele Carol al II-lea, marele protector al artelor plastice". Lucrarea îl prezenta pe Suveran în ținută de protocol și a fost turnată în bronz.²¹⁸

La 7 iunie 1937 Mihai Onofrei a terminat munca de elaborare a modelării bustului Ioan Alexandru Brătescu - Voinești și a început bustul dr. Constantin Angelescu, pe care a reușit să-l termine pentru a-l putea încredința spre turnare în bronz, fiind una din piesele preconizate să fie

prezentă în expoziția pe care o pregătea. Lucrarea i-a fost comandată de reprezentanții corpul didactic, care considerau necesară și de bun augur pentru propășirea învățământului românesc, prezența permanentă a simbolului evocator al noului om al școlii în Casa Corpului Didactic. La începutul anului 1938 lucrarea a fost inclusă în patrimoniul edificiului de pe bulevardul Regina Elisabeta.

O atenție deosebită a acordat și realizării lucrării²²¹ care să-l evoce pe dr. Gheorghe Marinescu, piesă cu care a participat la Bienala de la Veneția, a bustului generalului Bădulescu, care a intrat în patrimoniul Ministerului Afacerilor Străine și a machetei preconizatului monument Vintilă C. Brătianu ce urma să fie ridicat la Brăila.

În activitatea creatoare interveneau și momente mai puțin plăcute, solicitându-l²²³ ca în soluționarea unor probleme de expresivitate să se rezume la analizarea unor eventuale fotografii prezentate de comanditari ca singura sursă de informare pentru a-l reda pe cel care trebuia, prin strădania sculptorului, să fie evocat prin bustul, portretul, capul, placheta ce i se comanda.

Preocuparea anilor 1936-1937 pentru conceperea și realizarea unei machete pentru preconizatului monument Nicolae Filipescu, l-au condus la elaborarea a două variante: cu și fără mantie. O fotografie²²⁴ a reținut distribuția lucrărilor în diverse stadii de elaborare din centrul atelierului, impresionante prin demnitatea, voința de acțiune pe care le degajau cele două variante. Comitetul de inițiativă a solicitat societății Ateneul Român să-i fie puse la dispoziție spații pentru expunerea machetelor concurenților în perioada 15 octombrie - 1 noiembrie 1937, pentru a fi vizionate de public și juriu²²⁵. S-au acordat²²⁶ spațiile din galeria de la subsol. Controversata problemă a monumentelor dedicate regelui Carol I și Ferdinand I care a dat naștere la diverse reacții, l-au determinat și pe D. Marmeliuc să-și formuleze opiniile. Într-o scrisoare către Mihai Onofrei, expediată de la Cernăuți, la 29 octombrie 1938, își exprima regretul că nu a mai perseverat pentru a poza în vederea realizării bustului. Referindu-se la statuia regelui Ferdinand I, preconizată pentru orașul Cernăuți, îl informa că președintele comitetului opta pentru ca ea să fie încredințată lui Ivan Mestrovic. El personal opina pentru un concurs al artiștilor români. Cu acest prilej îi promitea că-i va trimite 2-3 fotografii reprezentându-l pe / Ion / Grămadă²²⁹.

Mihai Onofrei a organizat²³⁰ o nouă expoziție personală împreună cu pictorul George Nichita la finalul anului 1937, în spațiile sălilor

Fundației Dalles, în care a reunit 24 de realizări din ultimii ani, oferind astfel posibilitatea de a-i fi remarcată evoluția artistică.

În același an a realizat²³² bustul academicianului Ioan Bianu²³³, răspunzând prompt inițiatorilor acestui act de cinstire al celui care în decursul anilor și-a dăruit timpul, cunoștințele, energia, tactul pentru propășirea Bibliotecii Academiei Române²³⁴. Bustul a fost amplasat în incinta sălii de studii a Bibliotecii Academiei Române. Este o lucrare turnată în bronz, semnată și datată dreapta jos: "M. Onofrei 1937". A fost așezată în consolă pe un postament de travertin. Prezența în zona pupitrului custodelui sălii îi conferă calitatea de patron perpetuu al tezaurului pe care, cu osârdie, l-a reunit și sistematizat ca patrimoniu al acestui prestigios așezământ național. În anul următor Mihai Onofrei a oferit²³⁵ ca donație Muzeului Alexandru Saint Georges bustul²³⁶ Ioan Bianu, lucrare turnată în gips.

Revenind la anul 1937, semnalăm și realizarea²³⁷ unui medalion pentru mormântul Zissu din cimitirul Sf. Vineri din București.

Mihai Onofrei, în anul 1938, a avut satisfacția de a cunoaște interesul unor comitete de inițiativă de ridicare a unor monumente pentru cinstirea Eroilor din primul război mondial. Ne referim, spre exemplu, la inițiativa Căminului Cultural "Mihail Eminescu" din localitatea Chelmac din actualul județ Arad. Studiul broșurii nr. I, publicată de Societatea "Cultul Eroilor", le-a oferit celor doritori posibilitatea să cunoască diverse proiecte de monumente elaborate de sculptorii români. Aceste proiecte "tip" au fost avizate, în principiu, de Comisia Superioară a Monumentelor Publice, urmând ca doritorii să precizeze ce materiale vor pune în operă pentru edificarea monumentului preconizat, precum și locul de amplasare. Pe această cale se puteau obține operativ avizările convenite în conformitate cu noile reglementări de promovare în forul public a unor noi monumente dedicate cinstirii Eroilor. Inițiatorii de la Chelmac au obținut aprobarea²³⁹ prin Jurnalul nr. 317 din 16 decembrie 1938, cu condiția să fie folosită piatra de carieră, respectiv marmura de Rușchița, pentru a asigura trăinicia monumentului.

În localitatea Meri Goala, azi Vedea, din județul Teleorman, comitetul de inițiativă pentru ridicarea unui monument al Eroilor a recurs la modelul nr.2 din Albumul editat de Societatea "Cultul Eroilor". Este vorba despre un obelisc cu înălțimea de 2,30 m. Adresându-se Comisiei Superioare a Monumentelor Publice, comitetul de inițiativă înainta un plan de situație al amplasamentului. La 5 octombrie 1938 era acordată²⁴⁰ aprobarea prin Jurnalul 275 pentru realizarea monumentului, cu condiția să fie folosită piatra de carieră.

Tot în anul 1938 a fost declanșată acțiunea pentru ridicarea pe locul unde a locuit domnitorul Carol I în timpul primei etape a războiului din anii 1877-1878, a unui monument evocator în localitatea Poiana Mare, județul Dolj. Fiind unul din monumentele dedicate centenarului nașterii regelui Carol I, a fost preconizată o lucrare de amploare și, ca atare, comanda a fost dorită de mai mulți sculptori care au prezentat machete în cadrul concursului lansat de inițiatori. Menționăm pe sculptorii: Horia Igrișeanu²⁴¹, Mihai Onofrei, Oscar Han²⁴². A fost un prilej de manifestare a pasiunilor, a intervențiilor, a presiunilor de orice natură, a protestelor și a anchetelor, toate fiind o dificultate pentru comitetul de inițiativă care trebuia să aibă în vedere și termenul de finalizare a lucrărilor pentru a se înscrie în programul național al manifestărilor dedicate sărbătoririi centenarului nașterii regelui Carol I. Acesta a recurs la solicitarea punctului de vedere al Comisiei Superioare a Monumentelor Publice care, în ultimă instanță, în anul 1939, a decis²⁴³ acordarea lucrării lui Mihai Onofrei. Jurnalul nr.379 din 21 martie 1939 a consemnat această aprobare. Statuia modelată de Mihai Onofrei avea înălțimea de 4 m. Lucrarea urma să fie amplasată pe un soclu de 5,50 m. totalizând astfel înălțimea de 9,50 m. S-a preconizat ca monumentul să fie înălțat în imediata apropiere a locului unde se afla casa care l-a găzduit pe domnitorul Carol I în perioada 15 mai - 27 iulie 1877.

La Bârlad, din inițiativa foștilor elevi din promoția 1898, reuniți în vara anului 1938 în incinta liceului "Gheorghe Roșea Codreanu"²⁴⁴, au fost colectate fonduri cu care i s-a comandat²⁴⁵ lui Mihai Onofrei realizarea unui bust care să-l evoce pe ctitorul liceului. Și în acest caz procesul distructiv al proletcultismului a dus la pierderea acestui simbol²⁴⁶.

Răspunzând apelului neobositului colecționar muzeograf Alexandru Saint Georges²⁴⁷, în luna decembrie 1938, Mihai Onofrei dona²⁴⁸ Muzeului "Alexandru Saint Georges" următoarele piese: un "Autoportret"; 16 sculpturi turnate în gips; bustul și masca "Ion G. Duca", capul "Trandafir G. Djuvara"²⁴⁹, capul "Ion Gr. Periețeanu"²⁵⁰, masca și bustul "Take Ionescu"²⁵¹, bustul "Prof. dr. Toma Ionescu", macheta preconizatului monument "Spiru C. Haret", bustul "Ioan Bianu", capul "Ion C. Miculescu - Prăjescu"²⁵², bustul "Prof. Petre Marinescu"²⁵³, capul "dr. Nicolae Lupu", capul "Consilierului legislativ Rătianu", trei basoreliefuli pentru monumentul "Eugeniu Carada", un "Autoportret" realizat în creion în anul 1917 la Onești, 14 desene din perioada studiului la Școala Națională de Belle Arte din Iași, din care unul era un "Autoportret". La 8 decembrie 1939 directorul muzeului confirma primirea pieselor donate. În aceeași lună

Mihai Onofrei revine²⁵⁴ cu o nouă donație, oferind bustul și masca lui Ion G. Duca, pentru care va primi confirmarea în anul 1939.

În acest context menționăm că la 1 noiembrie 1938 Caton Theodorian donase²⁵⁵ aceluiași muzeu macheta, turnată în gips, a statuii componentă a monumentului "Eugeniu Carada" de la Craiova.

În perioada 3-30 aprilie 1938, Mihai Onofrei a participat la cea de a 38-a expoziție a societății "Tinerimea Artistică". Catalogul i-a consemnat²⁵⁶ lucrările: la poziția 358 "Bustul ministrului Constantin Angelescu"²⁵⁷, la poziția 359 "Mama și copilul". Ateneul Român găzduia în acei ani și Pinacoteca Statului. O lucrare de prezentare a Capitalei României consemna prezența în anul 1938 a lucrării "Nud", creație a lui Mihai Onofrei care, după modelare, a fost turnată în bronz.

În primăvara anului 1939 Sindicatul Artelor Frumoase, în contextul prefacerilor din țară, a procedat la alegerea unui nou comitet de conducere. Cu acest prilej Mihai Onofrei a fost cooptat²⁵⁹ ca membru, apreciindu-se de către colegi, și pe această cale, atât laborioasa activitate artistică cât și comportamentul plin de demnitate care-l impunea în relațiile profesionale atât cu confrății cât și cu beneficiarii realizărilor sale.

Colaborarea cu arhitectul Constantin Iotzu la realizarea lucrărilor de la Iași pentru clădirea Fundației regele Ferdinand I l-a condus și la modelarea bustului acestuia, lucrare turnată în gips care a intrat în posesia familiei.

Sub genericul "Ceferiada", în anul 1939 s-au desfășurat numeroase manifestări menite a marca trecerea a 70 de ani de la darea în exploatare a liniei ferate București Filaret. Procesul de urbanizare a zonei nordice a Capitalei României, declanșat pentru a facilita traficul cu noile cartiere, a impus realizarea primului pasaj de nivel pe calea Griviței, pentru a asigura fluența traficului feroviar și al celui rutier. Prin proiectul adoptat s-a preconizat și realizarea unor elemente decorative care să fie plasate pe pereții laterali din zonele exterioare care conduc traversarea traficului rutier pe sub pod. A fost o acțiune de pionierat, realizându-se operativ de către constructorii feroviari. Inaugurarea podului s-a realizat în prima zi de Crăciun, 25 decembrie 1939. Evenimentele ulterioare au întârziat luarea hotărârii în privința executării elementelor decorative din proiect. În ultimă instanță lucrarea a fost acordată²⁶¹ sculptorului Mihai Onofrei. Alegerea considerăm că n-a fost întâmplătoare, întrucât în cel de al doilea război mondial, în calitate de ofițer de rezervă, avansat la gradul de căpitan, a fost repartizat cu activitatea la C.F.R. Acesta a modelat²⁶³ patru mari reliefuri înalte care au sugerat rolul de mesager al mijloacelor de

transport, al propășirii economiei. În anul 1943, după modelare și avizare, reliefurile de mari proporții au fost turnate în piatră artificială și au fost amplasate la locurile preconizate. Din păcate, mesajul lor a fost de scurtă durată. Bombardamentele din primăvara și vara anului 1944 au afectat două din aceste piese, iar traficul intens, accidente de circulație, înghețul și dezghețul le-au deteriorat și mai mult. Atunci când s-au făcut demersurile pentru a fi refăcute, o nefericită dispozițiune a impus detașarea tuturor reliefulor. Azi nu se mai știe²⁶⁴ nimic despre soarta lor.

La expoziția societății "Tinerimea Artistică" din luna aprilie a anului 1940, a participat²⁶⁵ cu trei lucrări: "M.S. Regele Carol al II-lea", piesă turnată în bronz, "Pax", piesă turnată în gips și "D-na A.C.", piesă dăltuită în marmură.

O participare a avut-o²⁶⁶ și la expoziția deschisă la 7 iunie 1940 în cadrul manifestărilor ocazionate de "Luna Bucureștilor".

În luna iunie a anului 1940, Mihai Onofrei a fost unul din participanții la expoziția asociației "Arta Română Modernă". Catalogul expoziției i-a consemnat lucrarea²⁶⁷ la poziția 128: "Bustul scriitorului Brătescu-Voinești"²⁶⁸, piesă turnată în bronz. La timpul respectiv al expunerii, lucrarea era componentă a colecției autorului.

A avut o participare²⁶⁹ și la expoziția organizată de revista "Miniaturi", care a preconizat să reunească cele mai reprezentative realizări ale artiștilor contemporani. Mihai Onofrei a participat cu o sculptură, tăiată direct în marmură în anul 1930, și cu placheta "Fetița", lucrare din anul 1936 definitivată în siderină.

În același an a trecut la realizarea²⁷⁰ monumentului în memoria lui Nicolae Filipescu²⁷¹. Inițiatorii preconizau inițial amplasamentul în fața clădirii Cercului Militar²⁷². Ultimele evenimente, în situația geopolitică a Europei, le reclamase modificări la basoreliefuluri. Acum compoziția lui Mihai Onofrei sugera într-un relief Ardealul subjugat, ca urmare a Diktatului de la Viena, printr-un om legat, o bătrână și o roată. Un alt relief evoca "Victoria", iar cel de al treilea relief evoca localul Școlii militare "Nicolae Filipescu"²⁷³ de lângă mănăstirea Dealu²⁷⁴, jud. Dâmbovița. Aceste reliefuluri urmau să fie plasate pe fețele soclului. Statuia Nicolae Filipescu urma să aibă înălțimea de 4,40 m. Întreaga lucrare era estimată la suma de 2.000.000 de lei. Evenimentele care au înnegurat anii următori n-au mai permis comanditarilor realizarea unui asemenea simbol pentru cinstirea unuia din cei care militaseră pentru făurirea idealului național: Unirea tuturor românilor într-o singură țară. În anul 1943 încă se spera că el va fi o realitate, Mihai Onofrei perseverând spre a-l realiza.

În anul 1940 a realizat²⁷⁵ pentru orașul Deva o replică turnată în bronz a bustului monumental "Horia".

Ca o recunoaștere a contribuției sale la propășirea artelor plastice, la 15 iunie 1940, Ministerul Cultelor și Artelor, Departamentul Artelor îi transmitea²⁷⁶ înaltul Decret Regal nr. 1932 din 7 iunie 1940, prin care i-a fost conferit Ordinul "Meritul Cultural pentru Artă" în gradul de medalie clasa a II-a cu brevetul de decorare nr. 68.

În catalogul expoziției societății "Tinerimea Artistică", organizată în anul 1941, Mihai Onofrei este menționat²⁷⁷ cu un bust "M.S. Regele Mihai"²⁷⁸.

În același an o lucrare realizată anterior și care fusese achiziționată de către stat, făcând parte din inventarul pieselor deținute de Departamentul Artelor, a fost reparată²⁷⁹ Liceului Greco - Catolic de la Blaj. Era o statueta turnată în bronz având înălțimea de 0,40 m., înscrisă în inventarul general la poziția 509 și intitulată "Christ".

Metamorfoza societății românești de la începutul deceniului cinci a impus modificări structurale și umane, inclusiv în cadrul Sindicatului Artelor Frumoase. Conform deciziei 31.614 / 1941 a Ministerului Culturii Naționale și a Cultelor, a fost desemnată o nouă comisiune interimară²⁸⁰, Mihai Onofrei fiind numit vicepreședinte.

După câțiva ani în care n-a participat la "Salonul Oficial", acum în anul 1941, îl reîntâlnim pe Mihai Onofrei ca participant²⁸¹ la expoziția organizată în perioada mai-iunie 1941 la sala Dalles, cu două lucrări turnate în gips. Catalogul l-a înregistrat la poziția 309 "Războiul sfânt", lucrare reprodușă fotografic. Era o statuie care reda un bărbat voinic cu mâna dreaptă ridicată având degetele reunite pentru a face semnul Sf. Cruci, iar cu mâna stângă ținea la piept o sabie. Lucrarea degaja, prin alura personajului, participarea la actul pe care-l îndeplinea cu demnitate întregul popor român, conștient de misiunea pe care și-o asumase. A doua lucrare "Lira" a fost înregistrată la poziția 310.

Îl reîntâlnim pe Mihai Onofrei, prezent și la cel de toamnă care reunea lucrări din domeniile: desen, gravură, afiș. Expoziția a fost organizată la sala Dalles pentru perioada noiembrie-decembrie. Mihai Onofrei este înscris²⁸² în catalog cu lucrările: poziția 402 "Profil"; poziția 403 "Cap de copil".

Evenimentele din timpul rebeliunii legionare din ianuarie 1941 au determinat ulterior purtarea unei bogate corespondențe pentru elucidarea situației patrimoniului artistic. Astfel, se menționează în adresa Muzeului "Cuza Vodă" din Iași că, între lucrările împrumutate temporar

(Când ? Cui ?) se afla și sculptura "Copil", realizată²⁸⁴ de Mihai Onofrei. Cu acest prilej se făcea o semnificativă remarcă " n-au putut fi încă identificate deoarece la majoritatea din aceste tablouri li s-au scos ramele și numerotația, în timpul celor întâmplate în ianuarie 1941".

Relațiile stabilite cu organele C.F.R. l-au condus și la preluarea comenzii pentru executarea unei plachete pentru marcarea, în anul 1941, a momentului împlinirii a 60 de ani de la darea în folosință a liniei de cale ferată pe tronsonul Buzău - Mărășești. Modelarea de ansamblu i-a aparținut lui Mihai Onofrei, harta fiind însă realizată de arhitectul Constantin Iotzu.

În anul 1942, în cadrul acțiunii de realizare a rotondei scriitorilor, definită ca "Rondul Roman" din grădina Cișmigiu, i-a fost încredințată lui Mihai Onofrei realizarea bustului Bogdan Petriceicu Hasdeu. Lucrarea, în ultimă instanță, a fost dăltuită în marmură de Rușchița.

Inițial, la începutul deceniului cinci, se declanșase acțiunea de redistribuire a busturilor din grădina Ateneului Român procedându-se la așezarea lor în zona limitrofă bulevardului Regele Mihai I (una din formulele conjuncturale de rebotezare a șoselei Kiseleff). Era hotărârea adoptată de primarul general al Capitalei, generalul C. Florescu²⁸⁷ Mareșalul Ion Antonescu²⁸⁸ a dispus însă imediata ridicare din acest nou amplasament a primelor patru busturi, urmând ca acestora să le fie găsite alte spații de expunere. În acest sens, la propunerea ministrului Ion Petrovici²⁸⁹ a fost adoptată soluția amenajării Rondului Roman din Grădina Cișmigiu. Noul primar general al Capitalei, generalul de divizie Ion Rășcanu²⁹⁰, s-a preocupat de rezolvarea acestui obiectiv depășind dificultățile inerente condițiilor de război. S-a ajuns la definirea celor 12 busturi care urmau să fie amplasate în acest rond. Au fost numite personalitățile care urmau să fie subiectele acestor busturi precum și realizatorii lor. Costul lucrărilor urma să fie suportat în părți egale de către Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, Ministerul Afacerilor Interne și Primăria Municipiului București. Inițial s-a preconizat ca lucrările să fie turnate în bronz, însă în condițiile de război acest metal fiind dirijat, în exclusivitate, spre industria de armament, s-a hotărât folosirea pietrei de Vrața pentru socluri și a marmurei pentru dăltuirea busturilor. Realizatorilor le-au fost impuse dimensiunile, pentru a se asigura o uniformitate acestui rond. Pentru coordonarea lucrărilor a fost constituită o comisie formată din Ion Jalea, arhitectul M. Pompeiu²⁹¹, Corneliu Medrea²⁹² și Mihai Onofrei. Termenul acordat pentru realizarea lucrărilor a fost stabilit pentru 15 aprilie 1943. Întârzierea livrării marmurei de la Rușchița a determinat amânarea termenului de predare a lucrărilor.

Amenajarea zonei din imediata apropiere a bulevardului Schitu Măgureanu, a perimetrului rotondei și amplasarea lucrărilor a permis organizarea festivităților de dezvelire la 27 iunie 1943. Au fost programate șase discursuri care urmau să fie susținute de reprezentanții Ministerului Educației Naționale, Cultelor și Artelor, ai Primăriei Municipiului București, ai Academiei Române, ai Facultății de Litere, ai Societății Scriitorilor Români și ai studenților.

La 1 iulie 1943 s-a făcut recepția busturilor de o comisie formată din Jean Al. Steriade²⁹³, G. Ionescu²⁹⁴, Ion Pașa²⁹⁵ și arhitectul Călinescu²⁹⁶. Lucrarea lui Mihai Onofrei, bustul "B.P. Hasdeu", a fost apreciată și cu acest prilej pentru calitățile conferite de artistul sculptor și modul de integrare în suita celorlalte piese realizate de confrății artiști plastici. Bustul are înălțimea de 0,80 m., așezat pe un soclu de 2,40 m. Pe fața soclului este dăltuită inscripția: "Lui B.P. Hasdeu 1838 -1907".

Buna impresie realizată în rândurile craiovenilor s-a manifestat și în cazul analizării machetei preconizatului monument al cinstirii lui Mihai Viteazul. Ideea anterioară care reclamase ani de strângere a fondurilor, în condițiile anilor războiului, se apropia de finalizare și ca atare, la 25 iunie 1943, era informat de intenția acestora de a-i încredința realizarea viitorului monument.

Solicitat de Smaranda Arhip de a realiza o lucrare evocatoare a fiului ei căzut la datorie, Mihai Onofrei se angaja²⁹⁸ la 19 iunie 1943, că va realiza un basorelief dăltuit în marmură pentru a-l reprezenta pe locotenentul Arhip.

Semnificativă este evoluția politică după evenimentele din ianuarie 1941. Dacă guvernarea legionară dispusese distrugerea tuturor monumentelor dedicate personalităților ce fuseseră trecute de către aceștia pe lista neagră, acum, în 1942, au fost declanșate acțiuni reparatorii. Astfel, i-a fost solicitat un bust I.G. Duca, pe care l-a încredințat²⁹⁹ spre turnare firmei "V.V. Rășcanu" la 10 iulie 1942.

Pentru localitatea din jud. Caraș-Severin, la 22 decembrie 1942, Mihai Onofrei a primit³⁰⁰ comanda realizării monumentului generalului Ioan Dragalina³⁰¹. În acest caz sculptorul se confrunta cu o situație aparte. Se valorificau o parte din componentele fostului monument al împăratului Franz Joseph I, respectiv soclul cu platforma și leii care flancaseră statuia îndepărtată. Mihai Onofrei a realizat statuia³⁰⁴ generalului Ioan Dragalina, redându-l cu mâna stângă ținând o hartă la piept, iar cu dreapta pregătindu-se să ducă la ochi binoclul. Privirea înainte relevă voința, tenacitatea, fermitatea și demnitatea comandantului. Prin proporții statuia se încadrează pe vechiul soclu cu cei doi lei afronțați. Cornisia Superioară a

Monumentelor Publice, prin Jurnalul nr. 762 din 22 ianuarie 1943, aprobase realizarea lucrării lui Mihai Onofrei. Prin ambientul oferit de parcul cu platani uriași la marginea căruia este amplasată, oferea o bună deschidere la intersecția de drumuri. Din păcate, o nefericită "inițiativă" a noilor cârmuitori ai deceniului șapte a dus la amplasarea în fața monumentului a unui bazin cu fântână arteziană. Inestetică și plasată conștient pentru a acoperi monumentul, considerăm că a venit timpul să fie înlăturat acest act samavolnic menit a fi un paravan care să obtureze monumentul și să fie un depozit de gunoarie. Acum este necesar să readucem monumentul la situația în care se găsea la 3 iulie 1943, când a avut loc dezvelirea și sfințirea lui cu o demnă solemnitate convenită apărătorilor de glie strămoșească. Așa vom fi în spiritul preconizat de comitetul de inițiativă. Atunci vom dovedi că știm să respectăm memoria celor care s-au sacrificat pentru Patrie.

În anul 1942 o inițiativă a Departamentului Artelor a evidențiat, după o atentă cercetare a arhivei, că în decursul anilor sculptorul Mihai Onofrei a fost beneficiarul³⁰⁵ unor premii și a unor achiziționări de lucrări pentru colecțiile statului. Astfel, în anul 1924 a primit ca premiu suma de 25.000 de lei, în anul 1926 un alt premiu de 20.000 de lei. În anul 1927 i-a fost achiziționată o lucrare pentru suma de 30.000 de lei, iar în anul 1928 i-a fost achiziționată o altă lucrare pentru suma de 40.000 de lei.

Pentru cinstirea memoriei lui Theodor Costescu³⁰⁶, fostului director al liceului "Traian" din Turnu Severin, cadrele didactice și foștii elevi au preconizat realizarea și amplasarea în forul public a unui monument reprezentativ. Comitetul de inițiativă a lansat un concurs care a fost câștigat de sculptorul Mihai Onofrei, căruia i-a fost încredințată executarea lucrării³⁰⁷ După modelarea lucrării și turnarea în ghips, delegatul Comisiei Superioare a Monumentelor Publice, sculptorul Corneliu Medrea, vizionând lucrarea în mărime de 4,20 m., aprecia că statuia, compozițional, era expresivă prin modul cum îl prezenta pe profesor alături de elev. Referentul considera că lucrarea va împodobi orașul Turnu Severin. Comisia, în cadrul ședinței din 22 ianuarie 1943, dispunea prin Jurnalul nr. 761 aprobarea referatului sculptorului Corneliu Medrea. Apreciind valoarea artistică, se încuviința executarea în material definitiv³⁰⁸ și instalarea la locul preconizat. La 28 iunie 1943 a avut loc dezvelirea și sfințirea monumentului.

La începutul anului 1943, prin decizia Departamentului Artelor, sculptorul Mihai Onofrei a fost integrat în colectivul de specialiști³⁰⁹ al Comisiei Superioare a Monumentelor Publice. Era numit pentru o perioadă

de cinci ani în locul rămas vacant prin decesul sculptorului Frederic Storck³¹⁰. Printre alte misiuni a avut-o și pe acea de a se deplasa la Deva pentru a analiza și întocmi un referat despre calitățile monumentului "Decebal" realizat de sculptorul Radu Moga³¹¹.

Ministerul Muncii - Casa Națională a Asigurărilor Sociale, la 20 februarie 1943 îl informa pe Mihai Onofrei că prin decizia din 9 februarie 1943 a fost numit membru în Consiliul Administrativ al Casei Compozitorilor, Pictorilor și Sculptorilor, conform Legii publicată în Monitorul Oficial nr. 90 din 15 aprilie 1940. Era invitat la ședința în cadrul căreia erau discutate dosare de pensionare³¹². Modul de organizare a evoluat, astfel că la 15 martie 1943 Departamentul Artelor îi aducea la cunoștință că a fost cooptat³¹³ pentru trei ani ca membru titular în Consiliului Corpului artiștilor plastici.

Realizarea Rondului Roman din Grădina Cișmigiu a fost considerată la timpul respectiv o reușită urbanistică, artistică, peisagistică și culturală cu caracter educativ. Ea a avut și menirea de a asigura comenzi pentru artiștii plastici care se confruntau totuși cu dificultăți de natură financiară ca urmare a tot ceea ce genera starea de război. S-a impus necesitatea pentru cei care vegheau la destinele României să fie adoptate măsuri care să asigure și pentru artiștii plastici condiții de viață decentă. Ca atare, în cazul sculptorilor monumentaliști, lansarea unor comenzi pentru înzestrarea forului public s-a considerat de bun augur. A fost o măsură benefică și pentru viitorul patrimoniu artistic al localităților din România. La București s-a preconizat o asemenea înzestrare și a Grădinii Icoanei. În acest context, Mihai Onofrei a făcut demersurile pentru a primi o comandă pentru una din lucrări³¹⁴.

În anul 1942 Mihai Onofrei a transmis Primăriei Municipiului Iași oferta pentru a realiza³¹⁵ bustul "Vasile Pogor"³¹⁶. Lucrarea turnată în bronz era evaluată la 250.000 de lei, iar termenul de livrare era 1 septembrie 1943.

Inițiativa orașului București a fost preluată astfel și de edilii orașului Iași. În acest scop i-a fost comandat lui Mihai Onofrei realizarea³¹⁷ bustului lui Vasile Pogor. Lucrarea a fost turnată în bronz. Este semnată stânga jos: "Onofrei", iar în dreapta jos este mențiunea: "Turnătorii Panait Grapă".

La cea de a 43-a expoziție a societății "Tinerimea Artistică", găzduită la sala Dalles în perioada 28 martie-19 aprilie 1943, Mihai Onofrei a participat cu lucrarea "Prof. dr. M." care, după modelare, fusese turnată în gips. Era de fapt lucrarea care-l evoca pe savantul Gheorghe Marinescu³¹⁹. Ulterior un exemplar al lucrării definitive a fost amplasat la mormântul din cimitirul Bellu.

La "Salonul Oficial organizat în lunile aprilie - mai 1943, la sala Dalles, a fost prezent³²¹ cu lucrarea "Tinerețe", care reda o tânără fată. Era o statuie turnată în gips, însă se făcea mențiunea că turnată în bronz costa 1.000.000 de lei.

Preocupat de a primi noi comenzi, a formulat o ofertă pentru realizarea unor basoreliefuri pentru Academia Comercială, care să fie plasate în sala festivă, în stânga și în dreapta scenei, având dimensiunile de 2,20 x 2,40 m.

La 15 octombrie 1943 formula o ofertă³²³ pentru realizarea pe clădirea gării C.F.R. Focșani a 6 basoreliefuri și 16 capete de lei. Oferta a fost acceptată cu modificări de către Direcția Generală a C.F.R. Direcția întrețineri.

O altă ofertă a formulat-o³²⁴ pentru Primăria municipiului Craiova pentru achiziționarea bustului mareșalului Ion Antonescu.

În anul 1943 a modelat și bustul scriitorului D. D. Pătrășcanu³²⁵

O fotografie³²⁶ oferă o informație rară din acel timp. A înregistrat o evadare de la permanentele solicitări, surprinzându-i pe Dan Cantemir Onofrei, Mihai Onofrei în uniformă militară cu gradul de căpitan, Alice Onofrei și G.D. Lalu în apropierea monumentului Eroilor Aerului din București.

La solicitarea din anul 1943 i s-a încredințat³²⁷, în anul 1944, realizarea bustului "Grigore Alecsandrescu" pentru preconizatul amplasament în Grădina Icoanei.

A fost perioada când pe lângă multele neazuri generate de soarta României a mai venit și pierderea unuia din cei care i-au fost alături la nevoie. La 18 februarie 1944 încetase din viață Socrate Lalu. Presa a publicat un necrolog³²⁸.

La 2 martie 1944 Mihai Onofrei informa³²⁹ Ministerul Muncii și Ocrotirilor Sociale că a fost invitat să participe la expoziția "Ucenicilor" din anul 1944 cu o lucrare care să reprezinte un ucenic. El oferea o asemenea lucrare, înaltă de 2,50 m., la suma de 250.000 de lei.

În sala Dalles, în perioada 28 martie - 19 aprilie 1944, a fost găzduită a 44-a expoziție a societății "Tinerimea Artistică". Mihai Onofrei, în calitate de membru al societății, al consiliului de conducere și al juriului expoziției a participat³³ cu trei lucrări turnate în gips: poziția 35 "M.S. Regele Mihai I"; poziția 36 "Cap de moș"; poziția 37 "Statuetă".

Primăvara anului 1944 l-a găsit lucrând la bustul "Grigore Alecsandrescu", lucrare pe care a obținut-o spre execuție pentru a fi integrată în suita preconizată să înzestreze Grădina Icoanei, această mică oază de

verdeață bucureșteană³³¹. Era o lucrare dăltuită în marmură de Rușchița. Recepția lucrării a fost realizată de colectivul de sculptori: Ion Jalea, Corneliu Medrea.

La "Salonul Oficial organizat în luna mai 1944, Mihai Onofrei a participat cu două lucrări. Prima înscrisă în catalog la poziția 337 era "Bustul mareșalului Antonescu", lucrare turnată în gips, făcându-se mențiunea în fișa de participare că dăltuită în marmură costa 300.000 de lei. Poziția 338 era intitulată "Sculptură", fiind și această piesă turnată în gips. Autorul preconiza în acest caz dăltuirea în piatră, pentru care solicita suma de 350.000 de lei³³².

Departamentul Artelor la 23 mai 1944 îi adresa invitația de a participa la lucrările din ziua de 3 iunie ale comisiei speciale pentru decernarea Premiului Național de Arhitectură. Fusese numit membru ca reprezentant al Ministerului Culturii Naționale³³³.

Cu ușurință distingem că în anii războiului, deși în calitate de ofițer rezervist a fost mobilizat cu misiuni în țară,³³⁴ a găsit timpul necesar să-și continue activitatea creatoare pe tărâm artistic. Condițiile de austeritate s-au făcut resimțite predilect în domeniul artelor plastice. Ne referim la diminuarea numărului cumpărătorilor sau al comandatarilor, precum și la imposibilitatea obținerii materialelor considerate ca strategice, acestea fiind absorbite de industria militarizată producătoare a diverse comenzi pentru front. Ca atare, bronzul a devenit în acei ani materie primă prohibită pentru topitoriile artistice și de aici situația că modelările se conduceau până la stadiul de turnare în gips. Precaritatea financiară a artiștilor sculptori bloca accesul transpunerii prin dăltuirea în piatră a modelărilor, astfel că altor multe motive ulterioare, s-a alăturat, la condiția de perisabilitate a creațiilor acelor ani, și imposibilitatea transpunerii în materialul definitiv. Acestor nevoi li s-au alăturat altele și altele. De la distrugerile provocate de bombardamente, la rechizițiile de locuințe și ateliere de creație, frica ca o anumită lucrare să nu fie compromițătoare pentru "dosarul" artistului, toate au făcut ca în unele cazuri chiar creatorul să renunțe la prezența lor în ambianța atelierului.

Reluarea efectivă a activității creatoare impunea și o bună aprovizionare cu materialele folosite în anumite etape ale elaborării. Un memoriu³³⁵ din 9 ianuarie 1945, era adresat de Mihai Onofrei Ministerului Transporturilor, prin care solicita să-i fie aprobate două vagoane cu care să fie transportate de la Turda un vagon de ciment și altul de ipsos, materiale necesare atât lui cât și colegilor care, fără acestea, nu-și puteau exercita meseria.

Realizând un bust Mihail Kogălniceanu³³⁶, inspirat de unica mască mortuară găsită la Paris, Mihai Onofrei se adresa la 31 ianuarie 1945 Ministerului Agriculturii și Domeniilor cu oferta de a-i fi achiziționată lucrarea pentru a fi așezată într-una din sălile clădirii ministerului. Lucrarea era turnată în bronz și o evalua la suma de 600.000 de lei.

Din luna martie 1945 s-a păstrat un abonament de tramvai la care este atașată fotografia sa³³⁸.

În ziua de 1 Mai 1945, în București a fost organizată o serie de manifestări, printre care și o expoziție găzduită la sala Dalles. Cu acest prilej Mihai Onofrei a participat cu o lucrare menționată a fi un grup³³⁹

La 22 septembrie 1945 Centrala cooperativă de import-export comanda³⁴⁰ executarea unui basorelief prin care să fie evocată personalitatea lui Neculae Iliescu având efigia turnată în bronz și adosată pe o placă de marmură, lucrare pentru care oferea suma de 400.000 de lei. Era dat și textul care urma să fie dăltuit pe placa de marmură: "Neculae Iliescu, pionier al cooperăției teleormănene, întemeietorul și conducătorul instituțiilor cooperatiste din Tecuci - Kalinderu și Bălăci 1886-1945 Centrala cooperatistă de import-export".

Oamenii de cultură bucureșteni au dorit să cinstească memoria mării animatoare culturale care, timp de decenii, antrenase la diverse manifestări tineri și vârstnici. Pentru a onora inițiativele culturale ale neobositei propagandiste Maica Smara³⁴¹, cei apropiați au inițiat realizarea unui simbol evocator, un modest dar definitoriu monument prin mesaj. Lucrarea a fost încredințată sculptorului care o cunoștea bine încă din perioada studiilor la Roma. Mihai Onofrei a conceput monumentul³⁴², realizând bustul și un basorelief evocator al faptelor care i-au fost preocupare permanentă, răspândirea cunoștințelor prin variate genuri de manifestări. Monumentul, având bustul dăltuit în marmură de Rușchița și un relief înalt turnat în bronz, care reda doi școlari citind, a fost amplasat în grădina Cișmigiu. Pe soclu sunt dăltuite cuvintele: "Maica Smara / educatoarea poporului / scriitoare / 1857-1944". Dezvelirea a avut loc duminică 7 octombrie 1945.

A fost anul când a mai modelat un bust "Mihail Sadoveanu", o compoziție "Eliberarea" și "Floarea de piatră", un bust monumental redând o femeie cu o floare în mână.

După război, ca misiune reparatorie prioritară, Mihai Onofrei a răspuns apelului făcut de Pantelimon Halippa³⁴³, intervenind cu lucrările cuvenite pentru a înlătura³⁴⁴ stricăciunile provocate de bombardamentele din anul 1944, care au dus și la afectarea simbolurilor cinstirii de la mormintele

lui Vasile Stroescu și Zamfir Arbore. S-au găsit resursele care i-au fost puse la dispoziție lui Mihai Onofrei pentru a acționa. La 8 mai 1946, Banca Națională a României răspundea lui Pantelimon Halippa că s-a aprobat suma de 1.000.000 de lei pentru aceste lucrări la mormintele lui Vasile Stroescu și Zamfir Arbore din cimitirul Sf. Vineri din București. Gradul de deteriorare a impus procurarea de materiale noi, fapt care a reclamat suplimentarea sumelor puse la dispoziție. În cazul primului s-a impus curățirea cu dalta a bustului, repararea soclului și săparea din nou a inscripției de pe soclu precum și repararea grilajului. Pentru mormântul lui Zamfir Arbore s-a impus realizarea (refacerea) bustului în marmură și așezarea pe un nou soclu din piatră de Albești -Câmpulung Muscel, în ultimă instanță pe lângă fondurile menționate au mai fost obținute contribuții de la Primăria Municipiului București și de la persoane particulare.

La "Salonul Oficial de toamnă 1946", organizat în luna decembrie la Fundația Dalles, au fost reunite desene și gravuri ale artiștilor plastici. Cu acest prilej, Mihai Onofrei a fost înscris³⁴⁵ în catalogul expoziției la poziția 207 cu lucrarea "Bătrână".

În anul 1946 Mihai Onofrei a fost solicitat să realizeze³⁴⁶ pentru monumentul Alexandru Ioan I Cuza³⁴⁷ din Galați, afectat de trecerea tăvălugului războiului din 1944 prin această localitate, un bust al domnului Unirii Principatelor Române. Lucrarea a fost, pentru un timp, prezentă pe vechiul soclu, până când s-au oferit condițiile realizării unei impunătoare statui încredințată spre realizare lui Ion Jalea.

În Adunarea Deputaților, la 7 decembrie 1946, a fost aprobată propunerea realizării și aducerii în incinta sau culoarul edificiului a unui bust dr. N. Lupu. La 27 martie 1947 Mihai Onofrei înainta o ofertă³⁴⁸ către președintele Camerei Deputaților, prin care preciza că încă din anul 1932 a realizat un bust dr. Nicolae Lupu, mai mare de trei ori, care a fost expus la câteva expoziții internaționale. Acum, respectând proporțiile celorlalte busturi, va realiza un bust adecvat. Prețul pentru bustul turnat în bronz era de 15.000.000 de lei. Oferta a fost aprobată, precizându-se materialul, marmura la prețul de 18.000.000 de lei. Președinte al Adunării era Mihail Sadoveanu. Evoluția inflației l-au determinat pe Mihai Onofrei să vină cu precizarea că suma acordată achita numai manopera, revendicând pentru un exemplar în marmură 25.000.000 de lei, iar în bronz 22.000.000 de lei.

O concludentă participare³⁴⁹ a avut-o Mihai Onofrei la expoziția societății "Tinerimea Artistică" din primăvara anului 1947. Catalogul expoziției îl menționează cu patru lucrări: poziția 54 "Nocturnă"; poziția

55 "Bănăţeancă"; poziția 57 "Țărancă", toate trei turnate în gips, iar poziția 56 "Cap de copil", lucrare dăltuită în marmură.

Mihai Onofrei a participat³⁵⁰ la "Salonul Oficial" din anul 1947 cu lucrarea "Mama cu copilul", compoziție turnată în gips. În catalog a fost înscrisă la poziția 258.

O semnificativă caracterizare³⁵¹ a fost formulată în anul 1947 cu prilejul unei vizite în ambianța locului de creație și meditație a artistului. Maria Vergova, la rubrica "Prin atelierele maeștrilor", realiza reportajul *Maestrul Onofrei*, în care, evocându-i anii de muncă, amintea de lucrări ca bustul "N. Titulescu"³⁵², basorelieful "Maternitate", pentru ca în final să aprecieze: "... credem că pentru bust Domnia Sa este sculptorul nostru cel mai reprezentativ."

Bilanțul anului 1947 s-a încheiat cu o serie de satisfacții. Ne referim la prezența la Expoziția de la Budapesta a unei lucrări care i-a fost apreciată. O serie de lucrări au fost integrate în spațiile unor instituții. Amintim busturile "Mihail Kogălniceanu", "Dr. N. Lupu", "N. Titulescu", preluate la Camera Deputaților din Parlamentului României, bustul "Dr. Petru Groza" pentru o expoziție în pregătire. A mai realizat bustul "Kutuzov"³⁵³, preluat de Spitalul Filantropia, bustul "George Călinescu", ce s-a constituit patrimoniul muzeului memorial, "învingătorul Balaurului", "Horia în fața călăilor", "Nud de femeie", "Studiu - nud".

Metamorfoza societății românești s-a resimțit pregnant și în creația artistică. Noua ideologie impunea³⁵⁴ artiștilor plastici înscrierea în coordonatele "realismului socialist", importat din U.R.S.S., având ca obiectiv subordonarea și artistică la ceea ce se considera de către "eliberatorii - ocupanți" că va conduce la o rapidă sovietizare a României. Ca atare, a fost impusă participarea la cursuri doctrinare, repartizarea către fiecare artist plastic a unor teme "majore" și "îndrumarea" creatorilor pentru a urma linia trasată de organele politice. Toate acestea au constituit condiții obligatorii ale acelor ani³⁵⁵.

La expoziția "Flacăra", organizată de Sindicatul Ziariștilor și Artiștilor Plastici în perioada 11-25 aprilie 1948, Mihai Onofrei a participat cu două lucrări care răspundeau noilor cerințe. Catalogul le-a înregistrat³⁵⁶ la poziția 31 "La drum spre seceriș" și poziția 32 "Fierarul".

Începând cu anul 1948 a intervenit și schimbarea denumirii "Salonului Oficial" în "Expoziția anuală de Stat a artiștilor plastici". Ea a reunit lucrările considerate a fi reprezentative pentru noua orientare a artelor plastice din R.P.R. Cea din anul 1948 a fost găzduită în "Palatul din Piața

Republicii". Mihai Onofrei a fost inclus în catalog³⁵⁷ la poziția 68, cu o lucrare turnată în gips: "Țărăncă cu snop de grâu".

O adunare solemnă s-a desfășurat la spitalul Colentina cu prilejul dezvelirii bustului dr. Gheorghe Marinescu, fondatorul neurologiei, la împlinirea a 10 ani de la moarte. Au participat dr. Constantin I. Parhon³⁵⁸, președintele Prezidiului Marii Adunări Naționale, prof. Petre Constantinescu - Iași³⁵⁹, dr. Florica Bagdasar³⁶⁰, ministrul Sănătății, Constantin Daicoviciu³⁶¹, ministru adjunct al învățământului. Bustul fusese realizat de Mihai Onofrei.

O dificultate s-a creat în anul 1948 în problema bustului dr. Petru Groza. Societatea "Mărășești"³⁶², dorind să realizeze fonduri în folosul său, a cerut sculptorului să realizeze replici și reduții pe care ea să le vândă prin reprezentanții societății. După un timp a intervenit³⁶³ poliția care a procedat la sigilarea atelierului, ca apoi să inventarieze numai busturile dr. Petru Groza (mari și mici) existente în acel moment, pe care i le-a predat în custodie cu indicația să nu le mai comercializeze.

Direcția Administrației Publice din cadrul Ministerului Afacerilor Interne, conform avizului de principiu pentru realizarea monumentului "Decebal", acordat de Comisia Superioară a Monumentelor Publice la 28 septembrie 1948, aproba³⁶⁴ lui Mihai Onofrei realizarea modelării lucrării pentru orașul Deva. Cu acel prilej i-au fost făcute recomandări pentru modificările necesare pentru a obține aprobarea turnării în gips.

Mihai Onofrei, aflând că bronzul componentelor preconizatului monument: "Nicolae Filipescu"³⁶⁵, grupul redând prigonirea revoluționarilor din 1785 (Horia) și cel dedicat revoluționarilor de la 1848, urma să fie ridicat de Societatea de stat pentru colectarea deșeurilor de bronz, aducea³⁶⁶ la cunoștință că bronzul respectiv a fost propus pentru turnarea statuii "Decebal" pentru orașul Deva și menționa că lucrarea se făcea din inițiativa³⁶⁷ președintelui Consiliului de Miniștri, dr. Petru Groza³⁶⁸. Intervenția a reușit să blocheze temporar executarea dispozițiilor. Ulterior V.V. Rășcanu adeverea că a primit 50.000 de lei de la Mihai Onofrei, restul sumei pentru achitarea statuii Nicolae Filipescu care fusese turnată în bronz cu ani în urmă. Societatea pentru colectarea deșeurilor, citând decizia ministerială, revendica să-i fie pusă la dispoziție întreaga cantitate de bronz constând din statuile aflate în strada Silistra, dacă acestea au fost declarate ca metal vechi de către Comisia de clasare din Ministerul Artelor. A fost momentul când și firma "Arta Română" confirma primirea a 50.000 de lei, constituindu-se restul care îl avea de primit pentru turnarea unor componente ale monumentului Nicolae Filipescu, încă din anul 1939. Există și un centralizator al cantităților de bronz preluate de firma colectoare.

A fost anul când a realizat și lucrările "Școala de adulți", "Scene de muncă", busturile "Prof. Negrea", "Dr. Caracas"³⁶⁹, "A. Pavlov"³⁷⁰.

După ani de zile, Octavian Beu, la 28 septembrie 1949, se interesa³⁷¹ de la Sibiu de soarta bustului Horia, dacă mai are reducții și la ce preț i le putea oferi.

Expoziția din anul 1950 a integrat în catalog³⁷² la poziția 254 "Montarea liniei ferate", iar la poziția 259 "îndrumătoarea", ambele lucrări turnate în gips. Peste ani lucrarea "Montarea liniei ferate" a fost preluată³⁷³ de Muzeul de Artă din Brașov, în anul 1952 într-o sinteză referitoare la artele din România, sculptorul Mihai Onofrei era citat pentru calitățile lucrării "La montarea liniei". A fost anul când a fost recompensat³⁷⁴ pentru activitatea artistică prin acordarea "Premiului de Stat".

În decursul deceniilor, după reîntoarcerea de la studii din Franța, atelierul a găzduit pe diverșii interesați de a primi călăuzirea pe drumul creației artistice de la Mihai Onofrei. Mulți au fost și, din păcate, timpul a presărat vălul uitării, relatările acestora ar fi constituit o bună călăuză și pentru alții. În anul 1950 a fost integrat în corpul profesoral al Institutului de arte plastice "Nicolae Grigorescu".

În anul 1951 a elaborat: o statuie ecvestră și bustul "Suvorov", lucrări care au intrat în patrimoniul Muzeului de Artă din Iași³⁷⁷; "Învingătorul", proiect de monument; bustul "Ileana" ș.a.

În anul 1952 a lucrat la un proiect de monument dedicat lui Ștefan cel Mare³⁷⁹. Era o statuie ecvestră.

A fost anul când pentru a-și menține statutul de cadru didactic a trebuit să devină³⁸⁰ student în anul I la Universitatea serală de Marxism - Leninism de pe lângă Comitetul orașenesc P.M.R. București.

În luna noiembrie 1952 i-a fost acordat³⁸¹ titlul de Laureat al Premiului de Stat al R.P.R., clasa III-a pe anul 1950 / 1951.

Pentru dotarea cu lucrări de artă a parcului Herăstrău, rebotezat în acei ani cu numele "ilustrului I. V. Stalin", a primit comanda³⁸² pentru a modela busturile "Ion Păun Pincio"³⁸³, "Lev Tolstoi"³⁸⁴, "Mihail Eminescu"³⁸⁵, "Mihail Glinka"³⁸⁶, "Alexandr Pușkin"³⁸⁷. După avizare, busturile au fost turnate în piatră artificială. Au trebuit să accepte și expunerea în acest parc a lucrării care i-a adus conferirea Premiului de Stat. Lucrarea fiind însă turnată în gips, patinată numai pentru a sugera bronzul, nu a rezistat intemperiilor și ca atare la o vizită, văzând gradul ei de distrugere, a considerat necesar să se adreseze președintelui Sfatului Popular al Capitalei, căruia îi propunea să fie turnată în piatră artificială. Făcea precizarea că exemplarul turnat în bronz se

află la Muzeul de Artă din București, iar o replică turnată în gips se afla la Muzeul de Artă din Brașov.

La "*Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice - pictură, sculptură, grafică 1953*", organizată la Muzeul de Artă în perioada decembrie 1953 - februarie 1954 catalogul a înregistrat³⁸⁸ participarea lui Mihai Onofrei cu trei lucrări: poziția 120 basorelieful "Alfabetizarea" (0,72 x 1,05 m.), poziția 121 "Micul sportiv" (1,05m.), poziția 122 "Gogol"³⁸⁹ (1,20 m.) toate turnate în gips.

În vara anului 1953 se afla la băile Tușnad pentru tratament,³⁹⁰ și familia rămasă în București îi oferea³⁹¹ informații despre desfășurarea Festivalului Internațional al Tineretului și Studenților care se desfășura în Capitală.

Revenit în atelier, în toamna anului 1953, a lucrat³⁹² la finalizarea comenzii Comitetului pentru Artă, basorelieful "Lichidarea analfabetismului".

Mihai Onofrei, în tot anul 1954, a fost preocupat de realizarea³⁹³ unui bust monumental "Mihail Eminescu". Tema l-a solicitat și în anul următor, când a realizat³⁹⁴ o statuie cu care a participat la "Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice pictură, sculptură, grafică". Catalogul a înregistrat lucrarea "Eminescu" turnată în gips, având înălțimea 1,70 m. Reproducerea fotografică relevă că autorul l-a surprins pe vizionarul poet în momentul când cele gândite vor fi consemnate în scris. Este redat șezând într-un jilț, privind în depărtare, având mâna stângă ridicată la reverul hainei, iar mâna dreaptă o are sprijinită pe brațul jilțului, ținând creionul cu care este gata să scrie în caietul ce-l are așezat pe piciorul stâng. Prin proporții, fizionomie, costumație, lucrarea a fost o valoroasă contribuție la sculptura dedicată lui Mihail Eminescu⁹⁵.

Considerând că trecuseră ani, rezultatele la catedră erau notorii, a făcut demersurile³⁹⁶ pentru a-i fi acordat titlul de profesor, fiind conferențiar din decembrie 1950, timp în care a desfășurat o bogată activitate artistică și de formare a viitorilor artiști.

Primind invitația de a executa un bust care să-l evoce pe savantul Victor Babeș³⁹⁷ pentru a intra în patrimoniul institutului care îi purta numele, a răspuns prompt că se angaja să modeleze această lucrare la prețul de 8.000 de lei, iar în cazul că se va dori să fie turnat în bronz, prețul urma să fie stabilit de turnătorii Fondului Plastic.

Modul de evaluare a lucrărilor sale, atunci când era vorba de achiziționarea lor de către stat, l-au determinat să-și manifeste nemulțumirea. La 16 decembrie 1955, în memoriul³⁹⁹ înaintat releva că deși lucrarea "Inovatorul" i-a fost evaluată la suma de 25.000 de lei, a ajuns să

primească numai 20.000 de lei, considerând acest fapt ca o componentă a dificultăților pe care le întâmpina.

A fost anul când, printre altele, a modelat⁴⁰⁰ și lucrarea "Pe gânduri", care reda o tânără cu capul pe genunchi. Piesa a fost dăltuită în piatră.

La "Expoziția interregională de pictură, sculptură, grafică", organizată în perioada decembrie 1956 - ianuarie 1957, catalogul a consemnat participarea⁴⁰¹ lui Mihai Onofrei cu lucrarea "O nouă generație crește" Piesa avea 1,50 m. și era turnată în gips, fiind patinată bronz. În același an presa de specialitate cita⁴⁰² și lucrările "Inventatorul" și "Horia în fața călăilor".

Înainte de a continua evidențierea creațiilor anilor care au urmat, propunem să ne oprim la anul 1956, întrucât acest an s-a constituit pentru Mihai Onofrei un moment crucial al vieții, marcat de mai multe evenimente cu urmări deosebite pentru următoarele decenii. Împlinind vârsta de 60 de ani și-a încheiat activitatea la catedra de sculptură din cadrul Institutului de arte plastice "Nicolae Grigorescu". A fost o carieră didactică de scurtă durată⁴⁰³. Ne referim însă la semnificația profundă a contribuției sale la formarea ca viitori sculptori a multora din cei care, în acei ani, au urmat cursurile, având în blajinul îndrumător un bun sfătuitor preocupat de a împărtăși din experiența dobândită, lăsându-i fiecăruia latitudinea de a-și exterioriza propria personalitate creatoare. Anul 1956, an al pensionării⁴⁰⁴ nu și al încetării febrei creatoare pe tărâm artistic, l-a determinat să întreprindă un periplu care, nostalgic, îi amintea de anii tinereții, când cu cei doi colegi porniseră pe apele mărilor pentru a ajunge în Italia, doritori de a-și desăvârși pregătirea profesională. Acum, o călătorie de asemenea amploare nu îi mai era la dispoziție și ca atare a profitat de posibilitatea de a participa la o croazieră⁴⁰⁵ pe o navă care urma să-l conducă spre stațiunile limitrofe nordului Mării Negre. A fost un bun prilej ca în zilele verii anului 1956, împreună cu soția și fiul Dan Cantemir să cunoască locuri care, prin peisaj, arhitectură, lucrări de artă plastică, precum și evocarea unor evenimente referitoare la trecutul neamului românesc să-i rămână bine întipărite în memorie. Călătoria i-a produs o profundă impresie, benefică și pentru a depăși unele situații reprobabile impuse de terțe persoane incomodate de realizările sale. Meticulos, ca în tot ce a întreprins în anii vieții, și-a notat locurile parcurse, obiectivele care i-au reținut în mod deosebit atenția și l-au impresionat pentru modul cum omul și natura se găseau într-o fericită coabitare. Aceste note constituie un veritabil jurnal de călătorie care relevă și capacitatea de atent observator și cu discernământul de a remarca elementele semnificative ce i-au fost prezentate pe parcursul croazierei, multe însă

sesizate ca detalii ce nu erau în atenția ghidului însoțitor și prezentator al traseului parcurs.

Revenit în atmosfera atelierului de creație, a reintrat în fireasca muncă zilnică, orele de modelare conducându-l la noi și noi subiecte ce-i reclamau documentare și adeseori realizarea a mai multor variante până la definirea lucrării care să fie oferită comanditarilor pentru a fi integrată în forul public.

Realizând cea de a treia variantă a bustului Bogdan P. Hașdeu, s-a adresat Muzeului Regional Prahova din Ploiești pentru ca lucrarea să fie achiziționată pentru Muzeul de la Câmpina.

O situație care iarăși l-a șicanat a constituit-o comanda realizării unei statui a cinstirii poetului Pușkin pentru orașul Craiova. Primind și un acout, el a trecut operativ la realizarea lucrării, confecționând armătura și modelarea în pământ, conform machetei aprobată de comisie și de președintele Sfatului Popular din Craiova. Când ea era gata, a aflat că beneficiarul a renunțat la comandă. Revendica în memoriul înaintat conducerii Uniunii Artiștilor Plastici ca o comisie să evalueze lucrarea, "el neputând să mai oprească lucrul"⁴⁰⁷.

Realizând o nouă variantă a bustului dr. Petra Groza s-a adresat⁴⁰⁸ cu o ofertă conducerii Marii Adunări Naționale ca să-i fie achiziționată lucrarea pentru a fi integrată în patrimoniul acestei instituții.

Au fost în acei ani și momente de deplină satisfacție. Un asemenea exemplu îl constituie centenarul nașterii Smarandei Gheorghiu⁴⁰⁹, neobosita activistă pe tărâm cultural. Maica Smara cum a rămas în memoria multora din cei care au avut prilejul de a-i cunoaște permanenta preocupare de cinstire a faptelor înaintașilor. Tânărul Mihai Onofrei avusese prilejul de a-i remarca prezența pe plaiurile Italiei unde, în costum popular românesc, era participantă la prestigioase manifestări științifice în cadrul cărora cu decență, dar și cu demnitate reprezenta latinitatea spațiului Carpato Dunărean. Ulterior, în țară, reciproca cunoaștere a condus la o statornică prietenie, sculptorul având în militanta Maica Smara o călăuză în tot ce întreprindea pentru evocarea plastică a trecutului neamului românesc. Dialogurile în atmosfera laboratorului de creație care era atelierul din strada Andrei Mureșeanu, nr.4 erau prilej de meditații ulterioare, de soluții creatoare. Caracterizările formulate la adresa celor care au fost implicați în tot ce a condus la Marea Unire, în calitate de părtașă directă, i-au fost în acest sens bună călăuză lui Mihai Onofrei. Ne referim predilect la preocuparea din deceniul patru de a realiza componentele preconizatului monument Nicolae Filipescu, relatările obținute de la Maica Smara conducându-l pe artist în stabilirea tuturor detaliilor care-l defineau pe

neînfricatul luptător pentru Unire. Acum, la apropiatul centenar, pentru Mihai Onofrei era un prilej de a rememora asemenea episoade din propria lui biografie, împletite cu faptele aceleia care urma să fie adusă în forul public din vechea capitală a Țării Românești printr-un monument care să-i veșnicească personalitatea împletită atât de profund de cel care a fost răpus prin mișească faptă la Târgoviște în primăvara anului 1821. Ea fusese cea care se străduise ca personalitatea Domnului Tudor Vladimirescu⁴¹⁰ să fie cinstită printr-un demn simbol amplasat în ceea ce azi definim parc central al orașului, care, la timpul trecut a constituit perimetrul Mitropoliei Ungro - Vlahiei, loc profanat de cei de o credință, după cum afirmau, dar care au găsit cu cale să-l răpună pe apărătorul demnității românești pentru că nu găsisse cu cale să-și globalizeze "norodul" pentru a servi interesele altora. Ca atare, realizând prin dăltuire în marmură bustul Smarandei Gheorghiu, sculptorul Mihai Onofrei, cu duioșie, îl oferea⁴¹¹ posterității pentru a fi amplasat în parcul Libertății, într-un perpetuu dialog cu conducătorul revoluției de la 1821, pentru ca cei de mâine să știe cum să-i respecte pe înaintași. Lucrarea este sernnată dreapta jos: "Onofrei".

Concomitent Mihai Onofrei a fost prezent cu lucrări ce răspundeau unor comandamente sociale. Astfel în anul 1957 a expus⁴¹² lucrarea de mari proporții, statuia "Oțelar". După turnarea în bronz, aceasta a fost amplasată în curtea uzinelor "23 August", azi "Faur" din București. Pentru Muzeul Literaturii Române a modelat un portret al lui I.L. Caragiale⁴¹³.

Pentru o reajustare a dotărilor cu lucrări de artă plastică a ceea ce la 1957 se numea Parcul de cultură și odihnă, după ce scăpase de patronimul "I. V. Stalin", s-a constituit o comisie de lucru, formată din diverși specialiști, în cadrul căreia, la propunerea Uniunii Artiștilor Plastici ca s-o reprezinte, a fost desemnat⁴¹⁴ Mihai Onofrei.

În ansamblu, anul 1957 s-a dovedit pentru Mihai Onofrei foarte dificil⁴¹⁵ din punct de vedere financiar. Comenzile erau puține și acelea cel mai adesea prost plătite. Pentru a depăși situația, a crezut că rezolvarea va veni ca urmare a elaborării și înaintării unor memorii⁴¹⁶ către cei competenți de a-i facilita primirea de comenzi plătite, și mai ales corespunzător evaluate în raport cu munca și calitatea prestației. Astfel, într-un memoriu către conducerea Ministerului Culturii, prezentând situația sa, ruga să se dispună să-i fie repartizate lucrări. Amintea de realizarea unui "Autoportret" și bustul "Zambaccian", cumpărat de Ministerul învățământului și Culturii. La 28 noiembrie 1957 se adresa" Casei de ..., solicitând să fie ajutat prin acordarea de lucrări pentru a depăși

dificultățile financiare cu care se confrunta. Că nu sta și aștepta să-i fie repartizate lucrări o dovedesc diversele oferte pe care le făcea către terți eventuali beneficiari. De cele mai multe ori însă aceștia nu puteau lansa o comandă, întrucât prevederi pentru asemenea cheltuieli nu erau acceptate de controalele financiare pe considerentul că singura instituție a statului abilitată să facă și să onoreze asemenea comenzi era Ministerul Culturii. Pe această cale inițiativele unor întreprinzători erau blocate, dacă nu parcurgeau traseul impus de a face propuneri care să fie analizate, avizate pe toate treptele ierarhice ale partidului până ajungeau la cei abilitați cu cultura, dacă ajungeau, pentru a fi încredințate unor artiști plastici, bine văzuți de oamenii momentului, fără a fi lansate concursuri care să faciliteze creativitatea, competența celor mai buni. Astfel, la 21 mai 1958 primea din partea Sfatului Popular al orașului Stalin (brașovenii încă nu scăpaseră de năpasta acestei denumiri) acceptul de a achiziționa bustul "Ștefan Gheorghiu", eventual în gips, precizând termenul de livrare 1 iunie 1958. La 31 mai Mihai Onofrei informa Galeriile de Artă ale Fondului Plastic că prețul era de 6.000 de lei + 15 % comisionul sălii. Un alt exemplu îl constituie oferta⁴¹⁷ pentru executarea bustului "Alexandru Ioan I Cuza", care urma să fie ridicat de la atelier la 20 ianuarie 1959. Era una din lucrările care se înscria în programul de sărbătorire a Unirii Principatelor, cu ocazia centenarului acestui măreț act al demnității generației continuatoare a idealurilor de la 1848.

Pentru "Expoziția interregională de pictură, sculptură și grafică", organizată în perioada decembrie 1957 - ianuarie 1958, catalogul consemnează⁴¹⁸ participarea lui Mihai Onofrei cu lucrările: "Zambaccian"⁴¹⁹ și "Autoportret", ambele turnate în gips și având fiecare 0,80 m.

Complexitatea preocupărilor și mai ales nostalgicele clipe când își amintea de cei care trecuseră în lumea umbrelor, l-au determinat să-și propună să scrie o carte despre prietenia cu bunul lui coleg de școală, pictorul Aurel Băeșu, din păcate atât de prematur frântă de moartea sa. Că nu a apărut în acei ani este explicabil. Va fi existat manuscrisul, îl oferise cuiva spre lectură anticipată, este astăzi greu de afirmat. Cert este că el ar fi avut ce spune despre acest valoros pictor pătimaș și respectuos, îngrijitor al naturii pe care a surprins-o prin contururile și culorile tablourilor sale. O scrisoare de la Petru Lalu ne determină să ne punem întrebarea dacă ar mai exista undeva un asemenea manuscris⁴²⁰.

La Muzeul din Huși transmisese ca donație o serie de medalioane. Scrisoarea de confirmare⁴²¹ constituia prilejul și de a-i mulțumi și a-l informa că lucrările au fost apreciate. În acest sens era amintită lucrarea "Mama și

copilul" care a și fost așezată în muzeu. A fost prilejul și de a-i relata cum a evoluat problema monumentului dorit pentru a-l cinsti pe Alexandru Ioan I Cuza, informându-l că lucrarea a fost încredințată spre realizare lui Vasile Aciobăniței Mera.

O impresionantă scrisoare a primit și de la Eliza G. Lalu care îi reamintea că soțul are vârsta de 85 de ani și ca atare căuta să-l menajeze, îl ruga pe Mihai Onofrei să încerce să plaseze către cei interesați niște tablouri ale lui Băeșu alăturând lista lor⁴²².

La "Expoziția de Stat de arte plastice", organizată în perioada august -septembrie 1959, catalogul îi menționează participarea⁴²³ cu lucrarea "Golescu Arăpila"⁴²⁴, turnată în gips, având 0,68 m.

Au fost și situații când comandarii uitau ceea ce au comandat. Un exemplu l-a constituit conducerea Școlii Medii Mixte nr.28 din București care solicitase un bust "dr. Petru Groza" pentru a-l așeza în holul școlii. Mihai Onofrei a realizat modelarea unui bust monumental, după natură, dr. Petru Groza pozându-i în cadrul a mai multor ședințe în atelier. După turnarea în gips au intervenit dificultăți cu plata lucrării, școala fiind lipsită de fondurile necesare. În această situație, Mihai Onofrei solicita⁴²⁵ președintelui Sfatului Popular al Capitalei rezolvarea achiziționării. Sculptorul a căutat în acest caz și alte formule de rezolvare. Ca atare s-a adresat⁴²⁶ și președintelui Sfatului Popular al orașului Deva pentru a achiziționa un bust "dr. Petru Groza" evaluat la suma de 8.200 de lei, turnat în gips. Alte oferte le-a formulat⁴²⁷ după decesul dr. Petru Groza⁴²⁸ către conducerea noului oraș dr. Petru Groza și cea a Clujului pentru a fi așezate în forul public.

Gheorghe T. Kirileanu ajuns la vârsta de 88 de ani, după o grea suferință s-a bucurat la aflarea interesului pe care i-l purta Mihai Onofrei. La rândul lui solicita⁴²⁹ relații despre familie și despre activitatea artistică a sculptorului.

Presa de specialitate a consemnat în anul 1960 realizările⁴³⁰: portretul "M. Sadoveanu", pentru a fi integrat în patrimoniul Muzeului Literaturii Române⁴³¹, lucrare turnată în gips care fusese patinată bronz, bustul lui "Octavian Goga", "Discobolul" și "Sulițașul" și ele turnate în bronz.

La sfârșitul deceniului al șaselea și începutul celui de al șaptelea, Mihai Onofrei a trecut prin momente deosebit de dificile. Frumoșii ani ai căsniciei cu iubitoarea soție Alice acum sunt umbriți de suferința care i-a marcat prematurul final al vieții. Boala soției, implicând pe lângă timpul afectat îngrijiri, drumuri după toate cele necesare și mari cheltuieli bănești, concomitent având în asemenea condiții și problema îngrijirii fiului, Dan

Cantemir, aflat la anii studiilor superioare, toate reclamau cheltuieli ce nu erau în concordanță cu veniturile pe care le putea realiza. Comenzile erau rare și ca atare a fost nevoit să se despartă de multe din cele care se constituiau ambianța locului de meditație și creație. Au fost anii când o serie de demersuri către unele instituții muzeale, dar și colecționari particulari, au dus la trecerea în patrimoniul acestora a unor asemenea piese. Modesta pensie nu acoperea cheltuielile curente ale casei și atelierului. Demersurile pentru obținerea unor comenzi care să-l ajute să înlăture aceste dificultăți constituie pentru anii 1960-1980 o permanentă preocupare. Au fost anii când l-am cunoscut. De o delicatețe și decență exemplară, nu se afișa cu cele ce îi erau permanente surse de surescitare. Stoic le înfrunța, dominat de speranța în ziua de mâine. Cât era de conștient că multe din cele la care era supus erau urmarea unor aranjamente de culise, a unor manipulări din partea celor care erau speriați de o confruntare loială în care talentul, ideea, dăruirea pentru problema tratată să ducă la o decizie definitorie a realizării obiectivului. Acești ani au fost dominați de o tacită, dar "eficientă" înlăturare a sa de către oculte mașinațiuni care, la timpul respectiv, se ascundeau după paravanul formulelor partinice ce nu puteau fi combătute rațional și mai ales de către un om ca Mihai Onofrei, întruchiparea onestității, decenței, persoană permanent preocupată de a nu deranja pe alții. Pentru a putea depăși dificultățile, pentru a înlătura disconfortul, Mihai Onofrei a găsit resursele interioare care l-au mobilizat pentru a trece peste toate aceste greutăți materiale, fizice și mai ales psihice, reușind să fie în continuare o prezență în viața artistică. Considerăm că de mare ajutor i-au fost situațiile cu care se confruntau la anii senectuții cei care i-au fost suport moral și material în anii formării și afirmării sale artistice. Ne referim predilect la familiile Lalu și Kirileanu care, după anul 1947, au cunoscut "binefacerile" aplicate reprezentanților regimului "burghezo -moșieresc". Acum, din puținul realizat, Mihai Onofrei găsea firesc să ofere celor în suferință ajutoare materiale. Corespondența acelor ani relevă delicatețea cu care el venea în ajutorul acestor proscrisi, scoși din case și obligați să îndeplinească munci fizice, incompatibile cu vârsta și gradul de pregătire. Că toate aceste l-au marcat o dovedește și reacția fratelui .Gheorghe, care la primirea scrisorii din 6 ianuarie 1961, nu i-a mai recunoscut scrisul. Răspunsul lui Mihai Onofrei este edificator pentru modul cum încearcă să atribuie unor timpuri mai îndepărtate modificările survenite⁴³² în scrisul său.

La "Expoziția de portrete pictură și sculptură", organizată în primăvara anului 1961, Mihai Onofrei a participat⁴³³ cu lucrarea "Neacșu Dumitru, muncitor fruntaș la Atelierele C.F.R. Grivița Roșie".

Tema "Eminescu" a reluat-o și în anul 1961, realizând⁴³⁴ un proiect de monument.

La începutul anului 1962 Mihai Onofrei a participat⁴³⁵ la "Expoziția regională" cu lucrarea "Oțelar".

Realizând lucrarea "I.L. Caragiale călătorul", Mihai Onofrei s-a adresat⁴³⁶ Muzeului Literaturii Române pentru a o achiziționa. La rândul său, muzeul s-a adresat Uniunii Artiștilor Plastici, solicitând evaluarea lucrării. Vizionarea a făcut-o Ion Irimescu⁴³⁷, care a formulat o rezoluție favorabilă.

Pentru asigurarea plasării bustului "Dr. Petru Groza", la 29 noiembrie 1962, Mihai Onofrei s-a adresat⁴³⁸ primului secretar al P.M.R., Gheorghe Gheorghiu Dej⁴³⁹, oferind spre achiziționare un bust monumental "Dr. Petru Groza", făcând mențiunea: "după natură, având cinstea să-mi pozeze în atelierul meu de multe ori, când era președinte al Consiliului de Miniștri."

În anul 1963 s-a prezentat la concursul pentru monumentul "Eminescu". Numărul concurenților, diversele interese au fost în acest caz anihilate de soluția acordării lucrării sculptorului Gheorghe D. Anghel, care, în următorii ani, și-a definitivat proiectul realizând lucrarea turnată în bronz care onorează pe poetul național pe pajiștea din fața Ateneului Român. A fost momentul când o serie de localități din țară au putut recepționa o serie de asemenea proiecte pentru a le integra în forul lor public.

Împlinirea a 100 de ani de la nașterea savantului Gheorghe Marinescu a fost marcată printr-o suită de manifestări științifice. Pentru acest eveniment i-a fost încredințată lui Mihai Onofrei modelarea⁴⁴⁰ unei medalii bătută în tombac argintat la Monetăria Națională, având pe avers efigia savantului privind spre stânga, încadrată de textul: "prof. dr. Gheorghe Marinescu 1863-1963" iar reversul are în partea superioară simbolul medicinei, la mijloc citatul: "Suprema datorie a omului de știință e să servească poporul său, Gh. Marinescu", iar jos două ramuri de lauri.

În anul 1964 a realizat compoziția "Grija pentru marnă și copil", pentru care a făcut demersuri să fie achiziționată de spitalul Filantropia din București, oferind-o la suma de 16.500 de lei. În același an a modelat și lucrarea "Demonul", pe care ulterior a dăltuit-o în marmură.

Hotărât să depășească dificultățile de natură materială, într-un memoriu întocmit la începutul primăverii anului 1964, se adresa⁴⁴¹ președintelui Comitetului pentru Cultură și Artă solicitându-i sprijinul

material care să-i permită realizarea de lucrări în care să răspundă cerințelor și posibilităților artistice ce le are. Pentru a depăși dificultățile a făcut noi demersuri menite a putea realiza pregătirea doritei expoziții. Astfel s-a adresat⁴⁴² și președintelui Uniunii Artiștilor Plastici, arătând situația în care se afla în condițiile în care pensia nu-i ajungeau pentru a acoperi cheltuielile zilnice fapt care-l împiedica să realizeze ceea ce și-a propus: o expoziție personală. Revendica să-i fie și lui acordate lucrări. Cerea să i se facă dreptate, acest demers fiind un strigăt al unui om disperat de nedreptățile care dominau Uniunea Artiștilor Plastici.

Consecvent revine⁴⁴³ cu un nou memoriu adresat conducerii Ministerului Culturii după închiderea expoziției regionale din anul 1965 la care a prezentat un portret dăltuit în marmură și un grup "Mamă și copil" turnat în gips, lucrare pe care și-o dorea dăltuită în piatră. Arăta că nu i-a fost achiziționată nici o lucrare. Amintește de intenția de a realiza o expoziție personală, cumpărând în acest sens marmură de la Rușchița⁴⁴⁴, dar nu are nici un sprijin material.

La începutul iernii ziarul "România Liberă" publica un interviu luat artistului în ambianța atelierului, surprins⁴⁴⁵ lucrând la statuia "Decebal". Reporterul s-a interesat și de alte multe lucrări pe care le-a putut admira în diverse stadii de realizare. Astfel el făcea referință la "Flacăra", "Maternitate" ș.a.

Situația în care ajunseseră basoreliefurile, elementele decorative adosate la culeele podului C.F.R Grivița, i-a impus artistului o firească reacție adresându-se cu o ofertă⁴⁴⁶ conducerii C.F.R. pentru a realiza o nouă lucrare care să înlocuiască pe cele deteriorate și a le reconstitui pe cele distruse. Revendica să-i fie acordat dreptul de autor, materialele necesare, realizarea tiparelor și turnarea în piatră artificială a celor 4 basoreliefuri pe care el le va remodela. Din nou însă s-a lovit de hățișurile birocrăției, ale intereselor meschine, primind numai amăgitoare răspunsuri, sau chiar mai rău, trecându-se "operativ" la îndepărtarea și a celor care la acea dată încă existau. Cine și pentru ce au fost îndepărtate era un mister greu de înțeles. La memoriul⁴⁴⁷ său din luna martie 1966 Comitetul pentru Cultură din cadrul Sfatului Popular al raionului Grivița Roșie răspundea că s-au făcut demersurile convenite la Ministerul Căilor Ferate pentru a integra în planul pentru anul 1966 de reparații la pod și lucrările de artă. În acest sens el revenea cu o ofertă prin care se angaja să execute remodelarea celor două basoreliefuri în termen de 3 luni, precizând că fiecare va avea dimensiunea de 6 x 4 m., totalizând ambele 48 m. p., lucrarea turnată în piatră artificială costând 165.050 lei. Tăcerea care s-a așternut l-a determinat să elaboreze un

memoriu către președintele Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă în care, făcând un istoric al problemei, prezenta situația creată prin neglijarea și agresiunea acestor lucrări de artă. Revendica să se facă o anchetă care să elucideze problema dispariției a ceea ce mai rămăsese, fără ca el, autorul să fie informat de eventualele măsuri preconizate.

A avut parte însă și de momente bune care-l stimulau, îi dădeau tăria să treacă peste cele rele. Băcăuanii porniți pe drumul recuperărilor culturale au avut meritul de a se strădui să readucă la cunoștința noilor generații creația lui Aurel Băeșu. După primele tatonări pentru documentare au ajuns la Mihai Onofrei, care le-a fost de mare ajutor, oferindu-le ceea ce deținea în relație cu bunul lui prieten. Erau atât relicve materiale, scumpe lui, dar și amintiri concludente pentru realizarea portretului moral al pictorului. Alături de băcăuani, în etapa de pregătire, a fost o prezență efectivă la Bacău cu ocazia vernisajului expoziției. Atunci, în fața unui public receptiv, el a depănat amintiri evocatoare. Conducerea Muzeului din Bacău a ținut să-i adreseze⁴⁴⁸ mulțumiri pentru tot ce făcuse pentru readucerea în atenție a creației lui Aurel Băeșu. Întrucât expoziția era revendicată și de alte localități din țară, era rugat să admită întârzierea restituirii pieselor împrumutate.

Un alt motiv de satisfacție, de această dată de natură profesională, a fost faptul că lucrarea sa "Decebal" ajunsese⁴⁴⁹ să fie integrată în muzeul Capitoliului din Roma. O considera, în calitate de diplomat al școlii de Belle Arte din Roma, recunoașterea maturității sale artistice. Aceasta "îl bucura nespus de mult".

O persoană din orașul Piatra Neamț răspundea la o serie de întrebări formulate anterior de Mihai Onofrei referitoare la Calistrat Hogaș. Autorul scrisorii făcea cu acest prilej referire⁴⁵⁰ la lucrările lui Mihai Onofrei cu care a înzestrat orașul apreciind: "Dumneavoastră și cu Băeșu ar trebui să aparțineți cu amintiri și opere frumoase orașului Piatra Neamț".

În catalogul "Expoziția de pictură și sculptură a orașului București" este consemnată participarea⁴⁵¹ lui Mihai Onofrei la sala Dalles în decembrie 1965 cu lucrările "Mamă și copil", compoziție turnată în gips, având 1,10 x 0,25 x 0,60 m. și "Portret" dăltuit în marmură având 0,50 x 0,16 x 0,20 m.

Au fost anii când a reluat o mai veche preocupare care l-a condus la finalizarea unei noi variante a lucrării evocatoare a omului politic dr. Petru Groza. Corespondența referitoare la geneza acestor lucrări, plasamentele, demersurile, iconografia sunt o bogată componentă a arhivei artistului⁴⁵².

La "Expoziția bienală de pictură și sculptură 1966", Mihai Onofrei a participat⁴⁵³ cu un "Portret", dăltuit în marmură, având 0,859 m.

În incinta localului fostului Institut de Științe Social Politice în anul 1966 a fost amplasat⁴⁵⁴ un bust "Dr. Petru Groza", piesă turnată în gips.

În anul 1966 Mihai Onofrei a realizat⁴⁵⁵ și lucrările: "Tinerețe", bust de față, piesă dăltuită în piatră; bustul "Ileana", dăltuit în marmură, bustul "George Călinescu", modelat după natură în mărime naturală, piesă turnată în gips și dăltuită în marmură, "Indiana Aska", piesă turnată în gips; medalionul dăltuit în marmură și bustul turnat în bronz evocându-l pe Alexandru Philippide⁴⁵⁶.

Paradoxal, Mihai Onofrei era conștient de experiența acumulată, de capacitatea de a fi încă un realizator care mai are ceva de spus, într-o etapă când, pe plan mondial, se petreceau radicale reorientări ale creatorilor în permanentă căutare de depășire a manierelor înaintașilor, el situându-se în postura de receptare fără a se lansa în stridențele cu care cei ce se considerau avangarda schimbărilor se afișau cu aroganță, neglijând problema perenității creației lor. Mihai Onofrei era un nume, o prezență în forul public, în muzeele și colecțiile europene care acum putea aduce, prin creația sa, o pilduitoare cale de urmat pentru toți cei care erau preocupați să-și afirme puterea de a deschide noi drumuri pe care le doreau singulare pentru a-i defini pentru viitor. El trebuia însă să rezolve spinoasa problemă a resurselor materiale care să-i permită procurarea materialelor prin care modelajele sale să devină piese definitive, gata să fie achiziționate de cei doritori să le integreze în colecții de stat sau particulare. Demersurile către cei îndrituiți a dirija resursele Uniunii Artiștilor Plastici, ale Fondului Plastic, cu mici excepții modice, n-au fost onorate. Ajutorul i-a venit de acolo de unde ar fi trebuit să se aștepte cel mai puțin, respectiv de la cioplitorii care în decursul anilor i-au fost ajutoare de nădejde, participând la transpunerea în materialul definitiv a multora din modelajele sale. Modul de conlucrare, limbajul folosit, omenia și mai ales modul cum a știut întotdeauna să răsplătească munca acestora i-a determinat, ca la ceas de mare nevoie pentru artistul sculptor, să vină cu suport material cu care a putut comanda piatra și marmura necesară, declarând solemn că munca lor va fi plătită după vânzarea pieselor realizate. Să nu uităm că această investiție de încredere făcea referire la decenii anterioare, întrucât atât în anii războiului și mai ales după acesta marea majoritate a pieselor modelate se limitau a fi turnate în gips. Trecuseră deci ani buni, mulți dintre cioplitorii anilor perioadei interbelice îmbătrâniseră, locul lor fiind luat de o nouă generație. Aceștia însă avuseseră prilejul de a-l cunoaște ca om prin cele relatate de predecesori și, ca atare, certificatul de garanție l-a ajutat la nevoie. Semnificativă și rarisimă investiție de încredere în care

mercantilismul, goana după dobânzi și alte multe avantaje necurate nu și-au găsit locul. Din păcate, atunci când ne găsim în fața unor dăltuiri care au ajuns să se bucure de celebritate, îi ignorăm pe cei care, ca anonimi cioplitori, au transpus în acest dur și dificil material simțirea și dăruirea artistică a autorului. Poate că se va găsi cineva care să răscolească vechile informații, să-i depisteze pe cei care mai au cunoștință despre asemenea "anonimi" și să fie aduși în prim plan pentru posteritate, care va avea nevoie și de asemenea informații. Episodul schițat mai sus poate va fi tentant ajungându-se la atribuirea de nume acestor considerați pe nedrept "anonimi"⁴⁵⁷.

Au fost persoane și din rândurile artiștilor plastici care au investit încredere în capacitatea creatoare a lui Mihai Onofrei și care acum la nevoie i-au pus la dispoziție anumite sume⁴⁵⁸ de bani. Pedant, Mihai Onofrei a întocmit un tabel pentru a avea evidența a ceea ce trebuia să restituie.

Reușind să achiziționeze piatra și marmura necesară, a încredințat "investitorilor"⁴⁵⁹ modelajele viitoarelor lucrări care, răbdătoare, așteptaseră fericita rezolvare. Fără angajamente și fără a primi ca sarcină de aceștia au realizat în timp optim și la parametri ce dovedeau atât respect pentru artistul creator cât și pentru nobila piatră cu ale ei valențe dar și cu multele și puțin cunoscutele capcane până la definirea unei lucrări ca operă de artă.

Mihai Onofrei, în iureșul pregătirilor expoziției dorite, n-a uitat să fie prezent în contemporaneitate. La 12 iulie 1967 îl felicita⁴⁶⁰ pe Ion Jalea, prilej de a reaminti și de evenimentele din 1917, generatoare de atâta suferință pentru om și creator, dar care a avut puterea să se dedice modelajului care i-a adus gloria artistică.

Febra creației care să-l readucă în atenția publicului printr-o amplă și mai ales edificatoare expoziție personală, l-au revigorat ajutându-l să întreprindă metodic toate cele necesare unei reușite acțiuni⁴⁶¹. Demersurile pentru obținerea sălii din centrul Capitalei într-o perioadă în care interesul publicului să se poată manifesta plinar, elaborarea unui pliant care a încorporat reacții semnificative formulate de marcante personalități ale culturii și criticii de artă, alegerea momentului vernisajului, modul de desfășurare a acestuia, captarea interesului presei vorbite, scrise și vizuale s-au constituit treptele care au fost pentru artist tonica răsplată, predilect de natură morală. Acum, avem posibilitatea de a cunoaște, prin studierea listei lucrărilor expuse, prin fotografiile care reproduc câteva din piesele prezentate, precum și imagini redându-l pe autor în ambianța acestora în

atelierul unde căutările, renunțările, reluările l-au condus la ceea ce a încredințat cioplitorilor în piatră sau marmură ori turnătorilor în metal să devină operă reprezentativă pentru artistul care evoluase în decursul anilor, dar care permanent demonstrase respect pentru ceea ce realiza și pentru publicul aflat în contact nemijlocit cu asemenea mesaje semnate "M. Onofrei". Enunțativ expoziția a fost o retrospectivă care să prezinte decenii de muncă creatoare. Numeric cele ale unor timpuri mai îndepărtate au fost totuși puține, ponderea avându-le cele noi care evidențiau pregnant evoluția și mesajul artistului acelor ani. Aprecierilor formulate în catalog li s-au alăturat cele consemnate de presă. Revenind la catalogul expoziției personale de sculptură a lui Mihai Onofrei, constatăm că a fost organizată sub auspiciile Uniunii Artiștilor Plastici în sălile Galeriei de Artă "Orizont" din bulevardul "N. Bălcescu" nr.2, colț cu strada Onești, azi "Dem. Dobrescu". Expoziția a însumat 30 de lucrări. Azi, cu regret reproșăm că enunțarea titlurilor, din păcate, nu este însoțită și de succinte definiții cum ar fi: precizarea anului realizării, genul materialului în care au fost finalizate ca definitive, dimensiunile, deținătorul lucrării pentru cele mai vechi. Ca atare le prezentăm în ordinea dată de autor: 1) "Mamă și copil", 2) "Ecoul", 3) "Somnul", 4) "Adam și Eva izgoniți din rai" 5) "Vulpea", 6) "Gânduri de tinerețe", 7) "Uimire", 8) "Edelweis", 9) "Mihail Sadoveanu", 10) "Octavian Goga"⁴⁶², 11) "Horia înfruntând călăul"⁴⁶³, 12) "George Călinescu"⁴⁶⁴, 13) "Nostalgie", 14) "Portret", 15) "Portret", 16) "Muguri", 17) "Țăran bătrân", 18) "Taină", 19) "George Călinescu", 20) "Geniu rău", 21) "Muza adormită", 22) "Rivali", 23) "Poet căutând o rimă", 24) "Lupta de la Sarmisegetuza", 25) "Eminescu", 26-30) "Nud".

Suita de fotografii realizate de Ion Popovici, reproduceri ale lucrărilor expuse, ne prezintă: pe copertă un portret de față, iar în următoarele "pagini" lucrările: "Adam și Eva izgoniți din rai", "Uimire", "Vulpea" (portret de față), "Portret" (de față), bustul "George Călinescu", "Portret" (de față), "Portret" (bust de față), precum și o imagine din atelier, artistul lucrând la finisarea machetei monumentului "Decebal".

Textele cuprind cuvintele de apreciere formulate de academicianul Demostene Botez⁴⁶⁵. Ele definesc munca, talentul, dăruirea artistului sculptor. Reținem formularea: "...Antagonismul clasic-modern constituie în artă substanța frământărilor artiștilor mai în vârstă. Sculptorul Mihai Onofrei este unul dintre aceștia. Actuala expoziție a lui Onofrei este ca o demonstrație de clasic și modern -un modern cu limite, controlat de rațiune și bun simț... Expoziția de sculptură a lui Onofrei va reaminti celor mai în vârstă o veche dar statornică încântare și va releva tinerilor un talent

și un suflet uman, apropiat de cei ce-au suferit și de eroii neamului nostru, și vor regăsi în el, cea ce este mai bun în ei"

Gazetarul George Șoimu Plăvălescu⁴⁶⁶ a oferit cititorilor catalogului o succintă prezentare a ambientului de creație a artistului Mihai Onofrei în nota: *În atelierul meșterului*. El face o prezentare a atmosferei de lucru din strada Andrei Mureșeanu în care, de la gând la faptă, autorul și discipolul acelor ani, sculptorița Silvia Belmega, dau contur lucrărilor în maniere specifice creațiilor lor. Sunt amintite: basorelieful turnat în bronz și bustul turnat în gips evocându-l pe George Călinescu, "Vulpea" dăltuită în marmură, "Îndrăgostiții", turnată în bronz, "Țăranul bătrân", lucrare turnată în piatră artificială, "Decebal", dăltuit în piatră, proiectele de monumente - machetele: "M. Eminescu", "O. Goga", "M. Sadoveanu", "Ecoul", dăltuit în piatră, "Somnul" (nud), dăltuit în marmură, "Floarea de piatră", turnată în piatră artificială. În concluzie autorul afirmă: "Căci e știut, cu cât pasiunea este mai intensă, obiectul pasiunii capătă o proeminență mai mare. Și la maestrul Onofrei așa e !"

Entuziasmat, academicianul Victor Eftimiu⁴⁶⁷ găsea firesc să formuleze printre altele: "Sunt fericit să scriu câteva rânduri în catalogul expoziției eminentului sculptor Mihai Onofrei, pe care-l socotesc unul dintre cei mai străluciți reprezentanți ai mării generații: Corneliu Medrea, D. Gh. Anghel⁴⁶⁸, C. Baraschi⁴⁶⁹, I. Jalea, O. Han, Milița Pătrașcu⁴⁷⁰, Boris Caragea⁴⁷¹."

De câteva decenii Mihai Onofrei produce neîncetat, figurând în saloanele oficiale, în expozițiile proprii, evoluând de la stilul clasic la un modernism echilibrat.

Muncitor talentat și modest, el n-a dat din coate ca să-și facă loc, și-a văzut de mesajul său, a promovat elevi și s-a impus, zi cu zi, prin forța darurilor sale și printr-un caracter leal, prietenesc, care i-a adus stima și afecțiunea camarazilor și admiratorilor săi".

Tableta criticului de artă Marin Mihalache⁴⁷² constituie aprecierea care trebuie să fie receptată și de către urmași. El formula: "După o jumătate de secol de activitate în domeniul artei, sculptorul Mihai Onofrei, ajuns la onorabila vârstă de 72 de ani, se înfățișează din nou publicului iubitor de frumos.

Cu puține excepții, ampla sa expoziție cuprinde mai ales lucrări realizate în ultima vreme, cu o surprinzătoare vigoare, și cu o reconfortantă tinerețe spirituală; recunoaștem aproape în fiecare din ele pe artistul prob, stăpân deplin pe meșteșug, și ajuns acum la treapta maturității artistice.

Autor a numeroase monumente publice, așezate în diverse orașe ale țării, ca și al unor monumente comemorative, menite a slăvi memoria Eroilor

ce s-au jertfit pentru libertatea Patriei, M. Onofrei are în urma sa o operă bogată, în care domină portretul, realizat cu simplitate și sobrietate, cu o căldură a sentimentului proprie în genere creației sale. Pare a fi, de altfel, genul cel mai potrivit înzestrării sale; fire domoală, modestă, aproape sfoasă, înclinată spre meditație, artistul urmărește aici printr-o pătrunzătoare observare a vieții înconjurătoare, nu numai asemănarea cu trăsăturile fizice ale personajelor portretizate, ci și redarea adâncită a unor nuanțate stări sufletești, apropiindu-se astfel de lumea lăuntrică.

Deși prin excelență portretist, sculptorul a cultivat cu perseverență și genul monumental, pe care-l întâlnim și în prezenta expoziție.

Merituoasă ne apare seria de compoziții cu tinere fete, cioplite în carnea tare a marmurei, în care desprindem candoare și gingășie, un sentiment de prosepțime și puritate în fața vieții ce urmează să o înfrunte. Sunt calități care ni-l recomandă pe Mihai Onofrei ca pe un artist sensibil; o undă de lirism, un omagiu adus nemuritoarelor frumuseți ale vieții se înfiripă discret pe chipurile mângâiate de dalta acestui tăcut meșter al pietrei".

Evenimentul cultural al vernisajului de la 29 august 1967 a reunit în incinta expoziției din sala "Onești" iubitorii de frumos. Presa de specialitate a formulat câteva semnificative caracterizări. Astfel criticul Dan Grigorescu⁴⁷³ nota: "Sculptura lui Mihai Onofrei este expresiunea neîndoicnică a onestității artistice." El face referire la lucrările: "Ecolul", "Decebal" (portret), "Horia" înfruntând călăul", macheta monumentului "Goga", "Mamă și copil", "Muguri", "Tinerețe", "Domnița", "Reverie", "Adam și Eva", "Floarea de piatră", portretele: "Eminescu", "George Călinescu", "Edgar Poe"⁴⁷⁴, "Vulpea" "Pădurarul", "Oșanca"

În concluzie criticul îl caracteriza pe Mihai Onofrei ca: "Un sculptor cu suflet romantic, visător și dârz în același timp, a cărui expoziție demonstrează întru totul lăudabila conștiință a necesității permanentei adaptări a mijloacelor artistice la impulsurile universului lăuntric. Sub acest raport, expoziția e o necontestabilă reușită".

Semnificativă a fost reacția⁴⁷⁵ criticului de artă Eugen Schileru⁴⁷⁶. Apreciind exponatele reunite în expoziție și-a manifestat regretul că n-au fost prezente și fotografiile ale monumentelor de for public realizate în decursul anilor pentru ca vizitatorii să poată cunoaște multitudinea posibilităților artistului. În concluzie el constata: "Astfel, artistul, la care descoperisem o dominantă clasicizantă, demonstrează o capacitate apreciabilă de înnoire, o neconținută adevcare și modulare, toate semne ale unei adevărate tinereți sufletești și creatoare".

Menționăm că articolul a fost însoțit și de o reproducere fotografică a lucrării "Oșanca". Este un bust de față cu cozile purtate în față pe piept.

Un semnificativ titlu a adoptat gazetarul Neagu Rădulescu⁴⁷⁷ la articolul publicat în ziarul "Munca": *Daltă și penel - poezie, clasicism și modernitate Expoziția de sculptură Mihai Onofrei* în care trecând în revistă exponatele evoluția, apreciază⁴⁷⁸ capacitatea de creație a artistului.

La rubrica "Cronica plastică" criticul de artă Petru Comarnescu, referindu-se la "Expoziții de sculptură" aprecia⁴⁸⁰ că expoziția personală Mihai Onofrei era o surpriză întrucât creatorul a renunțat la academism simplificându-și formulele și sensibilizându-le. În concluzie enunța: "Talentul când există se poate depăși și înnoi la orice vârstă."

Și pentru gazetarul J. Butnaru trecerea "Prin expoziții" i-a permis să formuleze⁴⁸¹ aprecieri elogioase ale prezenței lucrărilor sculptorului Mihai Onofrei în sala "Onești" din Capitală.

Au fost însă și reacții ale publicului vizitator. De la felicitările enunțate la părăsirea sălii, la provocarea și a altora de a-i trece pragul și până la redactarea unor scrisori, toate aceste manifestări au fost tonice pentru artistul care reușise să depășească multitudinea de dificultăți. Evocăm în acest context scrisoarea Marcelei Constantin Sophian care amintea de modul cum l-a cunoscut pe sculptorul Mihai Onofrei, dialogul purtat la expoziția din anul 1965, de invitația de a-i vizita atelierul, impresiile profunde care i le-au produs piesele aflate acolo, putând astfel să remarce calitățile sculpturilor sale, rolul avut în decursul anilor de soția sa. Este amintit și vărul său, tenorul Onofrei⁴⁸³.

Răsunetul⁴⁸⁴ expoziției a determinat factorii de cultură argeșeni să-i adreseze invitația ca de la București expoziția să fie transferată la Pitești. Ca atare, în luna octombrie, în incinta holului Casei de Cultură (fostul Palat de Justiție) a fost găzduită expoziția artistului. Ceea ce nu s-a realizat la București s-a putut face la Pitești. O echipă a Studioului cinematografic de actualități "Alexandru Sahia" a realizat filmarea expoziției, având astfel acum posibilitatea de a remarca modul de distribuție în spațiul de expunere. Presa locală a consemnat acest eveniment cultural⁴⁸⁵. Reținem reacția⁴⁸⁶ lui Mihail Diac, care, după vizitarea expoziției, aprecia: "La cei 72 de ani ai săi, după mai bine de o jumătate de secol de activitate, Mihai Onofrei creează cu o vigoare și o tinerețe spirituală demne de vocația sa artistică. În sculpturile din expoziția de la Palatul Culturii din Pitești recunoaștem pe artistul prob, credincios menirii sale, ajuns acum la cea mai aleasă expresie a posibilităților lui creatoare.

Artistul este în fond, un poet care celebrează în piatră concepte de mare generalitate: tinerețea, bărbăția, maternitatea, frumusețea feminină."

Cu prilejul organizării expoziției de la București din anul 1967 s-au făcut demersuri⁴⁸⁷ și pentru filmarea vemisajului, eveniment cultural notabil în viața Capitalei. Încă odată birocrăția sau oculțele intervenții au blocat prezența unei echipe de filmare de la Studioul cinematografic de actualități "Alexandru Sahia", care a reușit numai ulterior să facă deplasarea la Pitești, imaginile din expoziția Mihai Onofrei fiind acum o concludentă moștenire păstrată pe pelicula timpului.

Pentru etimizarea memoriei lui Toma Rușcă⁴⁸⁸ i-a fost comandat un bust și o placă de marmură cu o inscripție evocatoare: "Cooperăția recunoscătoare lui Toma Rușcă, asasinat în noaptea de Crăciun a anului 1909 pentru apărarea drepturilor țăranilor". Bustul turnat în bronz este semnat dreapta jos: "Onofrei". Are înălțimea de 0,65 m., lățimea de 0,40 m. Monumentul a fost amplasat⁴⁸⁹ în orașul Caracal într-un spațiu de pe strada omonimă.

O scrisoare⁴⁹⁰ de la începutul anului 1968 oferă posibilitatea ca din corespondența purtată cu Niță Valentin din Caracal să aflăm că în anul anterior Mihai Onofrei fusese oaspetele acelei localități de unde plecase cu impresii plăcute, manifestându-și speranța că va reveni în anul 1968. Îl anunța că i-a trimis o fotografie a preconizatului monument Mihai Viteazul, își manifesta speranța că demersurile la Craiova, capitala regiunii, vor fi fructuoase pentru finalizarea obiectivului de a integra în forul public bustul monumental Mihai Viteazul. Îl anunța că în acel timp lucra tocmai la mărirea lucrării plecând de la piesa miniaturală⁴⁹¹ prezentată pentru a ajunge la mărirea naturală de 1,70 m. Lunile care au urmat nu i-au adus nici o veste și ca atare la 11 decembrie revenea⁴⁹² cu întrebarea dacă cei de la Cultură au adoptat o hotărâre în privința bustului monumental Mihai Viteazul.

În anul 1968 atenția publicului iubitor de artă a fost reținută de debutul unei manifestări de amploare internațională găzduită de România la Brașov. Ne referim la prima ediție a festivalului de muzică ușoară "Cerbul de Aur". Experiența dobândită prin participări la alte manifestări, cât de cât similare, impunea organizatorilor alcătuirea unui asemenea program încât participanții, interpreți și auditoriu, să aibă în zilele de participare posibilitatea ca în spațiul orașului gazdă și zona limitrofă să fie asigurate diverse manifestări conexe menite a face cunoscute posibilitățile de divertisment în zona mirifică a Carpaților, tentantă invitație la a reveni și a populariza acțiunea dorită a se permanentiza și a

deveni o manifestare perenă de prestigiu internațional. Ca atare, s-a căutat ca programele să cuprindă variate eșantioane ale vieții culturale românești. În acest context n-a fost neglijată nici ambianța principalului loc de cazare a musafirilor de peste hotare. Aceștia urmau să fie găzduiți la hotelul "Carpați" ("Aro") și ca atare holul central prin diversitatea de situații în care staționarea acestora era indubitabil o realitate în diverse momente din zilele prezenței lor, trebuia să rețină atenția nu numai prin elementele de arhitectură, mobilier specifice unei asemenea funcționalități. S-a considerat util ca spațiul să fie înnobilit cu o prezență temporară care să fie în directă concordanță cu specificul reuniunii muzicale care, predilect, făcea referință la tinerețe, la tot ce o caracterizează ca etapă a vieții umane. Astfel a fost acceptată o propunere care făcea referință la impresiile din toamna anterioară, când exponatele artiștilor Mihai Onofrei și Silvia Belmega⁴⁹³ reținuseră atenția publicului vizitator la sala "Onești". Demersurile au cunoscut o promptă integrare în spațiul holului central al hotelului a pieselor de sculptură într-o fericită distribuție care, fără a incomoda, oferea prilejuri și obliga la dialog cu personajele dăltuite în piatră, marmură sau turnate în bronz. Prezența acestor exponate în perioada februarie-aprilie 1968 a reținut⁴⁹⁴ atenția multora. S-a ivit și interesul de a achiziționa⁴⁹⁵ asemenea lucrări, inclusiv pentru o colecție din Belgia. În acest ultim caz a fost necesară deplasarea celor interesați la atelierul artistului. Dincolo de dialogul purtat la București între cumpărători și artistul creator s-a manifestat interesul pentru tot ceea ce constituia lumea atelierului artistului. Astfel a fost prilej și de evocare a anilor tinereții de specializare în Franța, timp în care artistul n-a fost numai o prezență în atelier ci a acordat o substanțială pondere documentării în muzeele din Franța și chiar din țările vecine, inclusiv Belgia. După ani de zile amintea cu satisfacție de participările la expozițiile artiștilor francezi, multe din lucrări fiindu-i achiziționate de amatorii de artă vest europeni printre care s-au aflat și pasionați colecționari din Belgia. Grijuliu, manifesta interesul să afle de soarta lor după trecerea atâtor decenii, inclusiv cu ceea ce au reprezentat vicisitudinile celui de al doilea război mondial. Întâlnirea din atelierul sculptorului a provocat acestor amatori din Belgia o impresie deosebită. Că n-au fost numai formulări de politețe sau interesate de a flata pentru a obține lucrarea dorită la o sumă modică au dovedit-o evenimentele ulterioare⁴⁹⁶ când, odată ajunși în țara lor, nu s-au limitat numai la a povesti ce și cum au petrecut zilele în România. Ei au relatat cele văzute în așa mod încât au trezit în rândurile celor care le acordau timp de ascultare un real interes pentru ca și la ei să fie expuse asemenea opere de artă. Eșantionul achiziționat,

fotografiile oferite de sculptor s-au constituit argumentele probatorii de necontestat care au determinat ca de la vorbă să se treacă la faptă. Astfel factorii organizatori ai actului cultural din capitala Belgiei au adresat o invitație scrisă prin care cei doi artiști erau bine veniți cu realizările lor pentru a fi expuse în ambianța Centrului de cultură găzduit în fosta biserică Sf. Nicolae din piața omonimă din zona centrală a orașului Bruxelles. Erau puse la dispoziție atât spațiul interior al clădirii cât și zona verde ce încadra acest impozant edificiu. Ceea ce credeau organizatorii că va fi, prin acceptarea invitației, o problemă rezolvabilă în scurt timp s-a dovedit, în România, de lungă durată. Trebuiau făcute demersurile pentru a trece prin toate roțițele mecanismului vizelor și aprobărilor în care se împloteau, sub masca birocrăției, alte multe tare ale sistemului, care, deși afișa o ruptură categorică cu anteriorii ani de închistare, demonstra, de fapt, că debarasarea este incomodă pentru cei cocoțați pe treptele înalte ale ierarhiei de partid și de stat. Au urmat, până la realizarea deplasării, momentele de solicitare nervoasă și fizică, invitația constituindu-se pentru artist un benefic act de recunoaștere a calităților realizărilor cărora mulți interesați din țară le diminuau valențele de necontestat pentru un om onest și imparțial. Depășind aceste opreliști, a venit și momentul pornirii la drum, după multe decenii de când drumurile Europei de Apus îi fuseseră tabu. Ajuns la Bruxelles, a constatat cu o deosebită satisfacție cât de favorabilă îi erau spațiile de expunere, modul cum au reacționat gazdele din momentul când s-a trecut la desfacerea fiecărui exponat din ambalajele care le protejau, colaborarea la tot ce implica efort fizic. Aceștia erau o participare la actul cultural ca virtuali sufletești definiți prin cuvântul care la ei era ceva firesc, solitudinea fiind manifestată în toate momentele prezenței în Belgia. Aceste impresii s-au amplificat în momentul când publicul vizitator a fost realul judecător, reacțiile acestora fiind unanime, aprecierile obligându-i la reveniri și la aducerea de alți și alți vizitatori. Colocvii ad-hoc, comentarii, căutări de unghiuri cât mai edificatoare pentru a pune în evidență calitățile piesei în fotografiile care să immortalizeze pentru viitor aceste prezențe ale artei românești au fost cele cu care se confruntau musafirii deveniți gazdă pentru cei doritori de frumos. Reacțiile oamenilor de artă și de presă⁴⁹⁷ au fost tot atâtea prilejuri de emoții. Prin vârstă și pregătire putea fi ușor catalogat ca un exponent al unor decenii de mult apuse. Exponatele însă relevau capacitatea de creație a unui artist permanent receptiv, dar echilibrat, acordând temelor pe care le trata, într-o manieră total personală, caracterul de mesager pentru viitor. Compozițional, anatomic și finisaj cu ușurință se puteau remarca, la lucrările prezentate la Bruxelles, solidele cunoștințe

dobândite și practicate cu evlavie, din respect pentru subiect și pentru vizitatorii beneficiari ai creațiilor sale. Totodată se remarcă gradul de receptivitate la tot ce constituia evoluția artelor plastice, inclusiv a sculpturii, prin accentuata preocupare pentru linie, sintetizare, simbol.

Exponatele deplasate la Bruxelles au fost pentru artistul creator o carte de vizită, răsunetul avut impunând gazdelor ca după închiderea expoziției în luna octombrie să procedeze în anul următor la prezentarea pieselor într-o altă ambianță, iar în anul 1971 să se reia prezentarea în spațiul inițial al Centrului Cultural și menținerea unei legături epistolare⁴⁹⁸ care evidențiază modul cum s-a imprimat în memoria lor omul Mihai Onofrei și realizările sale. Faptul că piesele au ajuns ulterior în colecții publice și particulare din Belgia este, considerăm, expresia concretelor reacții ale celor care au fost în anturajul lucrărilor.

Procedând la prezentarea acestui episod în desfășurarea lui în timp, suntem datori să revenim la o serie de alte evenimente care s-au petrecut în cursul anului 1968. A fost anul când problema soartei basoreliefurilor de la podul C.F.R. de pe calea Griviței îl preocupa, revenind⁴⁹⁹ cu un nou memoriu către Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, în care arăta evoluția propunând efectuarea unei anchete care să elucideze modul cum au dispărut două din cele patru lucrări. Amintind că în anul 1966 conducerea C.F.R. l-a invitat la un dialog pentru refacerea lucrărilor, propunerile sale n-au avut urmări pozitive.

O altă problemă care reclama rezolvarea era soarta monumentului Theodor Costescu de la Turnu Severin. Memoriul⁵⁰⁰ întocmit la 25 iulie 1968 făcea o prezentare a istoricului acestui simbol începând cu anul 1940 când, în urma unui concurs, i-a fost atribuită realizarea monumentului. Lucrare de amploare, piesa centrală, dăltuită în marmură, având înălțimea de 4 m., urmând să fie așezată pe un soclu de 5 m., a fost depozitată într-o baracă pentru a o proteja de vicisitudinile războiului. Situațiile intervenite după anul 1944 au dus și la măsuri care au afectat viitorul monumentului. A fost înlăturat soclul, iar basoreliefurile au dispărut. Ținând seama de personalitatea lui Theodor Costescu, citându-l pe Nicolae Iorga, tableta din "Neamul românesc" din 28 martie 1939, făcând parte din basorelieful turnat în bronz, Mihai Onofrei considera imperios necesar ca monumentul să revină în forul public și, ca atare, este cazul să fie întreprinse cele de cuviință. La 30 august 1968, Comitetul pentru Cultură și Artă din cadrul Consiliului Popular al Municipiului Turnu Severin îl informa pe Mihai Onofrei, ca răspuns la memoriul său, că în anul 1964 a fost înlăturat soclul, apreciindu-se că prezența lui constituie un pericol pentru circulație în zonă.

Au fost luate atunci măsuri pentru depozitarea lespezilor de piatră. Se menționa că pe una din lespezi era dăltuit textul: "Ridicat în anii 1939-1948 prin subscripție publică din inițiativa și prin stăruința unui grup de admiratori și foști colegi". Se preciza că statuia care-l reprezenta pe Theodor Costescu și un elev de școală se compunea din două bucăți (picioarele și restul corpului) și se afla depusă spre conservare la muzeul din localitate.

O vizită la atelierul artistului a prilejuit gazetarului Marian Sandu să prezinte cititorilor cele văzute și auzite cu ocazia timpului petrecut în atmosfera creatoare a sculptorului, unde întâlnirea pieselor evocatoare a numeroase personalități ale științei și culturii românești reclama timp pentru a dialoga cu fiecare din ele. Cu acel prilej a întâlnit și lucrarea care l-a determinat⁵⁰¹ să intituleze articolul *O statuie la care s-a lucrat 50 de ani*, sculptorul fiind permanent preocupat de a-i aduce îmbunătățiri la care conlucrau atât sursele de documentare cât și propria sa evoluție artistică, exigenta cu sine fiind criteriul care acorda calitatea de a fi finalizată munca la o lucrare.

Revista "Contemporanul" a publicat⁵⁰² în vara anului 1969 fotografia lucrării "Extaz".

Dacă problemele financiare nu erau rezolvate, sculptorul fiind în situația de a reveni⁵⁰³ cu noi memorii pe care, depunându-le la factorii responsabili avea încă speranța⁵⁰⁴ că vor fi rezolvate, s-a găsit de cuviință ca cel puțin moral să-i fie recompensată munca depusă. Cât va fi contribuit la această măsură poziția celor de pe toate treptele instituțiilor culturale din țară este încă greu de apreciat. Probabil la măsura de a-i fi acordat⁵⁰⁵ Ordinul meritul Cultural clasa III-a au contribuit și informările atașatului cultural de la Bruxelles care, sperăm, că a monitorizat această prestigioasă manifestare culturală românească. Reacția lui Mihai Onofrei a fost promptă, exprimând că se gândește la soarta operei sale ca patrimoniu național. La 20 august 1968 redacta⁵⁰⁶ actul de donație către statul român a pieselor realizate pentru a fi expuse într-un cadru adecvat pe care sculptorii îl vor hotărî. Preconiza ca și cele ce vor fi realizate în viitor să aibă același regim.

În anul 1968 atenția creatoare i-a fost reținută și de reluarea unor proiecte mai vechi, realizând de fapt noi variante. Amintim în acest caz: macheta⁵⁰⁷ pentru monumentul "Eminescu", lucrare turnată în gips; macheta monumentului "1907", macheta⁵⁰⁹ proiectului de monument "Atacul de la Mărășești".

Revenit în România, după tonica prezență în capitala Belgiei, după descongestionarea de toate formalitățile⁵¹⁰ impuse de problemele vamale, financiare ș.a., Mihai Onofrei se considera mobilizat pentru a trece la alte înfăptuiri artistice. Ca atare a trecut la formularea de noi demersuri pentru a obține comenzi, predilect pentru a fi integrate în patrimoniul forului public. Dorea ca aceste visate lucrări să-l definească pentru viitorime ca artist care avea încă capacitatea să exprime potențialul creator. În acest context, după participarea la ședința plenară a secției de sculptură din cadrul Uniunii Artiștilor Plastici din ziua de 19 decembrie 1969, a considerat că era dator să reacționeze⁵¹¹ față de practicile uzitate de comisiile care acționau sub auspiciile acestei uniuni. Se referea la modul preferențial de acordare a comenzilor, unii artiști primind anual mai multe comenzi și alții fiind sistematic evitați, eliminați de oculte măsuri de înlăturare mascate de partinice formulări. Concretizând cu situația sa, arăta în petiția înaintată către președintele Uniunii Artiștilor Plastici că la toate demersurile făcute pe parcursul ultimilor ani n-a primit nici un răspuns la memoriile înaintate conducerii și, ca atare, nu i-a fost atribuită nici o lucrare. Reținem formulările durerilor sale: "...Am mai făcut în urma unei invitații oficiale și altă expoziție la Bruxelles anul acesta. Succesul a fost din plin. Mai sunt invitat și în anul 1970 la Londra. Cu ce mă prezint? Fără bani, fără lucrări?".

Demersul a fost sortit, ca și toate celelalte făcute către toți factorii diriguitori ai politicii și ai culturii, la o nejustificată ignorare. Modica pensie nepermițându-i să acopere cheltuielile pentru întreținerea zilnică, pentru locuință și atelier, procurarea de materiale, l-au condus la adoptarea unei măsuri cvasi salvatoare revenind la pictură. Suntem datorî să precizăm că pe parcursul anilor de creație în domeniul sculpturii, desenul și culoarea i-au fost preocupări zilnice pentru definirea unor gânduri, căutări ce-l conduceau spre o viitoare lucrare.

Anterior am amintit de activitatea didactică. Dacă cea desfășurată sistematic în cadrul Institutului de arte plastice "Nicolae Grigorescu" a fost de lungă durată, venind prea târziu și frântă prea devreme sub oblăduirea prevederilor legale, în schimb atelierul i-a fost permanent o școală deschisă la care frecvența celor interesați era răsplătită prin cunoștințele dobândite și aplicate de el și transmise cu mare larghețe celor receptivi. Și au fost mulți care i-au trecut pragul atelierului, zăbovind mai mult sau mai puțin, plecând însă întotdeauna cu cele necesar să fie cunoscute de cel ce se înscria pe drumul care să-l definească ca sculptor. Un exemplu l-a constituit și minerul Ladislau Schmidt din Petrila căruia, după ce i-a

cunoscut unele din realizările anterioare, i-a făcut⁵¹² o serie de recomandări folositoare.

La "Bienala de artă plastică 1970" a participat⁵¹³ cu macheta compoziției monumentale "Omagiu aniversării", lucrare turnată în gips patinat.

Ion Popovici, după o vizită la atelierul artistului, a publicat cu titlul *Un sculptor originar de pe meleagurile vasluiene: Mihai Onofrei*, o prezentare⁵¹⁴ a artistului la vârsta de 74 de ani. Reporterul făcea referință la perspectiva unei noi expoziții, de această dată cu caracter retrospectiv.

Era perioada când avea în lucru pe planșetă "Copilul", lucrare comandată⁵¹⁵ de o persoană de la Băilești, jud. Dolj.

În anul 1971 a realizat modelarea unui bust "Natalia Smaranda". Lucrarea "Octavian Goga" modelată anterior și turnată în gips acum a fost dăltuită⁵¹⁷ în marmură.

Din lucrările de artă achiziționate în decursul anilor și păstrate în diverse spații din București s-au repartizat în teritoriu țării, fiind înzestrate muzeele și, în unele cazuri, forul public. O asemenea repartiție a primit în anul 1971 și Muzeul Țării Crișurilor. Ne referim⁵¹⁸ la lucrarea "Portret", piesă dăltuită în marmură având 36 cm. Câte și unde se găsesc în muzeele din România alte lucrări ale sculptorului Mihai Onofrei este greu de spus, accesibilitatea la asemenea informații este o problemă a viitorului.

O corespondență⁵¹⁹ din anul 1971 reamintea de "Pisica", o realizare a lui Mihai Onofrei din perioada interbelică. Interesante sunt detaliile referitoare la amplasamentul lucrării. Era așezată pe atunci, în 1937, pe treptele unei clădiri de pe strada Zoe unde persoana locuise. Acum se interesa unde se afla, dorind să-i facă o fotografie. Nu știm dacă Mihai Onofrei cunoștea că în procesul de "descongestionare" a valorilor de patrimoniu artistic petrecut după anul 1947, aplicat dur, predilect pentru cei din zona parcului Filipescu, "migrația" acestei lucrări a fost ceva firesc, lucrarea ajungând să poposească într-o curte de pe strada I.L. Caragiale nr. 32, fiind plasată lângă un havuz. Regretăm că nu avem răspunsul lui.

Menționăm⁵²¹ și un exemplu de gafa protocolară din partea Uniunii Artiștilor Plastici. Deși avea la "cadre" un stufos aparat birocratic, evidența era dezolant de prost ținută. Ca atare, la 3 iulie 1971 o telegramă îi era adresată pentru a-l felicita la împlinirea vârstei de 70 de ani (!). Întârziaseră cinci ani, dar vorba românului, mai bine mai târziu decât niciodată. Cât de formal era gestul o dovedește textul șablonard folosit: "...urându-vă noi succese în creația artistică".

Un prilej de reală emoție l-a constituit primirea convocării pentru ziua de 30 ianuarie 1972 la Casa Universitarilor din București pentru a participa la reuniunea foștilor absolvenți ai gimnaziului "Dimitrie Panu" și ai liceului "Cuza Vodă" din Huși, pentru a-l comemora pe primul director al liceului "Cuza Vodă", profesorul Constantin Al. Holban, decedat în anul 1971. Participanții au decis cu acel prilej ca în incinta liceului să organizeze "Colțul absolventului", în care să fie reunite realizări ale foștilor elevi.

La "Bienala de pictură și sculptură", organizată în perioada mai - iunie 1972 în spațiile de la sala Dalles și la Casa Scânteii, Mihai Onofrei a participat cu o lucrare dăltuită în marmură intitulată "Vulpea". În acest caz a abordat ca temă chipul uman sugerând urâtenia comportamentală a personajului. Este redată⁵²³ o femeie cu ochi șireți, având o vulpe în jurul gâtului. Ulterior lucrarea a fost achiziționată de Ministerul Culturii care a repartizat-o la județul Mehedinți, unde a fost integrată în patrimoniul Comitetului Județean P.C.R. După anul 1989 lucrarea a dispărut.

În perioada decembrie 1972 - ianuarie 1973, la "Salonul de pictură și sculptură dedicat celei de a 25-a aniversare a Republicii", organizat în sala Dalles, Mihai Onofrei a participat⁵²⁴ cu un "Portret", lucrare turnată în gips.

La sfârșit de an 1972, în zi de Crăciun era redactată⁵²⁵ de către Profira Sadoveanu o felicitare pe care Mihai Onofrei să o primească cu prilejul Anului Nou 1973.

Pentru revista "Flacăra" Marian Sandu și Angela Negoită au elaborat un text: *La sculptorul Mihai Onofrei*, însoțit și de o serie de fotografii amintind de busturile: "Mihail Eminescu", "Cezar Petrescu"⁵²⁷ și busturile turnate în bronz aflate în Palatul Marii Adunări Naționale evocându-i pe Mihail Kogălniceanu și Dr. Petru Groza.

Grija pentru creațiile din decursul anilor a manifestat-o și prin strângerea informațiilor care făceau referință la soarta lor, la evenimente care le puteau afecta viitorul. Astfel a reținut⁵²⁸ reacția prof. dr. Simionescu la vederea actului de profanare de către niște tineri la Caransebeș a monumentului generalului Ioan Dragalina. Persoana făcea referință și la soarta pieselor decorative de la podul C.F.R. de pe calea Griviței.

La "Expoziția de artă plastică 125 de ani de la revoluția din 1848, iunie - iulie 1973, sala Dalles "a participat⁵²⁹ cu bustul "Mihail Kogălniceanu".

Publicistul Mihail D. Havriș din Fălticeni, la începutul toamnei anului 1973, interesat de a strânge date referitoare la Aurel Băeșu, îi solicita lui Mihai Onofrei evocarea anilor petrecuți împreună cu bunul său prieten. A revenit ulterior în preajma zilei onomastice a lui Mihai Onofrei felicitându-l

și reînnoind invitația de a-i oferi informații despre pictorul fălțicenean, amintind că a primit asemenea contribuții din partea lui Adam Bălțatu Milord din Piatra Neamț și a Liei Sadoveanu Manoliu⁵³⁰

Întrucât nu s-a ajuns la perfectarea contractului cu Uzina de utilaj petrolier din Târgoviște, care inițial solicitase realizarea a 160 de panouri (?) cu tema de protecția muncii, Uniunea Artiștilor Plastici, la 8 decembrie 1973, îl anunța⁵³¹ pe Mihai Onofrei că a fost reziliată comanda primită anterior.

Impresionantă este scrisoarea⁵³² lui Mihai Onofrei către profesorul Vișan, în care-i relatează impresiile produse cu prilejul readucerii în forul public a monumentului dedicat cinstirii lui Theodor Costescu. Menționa că nu a mai fost în Turnu Severin de 32 de ani. Acum a avut posibilitatea să remarce profundele prefaceri edilitare, își manifesta interesul de a realiza un bust dedicat evocării lui Gheorghe Ionescu - Sisești. Amintea și de faptul că la solemnitatea dezvelirii a avut ocazia să-l cunoască pe generalul inginer Rădulescu⁵³³

Ministerul Educației și învățământului a programat pentru anul 1974 realizarea unui set de diapozitive referitoare la "Arta românească contemporană". Lucrarea de selectare și comentare a imaginilor a fost încredințată dr. Ion Sava Nanu care, din creația lui Mihai Onofrei, a reținut⁵³⁴ două lucrări: macheta statuii "Mihail Eminescu" și "Muza adormită", ambele lucrări la acea dată făcând parte din colecția autorului.

La 26 august 1975 a fost unul din activii participanți la comemorarea³ vechiului și statornicului prieten pictorul Max. W. Arnold⁵³⁵ în incinta Muzeului Național de Artă din București.

Semnificativă este intervenția pe care o făcea la Consiliul Popular al orașului Caracal Comitetul pentru Cultură și Artă în care, făcând referință la propria arhivă, menționa că, parcurgând vechea corespondență, s-a reîntâlnit și cu adresa din 11 decembrie 1968, prin care era reluată corespondența purtată anterior referitoare la preconizatul monument "Mihai Viteazul". Acum se interesa⁵³⁷ care a fost urmarea. A fost sau ar putea redeveni de actualitate această problemă ? Nu cunoaștem răspunsul celor din Caracal.

În zilele premergătoare împlinirii a 80 de ani de viață, Televiziunea Română a încredințat redactorilor Sandu Marian și I. Grinevici realizarea unui film despre artist și creația sa. Aceștia au redactat un scenariu⁵³⁸ intitulat *Acasă la sculptorul M. Onofrei*, de fapt la atelierul vieții artistului, în care aminteau telespectatorilor vârsta venerabilă a acestui creator de frumos, prezență ca expozant încă din anul 1915, când la Iași a expus

pictură de șevalet. Era amintită prietenia cu Nicolae Tonitza⁵³⁹ căruia i-a făcut portretul, precum și alte multe episoade care i-au solicitat o muncă tenace, creatoare și inovatoare în arta plastică românească.

Momentul a fost prilej și pentru Uniunea Artiștilor Plastici să repare greșeala anterioară, acum președintele uniunii, pictorul Brăduț Covaliu⁵⁴⁰ trimițând o telegramă cu ocazia împlinirii a 80 de ani de viață.

Nu ne este cunoscută implicarea lui Mihai Onofrei în ceea ce s-a adus la cunoștința artiștilor plastici pentru întâmpinarea anilor 1977 și 1978, când două evenimente reclamau aducerea în forul public a unor monumente de amploare națională, dacă invitația lansată de Consiliul Culturii și Educației Socialiste și Consiliile Populare ale Județelor Bihor, Iași, Constanța și Teleorman pentru participarea la concursul de machete pentru desemnarea realizatorilor monumentelor Independenței, precum și a monumentului de la Târgu -Mureș pentru evocarea lui Avram Iancu i-a fost în atenție⁵⁴².

Profesorul Traian Nicola, preocupat de realizarea unei biobibliografii a personalităților vasluiene îi solicita⁵⁴³ la 15 octombrie 1977 un text de până la 60 de pagini pentru a fi integrat într-un volum în care să fie evocate personalități ca: Nicolae Tonitza, Ștefan Dimitrescu⁵⁴⁴, Octav Angheluță⁵⁴⁵, Ludovic Basarab⁵⁴⁶, Adam Bălțatu, Gheorghe Bob Bulgaru⁵⁴⁷, Virgil Condoiu⁵⁴⁸, Ioan C. Dimitriu Bârlad, Dimitrie Hârlescu⁵⁴⁹, Marica Romniceanu⁵⁵⁰, George Talaz⁵⁵¹, Stavru Tarasov⁵⁵². Referindu-se la soarta vechiului bust "Gheorghe Roșea Codreanu", dezvelit în anul 1939 și dispărut în anul 1951, reafirma intenția de a turna în bronz o nouă piesă, interesându-se dacă artistul mai deținea piesa turnată în gips. Pentru a fi mai convingător, amintea că prin decret prezidențial fusese din nou atribuit liceului vechiul nume: "Gheorghe Roșea Codreanu".

Fără a avea posibilitatea atribuirii unei perioade de activitate artistică aflăm, între celelalte informații, referințe și la alte lucrări realizate în decursul anilor. Le menționăm cu speranța că se vor găsi și alte izvoare, care să le precizeze momentul realizării, amplasării, comanditării: basorelieful "Mihai Viteazul" din holul clădirii Direcției regionale C.F.R. din Craiova; bustul "Gheorghe Ionescu - Sisești"⁵⁵³, lucrare turnată în bronz, din holul Academiei de Științe Agricole; portretul ambasadorului Indiei în România "Kilnani", lucrare turnată în bronz și donată de autor celui care i-a pozat; miniatura "Tubire", lucrare în bronz, achiziționată de actorul Marcel Anghelescu⁵⁵⁴; în sala de lectură a Bibliotecii județene Argeș la 26 noiembrie

1988 se afla medalionul "George Călinescu", bronz 0,30 cm, semnat dreapta jos: "Onofrei". În cimitirul Bellu am putut depista și lucrările: medalionul "G. Zotovici", bronz, 1948; la mormântul Avachian o statuie redă o femeie îndurerată; medalionul adosat pe o placă de piatră "Lt. col. Florin Budu" 1899-1961, lucrare semnată stânga jos: "M. Onofrei"; medalionul "Mihai Tican Romano 1895 -1967"⁵⁵⁷, bronz, semnat dreapta jos: "Onofrei"; două busturi "Constantin Doncea"⁵⁵⁸; medalionul "P. Zissu"⁵⁵⁹.

În al optulea deceniu l-am cunoscut pe Mihai Onofrei în ambianța locuinței colecționarului George Buzdugan⁵⁶⁰. Era o prezență discretă, dar participantă la subiectele formulate de către ceilalți convivi. Mic de stat, nu corpolent, în putere de muncă, având și o bună memorie, era un interlocutor plăcut cu un zâmbet care releva interesul pentru ceea ce se petrecea în jurul său. Adresându-i fireasca întrebare la ce lucrează, mi-a dat un concludent răspuns pentru acei ani. În general nu mai modela întrucât nu erau comenzi pentru genul de sculptură căruia îi dedicase totul. Realiza în schimb pictură⁵⁶¹ abordând compoziții florale și portrete, pe care însă nu le semna și data. La reacția mea mi-a replicat că realizând o pictură care nu se încadra în maniera zilei, ar fi fost etichetat de confrăți și hulit că nu se înregimenta la curentul dominant. Prefera ca floarea să fie floare, iar portretul să fie definitoriu atât ca fizionomie cât și ca psihic al personajului abordat ca subiect. Am avut prilejul de a conversa în mai multe rânduri și la telefon. Regret că nu am răspuns prompt invitației de a-i vizita atelierul. Au trecut mai mulți ani și la un nou apel telefonic, o altă voce de bărbat mi-a răspuns scurt: "A murit!" și a închis telefonul. Discutasem cu prilejul unei anterioare întâlniri despre soarta viitoare a însemnărilor, schițelor pe care le adunase pe parcursul anilor de asiduă muncă. Preconiza să le ofere pentru posteritate Arhivelor Statului. Neprevăzutul s-a petrecut mai devreme decât se aștepta. Dorința lăsată pentru mai târziu nu s-a mai materializat. La 7 noiembrie 1980 acest neobosit creator își înceta cursul vieții. Revenind cu un nou telefon, am putut afla câte ceva despre odiseea lichidării a tot ce adunase ca zestre a atelierului, de la uneltele indispensabile muncii la lucrările aflate în diverse stadii de execuție. Eram preocupat de fireasca întrebare: ce s-a întâmplat cu tot ceea ce ar fi putut să-i ajute pe cei doritori să facă o incursiune în universul de creație. Au fost numeroase demersurile întreprinse, însă o tăcere inexplicabilă te obliga să cauți noi piste. Se apropia anul centenarului nașterii sale. Preocupările mele de a readuce în atenție mărturiile care făceau referință la creatorii de monumente de for public, predilect din prima jumătate a secolului al XX-lea, amintirea clipelor care ne-au apropiat mă obligau să perseverez pentru a afla de existența

mărturiilor care, coroborate cu cele depistate în sistemul Arhivelor Naționale, și nu numai, să mă conducă la formularea unei evocări dedicată memoriei lui Mihai Onofrei. Prin eliminare am ajuns ca prin Serviciul de Evidența Populației să aflu adresa trezorerului acestor mărturii. Am ajuns să-l cunosc pe fiul lui Mihai Onofrei, inginerul Dan Cantemir Onofrei⁵⁶². Prezentându-mă la adresa aflată, de pe trotuar am putut să constat că mă aflu pe o pistă care mă ajută să rezolv problema dorită. În curte se aflau expuse câteva din creațiile lui Mihai Onofrei, ca apoi când am pătruns în casă să mă regăsesc în fața unora din lucrările care îmi erau familiare din reproducerea cunoscute prin intermediul cataloagelor, al presei care le publicase ca ilustrație la diversele articole referitoare la Mihai Onofrei. La interesul manifestat, urmașul a avut amabilitatea să-mi pună la dispoziție înscrisurile care au făcut parte din arhiva Mihai Onofrei. Trecerea timpului, cele câteva mutări, fiecare în spații mai restrânse, au contribuit la risipirea a ceea ce a fost o bine organizată arhivă. Cele câteva coperte de dosare dovedesc că Mihai Onofrei își păstra documentele reunite pe comenzi, constituindu-se o problemă ce putea fi urmărită de la primele contacte și până la lichidarea situațiilor financiare cu comandarii și furnizorii de lucrări care au conlucrat pentru finalizarea obiectivului. În cazul corespondenței expediate reținea conceptul scrisorilor. Bun fotograf, a realizat pe parcursul anilor numeroase fotografii, din diverse unghiuri, ale subiecților, ale subiectelor, ale stadiilor de modelare, ale pieselor finite, inclusiv ale amplasamentelor înainte și după ridicarea monumentului. Astăzi, din păcate, avem la dispoziție numai o parte din această arhivă, lipsind din cataloagele expozițiilor la care a participat, dar mai ales a multora din cele personale, cupurile din presă ș.a. Încet pungile cu hârtii dispartate au fost golite, fiecare ocupându-și loc în succesiunea firească. Lectura atentă oferă acum posibilitatea de a parcurge episoade din anii vieții, de muncă tenace, de perseverență preocupare de a cunoaște și de a-și defini propriul drum. Integrate în patrimoniul Arhivelor Naționale, vor fi la dispoziția cercetătorilor, vor putea fi analizate și coroborate cu alte mărturii pentru a fi pe această cale sursa de informații care va permite elaborarea unei monografii care să-l definească ca om și creator de artă. Pe această cale se va putea aprecia cum se cuvine contribuția sa la promovarea sculpturii românești în primele decenii ale secolului al XX-lea, predilect în perioada interbelică și nu numai.

Ca și în cazul arhivelor personale ale pictorului Paul Molda⁵⁶³ și sculptorului Ioan Schmidt Faur, ajunse în patrimoniul Arhivelor Naționale, dar și a altora care m-au ajutat să redactez contribuțiile la cunoașterea

artiștilor plastici din perioada interbelică, materialele păstrate sunt adeseori referitoare și la evenimente la care au fost direct sau indirect implicați terți și ca atare parcurgerea acestor mărturii poate ajuta și pentru înțelegerea unor alte teme definitorii ale epocii sau personalităților.

Aprecierile generale, pro și contra, obligă la analize concrete, documentate. Prezentul și mai ales viitorul revendică o asemenea rezolvare, atât pentru sculptorul Mihai Onofrei cât și pentru toți artiștii din generația sa.

În amplul proces de evidențiere a valorilor culturale promovate pe teritoriul României, considerăm că factorii responsabili din județul Vaslui vor întreprinde cele convenite pentru relevarea personalităților și creațiilor lor, inclusiv cea a lui Mihai Onofrei care, în decursul vieții, a dovedit prin fapte notorii că nu și-a renegat obârșia și a onorat cu realizări concrete plaiurile natale. El este o verigă importantă în succesiunea de personalități promovate de aceste plaiuri. Ne referim la predecesorul Ioan C. Dimitriu - Bârlad, dar și la urmași ca Vasile Aciobăniței⁵⁶⁴, Ion Antonică⁵⁶⁵, Corneliu Camarovschi⁵⁶⁶, care au contribuții salutare la îmbogățirea patrimoniului artistic. Totodată suntem datori să ne reamintim și de contribuția lui Mihai Onofrei la îndrumarea unor tineri studenți la artele plastice, care, în ani, și-au realizat propria lor personalitate, având în perioada de pregătire un neobosit sfătuitor în persoana sa. Ne referim predilect la Pavel Mercea⁵⁶⁷ și Eugenia Biciola⁵⁶⁸. Îndepărtarea sa de la catedră în anul 1956 n-a însemnat și ruperea legăturilor cu cei care veneau din urmă. Atelierul său a fost laboratorul prin care au trecut alți mulți aflați în anumite stadii de pregătire, de căutări, fiecare găsind în și la Mihai Onofrei o delicată apreciere a năzuințelor care le stimula apetitul pentru neostoita muncă creatoare ce, în ultimă instanță, le oferea satisfacția lucrului bine făcut. Este timpul ca cei care l-au cunoscut și cei care au avut parte de un cuvânt de bine din partea sa, și nu numai, să vină cu edificatoare informații care să permită celor de mâine înțelegerea amplului proces de formare a personalității unui artist, modul de receptare de către societate a mesajului operei sale. Aceste mărturii vor constitui cărămizile edificiului cunoașterii a cărui lipsă o resimțim în prezent și care adesea ne determină să ignorăm sau să definim chiar o catalogare eronată a valorilor, atât de păgubitoare pentru soarta patrimoniului cultural. Dacă în aceste decenii academicianul Virgil Căndea⁵⁶⁹ a întreprins o minuțioasă operă de depistare a vechilor valori culturale românești existente dincolo de hotarele țării, plecate din varii motivații, de la actele de donație conștientă la jefuirea sistematică în timpul trecerilor peste pământul românesc a celorla pomiți la dobândirea cu sabia în mână a tot ce considerau că trebuie să le

aparțină, generațiile viitoare vor trebui să continue această operă pentru a evidenția cât de mult a fost păgubit în ultimul timp Patrimoniul Cultural Național prin ignorarea creatorilor. Sunt cazuri când, cei interesați, obținând pe sume modice prestigioase creații artistice pe care, dincolo de hotarele țării le-au "valorificat" la exorbitante sume scotându-le din circuitul posibil de a fi cunoscute și apreciate cum se cuvine. Atunci, printr-o coroborare a tuturor datelor, vom putea afirma că știm cât de cât despre munca unui artist. Câte s-au pierdut din varii motive vor constitui cel mult note de referință la subsolul unor monografii, lipsa de informații scrise, de bune imagini nu va permite decât să fie trecute sub inventar.

Suntem conștienți că elaborarea acestei prezentări a valorificat numai o parte din sursele de informație. Avem speranța că această deschidere de drum va conduce la evidențierea a noi izvoare documentare care vor permite, în ultimă instanță, o exhaustivă cunoaștere a ceea ce oferă fondurile și colecțiile arhivistice. Lor li se vor alătura informațiile referitoare la patrimoniul existent, indiferent de proprietar, aflat în țară sau peste hotare. Atunci atenta analiză va permite elaborarea unui amplu și definitiv studiu monografic despre omul și artistul Mihai Onofrei, pentru a transmite astfel către viitorime posibilitatea cunoașterii și înțelegerii celor ce vor avea de moștenit de la înaintași.

The monograph made by researching the archives offers the possibility of knowing the life of plastic artist Mihai Onofrei (1896-1980), formed at the National School of Arts in Iași, in the second decade of the XX century, time when he also took part in the fights of 1917, reason for him to meet directly people and facts that were inspiration sources for the artist in making valuable monuments meant to honor the heroes memory.

If during his first years of training painting was his major preoccupation, after his coming back from the battlefield, he became a sculptor. His first major results were in an exhibition together with his colleagues Aurel Băeșu and Adam Bălțatu and determined them to aspire to a better specialization to which purpose they went to Italy, Mihai Onofrei being the pupil of Ettore Ferrarri. Quickly noticed and appreciated, he took part in Rome to a series of exhibitions, at the same time working on projects of monuments that were ordered in the country.

After his three years (1920-1922) spent in Italy where he had the opportunity to meet many localities that held important treasures of a valuable artistic inheritance revealing the evolution of plastic arts, Mihai Onofrei came back to Romania, and began a creative work. The participation in exhibitions emphasized his qualities by imposing him to the attention of the public, specialty press and collectors interested in bringing into the public forum monuments dedicated to the heroes in the war for the Union. It was in this context that he received as an award at the "Official Salloon" a scholarship that facilitated his presence in the capital of France in 1929-1932, as one of the pupils of sculptor Bourdelle. Just like the years of study in Italy, he had the opportunity to see museums, collections, exhibitions, the public forum, creations of the French and many foreign artists. At the same time he had the opportunity to exhibit and sell a part of his work made at that time. At his coming back to Romania the fame he had obtained facilitated taking over new orders, both in the public forum monuments and portraits where the characters' facial expressions match several personality features.

We hope that this enumeration will facilitate the study, corroboration with other testimonies about the life and creation of the creator.

LISTA ABREVIERILOR:

Izvoare documentare:

A.N.	Arhivele Naționale
D.A.	Direcția Artelor
D.A.I.C.	Direcția Arhivelor Istorice Centrale
D.G.A.S.	Direcția Generală a Arhivelor Statului
D.M.B.	Direcția Municipiului București
D.J.	Direcția Județeană
C.S.M.P.	Comisia Superioară a Monumentelor Publice
F.D.	Fără dată
M.C.A.	Ministerul Cultelor și Artelor
M.C.I.P.	Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice
M.E.N.C.	Ministerul Educației Naționale și al Cultelor
M.I.C.A..	Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor
M.I.P.C.	Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor
MAI.S.G.	Muzeul Alexandru Saint Georges
M.O.	Arhiva Mihai Onofrei
O.N.D.O.E.	Oficiul Național de Documentare și Organizare de Expoziții
P.C.M.	Președinția Consiliului de Miniștri
S.A.F.	Sindicatul Artelor Frumoase
S.O.N.F.R.	Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române
U.A.P.	Uniunea Artiștilor Plastici

Publicații:

Ateneul Român = I. Zamfirescu, V. Căndea, V. Moga, *Ateneul Român*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976.

Dumitru Baci, *Lumini muscelene*, Editura Sport - Turism, București, 1980.

Octavian Barbosa, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, Editura Meridiane, București, 1976.

Ionel Băjenaru, *Dicționarul botoșănenilor*, Editura Moldova, Iași, 1994.

G. Bezviconi, *Necropola Capitalei*, București, 1972.

Medalii = George Buzdugan, Gheorghe Niculiță, *Medalii și plachete românești - memoria metalului*, Editura Științifică, București, 1971.

Petre Dan, *Asociații, Cluburi, Ligi, Societăți - dicționar cronologic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Comandanți = C. Căzănișteanu, V. Zodian, A. Pândeia, *Comandanți militari*, Dicționar, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

Paul Constantin, *Dicționar universal al arhitecților*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

Jordan Datcu, S. C. Stroescu, *Dicționarul Folcloriștilor - folclorul literar românesc*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

Sterie Diamandi, *Galeria oamenilor politici*, /ediția a II-a /, Editura Gesa, București, 1991.

D.C.- L.R. = *Dicționar cronologic Literatura română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979.

D.L.R. = *Dicționar de literatură română*, Editura Univers, București, 1979.

Enciclopedia = Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu, *Enciclopedia artiștilor români contemporani*, Editura Arc 2000, București, voi. I / 1996; voi. II / 1998; voi. III / 2000.

E.I.R. = *Enciclopedia istoriografiei românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

Vasile Florea, *Arta românească modernă și contemporană*, Editura Meridiane, București, 1982.

F. V. = Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941 - Mistica ultranaționalismului*, ediția a II- a, Editura Humanitas, București 1995.

Harta = Ion Băcănar, Gheorghe Iacob, *Harta și ghidul schiturilor, mănăstirilor și așezămintelor cu moaște și icoane făcătoare de minuni*, Editura Anastasia, București, 1997.

Grigore Ionescu, *București - ghid*, București, 1938.

Ion Mamina, Ioan Scurtu, Guverne și guvernanți (1916-1918), Editura Silex, București, 1996.

Ionel Maftai, *Personalități ieșene - Omagiu*, vol. I, 1972; vol. II, 1975; vol. III, 1978; vol. IV, 1982, vol. V, 1985, Iași.

H.N.-B. = Horia Nestorescu - Bălcești, *Ordinul masonic român*, Casa de editură și presă "Șansa" S.R.L., București, 1993.

M.D.E. = *Mic Dicționar Enciclopedic*, ediția III-a revăzută și adăugită, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986.

Muzeul A. Simu = Ministerul Cultelor și Artelor, *Muzeul A. Simu și casa - Simu - muzeu, Catalog*, Fondul Anastase Simu - București, 1937.

Muzeul T. Stelian = Casa Școalelor - Muzeul Toma Stelian, *Catalog (pictură, sculptură și desen)*, București, 1939.

N.M.N.-T. = Nicolas M. Nagy - Talavera, *Fascismul în Ungaria și România* Editura Hasefer, București, 1996.

Alexandru Predescu, *Vremuri vechi bucureștene*, Editura pentru turism, București, 1990

George Oprescu, *Sculptura statuară românească*, Editura Științifică, București, 1965.

Zigu Omea = *Anii treizeci Extrema dreptei românești*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995

Personalități = *Personalități românești ale științelor naturii și tehnicii -dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.

Marian Popa, *Dicționar de literatură română contemporană*, ediția II - a revăzută și adăugită, Editura Albatros, București, 1977.

Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea material românesc oameni și înfăptuiri*, Editura Cugetarea - Georgescu Delafras, București, 1940.

Constantin Prut, *Dicționar de artă modernă*, Editura Albatros București, 1982.

Ioan Răutescu, *Monografia istorică Câmpulung - Muscel*, Tip. Gh. Gh. Vlădescu, Câmpulung, 1943.

Dorina N. Rusu, *Istoria Academiei Române - repere cronologice*, Editura Academiei Române, București, 1992.

C.E.I = Olga Rusu, Constantin Ostap, Adrian Pricop, Gheorghe Macarie, Constantin Bucos, Constantin-Liviu Rusu, Lucian Vasiliu, Ioan Holban, *Cimitirul Eternitatea Iași*, Iași, 1995. Scriitori români = *Scriitori români - Mic dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978.

Scriitori străini = *Scriitori străini - Mic dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1981.

I.S.- P.R. = Iosif Sava, Petru Rusu, *Istoria muzicii universale în date*, Editura Muzicală, București, 1983.

Mihail Straje, *Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români*, Editura Minerva, București, 1973.

Larousse = *Petit Larousse illustre 1979*, Librairie Larousse, Paris, 1979.

Eugen Schileru, *Scrisoarea de dragoste*, Editura Meridiane, București, 1971.

Tabloul = *Tabloul arhitecților diplomați*, București 1937.

In memoriam = Florian Tucă, *In memoriam*, Editura Militară, București, 1971.

Târgoviște - G. Mihăescu, E. Fruchter, C. Manolescu, *Târgoviște - ghid de oraș*, Editura Sport - Turism, București, 1982.

F.T. - M.C. = Florian Tucă, Mircea Cociu, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, Editura Militară, București, 1983.

- "1907", 56
 "Adam și Eva izgoniți din rai", 49
 "Adam și Eva", 51
 "Alecsandrescu Grigore", 32
 "Alecsandru Ioan I Cuza", 42
 "Alfabetizarea", 38
 "Angelescu Constantin", 25
 "Antonescu Ion", 32
 "Atacul de la Mărășești", 17, 56
 "Autoportret", 8, 14, 25, 41, 42
 "Bălescu C. Radu", 17
 "Bănățeană", 35
 "Băncilă Octav", 20
 "Barthou Louis", 20
 "Bătrână", 34
 "Bianu Ioan", 14, 25
 "Bourdelle", 13, 14, 19
 "Brătescu-Voinești", 26
 "Budu Florin", 61
 "Bust", 13
 "Bustul d-rei N.", 19
 "Călinescu George", 35, 47, 49, 61
 "Cap de copil", 27, 35
 "Cap de expresie", 9
 "Cap de moț", 32
 "Cap", 13
 "Caracas", 37
 "Carada Eugeniu", 25
 "Carol al II-lea", 26
 "Ceferiada", 25
 "Chopin", 17
 "Christ", 27
 "Cionca Aurelia", 20
 "Codreanu Roșea Gheorghe", 17, 60
 "Copil", 28
 "Copilul", 57
 "Crist", 8
 "Decebal", 30, 36, 45, 46, 49, 51
 "Demonul", 45
 "Discobolul", 43
 "Djuvara Trandafir", 20
 "D-na A.C.", 26
 "Dobrescu Dem.", 19
 "Domnița", 18, 51
 "Domniță", 9, 10, 19
 "Doncea Constantin", 61
 "Dorobanțul în atac", 8
 "Duca G. Ion", 19, 25
 "Durerea", 19
 "Ecoul", 49, 51
 "Edelweis", 49
 "Edilul", 16
 "Eliberarea", 34
 "Eminescu Mihail", 37, 38, 44, 49, 51, 56,
 "Eterna poveste", 16
 "Extaz", 56
 "Faun", 19
 "Fecioara", 10, 18, 19
 "Fetița", 26
 "Fetiță", 20
 "Fierarul", 35
 "Filipescu Nicolae", 36
 "Flacăra", 45
 "Floarea de piatră", 34, 50, 51
 "Gaby", 13, 14
 "Gânduri de tinerețe", 49
 "Geniu rău", 49
 "Glinka Mihail", 37
 "Goga Octavian", 43, 49, 51, 57
 "Gogol", 38
 "Golescu Arăpilă", 42
 "Groza Petru", 35, 42, 47
 "Haret C. Spiru", 25
 "Hasdeu Bogdan Petricicu", 9, 29
 "Horia", 27, 35, 39, 49, 51
 "Ileana", 37, 47
 "Indiana Aska", 47
 "Îndrăgostiții", 49
 "Îndrumătoarea", 37
 "Inovatorul", 38
 "Inspirație", 19
 "Inventatorul", 39
 "Învingătorul", 37
 "Ionescu - Pașcanu C.", 13
 "Ionescu C. - Pașcanu", 14
 "Ionescu Gheorghe - Sisefți", 61
 "Ionescu Take", 25
 "Ionescu Toma", 25
 "Iubire", 61
 "Kilnani", 61
 "Kirileanu Gheorghe", 9
 "Kutuzov", 35

- "La drum spre seceriș", 35
 "Lalu D. Gheorghe", 17
 "Lichidarea analfabetismului", 38
 "Lira", 27
 "Luna Bucureștilor", 26
 "Lupta de la Sarmisegetuza", 49
 "Lupu Nicolac", 14, 19, 25, 35
 "Mama cu copilul", 35
 "Mama răniților", 11
 "Mamă și copil", 45, 46, 49, 51
 "Mama și copilul", 25, 42
 "Manolescu", 14
 "Marinescu Gheorghe", 14, 44
 "Marinescu Petre", 25
 "Mască - Autoportret", 11
 "Maternitate", 19, 35, 45
 "Miclescu - Prăjescu C.", 25
 "Micul sportiv", 38
 "Mihai I", 27, 32
 "Mihai Viteazul", 60
 "Montarea liniei ferate", 37
 "Moto Clubul Român", 16
 "Muguri", 49, 51
 "Muza adormită", 49, 59
 "Neacșu Dumitru", 44
 "Negrea", 37
 "Noaptea", 14
 "Nocturnă", 35
 "Nostalgie", 49
 "Nud de femeie", 35
 "Nud șezând", 9
 "Nud", 25, 49
 "O nouă generație crește", 39
 "Ojog Ion", 17
 "Omagiu aniversării", 57
 "Onciul Dimitre", 9
 "Orfanii", 8
 "Orgoliu", 14, 17
 "Oșanca", 51
 "Oțelar", 41, 44
 "Pădurarul", 51
 "Păun Pincio Ion", 37
 "Pavlov A.", 37
 "Pax hominibus", 20
 "Pax", 26
 "Pe gânduri", 39
 "Perițeanu Gr. Ion", 25
 "Petrescu Cezar", 58
 "Philippide Alexandru", 47
 "Pisica", 57
 "Poe Edgar", 51
 "Poet căutând o rîmă", 49
 "Pogor Vasile", 31
 "Poporul lui Israel", 16
 "Portret", 17, 20, 46, 49, 57, 58
 "Portretul D-nei Gh.", 14
 "Portretul D-rei M.", 19
 "Pro Patria", 16
 "Profil", 27
 "Pușkin Alexandru", 37
 "Quo Vadis", 16
 "Rătianu", 25
 "Războiul sfânt", 27
 "Reverie", 51
 "Rivali", 49
 "Roșca Codreanu Gheorghe", 17, 24
 "Sadoveanu Mihail", 17, 43, 49
 "Salomee", 19
 "Scenc de muncă", 37
 "Școala de adulți", 37
 "Sculptură", 32
 "Sfinx", 10
 "Smaranda Natalia", 57
 "Somnul", 49
 "Soroceanu Tache", 11
 "Spre Emaus", 20
 "Statuctă", 32
 "Studiu-nud", 35
 "Sulițașul", 43
 "Surpriza", 16
 "Suvorov", 37
 "Taină", 49
 "Țăran bătrân", 49
 "Țărancă cu snopul de grâu", 36
 "Țărancă din Ardeal", 13
 "Țărancă", 35
 "Țăranul bătrân", 49
 "Tinerețe", 31, 47, 51
 "Titulescu N.", 35
 "Tolstoi Lev", 37
 "Ugolino", 19
 "Uimire", 49
 "Vâlsan George", 9
 "Vasilescu - aviator", 20
 "Victoria", 7, 26
 "Victorie", 18
 "Viviana", 20

"Viziune", 17
"Vulpea", 49, 51, 58
"Zambaccian", 41, 42
"Zissu P.", 61
"Zotovici G.", 61
Academia Comercială, 31
Academia de Științe Agricole, 61
Academia Română, 10, 15, 18, 23, 29
Aciobăniței Vasile, 42, 63
Adevărul, 13
Adevărul Literar, 10, 11
Adunarea Deputaților, 34
Albania, 6
Albești, 34
Alecsandru Ioan I Cuza, 34, 42
Alexandru cel Bun, 18
Alexandru I, regele Iugoslaviei, 22
Angelescu Constantin, 22
Anghel D. Gheorghe, 44, 50
Anghelcsu Marcel, 61
Angheluță Octav, 60
Ansamblul Mihai Vodă, 10
Antonescu Ion, 28, 31
Antonescu Petre, 17
Antonică Ion, 63
Arbore Zamfir, 15, 34
Arcul de Triumf, 17, 18
Ardealul, 26
Argeș, 61
Arhip Smaranda, 29
Arhivele Naționale, 6, 62, 65
Arhivele Statului, 9, 10, 61
Arnold W. Max., 59
Aro, 53
Arsenal Aeronautic de la Cotroceni, 6
Arsenalul Armatei, 22
Arta, 13
Arta Română, 11, 36
Arta Română - turnătorie, 7
Arta Română Modernă, 26
Așezământ "Anastase Panu", 4
Ateneul Român, 8, 9, 10, 13, 23, 25, 28, 44,
Avachian, 61
Babeș Victor, 38
Băcănaru Ion, 66
Bacău, 46
Baciu Dumitru, 65

Bădulcsu general, 22
Băeșu Aurel, 5, 10, 19, 42, 46, 59, 69
Bagdasar Florica, 36
Baia, 7
Băile Comunale, 21
Băilești, jud. Dolj, 57
Băjenaru Ionel, 66
Bălăci, 33
Bălțatu Adam, 5, 19, 59, 60, 69
Banca Națională a României, 9, 20, 21, 34
Băncilă Octav, 19
Baraschi Constantin, 50
Barbosa Octavian, 66
Barcelona, 12
Bârlad, 17, 24
Basarab Ludovic, 60
Bejan Petre, 18
Belgia, 18, 53, 55
Belmegea Silvia, 49, 53
Beu Octavian, 18, 37
Bezviconi George, 66
Bianu Ioan, 23
Biblioteca Academiei Române, 23
Biciola Eugenia, 63
Bienala de artă plastică, 57
Bicnala de la Veneția, 22
Bienala de pictură și sculptură, 58
Bihor, 60
Biserica Madona Dudu, 20
Biserica Sf. Gheorghe Vechi, 20
Biserica Stavropoleos, 7
Blazian H., 10, 11
Bojești, 4
Botez Demostene, 49
Bourdelle, 10, 12
Brăila, 22
Brașov, 37, 53
Brătescu - Voinești, 22
Brătianu C. Vintilă, 22
Broșteni jud. Suceava, 10
Bruxelles, 18, 54, 56
Bucos Constantin, 68
București, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 29, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 41, 42, 45, 46, 52, 53, 57, 58, 65, 66, 67, 68
Budapesta, 35

Bulevardul "Bălcescu N.", 48
 Bulevardul RegeleMihai I, 28
 Bulevardul Regina Elisabeta, 22
 Bulcvardul Schitu Măgureanu, 28
 Bulgaru Gheorghe - Bob, 60
 Butnarul, 51
 Buzău, 28
 Buzdugan George, 61, 66
 Calea Griviței, 11, 26, 55, 59
 Calea Victoriei, 11
 Călinescu, arhitect, 29
 Călinescu, George, 51
 Camarovschi Comeliu, 63
 Camera de Comerț și Industrie, 21
 Camera Deputaților, 21, 34, 35
 Căminul Cultural "Mihail Eminescu", 24
 Cămpina, 40
 Cămpulung Muscel, 34, 68
 Căndea Virgil, 63, 65
 Caracal, 52, 59
 Carada Eugeniu, 20, 21, 25
 Caragea Boris, 50
 Caragiale L.I., 41, 44
 Caransebeș, 29, 59
 Carol al II-lea, 15, 22
 Carol I, 15, 23, 24
 Carpați, 4, 8, 53
 Casa Compozitorilor, Pictorilor și
 Sculptorilor, 30
 Casa de editură și presă "Șansa", 67
 Casa Națională, 5
 Casa Națională a Asigurărilor Sociale, 30
 Casa Scânteii, 58
 Casa Școalelor, 67
 Casa Universitarilor, 58
 Căzănișteanu C., 66
 Cebuc Alexandru, 66
 Cerbul de Aur, 53
 Cercul Militar, 26
 Cemăuți, 23
 Chelmac, 24
 Chitescu Jean, 6
 Cimitirul Bellu, 31, 61
 Cimitirul Sf. Vineri, 11, 15, 23, 34
 Cișmigiu, 28, 31, 34
 Cluj, 8
 Cociu Mircea, 68
 Codreanu Roșea Gheorghe, 60
 Colentina, 7, 20
 Comarnescu Petru, 51
 Comisia Superioară a Monumentelor
 Publice, 8, 22, 24, 29, 30, 36, 65
 Comisiunea Monumentelor Istorice, 7
 Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă, 46,
 55
 Comitetul orășencesc P.M.R., 37
 Comitetul pentru Cultură și Artă, 45, 55, 59
 Condoiu Virgil, 60
 Consiliul Corpului artiștilor plastici, 31
 Consiliul Culturii și Educației Socialiste, 60
 Consiliul de Miniștri, 36, 44
 Consiliul Popular, 55, 59
 Constanța, 60
 Constantin Cantacuzino, stolnicul, 15
 Constantin Paul, 66
 Constantin Sophian Marcela, 51
 Constantinescu Mac, 18
 Constantinescu Petre - Iași, 36
 Conta Vasile, 9
 Contemporanul, 56
 Convorbiri Literare, 10
 Copou, 15
 Coritza, 6
 Corpul Didactic, 12, 22
 Costescu Theodor, 30, 55, 59
 Covaliu Brăduț, 60
 Craiova, 20, 21, 25, 31, 40, 52, 61
 Crudu Tiberiu, 5
 Dacia, 18
 Daicoviciu Constantin, 36
 Dâmbovița, 26
 Dan Petre, 66
 Datcu Iordan, 66
 Departamentul Artelor, 27, 30, 32
 Deva, 27, 30, 36, 43
 Diac Mihail, 52
 Diamandi Sterie, 66
 Diktatul de la Viena, 26
 Dimineața, 13
 Dimitrescu Ștefan, 60
 Dimitriu - Bârlad C. Ioan, 13, 60, 63
 Diploma de Onoare, 12
 Direcția Administrației Publice, 36
 Direcția Arhivelor Istorice Centrale, 65
 Direcția Artelor, 65

Direcția Generală a Arhivelor Statului, 65
 Direcția Municipiului București, 65
 Djuvara G. Trandafir, 25
 Dobrescu Dem., 14, 16
 Dolhasca, jud Suceava, 7
 Donca Vaicr, 18
 Dorohoi, 4
 Dragalina Ioan, 29, 59
 Drăghiceanu Virgil, 7
 Dragoș Vodă, 18
 Dubois Ernest, 20
 Duca G. Ion, 16, 17, 18, 21, 25, 29
 Editura Academiei Române, 68
 Editura Albatros, 67
 Editura Anastasia, 67
 Editura Arc 2000, 66
 Editura Cugetarea - Georgescu Delafras, 67
 Editura Fundației Culturale Române, 67
 Editura Gesa, 66
 Editura Hasefer, 67
 Editura Humanitas, 66
 Editura Meridiane, 66,68
 Editura Militară, 68
 Editura Minerva, 68
 Editura Moldova, 66
 Editura Muzicală, 68
 Editura pentru turism, 67
 Editura Silex, 67
 Editura Sport - Turism, 65, 68
 Editura Științifică, 66, 67
 Editura Științifică și Enciclopedică, 65, 66, 67,68
 Eftimiu Victor, 50
 Elisabeta, regină, 11
 Emanoil Victor, 7
 Eminescu Mihail, 38
 Eroii Aerului, 9, 32
 Europa, 12, 26, 54
 Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice -pictură, sculptură, grafică, 38
 Expoziția anuală de Stat a artiștilor plastici, 36
 Expoziția bienală de pictură și sculptură, 46
 Expoziția de artă plastică 125 de ani de la revoluția din 1848, 59

Expoziția de portrete - pictură și sculptură, 44
 Expoziția de Stat de arte plastice, 42
 Expoziția Internațională de la Paris, 22
 Expoziția interregională de pictură, sculptură și grafică", 42
 Expoziția interregională de pictură, sculptură, grafică, 39
 Expoziția regională, 44
 Expoziția Universală și Internațională, 18
 Fabrica de Chibrituri, 21
 Fabrica de Timbre, 21
 Facultatea de Litere, 29
 Facultatea de Medicină, 12
 Fălticeni, 59
 Familia Lalu, 6, 11, 12,17,44
 FerdinandI, 13, 15,23
 Ferrari Ettore, 5
 Festivalului Internațional al Tineretului și Studenților, 38
 Filaret, 25
 Filipescu Nicolae, 20, 23, 26, 36, 37, 40
 Flacăra, 35, 58
 Florea Vasile, 66
 Florența, 6
 Florescu, C., 28
 Focșani, 31
 Fondul Anastasc Simu, 67
 Fondul Plastic, 38, 47
 Franța, 12, 19, 37, 53
 Franz Ioseph, împărat, 29
 FruchterE., 68
 Fundația Dalles, 23, 34
 Fundația Regală Ferdinand I, 14, 18, 25
 Galați, 34
 Galeria de Artă "Orizont", 48
 Galeriile de Artă ale Fondului Plastic, 42
 Gara de Nord, 11
 Gara Filaret, 21
 Gheorghiu Gheorghe Dej, 44
 Gheorghiu Smaranda, 33, 34, 40, 41
 Gimnaziul "Dimitrie Panu", 58
 Giurgiu, 25
 Grădina Icoanei, 31, 32
 Grămadă Ion, 23
 Grigorescu Dan, 51

Grigorescu Eremia, 5
 Grinevici L, 60
 Grivița, 44, 45
 Groza Petru, 36, 40, 42, 43, 44, 46, 58
 Halippa Pantelimon, 34
 Han Oscar, 24, 50
 Harct C. Spiru, 13
 Hârlescu Dimitrie, 60
 Hasdeu Bogdan Petriceicu, 10, 28, 40
 Havriș D. Mihail, 59
 Hogaș Calistrat, 8, 46
 Holban Al. Constantin, 58
 Holban Ioan, 68
 Horia, 18, 36, 37
 Huși, 4, 9, 14, 58
 Iacob Gheorghe, 66
 Iancu Avram, 60
 Iași, 4, 5, 8, 9, 11, 13, 14, 18, 19, 25, 28,
 31, 60, 66, 67, 68
 Igiroșeanu Horia, 24
 Iliescu Neculae, 33
 Infanteria Română, 12
 Institutul de arte plastice "Nicolae
 Grigorescu", 37, 39, 57
 Institutul de Științe Social Politice, 47
 Ionescu - Pașcanu C., 9, 10, 12
 Ionescu - Sisești Gheorghe, 59
 Ionescu - Varo Vasile, 13
 Ionescu G., 29
 Ionescu Grigore, 67
 Ionescu H. Petre, 12
 Ionescu Toma, 12
 Iorga Nicolae, 55
 Iotzu Constantin, 15, 25, 28
 Irimescu Ion, 44
 Italia, 5, 6, 7, 15, 19, 39, 40
 Iugoslavia, 22
 Jalea Ion, 13, 28, 32, 34, 48, 50
 Kalinderu, 33
 Kirileanu T. Gheorghe, 7, 10, 12, 17, 43,
 44
 Dobrescu Dem., 14, 16
 Dolhasca, jud Suceava, 7
 Donca Vaier, 18
 Dorohoi, 4
 Dragalina Ioan, 29, 59
 Drăghiceanu Virgil, 7
 Dragoș Vodă, 18
 Dubois Ernest, 20
 Duca G. Ion, 16, 17, 18, 21, 25, 29
 Editura Academiei Române, 68
 Editura Albatros, 67
 Editura Anastasia, 67
 Editura Arc 2000, 66
 Editura Cugetarea - Georgescu Delafras,
 67
 Editura Fundației Culturale Române, 67
 Editura Gesa, 66
 Editura Hasefer, 67
 Editura Humanitas, 66
 Editura Meridiane, 66, 68
 Editura Militară, 68
 Editura Minerva, 68
 Editura Moldova, 66
 Editura Muzicală, 68
 Editura pentru turism, 67
 Editura Silex, 67
 Editura Sport - Turism, 65, 68
 Editura Științifică, 66, 67
 Editura Științifică și Enciclopedică, 65,
 66, 67, 68
 Eftimiu Victor, 50
 Elisabeta, regină, 11
 Emanoil Victor, 7
 Eminescu Mihail, 38
 Eroii Acruului, 9, 32
 Europa, 12, 26, 54
 Expoziția Anuală de Stat a Artelor
 Plastice - pictură, sculptură, grafică, 38
 Expoziția anuală de Stat a artiștilor
 plastici, 36
 Expoziția bienală de pictură și sculptură,
 46
 Expoziția de artă plastică 125 de ani de
 la revoluția din 1848, 59
 Expoziția de portrete - pictură și
 sculptură, 44
 Expoziția de Stat de arte plastice, 42
 Expoziția Internațională de la Paris, 22
 Expoziția interregională de pictură,
 sculptură și grafică", 42
 Expoziția interregională de pictură,
 sculptură, grafică, 39
 Expoziția regională, 44
 Expoziția Universală și Internațională,
 18

Fabrica de Chibrituri, 21
 Fabrica de Timbre, 21
 Facultatea de Litere, 29
 Facultatea de Medicină, 12
 Fălticeni, 59
 Familia Lalu, 6, 11, 12, 17, 44
 Ferdinand I, 13, 15, 23
 Ferrari Ettore, 5
 Festivalului Internațional al Tineretului
 și Studenților, 38
 Filaret, 25
 Filipescu Nicolae, 20, 23, 26, 36, 37, 40
 Flacăra, 35, 58
 Florea Vasile, 66
 Florența, 6
 Florescu, C., 28
 Focșani, 31
 Fondul Anastase Simu, 67
 Fondul Plastic, 38, 47
 Franța, 12, 19, 37, 53
 Franz Ioseph, împărat, 29
 Fruchter E., 68
 Fundația Dalles, 23, 34
 Fundația Regală Ferdinand I, 14, 18, 25
 Galați, 34
 Galeria de Artă "Orizont", 48
 Galeriile de Artă ale Fondului Plastic, 42
 Gara de Nord, 11
 Gara Filaret, 21
 Gheorghiu Gheorghe Dej, 44
 Gheorghiu Smaranda, 33, 34, 40, 41
 Gimnaziul "Dimitrie Panu", 58
 Giurgiu, 25
 Grădina Icoanei, 31, 32
 Grămadă Ion, 23
 Grigorescu Dan, 51
 Grigorescu Eremia, 5
 Grinevici L, 60
 Grivița, 44, 45
 Groza Petru, 36, 40, 42, 43, 44, 46, 58
 Halippa Pantelimon, 34
 Han Oscar, 24, 50
 Haret C. Spiru, 13
 Hârlescu Dimitrie, 60
 Hasdeu Bogdan Petricicu, 10, 28, 40
 Havriș D. Mihail, 59
 Hogaș Calistrat, 8, 46
 Holban Al. Constantin, 58
 Holban Ioan, 68
 Horia, 18, 36, 37
 Huși, 4, 9, 14, 58
 Iacob Gheorghe, 66
 Iancu Avram, 60
 Iași, 4, 5, 8, 9, 11, 13, 14, 18, 19, 25, 28,
 31, 60, 66, 67, 68
 Igiroșeanu Horia, 24
 Iliescu Neculac, 33
 Infanteria Română, 12
 Institutul de arte plastice "Nicolae
 Grigorescu", 37, 39, 57
 Institutul de Științe Social Politice, 47
 Ionescu - Pașcanu C., 9, 10, 12
 Ionescu - Siscști Gheorghe, 59
 Ionescu - Varo Vasile, 13
 Ionescu G., 29
 Ionescu Grigore, 67
 Ionescu H. Petre, 12
 Ionescu Toma, 12
 Iorga Nicolae, 55
 Iotzu Constantin, 15, 25, 28
 Irimescu Ion, 44
 Italia, 5, 6, 7, 15, 19, 39, 40
 Iugoslavia, 22
 Jalea Ion, 13, 28, 32, 34, 48, 50
 Kalinderu, 33
 Kirileanu T. Gheorghe, 7, 10, 12, 17, 43,
 44
 Kogălniceanu Mihail, 33, 35, 58, 59
 Kotzebue Lydia, 9
 Kretzulescu Nicolae, 16
 Lahovary, 6
 Lalu D. George, 11
 Lalu G.D., 17, 32
 Lalu G.Eliza, 42
 Lalu Petru, 42
 Lalu S. G., 6
 Lalu Socrate, 32
 Lăptoiu Negoită, 66
 Larousse, 68
 Leonida Gheorghe, 13
 Liceul "Cuza Vodă", 58
 Liceul "Petru Rareș", 8
 Liceul Greco - Catolic de la Blaj, 27
 Liceul "Traian", 30
 Londra, 56

Lupu Nicolae, 14, 34
 Macarie Gheorghe, 68
 Maftei Ionel, 67
 Maiorescu Titu, 9
 Mamina Ion, 67
 Mănăstirca Dealu, 26
 Manolescu C., 68
 Manolescu Ion, 8
 Mărășești, 6, 28
 Marea Adunare Națională, 36, 40, 58
 Marea Neagră., 39
 Maria, regină, 15
 Marinescu Aurică, 16
 Marinescu Gheorghe, 20, 22, 31, 36, 44
 Marioara, principesa României, 22
 Marmeliuc, D., 23
 Marxism - Leninism, 37
 Mățăuanu Dumitru, 20
 Mateescu Ion, 5, 13, 20
 Medrea Corneliu, 28, 30, 32, 50
 Mercea Pavel, 63
 Meri Goala, 24
 Mestrovic Ivan, 15, 23
 Mezzano S., 10
 Mihăescu G., 68
 Mihai Viteazul, 29, 52, 61
 Mihalache Marin, 50
 Ministerul Afacerilor Interne, 28, 36
 Ministerul Afacerilor Străine, 6, 22
 Ministerul Agriculturii și Domeniilor, 33
 Ministerul Artelor, 36
 Ministerul Cultelor și Artelor, 11, 27, 65, 67
 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice,
 Ministerul Culturii, 41, 45, 58
 Ministerul Culturii Naționale, 32
 Ministerul Culturii Naționale și a Cultelor, 27
 Ministerul de Război, 6, 7
 Ministerul Educației Naționale și al Cultelor, 65
 Ministerul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, 28
 Ministerul Educației și învățământului, 59
 Ministerul Instrucțiunii Publice, 7
 Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, 65
 Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, 65
 Ministerul învățământului și Culturii, 41
 Ministerul Muncii, 30
 Ministerul Muncii și Ocrotirii Sociale, 32
 Ministerul Sănătății, 20
 Ministerul Transporturilor, 33
 Mitropolia Ungro - Vlahiei, 41
 Moga Radu, 30
 Moga V., 65
 Molda Paul, 62
 Moldova, 18
 Monetăria Națională, 44
 Monitorul Oficial, 30
 Muzeul "Cuza Vodă", 28
 Muzcul A Simu, 67
 Muzeul Alexandru Saint Georges, 65
 Muzcul de Artă, 37, 38
 Muzeul din Huși, 42
 Muzeul Literaturii Române, 41, 43, 44
 Muzeul Național de Artă, 59
 Muzeul Saint Georges Alexandru, 23
 Muzeul T. Stelian, 67
 Muzeul Țării Crișurilor., 57
 Muzeului Regional Prahova, 40
 Nagy - Talavera M. Nicolas, 67
 Neamul românesc, 55
 Negoiaș Angela, 58
 Negre Ion, 8
 Nestorescu - Bălcești Horia, 67
 New York, 20
 Nichita George, 23
 Nicola Traian, 60
 Niculiță Gheorghe, 66
 Niță Valentin, 52
 Oficiul Național de Documentare și Organizare de Expoziții, 65
 Onciul Dimitre, 10
 Onești, 5, 25
 Onofrei - tenor, 52
 Onofrei Alice, 32
 Onofrei Dan Cantemir, 32, 39, 43, 62
 Onofrei Gheorghe, 44
 Onofrei Pavel, 4, 7, 14
 Oprescu George, 16, 67

Orășeanu Alexandru, 22
 Ordinul "Meritul Cultural pentru Artă",
 27
 Ordinul meritul Cultural, 56
 Ornea Zigu, 67
 Ostap Constantin, 68
 P.C.R., 58
 P.M.R, 44
 Paciurea Dimitrie, 13
 Padova, 15
 Palatul Culturii din Pitești, 52
 Palatul Regal, 11
 Pândca A, 66
 Pantaziloan, 13
 Paradaiser C. Alice, 18
 Parcul Carol I, 11, 12, 13
 Parcul Filipescu, 57
 Parcul Herăstrău, 37
 Parhon I. Constantin, 36
 Paris, 10, 11, 12, 14, 20, 33, 68
 Parlamentul României, 8, 35
 Pașa Ion, 29
 Pătrășcanu D. D., 31
 Pătrașcu Milita, 50
 Patrimoniul Cultural Național, 4, 63
 Pavilionul României, 12, 22
 Petrila, 57
 Petrovici Ion, 28
 Piața Republicii, 36
 Piatra Neamț, 6, 8, 10, 46, 59
 Pinacoteca, 14
 Pinacoteca Statului, 10, 11, 25
 Pitești, 14, 52
 Ploiești, 18, 21, 40
 Poiana Mare, jud Dolj, 24
 Pompeiu M., 28
 Popa Ion Victor, 7
 Popa Marian, 67
 Popazu V., 6
 Popovici Gheorghe, 19
 Popovici Ion, 49, 57
 Popovici P., 21
 Predescu Alexandru, 67
 Predescu Lucian, 67
 Premiul de Stat, 37
 Premiului de Stat, 37
 Premiului Național de Arhitectură, 32
 Președinția Consiliului de Miniștri, 65
 Pricop Adrian, 68
 Primăria Municipiului București, 28, 34
 Protopopescu Ștefan, 6
 Prut Constantin, 67
 Pușkin Alexandr, 40
 R.P.R, 36
 Rădulescu Neagu, 51
 Rădulescu, general, inginer, 59
 Raiciu Zahiu, 13
 Râmnicu Vâlcea, 17
 Rășcanu Ion, 6, 28
 Rășcanu V. V., 29, 36
 Răușescu Ioan, 68
 Războiul Independenței, 11
 Regia Monopolului Statului, 21
 Regimentul "2 Vânători de Gardă nr. 9",
 22
 Regimentul 3 Grăniceri, 6
 Rodin, 10
 Roma, 5, 6, 33, 46
 Roman, 10
 România, 5, 6, 7, 12, 18, 25, 26, 31, 32,
 35, 37, 53, 54, 56, 57, 61, 63
 România Liberă, 45
 Românul, 21
 Romniceanu Marica, 60
 Rondul Roman, 28, 31
 Rusca Toma, 52
 Rușchița, 24, 28, 32, 34, 45
 Rusu Constantin-Liviu, 68
 Rusu N. Dorina, 68
 Rusu Olga, 68
 Rusu Petru, 68
 Sadoveanu Manoliu Lia, 59
 Sadoveanu Mihail, 34, 35, 49
 Sadoveanu Profira, 18, 58
 Saint Georges Alexandru, 25
 Sala Dalles, 27, 31, 32, 33, 46, 58, 59
 Sala Ileana, 10
 SalaMozart, 5, 19
 Sala Onești, 50, 51, 53
 Salonul de pictură și sculptură dedicat
 celei de a 25-a aniversare a Republicii,
 58
 Salonul Oficial, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 17,
 19, 27, 31, 32, 34, 35
 Sandu Marian, 55, 58, 60
 Sava Ion Nanu, 59

Sava Iosif, 68
 Schileru Eugen, 51, 68
 Schmidt - Faur Ioan, 13, 62
 Schmidt Ladislau, 57
 Școala de Belle Arte din Roma, 46
 Școala militară "Nicolae Filipescu", 26
 Școala Națională de Arte Frumoase, 4
 Școala Națională de Belle Arte, 25
 Scurtu Ioan, 67
 Serviciul de Intendență, 21
 Severin Alexandru, 13, 20
 Sfatul Popular, 38, 40, 41, 42, 43, 45
 Sibiu, 37
 Simionescu - profesor, 58
 Sindicatul Artelor Frumoase, 25, 27, 65
 Sindicatul Ziarștilor și Artiștilor Plastici, 35
 Sineasca, 20
 Societatea "Cultul Eroilor", 12, 24
 Societatea "Mărășești", 36
 Societatea "Mormintele Eroilor", 12
 Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, 65
 Societatea Scriitorilor Români, 29
 Șoimu Plăvălescu George, 49
 Sophian Constantin Marcela, 51
 Soroceanu Tache, 6, 9, 10, 11, 12
 Șoseaua Kiseleff, 13, 28
 Spitalul Colentina, 36
 Spitalul Filantropia, 35
 Stalin LV, 37, 41
 Stamatini Mihai, 8
 Ștefan ccl Mare, 2, 37
 Steriade Al Jean, 29
 StorckFrederic, 30
 Strada Andrei Mureșeanu, 40, 49
 Strada Carol I, 15
 Strada Dobrescu Dem., 48
 Strada I.L. Caragiale, 58
 Strada Onești, 48
 Strada Păcurari, 15
 Strada Zoe, 57
 Straje Mihail, 68
 Stroescu S. C., 66
 Stroescu Vasile, 11, 15, 34
 Studioului cinematografic de actualități "Alexandru Sahia", 52
 Suceava, 7
 Talaz George, 60
 Țara Românească, 40
 Tarasov Stavru, 60
 Târgoviște, 40, 59, 68
 Târgu Mureș, 13, 60
 Târgu Ocna, 6
 Tccuci, 33
 Teleorman, 24, 60
 Televiziunea Română, 60
 Teodora, I.D., 21
 Theodorian Caton, 21, 25
 Tican Romano Mihai, 61
 Timișoara, 8
 Tinerimea Artistică, 8, 9, 14, 16, 17, 20, 25, 26, 27, 31, 32, 35
 Tipografia Gh. Gh. Vlădescu, 68
 TomescuD., 21
 Tonitza Nicolae, 60
 Trancu Grigore - Iași, 17
 Trifu V.A., 8
 Trivale, 14
 Tucă Florian, 68
 Tudor Gheorghe, 13
 Turda, 33
 Turnătoria Panait Grapă, 31
 Turnu Severin, 30, 55, 59
 Tușnad, 38
 Tzigara Samurcaș Alexandru, 12
 U.R.S.S, 35
 Ucraina, 5
 Ulea-Pășcanu M, 9
 Unirea, 5, 7, 27, 34, 40, 42
 Uniunea Artiștilor Plastici, 40, 41, 44, 45, 47, 48, 56, 58, 59, 60, 65
 Universitatea, 14, 15, 37
 Universul, 13, 16
 Universul Litcrar, 11
 Urseanu Vasile, 14
 Uzinele "23 August", 41
 Uzinele Faur, 41
 Vasiliu Lucian, 68
 Vaslui, 2, 4, 63 Vedeia, 24
 Veiga Francisco, 66
 Veneția, 16
 Vergova Măria, 35
 Vișan - profesor, 59
 Vladimirescu Tudor, 40
 Vrața, 15, 28

Vulcan, jud. Huncdoara, 8
Xenopol D. Alexandru, 9
Zamfirescu L, 65

Ziarul "Munca", 51
Zissu P., 23
Zodian V., 66

A.N.-D.J. Vaslui colecția de Stare Civilă, comuna Boțești, Registru nr. 1 / 1896, f. 35, poziția 33, părinții: Pavel și Ecaterina Onofrei; M.O., dosar 1 / 1882-1900 un bilet de vaccinare din 10 ianuarie 1897 menționează ca dată a nașterii ziua de 6 iulie 1896.

² Tatăl, Pavel Onofrei, s-a născut în anul 1856 în comuna Șchiopeni din județul Fălciu și a urmat cursurile Școlii normale "Regele Carol I" din Câmpul Lung Muscel, la 25 noiembrie 1882 a fost încadrat ca învățător provizoriu la școala din comuna Boțești, județul Fălciu, azi Vaslui. Un certificat din 17 august 1883, eliberat de Primăria comunei Epureni consemna că în perioada noiembrie 1882 - august 1883 învățătorul Pavel Onofrei a avut "o bună conduită". Demersurile făcute l-au ajutat să se transfere de la 1 octombrie 1884 la școala primară din comuna Boțești, același județ. A fost anul când s-a căsătorit cu Ecaterina Jecu. La 6 aprilie 1896 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice îi comunica că trebuie să se prezinte la examenul pentru obținerea titlului definitiv de învățător. În acest scop urma să aducă și o copie certificată de primărie după procesele verbale întocmite cu ocazia inspecțiilor din ultimii trei ani de activitate. A mai trecut ceva timp, a mai făcut demersuri pentru obținerea unui duplicat (după diploma de absolvire ?). Răspunsul Școlii normale "Regele Carol I" din 8 iulie 1898 îi condiționa eliberarea duplicatului numai prin confirmarea prevederilor articolului 102 din regulamentul școlilor secundare. Participând la concurs, la 1 mai 1900 ministerul îi aducea la cunoștință că prin înalt Decret Regal nr. 984 din 4 martie 1900 a obținut titlul de învățător definitiv. După pensionare a trăit până la 10 noiembrie 1933. Declarația de moștenire întocmită în anul 1934 îi consemna pe Ecaterina, soție în vârstă de 71 de ani, Ruxandra Drăgoescu, fiică locuind în Huși, Maria Gh. Zaharia, fiică locuind în Huși, Gheorghe Onofrei, fiu, locuind la Chișinău, Pavel Onofrei, fiu, locuind la Giurgiu și Mihai Onofrei, fiu, locuind la București. Moștenirea cuprindea 4 hectare de teren arabil la Boțești și o casă la Huși. La 15 noiembrie 1938 se făceau demersuri pentru lichidarea moștenirii în mod amiabil. O ultimă problemă, cea a casei de pe strada căpitan lancescu nr. 15 din Huși cumpărată de Pavel Onofrei în anul 1924, a fost în atenția moștenitorilor în ultima parte a anului 1969, când au decis să o înstrăineze unei rude încheind un act de vânzare-cumpărare la 28 septembrie 1969 ca apoi să revină pentru a o dona unui prieten de familie după cum formulau în suplica înaintată la Președinția Consiliului de Miniștri la 21 noiembrie 1969 prin care cereau sprijin juridic pentru a se înscrie în legalitate. Arhiva Mihai Onofrei este concludentă pentru raporturile dintre tată și fiu. O bogată corespondență a exprimat permanent intercul tatălui manifestat pe parcursul anilor pentru evoluția fiului. Mama, Ecaterina, născută Jecu, casnică, știa să scrie și să citească. Corespondența purtată în decursul anilor este elocventă prin cursivitatea frazei și grafie. Părinții au avut numeroși copii, într-o împrejurare sunt menționați opt, iar în alta sunt amintiți șase, Mihai Onofrei fiind ultimul, era considerat de frați și surori ca prâslea familiei. Corespondența oferă numele Gheorghe Onofrei (Gheorghiiță), Maria, născută în anul 1886, căsătorită Zaharia, Elena, Ruxandra, căsătorită Drăgoescu, decedată în anul 1959, Pavel, născut în anul 1892(?!).

³ A.N.-D.J. Vaslui fond Școala nr. 1 Boțești, Registru matricol nr. 3 / 1906 -1907; f. 12. Foaia matricolă din clasa a IV-a a anului școlar 1906-1907; MO, dosar 2 / 1901-1910 Certificat de absolvire al clasei a V-a la Școala Mixtă din Boțești în anul școlar 1907 - 1908.

⁴ A.N.-D.J. Vaslui fond Liceu "Cuza Vodă" Huși, Registrul matricol nr. 22 / 1911-1912, f. 172. În același registru este menționat și fratele lui, Pavel P. Onofrei, născut la

16 iulie 1893; AN.-D.J. Iași inv. 613, fond Academia de Arte Frumoase dosar 68/1 913-1914, f. 1 la înscrierea la Școala Națională de Belle Arte din Iași a prezentat certificatul prin care se consemna că a urmat cursul inferior al gimnaziului "Anastase Panu" din Huși, fiind admis la școala de la Iași prin Ordinul ministerial nr. 14.434 din 27 februarie 1914 - 31 martie 1914; M. O., dosar 3 / 1911-1920.

⁵ Pentru a verifica afirmația că a fost elev la Liceul Național din Iași am parcurs dosarele 1, 2, 3, 4 / 1911; 3, 8, 9/1912; 3, 4, 5, 11, 12, 13/ 1913 păstrate la AN. - D.J. Iași, fond Liceul Național (1862 -1951), inv. 610; prezentându-se pentru înscrierea la Școala Națională de Belle Arte, directorul Gh. Popovici i-a cerut să-i prezinte desene și l-a supus la o probă. Impresionat de calitățile candidatului i-a acordat și o bursă lunară de 30 de lei pentru întreaga perioadă de școlaritate. La înscriere, 5 februarie 1914, a prezentat certificatul nr. 181 din 25 iunie 1912 de absolvire a cursului inferior eliberat de gimnaziul "Anastase Panu" din Iluși; AN.-D.J. Iași, fond Academia de Arte Frumoase dosar 1 / 1910 -1911, f. 19, în anul școlar 1914-1915 elevul Mihai Onofrei a promovat cursul comun; M.O., dosar 5 / 1931-1940; Valer Donea, *Sculptorul Mihai Onofrei*, în "Adevărul literar și artistic", București, nr. 775, duminică 13 octombrie 1935, p. 5 reportaj realizat în ambianța atelierului artistului; M. Straie, op. cit., p. 228, 625, Valer Donea = Profira Sadoveanu. Autoarea menționează că în anii pregătirii la Iași, Mihai Onofrei a realizat "Durcra" și "Faun", lucrări apreciate de O. Băncilă și Gh. Popovici, care l-au îndrumat să devină sculptor.

⁶ În anul 1915 artiștii plastici din Iași au organizat o expoziție de pictură și sculptură. Cu acest prilej profesorii (O. Băncilă, C. Artachino, Gh. Popovici, I. Mateescu) au susținut ca cei mai merituoși elevi ai școlii să fie integrați printre ceilalți expozanți. Ca atare Aurel Băeșu, Adam Bălțatu, și Mihai Onofrei au prezentat realizările lor, bucurându-se de bune aprecieri și de achiziționarea tablourilor expuse. Precizăm că Mihai Onofrei a participat ca pictor; M. O., dosar 3 / 1911-1920 semnificativă este scrisoarea din 2 iunie 1915 prin care tatăl îi recomandă lui "Mihăică" ca venitul realizat să nu-l prăpădescă ci, cu multă chibzuință, să-l fructifice, cumpărând cele strict necesare. O fotografie, carte poștală, a retinut pentru posteritate, prezența lângă șevalet a patru elevi ai școlii de Belle Arte din Iași: Ion Manoliu, Aurel Băeșu, Mihai Onofrei, Adam Bălțatu, pe verso fiind făcută următoarea mențiune: "Mihai Onofreiu, pictor 1915 noiembrie 28, Iași. Familiei Jecu. Spre amintire." Lipsește din acest anturaj un alt coleg și prieten: Max W. Arnold.

⁷ M.O.. dosar 3 / 1911-1920, certificatul eliberat de Gh. Popovici, la 22 august 1916 lui Mihai Onofrei, chemat la mobilizare, prin care arăta că acesta era elev al Școlii Naționale de Belle Arte din Iași, înscris în anul IV al cursului comun. Din perioada lunilor de școală militară la Dorohoi, corespondența păstrată este relevantă. O altă sursă de informație o constituie caietul cu însemnări zilnice începând din 20 iunie 1916. Vezi M.O.. dosar 3 / 1911-1920.

⁸ Colecționarul col.(r.) Ioan Dogaru din București a achiziționat de la M. Onofrei trei desene în creion realizate în anul 1917. Datările ne ajută să aflăm în ce parte se găsea, în vara aceluia an, pe frontul din Moldova. Unul din desene redă chipul unui ostaș cu uniformă și cască. Este un tânăr cu o privire șireată. Desenul este semnat dreapta jos : "M. Onofrei, Tg. Trotuș 1917 august 10" Descnul are 193 x 145 mm. Al doilea desen redă chipul unui ostaș în cămașă, cu mustață și capelă, care privește spre stânga. Lucrarea este semnată: "M. Onofrei 1917" și are 170 x 115 mm. Al treilea redă un ostaș în repaus cu capul descoperit. Este semnat dreapta jos: "M. Onofrei, 1917, Cașin" Desenul are 190 x 140 mm. Cu prilejul unei vizite în anul 1996, colecționarul mi-a

declarat că, în ultimii ani ai vieții, artistul, confruntându-se cu dificultăți financiare, a oferit spre achiziționare Muzeului Militar Central circa 100 de asemenea desene. Demersurile pe care le-am întreprins în anul 1996 la Muzeul Militar Național nu mi-au facilitat cunoașterea acestora. Am primit informații numai despre existența în evidența acestei instituții a următoarelor lucrări turnate în bronz: Regele Carol I (inv. 11.447); Regina Elisabeta (inv. 16.673); Regele Ferdinand I (inv. 16.674); Regina Maria (inv. 16.675); Marele Voievod de Alba Iulia, Mihai (inv. 16.692).

⁹ Corespondența cu părinții, frații, colegii i-a fost un real suport în condițiile presiunii exercitate de inamic. Preluăm dintr-o carte poștală din 28 iulie 1917 formulările tatălui: "Voi nu purtați grijă de noi, căci suntem la adăpost și ne rugăm zi și noapte pentru voi, să vă dea Dumnezeu întărire și curaj pentru a învinge și goni barbarii din țară. Scrie și la frații tăi, fiți băbrați cu curaj, imitați băbrații de pe timpul lui Mircea și Ștefan cel Mare" Pentru bravura și modul de comportare cu subordonații, Mihai Onofrei a fost avansat, în luna septembrie 1917, la gradul de sublocotenent, fiind încadrat la Compania a IV-a mitraliere din cadrul Regimentului 8 Vânători, iar în luna octombrie corespondența îl definea ca "șef observator". Vezi: M.O., dosar 3 / 1911-1920.

¹⁰ Tiberiu Crudu (22 iunie 1882, Tudora, jud. Botoșani - 25 august 1952, Botoșani, cimitirul Eternitatea). Carieră didactică, director al Școlii Normale din Botoșani. Mihai Onofrei i-a realizat portretul. Peste ani nostalgic exprima totala grațitudine pentru omnia acestuia și dorința de a realiza modelarea chipului pentru a-l eterniza în bronz.

¹¹ Cu ocazia unei inspecții efectuată de generalul Arthur Văitoianu și colonelul Ion Manolescu pentru a cunoaște situația pozițiilor apărute de Regimentul 8 Vânători în zona Cașin s-a decis ca tânărul sublocotenent Mihai Onofrei să fie transferat la Bacău la comandamentul mării unități.

¹² Eremia Teofil Grigorescu, (28 noiembrie 1863, Târgu Bujor, jud. Galați - 20 iulie 1919, București). Studii la Galați, Iași, București, Paris, carieră militară, autor de lucrări de specialitate, conducător al unor unități productive ale armatei, coordonator al învățământului militar. În campania anilor 1916-1917 a lansat mobilizația chemată "Pe aici nu se trece!" conducându-și subordonații astfel încât să fie un zid de apărare al gliei strămoșești. Reținem următoarea apreciere pe care a făcut-o în anul 1918: "Străjerii de la porțile Moldovei, care au pus stavila puhoiului vrăjmas făcând stâncă împrejurul meu au scris cu sânge pe crestele de la Slănic, Oituz și Cașin «Pe aici nu se trece!». La Mărășești i s-a răspuns lui Mackensen «Nici pe aici nu se trece!». Circulara Comandamentului Pieței București din 19 iulie 1919, elaborată conform ordinului Ministerului de Război, stabilea modul de desfășurare a funeraliilor generalului de Corp de Armată Grigorescu Eremia în ziua de 20 iulie 1919, Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond Casa Regală, dosar 71 / 1919; funeraliile naționale s-au desfășurat la București cu depunerea corpului neînsușit la biserica Mihai Vodă de unde cortegiul s-a îndreptat spre Gara de Nord și pe tot traseul, până la Mărășești unde a fost depus în cimitirul localității; *Necrologul* formulat de către D. Marmeliuc, în: "Glasul Bucovinei" Cernăuți, anul II, nr. 198, 23 iulie 1919, p. 1; *Un erou al neamului - generalul Eremia Grigorescu - Viața și opera sa - Omul - Militarul - Eroul - Funeraliile Naționale - Volum comemorativ*, 1919, (text și fotografii); Comandanți, p. 183 menționează ca zi a decesului data de 21 iulie 1919 (!)

¹³ "Casele Naționale - Zece ani de experiență culturală - 1918-1928", București, 1930 pe copertă și 1928 pe foaia de titlu, p. 56 fotografie prezentând prima Casă Națională realizată la Onești, construită în iarna anului 1917 Este evocată contribuția lui M. Onofrei; Petre Dan, op. cit., p. 293. Casa Națională a fost înființată la București la

începutul acțiunilor militare din timpul primului război mondial. În conducerea centrală au fost desemnați profesorii universitari Gheorghe Țițeica și Marin Ștefănescu, colonelul Ion Manolescu. Ultimul l-a cunoscut pe M. Onofrei în condițiile frontului, apreciindu-i calitățile de artist plastic, dispunând integrarea acestuia în activitatea Casei Naționale.

¹⁴ M.O., dosar 3 / 1911-1920 corespondența purtată cu familia, atât din perioada prezenței la Școala militară de la Dorohoi cât și de pe pozițiile din Carpații Orientali unde a fost repartizat la Regimentul 8 Vânători, Compania a IV-a mitraliere, având misiunea de observator șef. Informațiile sunt concludente pentru a înțelege cum a acționat tifosul exantematic în rândurile ostașilor dar și al civililor, precum și modul cum el a fost protejat primind misiuni care i-au facilitat posibilitatea să realizeze schițele care ulterior i-au servit la elaborarea a numeroase variante de statui și reliefuri pentru preconizatele monumente dedicate cinstirii Eroilor. Vezi și: M.O. dosar 4 / 1921-1930 fotografii cu machetele monumentelor.

¹⁵ A.N. - D.J. Iași, inv. 613, fond Academia de Arte Frumoase - Iași, dosarele 7 / 1918, f. 1-3; 9 / 1918, f. lv.-3 în Catalogul pe anul școlar 1918 -1919 cu notele trimestriale la sculptură și modelaj la "Cursul comun" Mihai Onofrei apare la f. lv., 2, 3 trecut cu calificativul "F. Bine", iar cu altă ocazie se face mențiunea "Trecut din eroare". Scrisul și semnătura aparțin profesorului I. Mateescu; dosarul 77 1918, f. 1, 2, 3, în Catalogul cu note trimestriale pe anul 1918-1919 la Sculptură și modelaj - curs special, profesorul Ion Mateescu a înscris numai numele lui M. Onofrei care a obținut calificative de "F. bine", Este făcută și mențiunea "trecut în anul II cu P.V 383 din 1 iulie 1919".

¹⁶ Aurel Băeșu (? mai 1896, Fălticeni, jud. Baia, azi Suceava - ? /toamna / 1928, Piatra Neamț, cimitirul orașului). Studii la Fălticeni, la Iași Școala de Belle Arte, specializare în Italia. Îmbolnăvindu-se revine în România, la Piatra Neamț, unde a trăit și creat în atmosfera casei familiei Lalu. Pictor cu calități remarcabile, realizator de peisaje, naturi moarte, nuduri, portrete, azi multe din aceste tablouri sunt integrate în valoroase muzee și colecții particulare. Prematurul deces a condus la așternerca linșoiliului uitării, ca după câteva decenii să fie readusă în atenție moștenirea artistică prin organizarea de expoziții și publicarea unor studii de specialitate. Vezi: *Enciclopedia Română "Minerva"*, Cluj, 1930, p. 155; Lucian Predescu, op. cit., p. 67 autorul menționează anul nașterii: 1897; A.N. - D.J. Neamț - Piatra Neamț, "Albumul județului Neamț", voi. V, întocmit de institutorul N. Teodorescu; Valentin Ciucă, *Aurel Băeșu*, Editura Meridiane, București; Constanța Iliescu, "Săptămâna", București; Vasile Florea, op. cit., p. 169, 170; Constantin Prut, op. cit., p. 45.

¹⁷ Adam Bălțatu (? 1899, Fălcu, jud. Fălciu, azi Vaslui - 1979, Iași, cimitirul Eternitatea). Studii la Huși, Școala de Belle Arte la Iași, specializare la Roma la Institutul Superior de Belle Arte, ulterior devenind pictor cu o bogată și apreciată activitate mai ales în perioada interbelică. A realizat atât pictură de șevalet cât și pictură parietală. Lucrările au fost expuse atât în țară cât și peste hotare. Carieră didactică universitară. Vezi Muzeul T. Stelian, p. 56 -57 menționază ca loc de naștere localitatea: Huși; Lucian Predescu, op. cit., p. 73; Eugen Schilcră, op. cit., p.207 -209; Vasile Florea, op. cit., p. 186, 268; Constantin Prut op. cit., p. 47.

¹⁸ Expoziția a fost la dispoziția publicului în perioada 1 octombrie - 1 noiembrie 1919. "Sburătorul București, 5 noiembrie 1919: *Expoziția Bălțatu, Băeșu, Onofrei*; "Adevărul", București, 7 octombrie 1919: *Onofrei*; V. Donea... redă amintirile lui M. Onofrei despre acest episod; M.O. dosar 3 / 1911-1920 fotografia lucrării "Studiu", datată de autor: 1919. Este un bust al unui tânăr.

¹⁹ Sala "Mozart" era găzduită în calea Victoriei la parterul clădirii de la nr. 46, ulterior, prin renumerotare 56, a fost în perioada interbelică din secolul al XX-lea unul din spațiile de expunere în care artiștii plastici, pictori, sculptori, graficieni prezentau în expoziții colective și personale realizările "la zi" sau organizau retrospective. În aceeași epocă amatorii de artă puteau frecventa la București și: "Căminul Artelor Regina Maria" în casa Dobriceanu, din Calea Victoriei nr. 83, ulterior, prin renumerotare 97, a cărei activitate a început cu 1 martie 1924; "Maison d'Art" din strada Corăbiei rebotezată Clemanceanu; "Arta" din strada Lascăr Catargiu nr. 17, în care expuneau artiștii pictori și sculptori, beneficiind și de activitatea unui atelier de fotografii artistice care își prezenta realizările în spațiile de expunere; "Hasefer" în localul librăriei de artă omonime din strada Eugeniu Carada nr. 7; "Elysee" în localul din Calca Victoriei nr. 25 (?) ; "Pascu", strada Sf. Vineri nr. 15; "Salonul Universul" din palatul ziarului omonim, strada Brezoianu nr. 23 - 25 inaugurat la începutul lunii noiembrie 1931; sălile "Dalles sub auspiciile Academiei Române au fost date în folosință din toamna anului 1932; "Ileana" la parterul librăriei editurii "Cartea Românească", Calca Victoriei, colț cu bulevardul Carol; "Salonul Mihai" în spațiile băncii "Urbana", calea Victoriei nr. 7; "Grigorescu" din strada Paris nr. 20 (denumire temporară dată prin rebotezarea străzi Doamnei); "Curentul" în localul ziarului omonim din edificiul situat la intersecția străzilor Eforiei și Domnița Anastasia care și-a început activitatea la 1 februarie 1940. Concomitent alte și alte spații erau folosite ad-hoc pentru găzduirea de expoziții temporare care reuneau o diversitate de tehnici și materiale puse în operă.

²⁰ Institutul Superior de Belle Arte din Roma i-a acordat, după finalizarea anului de învățământ 1920-1921, calificativul 10 / 10 și lauda de gradul I. Diploma acordată la 8 iulie 1921 este semnată de președintele școlii Ettore Ferrari. Obținând acest calificativ Legația României la Roma i-a acordat o bursă de 400 de lire pentru perioada de studii în Italia. Concomitent cu specializarea în sculptură a realizat și o serie de picturi. Amintim câteva titluri de tablouri: "Răul Arno", "Case din Florența", "Cap de tânăr", "La Trattoria", "Il Cavallo". Ca sculpturi sunt menționate: "Autoportret" (1921), "Vers la fine", "Nud de bărbat", "Cap de femeie" ș.a. După terminarea cursurilor a lucrat un timp în atelierul lui Ettore Ferrari. Apoi a călătorit la Florența, Bologna, Veneția. Menționăm că s-a bucurat de posibilitatea de a primi o legitimație de acces gratuit la toate instituțiile culturale deținătoare de antichități și lucrări de artă. Permisul i-a fost eliberat la 24 noiembrie 1921. Fusese primit la 11 ianuarie 1921 în rândurile membrilor Societății Academice Române "Dacia Traiana". Alte și alte noi prietenii se înfiripau facilitându-i cunoașterea oamenilor și faptele lor.

²¹ Periplul a oferit escale la: Istanbul, Pireu de unde, cu mașina, s-au deplasat la Atena, apoi după o rapidă trecere în revistă a vestigiilor, revenind la Pîrcu, s-au reîmbarcat până la Neapole de unde, cu trenul, au ajuns la Roma, acolo fiind întâmpinați de colegul Sabin Pop venit în Italia din anul 1918. Inițial sorții nu le-au fost favorabili. La prima întâlnire cu Ettore Ferrari, Mihai Onofrei a fost respins să frecventeze Institutul Superior de Belle Arte, iar Aurel Băeșu s-a îmbolnăvit și a fost internat până în anul 1922 într-un sanatoriu de unde, fiind considerat în stadiul de convalescență, a fost trimis în România. O carte poștală ilustrată, reproducând o pictură realizată de Aurel Băeșu are următoarea dedicație: "Lui Mihail drag și dor / Aurel 920", iar pe verso menționea: "E tot după același preot Combi / Portretul îmi aparține / Aurel". Cel de al treilea, Adam Bălțatu a plecat din Italia la Paris în anul 1920. Vezi: M.O.. dosar 3/1911-1920.

²² Fotografie redându-l pe tânărul sculptor în ambianța atelierului de la Roma în anul 1920. A fost surprins într-un "dialog" cu un schelet uman, studiul anatomiei fiindu-i

călăuză în tot ceea ce a creat în decursul anilor; o altă fotografie din același an îi redă una din realizările sale: "Nud", fiind tocmai o asemenea probă de virtuozitate prin modul cum a modelat trupul unui tânăr atlet; în același an a conceput și macheta unui monument dedicat cinstirii Eroilor, preconizat pentru una din localitățile din România Vezi: M.O.. dosar 3 /1911-1920.

²³ Ettore Ferrari (? 1845, Sulmona - Italia - ? 1929, Roma, Italia) pregătire și carieră artistică, sculptor bine cunoscut în România prin realizările integrate în forul public la București și Constanța. În Italia a fost unul din artiștii frecvențați de tinerii români care se specializau în domeniul sculpturii. Ca om politic a fost unul din colaboratorii lui Garibaldi în promovarea procesului de unificare a Italiei. Vezi: Anatolie Teodosoiu, *Lucrări de Ettore Ferrari în R.P.R.*, în: Muzeul de Artă al R.P.R., "Culegeri și studii de muzeografie 1959-1960", p. 67-72; Grigore Tănăsescu, *Un simbol al umanismului geto-dac și latin - 100 de ani de la realizarea monumentului lui Ovidiu de la Constanța*, în "Revista muzeelor și monumentelor", București, 10 / 1980, p. 67-68; Mircea Dumitriu, *"Dorobanțul" - o expresivă operă de artă a sculptorului italian Ettore Ferrari*; ibidem, p.69-71 referindu-se la anii vieții sculptorului autorul menționează: 1849-1930; Vasile Florea. op. cit., p. 227, 228.

²⁴ A.N.-D.A.I.C., Fototeca, F II 3.413 /1-6; M.O.. dosar 4 / 1921-1930 a realizat și un "Studiu" Este un nud care redă virtuțile unui tânăr bărbat surprins în genunchi cu mâna stângă pe cap, iar dreapta îndreptată în față; o altă fotografie a reținut atmosfera pe care dedicația lui T. Moldoveanu (?) o consemna la 27 septembrie 1921: "Amintire din mansarda de la gară. Multă dragoste".

²⁵ Emanoil Alexandru Lahovari (21 decembrie 1855, Paris, - ?), studii la Paris, inclusiv doctoratul în drept. A desfășurat ulterior o bogată activitate diplomatică fiind în multe capitale ale Europei reprezentantul României în calitate de ministru plenipotențiar, în anumite împrejurări a primit și misiuni speciale pe care le-a îndeplinit remarcabil, în Italia a reprezentat țara în anii 1893-1899 și 1917-1928. La 31 decembrie 1927 a fost trecut în retragere în calitate de ministru plenipotențiar clasa I-a. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 473; *Anuarul diplomatic 1942*, București, 1942, p. 104.

²⁶ M.Q., dosar 4 7 1921-1930.

²⁷ Ioan Rășcanu (4 ianuarie 1874, Cahul, azi republica Moldova ? 1952, Sighet, Penitenciar), pregătire și carieră militară până la gradul de general de corp de armată, participant la bătălia de la Mărășești, om politic liberal, deputat, senator, ministru, primar general al Capitalei, publicist. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 716; Alexandru Predescu, op. cit., p. 175 menționează perioada 21 octombrie 1942 - 22 august 1944, iar Ion Mamina, Ioan Scurtu, op. cit., p.232 - 233 menționează perioada 14 noiembrie 1942 - 23 august 1944 ca primar general al Capitalei.

²⁸ M.O.. dosar 4 /1921-1930.

²⁹ Corița, azi cunoscută cu denumirea Korca sau Korce, localitate din sud-estul Albaniei, din depresiunea străbătută de râul Devoll, încadrată de zona montană, centru districtual.

³⁰ M.O., dosar 4 7 1921-1930.

³¹ Virgiliu N. Drăghiceanu (? mai 1879, Târgoviște - ? decembrie 1964, București), studii universitare la București, carieră de cercetător în domeniul trecutului istoric desfășurată în cadrul Comisiunii Monumentelor Istorice al cărui secretar-director a fost timp de ani de zile. Organizator al Muzeului Religios sub auspiciile Casei Școalelor, a unor expoziții pe teme hotare cu valori de patrimoniu românesc, publicist, membru corespondent al Academiei Române 4 iunie 1926, reconfirmat 22 iunie 1990. Vezi:

Nicolae Stoicescu în: E.I.R., p. 131; Virgiliu Z. Teodorescu, *Virgiliu N. Drăghiceanu și monumentele istorice*, în: "Revista Monumentelor Istorice", nr. 271992, București, 1998, p. 76 - 84; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 172, 295.

³² Era citat înalt Decretul 2.390 / 20 iulie 1921 dat de regele Ferdinand I prin care se conferea locotenentului în rezervă Onofrei Mihai din Regimentul 3 Grăniceri înalta distincție. Vezi: MO., dosar 4 71921-1930.

³³ Ibidem, carte poștală. Peste câteva zile, la 16 mai 1923, tatăl avea un alt prilej de bucurie primind "Titlu definitiv de proprietate" pentru stăpânirea a 4 hectare de teren în localitatea Boțești. În toamnă, în periodicul "Opinia", Iași, era publicată cronica lui Demostene Botez care releva calitățile pieșei modelate de Mihai Onofrei și pe care a intitulat-o "Îngerașul" redând un copil. Vezi: MO, dosar 4 71921-1930.

³⁴ Victor Ion Popa (11 august 1895, Bârlad - 30 martie 1946, București, cimitirul Bellu), prozator, dramaturg, om de teatru, publicist, eseist, critic de artă. Vezi: D.C. - L.R., p. 442; Lucian Predescu, op. cit., p. 674; Petre Oprea, *Critici de artă în presa bucureșteană a anilor 1931-1937*, Editura Tehnică Agricolă, București 1977, p. 76 - 79.

³⁵ A.N.-D.A.I.C. fond M.A.I.S.G., inv. 654, dosar 32 7 1924, f. 26 = "Pictura și sculptura" p. 159.

³⁶ La 9 mai 1922 primea înștiințarea din partea reprezentanței României la Roma că-i trimitea un nou pașaport, rubricile completate fiindu-ne de mare ajutor pentru definirea portretului fizic al tânărului sculptor. Se menționa: "tală mijlocie, ochii verzi, barba rade, tenul smcad". La 26 mai 1922 Mihai Onofrei revenea în țară prin punctul de graniță Câmpina (?!). A fost o revenire temporară întrucât în toamnă îl regăsim la Roma, unde Ettore Ferrari îl îndemna să mai rămână în Italia. Comenzile primite în România pentru realizarea unor monumente dedicate cinstirii Eroilor îl obligau însă să fie prezent la coordonarea directă a pieselor lăsate pentru turnarea în bronz. Că el a plecat definitiv o demonstrează scrisoarea din 17 septembrie 1923 expediată din Florența prin care G. Miloia, după ce-i descria dificultățile financiare cu care se confrunta, determinându-l să facă și o serie de reflecții la situația României, predilect la soarta artelor, îl anunța că are o mare poftă de muncă și ca atare, conform înțelegerii, va recurge la cușărul cu cărți pe care i-l lăsase pentru a începe studiarea lor. Vezi: MO., dosar 4 7 1921-1930.

³⁷ A.N.-D.A.I.C., fond Ministerul Instrucțiunii, dosar 730 71924, f. 7.

³⁸ Ibidem, f. 8v., 9.

³⁹ Ibidem, fond M.I.P.C.-D.A., dosar 13 7 1931; C.S.M.P. aproba amplasarea Monumentului Eroilor, autor M. Onofrei, cu componentele turnate în bronz în anul 1927; ibidem D.A., inv. 819, dosar 69 7 1937, f.60 menționează prețul lucrării, lei 20.000, dezvelit la 15 august 1932; hi memoriam, p. 399 menționează că Monumentul Eroilor era amplasat în curtea Primăriei.

⁴⁰ Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea desfășurată de către Comisia Superioară a Monumentelor Publice*, în "Revista Arhivelor", București, anul XII, nr. 1 / 1969, p. 129-134. Pentru propășirea artei monumentale Comisia l-a cooptat, conform regulamentului, pe sculptorul M. Onofrei. Contribuția acestuia a fost consemnată în procesele verbale ale ședințelor de lucru.

⁴¹ Vezi nota 26.

⁴² La 2 decembrie 1923 a fost încheiat Procesul Verbal prin care s-a hotărât realizarea actului de cinstire la adresa celor trei, prin comandarea a trei busturi și trecerea la acțiunea de strângerea de fonduri. Vezi: A.N. - D.J. Neamț -Piatra Neamț, fond Liceul "Petru Rareș" din Piatra Neamț, dosar 485 /1923, f. 1. La Piatra Neamț la 1 martie 1923 a fost încheiată convenția între sculptorul M. Onofrei și membrii comitetului de

inițiativă pentru realizarea basoreliefurilor, ibidem, f. 6; ibidem, f. 17, 22, 16, 23, 24, 38, 47, 120, 120v., 121; ibidem, fond Primăria Piatra Neamț, dosar 150 / 1925, f. 33 demersurile făcute de firma pietrarului Vincenzo Puschisi pentru adjudecarea lucrărilor de realizare a grilajului metalic și nivelarea terenului din fața medaliaoanelor; f. 40 contractul din 3 aprilie 1925 încheiat cu Terbescu și Bojin Costea pentru nivelarea locului din fața monumentului, realizarea grilajului de fier pe soclu de piatră, a două bănci de piatră; f. 44 la 19 octombrie 1925 se făceau intervenții pentru a fi somați cci ce se angajaseră să realizeze lucrarea să o execute conform contractului; f. 48 proccs verbal de recepție încheiat la 3 decembrie 1925; ibidem, fond Prefectura județului Neamț, dosar 145 / 1928, f. 3 la 20 februarie 1928 adresa Așezământului Cultural "I. C. Brătianu" din București, solicitând date despre monumentele din județul Neamț. Ciorna răspunsului a integrat în evidență și basoreliefurile de la liccul "Petru Rareș"; ibidem Fototeca: Album cu fotografii realizat de institutorul N. Teodorescu în al patrulea deceniu; *Serbarea liceului "Petru Rareș pentru dezvelirea busturilor lui Calistrat Hogaș, Ion Negre și M. Stamatîn foști directori ai liceului 27 iunie 1926*, în: "*Anuarul liceului Petru Rareș din Piatra Neamț 1926 - 1927, al 58-lea an de existență întocmit de direcțiunea liceului*", Tipografia "Lumina" D. Abramovici, Piatra Neamț, 1928, p. 7, 8 - 13, 14, 17; Valentin Tudoriu, *Bacău*, Editura Meridiane, București, 1963, p. 47; Constantin Mătase, *Prin Moldova de sub munte*, Editura Uniunii de Cultură Fizică și Sport, București, 1965, p. 49; N. Acrășmăriței, D. Bărlădeanu, G. Bunghez, M. Drăgotescu, *Județul Neamț*, Editura Politică, București 1971, p. 34; Marcel Drăgotescu, *Piatra Neamț*, Editura Sport - Turism, 1980, p. 59; prof. Gheorghe Radu, *Busturile lui Hogaș, Negre și Stamatîn de la Liceul "Petru Rareș"*, în: "Ceahlăul", Piatra Neamț, anul V, nr. 876, 30 iunie 1993.

⁴³ Ion Negre /Negrea/ (? Gura Văii, jud. Neamț - 17 februarie 1906, Piatra Neamț). Studii teologice, carieră didactică, revizor școlar, în anii 1890-1892 a acționat pentru construirea clădirii gimnaziului din Piatra Neamț care, din anul 1896, a fost transformat în liceu. Fondator de periodice a fost și om politic liberal, deputat, publicist. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 590; Ioan Scurtu, Adolf Minut, *Valea Bistriței*, Editura Sport Turism București, 1978, p. 83.

⁴⁴ Calistrat D. Hogaș (19 aprilie 1848, Tecuci, jud Galați - 28 august 1917, Roman, jud. Neamț, înmormântat la Piatra Neamț). Studii la Academia Mihăileană, Liceul Național și Facultatea de Litere din Iași, carieră didactică la Piatra Neamț, Tecuci, Alexandria, Roman, Iași. Prozator și gazetar a publicat la diverse periodice. Opera literară, după mai multe încercări ratate, a fost publicată postum în anul 1921. Pe parcursul anilor lectura celor scrise a constituit o veritabilă invitație la drumeție și respectarea frumuseților naturii munților României. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p.398 dă ca an al nașterii 1847 !?; Al. Călinescu, în: *Scritori români*, p 258 - 261.

⁴⁵ Mihai Stamatîn (lipsesc datele biografice), carieră didactică, în calitate de profesor și director al liceului "Petru Rareș" a contribuit la afirmarea acestei instituții de învățământ. Vezi: M. Drăgotescu, *Piatra Neamț*, Editura Sport Turism București, 1980, p. 59.

⁴⁶ V.A. Trifu (17 septembrie 1869, Făget, lângă Blaj, jud. Alba - 2 mai 1927, Piatra Neamț), carieră didactică, director al liceului, continuator al operei predecesorilor cinstiți și prin reliefurile pe care a reușit să-i determine pe pietreni să lc comande sculptorului Mihai Onofrei.

⁴⁷ A.N.-D.A.I.C. fondM.A.I.S.G.. inv. 654, dosar 3 /1888 -1928, f. 590 - 601.

⁴⁸ Societatea "Tinerimea Artistică" a fost creată de o serie de entuziaști artiști plastici la începutul secolului al XX-lea, având menirea de a promova noile tendințe din creația artistică. Bazile societății au fost puse la 3 decembrie 1901, reunind, la timpul respectiv,

pe cei mai receptivi la noile curente, preocupările lor fiind concretizate pe simezele expozițiilor anuale, prilej pentru publicul vizitator să cunoască evoluția fiecărui artist. Prima expoziție a fost organizată la 1 martie 1902, astfel că răsunetul acesteia și a celor care au urmat a impus acordarea, prin lege, a calității de personalitate morală și juridică. Consecvență în decursul deceniilor care au urmat, a fost o prezență anuală pe simezele sălilor bucureștine. Prin modul de premiere a incipientelor talente și-a manifestat permanent preocuparea promovării tinerilor artiști chemați a realiza și reprezenta arta națională a acelor timpuri. Membrii familiei regale au patronat efectiv această societate. Prințesa Maria a fost din primele momente membră, expozantă și susținătoare a manifestărilor societății. Presa timpului a acordat, cu consecvență, spații în care au fost formulate pertinente caracterizări la ansamblul expozițiilor, la artiștii participanți și creațiile lor. Personalități ca Alexandru Tzigara Samurçaș, Alexandru Busuioceanu, George Oprescu, Petru Comarnescu ș.a. au inclus în lucrările lor referitoare la evoluția artelor plastice în România semnificative aprecieri la rolul Societății "Tinerimea Artistică" în decursul anilor de activitate. La sfârșitul anului 1947 societatea a fost desființată prin samavolnică decizie a factorilor care și-au arogat și noua orientare a victiei culturale din România. Vezi: Constantin Prut, op. cit., p. 444; Petre Dan, op. cit., p. 244 - 245.

⁴⁹ Catalog "Ministerul Artelor, *Salonul Oficial 1925*, București, 1925, palatul Ateneului Român", p. 18. Lucrarea "Autoportret" a fost apreciată de juriul Salonului Oficial care a dispus acordarea unei burse de voiaj pentru sculptorul M. Onofrei pentru a putea să-și desăvârșască cunoștințele artistice. Lucrarea i-a fost achiziționată și integrată în colecția Statului Român; o scrisoare de la Tache Soroceanu din 2 iulie 1925 ne relevă că Mihai Onofrei era în așteptarea rezultatelor unui important concurs, fără a-l denumi. Autorul scrisorii revendica "aștept să-mi anunți unul din cele mai mari evenimente din viața ta" Vezi: M.O. dosar 4 / 1921- 1930 în anul 1925 sculptorul a mai modelat bustul "B. P. Hasdeu"; "Portret de femeie", lucrare turnată în gips; "Maternitate", gips; "Melancolie"; "Cap de țaran din Transilvania"; bustul "Tache Soroceanu", turnat în bronz, lucrare ulterior apreciată la Paris de către sculptorul Bourdelle. Presa i-a consemnat realizările. Reținem reacțiile criticii formulate de Nicolae Tonitza, Frederic Șirato și Eugen Crăciun.

⁵⁰ Apelul comitetului de inițiativă pentru ridicarea Monumentului Eroilor căzuți în primul război mondial. Vezi: A.N.-D.M.B., fond Liceul "Dimitrie Cantemir, dosar 787 / 1924 -1925, f. 48; soclu 3,30 x 3,30 m., lei 230.000; A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A. - D.A., dosar 68 / 1937, f. 20; ibidem Fototeca fotografii ale turnărilor în bronz de firma V. V. Râșcanu; "România Eroică", București, 1927, p. 10-11; în memoriim, p. 13-16; F.T.-M.C., op. cit., p. 414; Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la istoria turnătorilor artistice în metal din România*, în: "Muzeul Național", București, voi. X/ 1998, p. 181-188.

⁵¹ Ion Manolescu (9 iulie 1869, Breaza, jud. Prahova ? iunie 1960, București, înmormântat în cimitirul Breaza de Sus), militar de carieră, încorporat cu gradul de soldat la 10 februarie 1887, absolvent al Școlii de ofițeri din București, al Școlii Superioare de Război, al Școlii de observatori aerieni, ulterior profesor la Școala Militară. Și-a desfășurat activitatea atât în timp de pace cât și de război, demonstrându-și calitățile de bun organizator, fiind permanent un bun exemplu pentru subordonați, cu o grijă deosebită pentru trupă. A fost promovat treaptă de treaptă în ierarhia militară la excepțional până la gradul de general de divizie. A fost șeful Statului Major al Guvernământului Militar al Basarabiei, secretar general în Ministerul de Interne și în Ministerul Finanțelor, secretar general al O.E.T.R. contribuind la organizarea Străjeriei. A fost inițiator și președinte al Caselor Naționale înființate în timpul primului război

mondial. A fost director al revistei "Răsăritul" și președinte al Asociației Publiciștilor Români (A.P.R.). În localitatea natală a creat cooperativa și fabrica de jucării "Glim". Ca publicist s-a impus prin lucrări în domeniul istoriei militare, tacticii și strategiei preconizate în concordanță cu evoluția tehnicii create după primul război mondial, care urmau să caracterizeze războiul modern. Prin cele care tratau problemele militate s-a dovedit permanent preocupat de cultura și morala tineretului. Vezi: Arhiva Ministerului Apărării Naționale - Pitești. Foaia matricolă îl menționează în anul 1924 cu gradul de general de brigadă. Sunt menționate numai ordinele și decorațiile românești fiind omise cele străine; A.N.-D.A.I.C., fond Casa Regală - Regele Ferdinand I - Arhiva Personală - Secretariat, inv. 1337, II / 44; *Almanahul Asociației Publiciștilor Români Prima antologie A.P.R.*, anul I, p. 1, 3, 4-7, 10-15, fotografia și bibliografia scrierilor lui Ion Manolescu; M. Straie, op. cit., p. 415 citează pseudonimele: Glim și I. Mănoiu; Lucian Predescu, op. cit., p. 516; Ion Manolescu, *Prezența și viitorul macedoromânilor Impresii de călătorie în plin război prin Turcia, Bulgaria și Grecia - februarie - martie 1944, a 29-a publicațiune a Centralei "Caselor Naționale"*, București 1944, 16 p.; Lucian Cursaru, *Paravan cu iriși*, Editura Muzicală, București, 1984.

⁵² V. Donea. Vezi mai jos reportajul din luna octombrie 1935.

⁵³ A.N.-D.A.I.C. fond Ateneul Român, dosar 4 / 1926 -1931, f. 63, 14, 17, 41.

⁵⁴ C. Ionescu - Pașcanu (lipsesc datele biografice), artist plastic, pictor și ceramist, prieten cu Mihai Onofrei. Vezi: MO, dosar 3 /1921-1930.

⁵⁵ A.N.-D.A.I.C. fond M.A.I.S.G., inv. 654, dosar 3, "Expoziția a XXIV-a a societății "Tinerimea Artistică", 1926 în "Palatul Ateneului", Catalog, p. 22 și planșa fotografică; p. 29 artistul locuia pe strada Polonă nr.29.

⁵⁶ Bogdan Petriceicu Hasdeu (26 februarie 1838, Cristinești Hotinului, azi în Ucraina - 25 august 1907, Câmpina, jud. Prahova, cimitirul Bellu). Studii la Chișinău, Harkov, activitate militară, juridică, didactică, profesor universitar, filolog, lingvist, lexicograf, folclorist, om politic, publicist, membru al Academiei Române, 13/25 septembrie 1877 și al academiilor din Saint Petersburg, Sofia, Belgrad New - York, a numeroase instituții prestigioase de cercetări din lume. De la 17 mai 1876 și până la 1 aprilie 1900 a fost director general al Arhivelor Statului. Vezi: M.D.E.. p. 786; Jordan Pateu, S.C. Stroescu, op. cit., p. 221-225; Mihai Regleanu, *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, în: „Figuri de arhiviști”, București, 1971, p. 179-197; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 48.

⁵⁷ Constantin Moisiu, directorul general al Arhivelor Statului a vizitat în mai multe rânduri atelierul artistului oferindu-i sculptorului informații definitorii despre cei doi foști directori generali, pentru a putea să-i redea în creațiile sale în posturile cunoscute de foști elevi și colaboratori acum doritori a-i transmite viitorimii ca moștenire pilduitoare.

⁵⁸ Dimitre Onciul (7 ianuarie 1856, Straja, jud Suceava - 20 martie 1923, București). Studii la Cernăuți și Viena, doctor în istorie, activitate didactică, profesor universitar, membru și președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice și președinte al Comisiei consultative heraldice, membru corespondent, 1/13 aprilie 1889 și titular, 11/24 aprilie 1895 și președinte al Academiei Române, 1920 -1923, director general al Arhivelor Statului de la 1 aprilie 1900 și până la încetarea din viață. Vezi: Ștefan Ștefanescu, *Dimitre Onciul*, în: E.I.R., p. 244 - 245; Mihail Fănescu, *Dimitre Onciul*, în: *Figuri de arhiviști*, București, 1971, p. 201-227; "Glasul Bucovinei", Cernăuți, anul III, nr. 1221, 22 martie 1923, p. 3; Vasile Pârvan, *Memoriale*, București, 1923, p. 85-90; Constantin Moisiu, *Necrolog Dimitrie Onciul*, în: „Cronica numismatică și arheologică”, București, anul III, nr. 11-12, martie-aprilie 1923, p. 81; Aurelian Sacerdoțeanu, *Dimitre Onciul 1856-1923*, în: „Revista Arhivelor”, București, IV/I 1940, p. 1-5; Virgiliu Z.

Teodorescu, *Dimitre Onciul protector al izvoarelor trecutului poporului român*, în: "Revista Arhivelor", București, anul LXXI, voi. LVI, nr. 2 /1994, p. 199-205; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 72, 109, indice p. 375.

⁵⁹ A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G., inv. 654, dosar 3, "Ministerul Artelor, Salonul Oficial 1926", București, 1926, Palatul Atencului, Catalog, p. 22 și planșa fotografică, p. 28. Artistul locuia pe strada Popa Tatu, nr. 6; "Universul literar", București, anul XLII, nr. 24, 13 iunie 1926, p. 7, fotografia lucrării "Domnița" premiată la Salonul Oficial, p. 14, cronică *Plastica - Salonul Oficial - Sculptura* în care N. Tonitza întreprinde o analiză și a lucrării lui Mihai Onofrei apreciind: "Domnița d-salc e fără îndoială o lucrare serioasă, în care simțul volumului se încheagă ritmic în forme ce vădesc o necontestată sensibilitate plastică, dar încă sub sugestia premergătorilor nașterii italiene de care d-sa, fără să-i disprețuiască, va trebui să se debaraseze, pentru a se găsi mai adânc pe sine. Domnul Onofrei rămâne un talent viguros și clar văzător, de la care așteptam, în viitor, lucrări puternice și de proprie inspirație."

⁶⁰ Titu Maiorescu (15 februarie 1840, Craiova, jud. Dolj - 2 iulie 1917, București, cimitirul Bellu) Studii la Brașov, doctoratul în filozofie la Berlin și Giessen, licența în drept la Paris, activitate juridică, didactică și diplomatică, profesor universitar, om politic, deputat, ministru, prim-ministru, publicist, membru fondator și coordonator al societății "Junimea" Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 509; G. Bezviconi, op. cit., p. 140; Dem I. Dobrescu, *Caractere*, București, 1933, p. 84 - 85 discurs la comemorarea lui Titu Maiorescu.

⁶¹ Vasile Conta (15 noiembrie 1845, Ghindăoani, jud. Neamț - 21 aprilie 1882, Iași, cimitirul Eternitatea). Studii la Iași, sprijinit de "Junimea" și-a continuat studiile la Bruxelles, Anvers în domeniul dreptului, doctor în drept, carieră didactică universitară, cercetător în domeniul filozofiei publicându-și teoriile filozofice în "Convorbiri literare", om politic, deputat, ministru, membru al Curții de Casație, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 48, C.E.I., p. 81.

⁶² Alexandru D. Xenopol (24 martie 1847, Iași - 27 februarie 1920, București, cimitirul Bellu). Studii la Iași, Berlin și Giessen de filozofie, drept și istorie, doctorat în drept la Berlin și filozofie la Giessen. Activitate în magistratură, carieră didactică universitară, istoric, filosof și economist cu o bogată activitate de elaborare a unor sinteze. Vezi: Ștefan Ștefănescu, E.I.R., p. 348-349; M.D.E., p. 1887.

⁶³ George / Gheorghe/ Vâlsan (21-22 ianuarie 1885, București - 6 august 1935 ?). Studii la Craiova, Pitești, București, licența în literă și filozofie, specialitatea geografie și filozofie, specializare la Berlin și Paris, doctor în geografie, carieră didactică universitară, cercetător al geografiei fizice a României, al biogeografiei, al toponimiei, întemeietor al geomorfologiei românești, director al Institutului de Geografie, președinte al Societății Etnografice Române, studii elaborate și publicate în periodicele de specialitate, activitate literară, publicist, membru corespondent 5 iunie 1919, titular 2 iunie 1920 al Academiei Române. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 882; M. Iancu, în: *Personalități*, p. 404 - 405; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 153, 155.

⁶⁴ Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la cunoașterea autorului monumentului Eroilor Aerului din București*, în: "Muzeul Național, București, voi. IX, 1997, p. 197 - 210 + pi.

⁶⁵ Lydia Kotzebue / la naștere Lydia Nicolae Suhanov, căsătorită cu generalul Pavel Ernest Kotzebue / (9 decembrie 1885, ? -Rusia- ? 1944, Moara Domnească, jud. Ilfov mormântul în fața bisericii). După venirea în România s-a dedicat creației artistice participând la expoziții colective și personale. Realizatoare de busturi ale unor personalități ale științei și culturii precum și din domeniul aviației, a primit din partea

comitetului de inițiativă în ultimă instanță misiunea de a realiza modelarea componentelor monumentului Eroilor Aerului, inaugurat la 20 iulie 1935. După decenii au fost formulate pretenții asupra paternității, Iosif Fekete, atribuindu-și calitatea de autor al monumentului, după o mică machetă realizată de Lydia Kotzebue. Fără a cerceta documentele epocii au fost acceptate aserțiunile acestuia, ignorându-se studierea problemei în evoluția ei. Vezi: Vasile Florea, op. cit., p. 256 nici nu pomeniște ca autoare pe Lydia Kotzebue; "Arta plastică", anul XII, 5 / 1965, p. 256-257 citează colaborarea Iosif Fekete - Lydia Kotzebue; ibidem, anul XIX, 8-9 / 1972, p. 23 citează pe ambii artiști ca autori, "Arta", anul XXXVI, 10 / 1989, p. 16 precizează că monumentul a fost realizat de Iosif Fekete după un mic proiect de Lydia Kotzebue; Anghel Marcu, *Amintiri: Doamna Delavrancea*, arhitectul face referință la colaborarea arhitectei Henrieta Delavrancea - Gibory cu sculptorița Lydia Kotzebue, în: "Arhitect Design", anul IV, nr. 4, 1993, p. 2;

⁶⁶ Sub voce cunoaștem că la data de 1 martie 1969 pensionarul Petre Florescu, locuind în București, pe strada Ștefan Negulescu nr. 40, sectorul I, a formulat o declarație (unde ?, cui ?) în care a relatat că în anul 1926 l-a cunoscut pe pictorul sculptor Mihai Onofrei din București în casa generalului Kotzebue care, atunci locuia într-o casă de pe strada Puțul cu apă rece, colț cu strada Nicolae Iorga, la timpul respectiv artista făcându-i portretul. Din dialogul purtat a reținut afirmația Lydiei Kotzebue că ea a colaborat cu Mihai Onofrei la realizarea machetei monumentului Eroilor Aerului și că ideile aparțineau acestuia.

⁶⁷ În prima parte a scrisorii descrie atmosfera în care se găsea, ca apoi să manifeste interesul de a afla cât mai multe despre Mihai Onofrei: "Dar tu, tu acum cu aspirații monumentale ce faci și ce gânduri porți? Te complaci în singurătate sau ai înfiripat încă o idilă pe lângă cea pe care o aveai cu m-me Cotzebue. Mi se pare mie că porți lucruri inedite, pe care nu vrei să mi le mărturisești ca să-mi faci surpriza la urmă." Dacă coroborăm acest fragment cu cel din anterioara scrisoare putem crede că relația colaborare a existat și data din anul 1925.

⁶⁸ MO, dosar 4 /1921-1930.

⁶⁹ Auguste Rodin (1840, Paris 1917). Sculptor francez renumit prin maniera de modelare a personajelor din compozițiile realizate, dându-le monumentalitate, surprinzând toate stările sufletești ale eroilor. Rodin a fost promotor al unei importante școli de sculptură la cumpăna veacurilor XIX-XX. Mulți din tinerii sculptori români i-au trecut pragul atelierului fiindu-i pentru un timp sub o atență și laborioasă îndrumare. Lucrările sale sunt o prezență apreciată în forul public, în colecții de artă din Franța și lumea întreagă, inclusiv România. Vezi: M.D.E., p. 1464; Larousse, p. 1649.

⁷⁰ A.N.-D.M.B., fond Ateneul Român, dosar 4 / 1926 -1931, f. 182, 502.

⁷¹ Catalog "Ministerul Artelor, Salonul Oficial 1927, Pavilionul Artelor, șoseaua Kiseleff nr.9", p. 22 și planșă fotografică, p. 28 artistul locuia pe strada Popa Tatu nr. 60.

⁷² Mezzano S. = Francisc Șirato, (? 1877, Craiova - ? 1953 ?). Studii la Școala de Arte Frumoase din București, specializare în Germania, pictor, cronicar, carieră didactică universitară. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p.786; M. Straie, op. cit., p. 436, 696.

⁷³ "Convorbiri Literare", București, anul 60, mai -august 1927, p. 17.

⁷⁴ Henri Blazian (15 martie 1902, București - ? 1962 ?). Studii la Conservatorul de artă dramatică din Cluj, licență în drept și filozofie la București, activitate în diverse domenii ale culturii, scriitor, cronicar, publicist cu o bogată activitate în domeniul prezentării creații artistice. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 106; M. Straie, op. cit., p. 436.

⁷⁵ " A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G., dosar 43 /1927, f. 5 - 6.

⁷⁶ Ibidem, fond M.C.A.-D.A., inv. 819, dosar 69 / 1942, f. 63 menționarea premiilor primite de M. Qnofrei: 25.000 de lei / 1924; 20.000 de lei / 1926; Cumpărături: 30.000 / 1927; 40.000 / 1928.

⁷⁷ A.N.-D.M.B., fond C.M.I., dosar 169 /1926, f. 88 adresa Direcției Generale a Arhivelor Statului din 11 octombrie 1926, semnată de Constantin Moisil către Comisiunea Monumentelor Istorice prin care solicita suplimentarea cu 20.000 de lei contribuția la realizarea busturilor Bogdan P. Hasdeu și Dimitre Onciul. Președintele C.M.I. formula rezoluția: "Se aprobă 20.000 lei din venitul Buletinului, Dl. Drăghiceanu va vărsa suma d-lui Moisil" Semnalăm că adresa a fost ștampilată nu cu a Arhivelor Statului ci cu cea a "Comitetului pentru ridicarea unui bust lui Dimitrie Onciul, București, 10 octombrie 1924"; f. 88v. C.M.I. aducea la cunoștința D.G.A.S., că s-a aprobat suma solicitată. Cronica dezvelirii busturilor, în: "Revista Arhivelor", București, voi II, nr. 4 - 5, 1927 -1929, p. 262; Al. Lapedatu, *Scrieri Alese -Articole, Cuvântări, Amintiri*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, ediție îngrijită de Ioan Opreș p. 392, referință la aceste busturi și cuvântarea lui Al. Lapedatu. Este menționată ca dată ziua de 11 noiembrie 1927; Ion Munteanu preia această dată în articolul *Statuile Bucureștiului*, în: "Almanahul Flacăra '76", București 1976, p. 47.

Busturile au fost prezente, pe soclurile lor, în acest spațiu până în anul 1985 când zona a fost supusă unei radicale metamorfoze, demolările realizate facilitând amenajarea ambientului Casei Republicii, azi Palatul Parlamentului României. Demersurile făcute la timpul respectiv, la Consiliul Popular al Capitalei și la Consiliul Culturii și Educației Socialiste n-au găsit înțelegerea cuvenită. Menționăm că busturile, în anul 1927, conform uzanțelor, au fost predate de către Comitetul de inițiativă al Primăriei Municipiului București care le-a preluat ca zestre pentru urmași. În anul 1985 o asemenea obligație a fost totalmente neglijată de cei care se considerau gospodarii orașului. Neglijența a condus la dispariția bustului B.P. Hasdeu. Domnișoara Speranța Diaconescu de la Patrimoniul Cultural al Municipiului București a reușit ca printr-o acțiune personală să salveze numai bustul Dimitre Onciul pe care l-a predat în custodie Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București. În anul 1992 s-au declanșat demersurile pentru readucerea acestui bust la Arhivele Statului și reamplasarea în perimetrul curții cu deschidere la bulevardul Regina Elisabeta și grădina Cișmigiu. Tergiversări și tot felul de dificultăți, impusc tocmai de către cei care ar fi trebuit să-l readucă în forul public au dus la întârzierca redezvelirii și resfințirii. Actul de restituție a avut loc la 19 octombrie 1994, când în prezența unui numeros public s-a oficiat un serviciu divin. Au fost rostite cuvântări de către inițiatorii acțiunii. Semnalăm o regretabilă eroare la dăltuirea anilor pe soclu care reclamă o promptă intervenție reparatorie. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Ansamblul monumental istoric și de arhitectură Mihai Vodă*, în: "Revista Arhivelor", anul XVII, voi. LII, nr. 1 / 1990, p. 3 - 13.

⁷⁸ Gheorghe Teodorescu - Kirileanu (13 martie 1872, Holda - Broșteni, jud. Suceava - 13 noiembrie 1960, Piatra Neamț, jud. Neamț). Folclorist, biblioteconomist, publicist, donator, membru titular onorific al Academiei Române 18 august 1948. Menționăm că pe placa tombală anul decesului este 1960 însă la M. Straie, op. cit., p. 380 , 716-717 este trecut anul 1961; Jordan Pateu. S.C. Stroescu, op. cit., p.253; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 234.

⁷⁹ Vasile Stroescu (11 noiembrie 1845, Trinca, Hotin sau Brânzeii Vechi, Republica Moldova - 13 aprilie 1926, București, cimitirul Sf. Vineri). Studii juridice la Moscova, Petrograd, Berlin, activitate juridică, întreprinzător, filantrop pentru susținerea cauzei

unirii tuturor românilor. La 24 mai / 6 iunie 1910 a fost ales membru de onoare al Academiei Române, iar Parlamentul României Mari l-a desemnat ca președinte de onoare al plenului. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Sprrijinirea activităților culturale de către bănci (la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX)*, în: "Arhiva Românească", București, anul CLV (scrie nouă), tom I, fasc. 2 / 1995, București, p. 99-101; ibidem, *Contribuția lui Vasile Stroescu la realizarea unității naționale a tuturor românilor*, în "Adevărul de Cluj", Cluj - Napoca, anul III, nr. 1.825 / 15 noiembrie 1996, p. 4; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 123.

⁶⁰ M.O., dosar 4 / 1921-1930 scrisoarea lui Gh. T. Kirileanu prin care-l informa pe M. Onofrei despre discuția purtată cu Al. Lapedatu despre bustul V. Stroescu pentru care s-a aprobat suma de 65.000 de lei; cup "Cuvântul", București, 15 octombrie (?!) 1929 rubrica "Știri politice" cu informația: "Dr. Lupu și bustul lui Stroescu" în care se fac precizări despre caracterul particular al întâlnirii dintre dr. Lupu și dr. Vaida Voevod când au avut posibilitatea de a discuta despre bustul Vasile Stroescu care urma să fie așezat la mormântul luptătorului basarabean; Mioara Tudorică, Ioana Burlacu, *Guvernele României între anii 1866 - 1945 - Liste de miniștri*, în: "Revista Arhivelor", București, anul XLVII, voi. XXXII, nr. 2 / 1970, p. 447 - 448: Vaida Voevod ministru de Interne: 10 noiembrie 1928 - 6 iunie 1930 și 13 iunie 9 octombrie 1930; G. Bezviconi. op. cit, p. 260; M.O. dosar 3 / 1921-1930, avem și o referință că un exemplar al bustului a fost realizat și pentru orașul Chișinău. Nu cunoaștem dacă este vorba despre o replică sau o altă modelare, cum nu cunoaștem cine ar fi fost inițiatorii și care i-a fost soarta în anul 1940.

⁶¹ Miti = Dimitrie S. Lalu (1912-1927, cimitirul din Piatra Neamț).

⁶² Catalog "*Ministerul Artelor, Salonul Oficial 1928, Pavilionul Artelor, șoseaua Kiseleff, nr. 9, 8 aprilie - 1 iunie*", p. 24, 31, artistul locuia în continuare pe strada Popa Tatu nr. 60.

⁶³ Dumitru / Tache/ Soroceanu (24 august 1897, Mircești, jud. Roman, azi Iași - ?). Licența în drept la Iași, a desfășurat o bogată activitate culturală în perioada interbelică, pictor cu participări la expoziții colective și personale în perioada interbelică, creator al "Grupului nostru", membru al societății "Tinerimea Artistică", secretar al Pinacotecii Statului; cronicar de artă, publicist. Vezi: Muzcul T. Stclian, op. cit., p. 109 -110; Lucian Predescu, op cit., p. 796; M. Straie, op. cit., p. 661 - 662.

⁶⁴ A.N.-D.A.I.C. fondMAI.S.G.. inv. 654, dosar 46 / 1928, f. 13.

⁶⁵ Ibidem, dosar 3, Catalogul "Arta Română a VIII-a expoziție de pictură și sculptură 1928".

⁶⁶ Ibidem, dosar 46 / 1928, f. 32 cup "*Plastica - Arta Română*", în: "Adevărul Literar", București, fotografii.

⁶⁷ Petre Oprea, *Cronicari și critici de artă în presa bucureșteană a anilor 1924 -1930*, în: "Revista Muzeelor și Monumentelor", seria "Muzee", București, nr. 9 -10 / 1989, p. 101 citând cronică din 8 aprilie 1928 din "Universul Literar", București, "... multă nădejde se leagă de numele lui"; MO., dosarele 4 / 1921-1930; 5 / 1931-1940; 6 / 1941-1950 o prietenie de decenii i-a apropiat pe cei doi artiști. Corespondența este în acest sens relevantă.

⁶⁸ Palatul Regal, construcție ridicată pe terenurile care în veacul al XVIII-lea aparțineau mănăstirii Crețulescu, la începutul celui următor au ajuns în proprietatea lui Dinicu Golescu care, la 1812 - 1815, a ridicat o casă cu etaj având 25 de odăi "curopenești" A fost o casă care a adăpostit multe evenimente ulterioare. Aici și-au desfășurat activitatea: "Societatea Literară", lordache Golescu și-a citit din creațiile sale, aici s-au pus bazele "Curierului românesc". La 1833 urmașii lui Dinicu Golcsu au vândut casa

statului care, între anii 1834 - 1837, a fost "mercmetcrisită" pentru a deveni palat domnesc. Lucrările au fost coordonate de inginerul Rudolf Arthur Boroczyn și arhitectul Xavier Villacrosse. Concomitent aici au funcționat o serie de servicii ale administrației statului. Au fost anii când la parter a fost adăpostită și activitatea librăriei și a cabinetului de lectură a întreprinzătorilor Walbaum și Wcisse. În această casă Ion Eliade Rădulescu a elaborat *Gramatica* pe care a tipărit-o la Sibiu. Peste ani, între 1845 -1847, proprietarii ai librăriei au devenit C. A. Rosetti și E. Winterhalder. Etajul a servit pentru "domneasca curte" lui Alexandru Dimitrie Ghica până în 1842, următorul domn Gheorghe Bibescu l-a folosit ca palat de "țeremonie". În timpul revoluției de la 1848 aici a lucrat Guvernul Vremelnicesc, cel Provizoriu și Locotenența Domnească. La 1849 clădirea a fost folosită drept cazarmă. Apoi pe timpul domniei lui Barbu Știrbei a redevenit palat pentru "țeremonii" după realizarea unor noi reparații și adaptări. La 1859 a fost amenajată pentru a-l găzdui pe Alccsandru Ioan I Cuza, domnul Principatelor Unite și apoi al României, aici petrecându-se și evenimentul de la 11 februarie 1866 care a dus la detronarea sa. Ulterior aici au fost găzduiți cei care au constituit Locotenența Domnească și apoi prințul Carol I. Acesta a trecut, după obținerea Independenței, la amplificarea construcției, pe etape pentru a ajunge să-i dea caracterul de Palat Regal. Astfel între anii 1882 -1885 lucrările au fost încredințate arhitectului Paul Gottereau care a proiectat și coordonat construcția aripci centrale (de vest). În decembrie 1926 un incendiu a distrus corpul central cu sala tronului, saloanele regale de așteptare, sala de festivități, sala prânzurilor de gală cu saloanele și dependențele respective. A fost deteriorată parțial și intrarea de recepție și scara de onoare de la nivelul parterului care în sus a suferit o distrugere totală. Prompt au fost luate măsuri de acoperire provizorie și recuperare a ceea ce se putea restaura. Concomitent s-a trecut la întocmirea unui proiect de reconstrucție, având ca obiective majore: mărirea sălii tronului, a sălii de festivități, a sălii prânzurilor de gală, amenajarea unei săli de recepții mai mică la etajul I al aripii Corpului de Gardă cu intrare independentă, adăugirea la întreg edificiu al unui nou etaj în care să fie amenajate mici apartamente pentru personalități. Analiza întreprinsă a condus la concluzia că puteau fi folosite în continuare fundațiile și planșeele primului etaj. Lucrările de proiectare au fost încredințate echipei de arhitecți coordonați de Nicolae Nenciulescu, arhitectul șef în Ministerul Domeniilor și arhitectul Karl Liman, arhitectul șef al Casei Regale. La 15 mai 1928 lucrările au fost preluate de Ministerul Domeniilor. Comisia tehnică de avizare a proiectelor și lucrărilor era compusă din arhitecții Petre Antonescu și Nicolae Ghica - Budești. A intervenit decesul arhitectului Karl Liman. La 20 iulie 1928 la Palatul Cotroceni a avut loc analiza care a dus la avizarea proiectelor de ansamblu, lucrările fiind încredințate spre realizare firmei "Emil E. Prager" La sfârșitul anului 1931 lucrările realizate costaseră 61.218.614 lei. Au fost antrenate la lucrările specifice firme ca: "Axeric", "Vulcan" ș.a. În perioada anilor 1930 -1934 s-au desfășurat lucrările la zona centrală a palatului și construcția aripei Corpului de Gardă, totalizând o suprafață de 2868 m. p. În perioada anilor 1935 -1939 au fost realizate lucrări la locuința regală cu fațada spre parcul palatului, capela de rugăciuni, biblioteca intimă, salonul și birourile ministrului Casei Regale. Construcțiile au însumat o suprafață de 1529 m. p. În perioada anilor 1940 -1944 s-a realizat construcția aripei spre biserica Crețulescu. În acest caz accentul s-a pus pe desfacerea și refacerea identică a spațiilor cum au fost pe timpul regilor Carol și Ferdinand I, construcția însumând 1691 m. p. În perioada anilor 1946 -1950 după exproprierea clădirilor din calea Victoriei și Știrbei Vodă, s-a trecut la edificarea noii aripi preconizându-se în acea etapă că va adăposti activitatea Consiliului de Miniștri. Construcția a însumat 1705 m. p. Finisajele

exterioare au fost terminate în anul 1953. După abdicarea monarhiei, toate spațiile s-au adaptat noilor funcționalități adăpostind Muzeul de Artă, Consiliul de Stat, Filarmonica "George Enescu". Palatul în ansamblu este o construcție cu 7 niveluri (2 subsoluri, parterul și 4 etaje) însumând o suprafață de 34.000 m². Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond Casa Regală - Castele și Palate, inv. 836, dosar 108 / 1932; Florian Georgescu, Ștefan Ionescu, Maria Cantilli *București, orașul nostru - ghid*, București, 1970, p. 21-22.

⁸⁹ MO. dosar 4/1921-1930

⁹⁰ Ibidem.

⁹¹ În anul 1928 România a adoptat hotărârea de a participa la o asemenea acțiune de anvergură internațională constituind o comisiune condusă de Dimitrie Gusti care a luat în dezbateri toate problemele pregătitoare ale acțiunii. Virgil Madgearu, ministrul Industriei și al Comerțului, a fost un constant sprijinitor al acestei participări la care aveam prilejul pentru prima dată după realizarea Marii Uniri să prezentăm atât trecutul poporului român cât și realizările anilor posteriori primului război mondial, inclusiv în domeniul artelor plastice. După mai multe încercări de soluționare a problemei spațiului de expunere s-a decis încredințarea proiectării pavilionului României arhitectului Dănilă Marcu care a conceput o clădire în maniera caselor de la munte, în spațiile căreia (circa 400 m²) au fost reunite exponatele care să ne reprezinte. Lucrările de construcție și amenajarea interioarelor s-au încheiat în luna septembrie 1929, iar inaugurarea, la care a participat și familia regală a Spaniei, a avut loc la 4 octombrie 1929. Oficial expoziția internațională a fost deschisă până la 15 ianuarie 1930, ulterior Pavilionul României a fost în continuare accesibil pentru public, având caracter de expoziție națională. La 12 aprilie 1930 în Palatul Camerei de Comerț din București a avut loc solemnitatea decernării celor 211 distincții obținute de cei 230 de expozanți români. Prin cele 62 de "Grand Prix", 51 Diplome de onoare, 49 Medalii de Aur, 14 Medalii de Argint, 8 Medalii de Bronz și 21 de Diplome acordate colaboratorilor organizatori. România a obținut o prestigioasă recunoaștere a calităților atât a exponatelor cât și a modului de prezentare. Interesul manifestat a impus și menținerea la dispoziția publicului a expoziției la începutul anului 1930. Amintim că în ambianța expoziției a fost prezentat la loc de cinste bustul "Mihail Eminescu" modelat de Oscar Han. Vezi: Al. Tzigara Samurcaș, *România la expoziția din Barcelona*, Atelierele Soccc, București, 1930 / extras din "Convorbiri Literare" / autorul face referință și la catalogul: *La Roumanie à l'Exposition internationale de Barcelone 1929*, 33 p.

⁹² Alexandru Tzigara Samurcaș (23 aprilie 1872, București - ? 1952 ?). Studii la Paris, Berlin, München, doctor în filozofie, carieră didactică universitară, specialist în istoria artei vechi românești și a artei populare, director al Muzeului de Artă Națională, director al Fundației Universitare "Regele Carol I", muzeograf, inspector general al muzeelor, participant la manifestări internaționale, a condus la București revista "Convorbiri literare", publicist, membru corespondent al Academiei Române 3 iunie 1938, retrasă calitatea în anul 1948, reconfirmat la 2 februarie 1990. Vezi: Al. Tzigara Samurcaș, *Cultul trecutului și muzeele provinciale*, în: "Convorbiri literare", mai 1910; idem, *Muzeografie românească*, București, 1936, XXIII p. + 383 p. + 30 pi. ilustrații; Lucian Predescu, op. cit., p. 869; M.D.E., p. 1797; Dorina N. Rusu, op. cit. p. 204, 294; G. Bezviconi, op. cit., p. 274; Nicolae Vatamanu, *Icoane și fotografii de bucureșteni*, Editura Litera, București, 1981, p.57 - 63.

⁹³ Vezi nota referitoare la societatea "Cultul Eroilor".

⁹⁴ M.O., dosar 4 71921-1930.

⁹⁵ Ibidem, M. Onofrei a ajuns la Paris în primăvara anului 1928 ca beneficiar al bursei de voiaj (800 de franci pe care urma să-i primească lunar). A fost de fapt o nouă odisee

la care o serie de prieteni au intervenit pentru a putea depăși hățișurile birocratice. Ne referim la familia Lalu și la Gh. T. Kirileanu care în momentele de dificultăți de natură financiară l-au susținut moral și material. La Paris a locuit împreună cu pictorul Lucian Grigorescu. Întâlnirea cu Bourdelle, dialogul și analiza unora din lucrările anterior realizate au facilitat înscrierea la Academia La Grande Chaumiere. Proba a fost apreciată și de cei care au avut prilejul să o vadă în ambianța atelierului. Parisul l-a condus în atmosfera instituțiilor care tezaurizau realizările ce constituiau cșantioane ale evoluției artelor plastice, dar și a creatorilor ce i-au fost contemporani. A avut astfel posibilitatea de a cunoaște preocupările, căutările, soluțiile confrăților de diverse vârste și maniere de lucru; M.O., dosar 9 / 1971-1980 referințe în notele criticului și istoricului de artă dr. Nanu. Recurgem la referințele din "Petit Larousse illustré 1979", citând câteva din numele celor care i-au fost în anturaj în epoca prezenței la Paris: George Braque (1882-1963), pictor promotor al cubismului, autor al picturii plafonului sălii etrusce din palatul Louvru (p. 1197); Marc Chagall (1887-1985), pictor, gravor francez de origine rusă, inspirat de folclorul poporului evreu, realizator al plafonului Operei din Paris (p. 1232); Robert Delaunay (1885-1941), pictor al formelor ritmice (p. 1289); Charles Despiau (1874-1946), sculptor, autor a numeroase basoreliefuri, statui și mai ales busturi modelate delicat, relevând preocuparea pentru analiza psihologică a subiectului (p. 1292); Fernand Leger (1881-1955), pictor creator și de artă cubistă inspirat de tehnica dominantă în viața modernă (p. 1473); Aristide Maillol (1861-1944), sculptor realizator de lucrări grațioase, având statui amplasate în ambianța grădinii Tuileries (p. 1503); Maurice Utrillo (1883-1955), pictor realizator de peisaje inspirate de atmosfera cartierului Montmartre (p. 1751); Osip Zadkine (1890-1967), sculptor francez de origine rusă, realizator de lucrări decorative în manieră cubistă (p. 1791).

⁹⁶ La Paris a locuit împreună cu pictorul Lucian Grigorescu, iar atelierul l-a avut în exclusivitate în cartierul Montparnasse.

⁹⁷ Antoine Emile Bourdelle (1861, Montauban, Franța 1929), sculptor și pictor francez, în România are, printre altele, portretul lui Anastase Simu, azi în colecția Muzeului Național de Artă. Vezi "Dicționar Enciclopedic", voi. I, Editura Enciclopedică, București, 1993, p.250; Larousse, p. 1194, fotografie redându-l pe maestru lângă o lucrare; Constantin Prut, op. cit., p. 62.

⁹⁸ La 4 ianuarie 1929 legația Românică din Paris - Serviciul Consular se adresa Direcției Generale a Artelor Frumoase din Franța solicitând pentru artistul român Minai Onofrei posibilitatea de a vizita gratuit muzeele pentru a se documenta. Vezi: M.O., dosar 4 / 1921-1930.

⁹⁹ Medalioanele: "Gh.T. Kirileanu", "Aurel Băeșu", bustul "Toma Ricanti" ș.a.

¹⁰⁰ A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G., inv. 654, dosar 54 / 1931, f. 51, cup "Universul", București, 2 decembrie 1931, semnat Ceaiuri (?).

¹⁰¹ M. Straie, op. cit., p. 354; G. Bezviconi, op. cit., p. 161 cimitirul Bellu figura 20 - 4; *Comemorarea sa>antului prof. dr. Thoma Ionescu, înaintaș al Școlii de chirurgie din România*, în "Evenimentul Prahovei", Ploiești, anul V. nr. 9 (205), 29 februarie 1996, p. 3; Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri ale cinstirii dedicate prof. dr. Di mi trie Gerota*, în: "Noutatea Medicală" anul VI, serie nouă, 4 / 1998, p.4 - 8; idem, *Doctorul Dimitrie Gerota, omul faptelor pilduitoare pentru urmași*, în: *Spitalul militar M.I. "prof. dr. Dimitrie Gerota" la sfârșit de mileniu*, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, p. 9 - 42, nota p. 36.

¹⁰² Sub voce: informații obținute de la M. Onofrei în anii '70 coroborate cu M.Q., dosar 5 / 1931-1940 o suită de fotografii prezentând atelierul din diverse unghiuri relevă numeroasele lucrări abordate de artist; "VIII-e Salon des Tuileries 1930 Cours - la Reine

(Place de L'Alma), Catalogue", p. 88 sunt menționate lucrările lui M. Onofrei: la poziția 2138 "Cap", marmură; poziția 2139 "Crist", piatră. Artistul locuia la Paris pe strada Fermat nr.14; dintr-un volum păstrat fragmentar: "Buletin al manifestărilor culturale sportive din ianuarie 1930", p. 32 aflăm că Mihai Onofrei a fost remarcat de cronicarul Charles Fegdal și alți critici care i-au acordat spații în cronicile lor. Reținem câteva din lucrările care au fost realizate și expuse în această perioadă. Multe din acestea au fost achiziționate ajungând în colecții particulare și muzee. La o parte din aceste lucrări autorul a realizat fotografii, pasiunea pentru a folosi arta fotografică fiindu-i o preocupare care l-a scondat în decursul vieții. Menționăm: "Tors", gips, Paris, 1930; "Portret de țărancă", Paris, 1930; "Christ", Paris, 1930; "Cap de expresie", marmură, Paris, 1930; "Portret de femeie", piatră, Paris, 1930; "Portretul Adinei Pană Moscu", bust, gips, Paris, 1930; "Cap de față", Paris, 1930; "Portret de bărbat", Paris, 1930; "Nud de femeie așezată", Paris, 1930; "Pescarul Pierre", portret, gips, Paris, 1930; reținem și o informație ulterioară, respectiv la expoziția din anul 1937 M. Onofrei afirmase că în anul 1930 a realizat un bust tăiat direct în marmură. Semnificativă este corespondența purtată în această perioadă de studii la Paris cu cei din țară. Aflăm astfel despre problemele financiare cu care s-a confruntat, evoluția studiului, inclusiv a unor lucrări în curs de finalizare prin turnarea în bronz a unor creații anterioare (Monumentul Eroilor pentru orașul Huși, bustul Vasile Stroescu ș.a.), interesul de a participa la expoziția de la Barcelona. Spiciu din scrisoarea lui Gh. T. Kirileanu din 26 aprilie 1930 modul cum îi aprecia succesul dobândit la Paris, preocuparea de a acționa pentru ca și Parlamentul României să achiziționeze un exemplar al bustului Vasile Stroescu. Îi recomandă, printre altele, să fie prezent la susținerea tezei de doctorat de către Jean Boutiere care a studiat cu multă acribie creația lui Ion Creangă. El afirma: "n-ar trebui să lipsească nici un român din Paris".

¹⁰³ Astfel la 6 ianuarie 1929 Gh. T. Kirileanu îi confirma lui Mihai Onofrei primirea scrisorii și îi aducea la cunoștință cum a evoluat problema turnării în bronz a bustului "Stroescu" la firma Popa. În altă ordine de idei îl informa despre discuțiile purtate la Ministerul Instrucțiunii referitor la sprijinul material pe care-l solicita pentru perioada de studii la Paris. Era sfătuit să redacteze un memoriu de activitate. / C./ Kirileanu care văzuse proiectul solicitat de minister pentru cinstirea Eroilor din rândurile cadrelor didactice se declarase satisfăcut de concepția lui Mihai Onofrei. A doua zi o altă scrisoare era transmisă de Gh.T. Kirileanu către prietenul Spiru (Lalu) căruia îi mulțumea pentru sprijinul acordat la Paris lui Mihai Onofrei. La 18 ianuarie îi transmitea știră despre o importantă realizare. Reușise să obțină bursa pentru patru luni urmând ca ulterior ea să fie prelungită, ministerul condiționând ordonanțarea de primirea textului pe care l-a formulat în memoriul referitor la bursa de voiaj. Dorind să o rezolve operativ, Gh. T. Kirileanu îi cerea să-i precizeze de unde să ia acest text. În aceeași zi Mihai Onofrei primise de la Academia La Grande Chaumière adeverința că era elev al maestrului E. A. Bourdelle. La 29 martie Gh. T. Kirileanu îl informa cum a evoluat problema financiară a bursei de studii și despre vizita pe care primul ministru, Iuliu Maniu a făcut-o împreună cu dr. N. Lupu pentru a vedea bustul "Stroescu", anunțându-l că va face toate demersurile să fie comandat și un al doilea exemplar. Vizita fusese favorabilă după cum reiese și din scrisoarea dr. Nicolae Lupu din 30 martie prin care-i recomandă lui Mihai Onofrei să-i scrie lui Iuliu Maniu pentru a-i mulțumi pentru rezolvarea problemei financiare. Dintr-o scrisoare a lui Pavel Onofrei din 23 aprilie reiese că a primit știră că Mihai Onofrei nu mai locuia la hotel și că se mutase într-un atelier unde avea și locuința. Cât de labil era totuși rezolvată problema susținerii financiare din țară reiese și din scrisoarea din 29 mai prin care Gh. T.

Kirileanu îl informa cum a mai evoluat această situație, anunțându-l că și Jean Steriadi a avut amabilitatea să intervină la ministrul Casei Regale pentru a obține un ajutor din "Fondul Reginei" la care Gh. T. Kirileanu era secretar, fapt care i-a permis să-i livreze 3.000 de franci, sumă care-i va permite să-și continue studiile și va putea aștepta regularea plății pentru bustul "Stroescu". La 28 iunie o scrisoare din Paris expediată de Spiru D. Lalu oferă știrea că la acea dată Mihai Onofrei se afla în vacanță în țară. Cât de birocratic se derulau problemele o evidențiază și știrca publicată de ziarul "Curentul" la 15 octombrie cu titlul *Dr. Lupu și bustul lui Stroescu* în care era prezentată noua intervenție la ministrul de Interne, dr. Alexandru Vaida Voevod pentru a așeza un bust pe mormântul luptătorului basarabean pentru Unire. Din acciași zi este și scrisoarea lui Gh. T. Kirileanu către Mihai Onofrei în care îi solicita ca pentru prelungirea bursei de voiaj să formuleze o nouă cerere care să fie însoțită și de un certificat eliberat de profesorul cu care lucra. Urma să-l viziteze pe Nicolae Iorga de la care spera sprijinul în comisia de valută. În caz de întârziere îi promitea că-i va pune la dispoziție o sumă cu care se va descurca până la 1 ianuarie. "Ar fi păcat să nu stai la Paris acest an școlar", îi aducea la cunoștință că întâlnirea cu P. Halippa i-a oferit prilejul discutării problemei bustului "Stroescu", acesta promițându-i că va face demersurile cuvenite la Parlament să achiziționeze un exemplar pentru Camera Deputaților. Nu a știut să precizeze materialul în care poate fi livrat: marmură sau bronz? Referindu-se la dr. Lupu îl informa că acesta opina și stăruia pentru ca un asemenea bust să ajungă și la Chișinău. La 8 noiembrie o carte poștală expediată de Pavel Onofrei pentru a-l felicita cu ocazia zilei sale îi aducea la cunoștință că problema monumentului de la Huși a evoluat, organele locale hotărând amplasarea în parcul Primăriei orașului. Știrea o aflase din ziarul "Dimineața" din 12 octombrie 1929. Mai pe larg și cu date mai ample îi este relatată situația în scrisoarea Margaretei Rendorf, membră în comitetul de inițiativă de la Huși. Scuzându-se că a fost bolnavă mult timp, acum a putut să reia problema având la fostul și actualul prefect sprijinul cuvenit, dar se plânge de indiferența concetățenilor și în primul rând de comportamentul celorlalți din comitet, îl informa că la 29 octombrie s-a făcut recepția la turnătorie a componentelor monumentului în prezența lui Popa, Teodorescu Sion, prefectului Botez. Teodorescu Sion felicitase comitetul pentru această realizare sugerând să fie realizat un soclu în bun raport de înălțime cu lucrarea și ambientul amplasării. Regreta că a trecut o lună de la această recepție și piesele n-au ajuns la Huși. Era formulată și o situație a plăților care totalizau la acea dată suma de 353.300 de lei. Urna să declanșeze o nouă campanie pentru strângerea sumelor necesare realizării soclului. Este amintită lupta dată pentru luarea hotărârii unei corespunzătoare amplasări a monumentului, îi solicita punctul de vedere în privința sortimentului de piatră necesară pentru soclu și-l ruga să o informeze când revine în țară.

Am trecut în revistă aceste episoade pentru a fi mai concludentă situația cu care s-a confruntat bursierul Mihai Onofrei în condițiile crizei economice când trezoreria statului era atât de afectată de imposibilitatea realizării exporturilor tradiționale aducătoare de valută ca urmare a declinului economiei mondiale provocat de politica de dumping practică de o serie de țări vânătoare de valută, predilect cea lansată de U.R.S.S. care vânzând sub prețul de cost, ne înlăturase de pe piețe cum ar fi cea tradițională până atunci a Turcici. Situația s-a perpetuat și în anul 1930, impunând celor care se îngrijeau de soarta lui să recurgă la alte formule salvatoare pentru a-l putea subvenționa ca să-și continue stagiul de pregătire la Paris. Astfel la 27 ianuarie 1930 Banca Industrială și Comercială din Piatra Neamț îl informa pe Mihai Onofrei că la cererea adresată de Petre Lalu i-a fost livrată suma de 1000 de franci francezi. La 7 mai Petre Lalu îl informa că i-au fost livrați alți 1.000 de franci francezi. Cu acel prilej aflăm

și despre reacția acestuia atunci când a aflat despre incidentul avut cu un taur. Laconica formulare nu ne oferă posibilitatea să cunoaștem condițiile în care s-a petrecut accidentul și mai ales ce urmări a avut. Tot generatoare de semne de întrebare este și cartea poștală din 22 februarie 1930 prin care Pavel Onofrei se interesa despre participarea lui Mihai Onofrei la expoziția de la Barcelona. Nu avem informații despre o nouă participare a sa la acel timp la expozițiile organizate la Barcelona. Vezi: Nicolae Mănescu, *Turcia de astăzi*. București, 1939.

¹⁰⁴ Locuia pe strada Mihail Cornea nr.26, în cartierul Filantropia, strada flancând în zona nordică cimitirul izraelit.

¹⁰⁵ Ne referim atât la cele care i-au conferit un nou pașaport eliberat la 19 februarie 1931 și vizat în ziua următoare la consulatele Franței, Ungariei și Elveției cât și la cele care i-au asigurat ultima parte a studiilor în Franța. Noul pașaport îl definea ca o persoană născută la Boțești Fălciu, având 34 de ani, talie mijlocie, părul castaniu, sprâncenele castanii, ochii verzi, barba rade, oval smcad și avca o fotografie a titularului.

¹⁰⁶ Petre H. Ionescu (lipsește datele biografice). Studii de arhitectură absolvite în anul 1929, activate în București, locuind ante 1937 în piața Rosetti în clădira Societății de locuințe icflinc. Participant la expozițiile deceniului patru cu proiecte pentru construcția unor așezăminte pentru învățământ. Vezi: Tabloul, p. 7.

¹⁰⁷ M.Q. dosar 5 / 1931-1940, cup "Universul", București, anul 48, 7 noiembrie 1931 *Inaugurarea Palatului Universul, "Salonul Universul"*. Cronică de V.B.

¹⁰⁸ V.B. = Victor Bilciurescu (1 martie 1865, București ?). Studii și carieră militară, trecând apoi în gazetăric, om politic, deputat, prefect, inspector general administrativ, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 102; M. Straie, op. cit., p. 70; "Almanahul dicționar al presei din România", București, 1926, p. 128; "Almanahul Asociației Publiciștilor Români - Prima antologie a A.P.R.-ului ", București, anul I, 1938, p.25-27.

¹⁰⁹ Catalog "Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, Salonul Oficial - pictură, sculptură, mai-iunie 1932, Pavilionul artelor, șoseaua Kiseleff, p. 27, 34. Acum artistul locuia pe calea Victoriei la nr. 145.

¹¹⁰ A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G. dosar 57 / 1932, f. 3, cup "Universul", București, 14 mai 1932, referință la lucrările prezentate la Salonul Oficial, evidențiind valoarea lucrării "Bourdelle".

¹¹¹ Bustul "Bourdelle" a fost început în anul 1929 și finalizat în anul 1932. A fost turnat în bronz fiind apoi integrat în colecția N. Malaxa. Bustul "Bourdelle" din colecția Muzeului Județean din Târgu Mureș este o piesă turnată în gips având 0,40 x 0,29 x 0,56 m., lucrarea este semnată și datată dreapta jos: "M. Onofrei 1932". În colecția aceleiași instituții se păstrează și statueta "Țărancă din Ardeal", teracotă patinată 0,23 x 0,75 x 0,65 m.

¹¹² "Arta", București, anul I, martie 1932, p. 16.

¹¹³ "Almanahul ziarelor Adevărul și Dimineața 1932", București, 1932, p. 161, fotografie.

¹¹⁴ Spiru C. Harct (15 februarie 1851, Iași - 17 decembrie 1912, București, cimitirul Bellu), studii la Dorohoi, Iași, București, licență fizico-matematici la București, specializare, doctorat matematici la Paris. Matematician, astronom, pedagog, carică didactică universitară. Om politic, ministru reformator al învățământului de toate gradele, preocupat de starca țăranimii, organizator al sistemului cooperatist la sate, inițiatorul de cămine culturale și biblioteci, de atene culturale ca filii ale societății bucureștene, alc universităților populare, a fost pe bună dreptate definit de contemporani "omul școalei", publicist, membru corespondent 12/24 octombrie 1879 și titular 31

martie / 12 aprilie 1892 al Academiei Române. Vezi Lucian Predescu, op. cit., p. 390; N. Teodorescu, în: Personalități, p. 176 - 178; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 54, 79.

¹¹⁵ A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G., inv. 654, dosar 57 / 1932, f. 60, cup "Universul; M. O., dosar 5 / 1931-1940 corespondența cu familia exprimă interesul cu care era urmărită problema. Astfel tatăl, la 18 februarie 1932, îi puneă întrebarea referitoare la persoana căreia i-a fost atribuită realizarea monumentului, iar sora, Ruxandra, consolându-l, considera că fratele ei a greșit primind diverși vizitatori la atelier în timpul elaborării machetei, având astfel cei interesați posibilitatea de a ști cum să-l deconspire pe cel care se afla acoperit de motoul cu care participa la această dură competiție.

¹¹⁶ Dimitrie Paciurea (2 noiembrie 1873, București - 4 iulie 1932, București). Studii de artă la București și Paris, participant la expoziții din România și străinătate, ocupă un loc care se definește mai bine odată cu trecerea timpului în ierarhia sculpturii românești ca precursor al moderniștilor. Laureat al Premiului Național pentru sculptură în anul 1927. Vezi: Ion Frunzetti, Dimitrie Pădurea, Editura Meridiane, București, 1989; Constantin Prut, op. cit., p.340-341; Vasile Florea, op. cit, p. 212, 227, 231, 233, 234, 235, 237, 238, 246*, 248, 252, 382, 384.

¹¹⁷ Gheorghe Tudor (14 aprilie 1882, Breaza, jud. Prahova - 15 octombrie 1944 ?). Studii la Școala de Belle Arte București, specializare la Florența, Italia. Sculptor cu o bogată activitate în perioada 1912 - 1944. Participant la expozițiile "Salonul Oficial" (premiat în 1915, 1925), "Tinerimea Artistică", "Salonul Ateneului Român", personale (1920, 1927, 1943 ?), șef al atelierului de restaurare al Comisiunii Monumentelor Istorice găzduit la biserica Stavropoleos, participant la concursul pentru realizarea monumentului Spiru C. Haret, autor al monumentelor: "Eroilor" din localitățile Răcari, jud. Dâmbovița, Provița de Jos și Câmpina, jud. Prahova, Dobreni, jud. Giurgiu, monumentul dedicat lui Tudor Vladimirescu de la Padeș, jud. Gorj (colaborare), monumentul "înaintașilor" de la Breaza, jud. Prahova, al busturilor: N. Grigorescu din Câmpina, jud. Prahova, Maria Istrati din Turnu Severin, jud. Mehedinți, Ștefan Bratu din Comarnic, jud. Prahova, medalionul Petre Antonescu, masca nrtuară a lui Aurel Vlaicu. Vezi: A.N.-D.A.I.C. fond M.A.I.S.G., dosar 24 / 1914; Grigore Ionescu, op. cit., p. 147; "Arta", București anul XXIV, nr. 4 / 1977, p. 4; Mihai Apostol, Tradiții plastice în orașul Ploiești, Ploiești, 1977, p. 77; Gheorghe Niculescu, Valea Prahovei, Editura Sport-Turism, București, 1984, p. 70-72, 84-85, 161-162;"Revista Muzeelor", București, anul XXIX, nr. 1 / 1992, p. 64 - 66.

¹¹⁸ Vasile P. Ionescu-Varo (? 1877 ? - ? 1968 ?), studii la Școala de Belle Arte din București, specializare Paris, sculptor cu realizări în perioada 1906-1954. Participant la expozițiile oficiale începând din 1915, la "Tinerimea Artistică, la toate edițiile "Salonul Ateneului Român" și "Cercul Artistic". Participant la concursurile pentru monumente: Unirii din Cornăuți, Spiru C. Haret din București, regilor Carol I și Ferdinand I din București. Realizator al monumentelor: Eroilor din scuarul de lângă biserica Silvestru din București, Ecaterina Teodoroiu din Brăila, Cavaleriștilor de la Grozștei - Oituz, azi Onești, Eroilor Regimentului 5 din Călărași, Eroilor din Brașov -cartierul Șchei - Piața Unirii, Eroilor de la Oituz (cimitir), statuia regelui Ferdinand I de la Orăștie. Realizator al busturilor: regele Ferdinand I, patriarhul Miron Cristea, prof. Emanoil C. Teodorescu, generalul Constantin Scărișoreanu, relieful regele Ferdinand I și regina Maria. Vezi: Lucian Predescu, op. cit, p. 435; Ateneul Român, p. 211.

¹¹⁹ Gheorghe/ George / Leonida (lipsesc datele biografice), frate cu inginerul Dimitrie Leonida. Sculptor cu o bogată activitate între anii 1915 - 1942. Participant la expozițiile organizate de: "Salonul Oficial", "Cercul Artistic", "Salonul Nudului", "Tinerimea

Artistică", "Salonul Ateneului Român", Sindicatul Artelor Frumoase, colective și personale. Participant la concursurile pentru monumentele: "Eroilor C.F.R.-iști" "Spiru C. Haret" Realizator al monumentului Eroilor din Ghidigeni, jud. Galați. Lucrări ale sale au fost integrate și în colecțiile: dr. Constantin Angelescu. Palatului Cotroceni azi Muzeul Național Cotroceni.

¹²⁰ Ioan C Dimitriu - Bârlad (17 mai 1890, Bârlad - 23 septembrie 1964, București). Studii de artă plastică la București, carieră didactică și artistică. Participant la războiul de întregire a neamului, a cunoscut suferințele apărătorilor gliei strămoșești, a modelat chipuri și ipostaze umane, în perioada interbelică a obținut numeroase comenzi pentru executarea de monumente ale cinstirii Eroilor. Permanent expozant, a fost în atenția criticilor dar și a comanditarilor, raporturile cu aceștia fiind caracterizate de probitatea profesională. Numeroase localități au în forul public lucrări modelate de Ioan C. Dimitriu - Bârlad. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan C. Dimitriu - Bârlad*, în "Revista Muzeelor și Monumentelor" seria "Monumente Istorice și de Artă", București, nr. 1/1987, p.52 - 62.

¹²¹ Ioan Pantazi (lipsește datele biografice), sculptor cu o bogată activitate creatoare în al patrulea deceniu al secolului al XX-lea. Expoziții personale în anii 1930, 1934, 1941, demersuri pentru organizarea unor expoziții personale în 1945, 1948, participant la "Salonul Oficial" între anii 1934-1945 (premiat în anul 1934), la "Salonul Ateneului Român 1932" și expozițiile Sindicatului Artelor Frumoase din anii 1932, 1939. În forul public a realizat monumente pentru cinstirea Eroilor în localitățile Drăgănești Vlașca, jud. Teleorman, Grăjdana, jud Buzău, Ciulnița - Eustadiade, jud. Argeș, Mangalia, jud. Constanța, Domnești, jud. Argeș, București - cartier Grivița - Dărnăroaia Poduri, jud Bacău, Mercenii de Jos și Orbească, jud. Giurgiu. Busturi în localitățile Gherla, jud. Cluj și Azuga, jud. Prahova. Participant la concursurile pentru monumentele Infanterici și Spiru C. Haret.

¹²² Ioan Schmidt - Faur (1883, Znaim, azi Znojmo, Slovacia - 1934, București, cimitirul Târgu Jiu). Studii la Znaim, Viena, ca șef de promoție a fost chemat în România la începutul secolului XX, a fost profesor de modelaj la școala de ceramică de la Târgu Jiu de unde, muncind pentru un timp în Craiova, a ajuns la București, dedicându-se sculpturii. În anii ocupației străine a fost internat în lagăr iar după război a fost ajutat să-și finalizeze studiile la Viena în domeniul artei monumentale. La revenirea în țară, după o scurtă perioadă de prezență la catedra Școlii de Arte și Meserii din Odorhei, este transferat la școala similară din București. Concomitent a fost solicitat să realizeze numeroase monumente pentru cinstirea Eroilor. Personalitate complexă, a avut preocupări și pentru tehnica navigației, atât cea aeriană cât și cea navală, cercetările fiind fructificate prin elaborarea de lucrări, unele brevetate. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan Schmidt Faur*, în "Revista Muzeelor și Monumentelor", seria "Monumente Istorice și de Artă", București nr. 2 / 1989, p. 38 - 55; idem, *Contribuții la cunoașterea autorului monumentului "Eroilor Aerului" din București*, în "Muzeul Național IX", 1997, București, p. 197-210, consemnând participarea lui la concursurile care au dus la definirea realizatorului, modul de preluare a ideii motivului Zburătorului: idem. *Simboluri ale cinstirii dedicate lui Mihail Eminescu* -

Mărturii documentare, în "Revista Arhivelor", București anul LXXVI, voi. LI, nr. 2 / 1989, p.212 - 220 în care se evocă și istoria monumentului de la Iași

¹²³ Alexandru Severin/ Talpoșin / (15 februarie 1881, Turnu Severin, jud. Mehedinți - 16 mai 1956, București). Studii artistice la Paris, participant la campania militară a anilor 1916-1917, artist complex realizator ca pictor și sculptor a numeroase lucrări.

După primul război mondial a modelat mai multe monumente dedicate cinstirii Eroilor. Vezi: Muzeul A. Simu, op. cit., p. 30, 41; C.D. Fortunescu, *Arta în Oltenia*, în "Oltenia", Editura Ramuri. Craiova, 1943, 421- 434; Paul Rezeanu, *Artele plastice în Oltenia 1821 - 1944*, Craiova, 1980, p. 173, nota 103; idem, *Alexandru Severin, un artist uitat*, în "Anuar", voi. I /1996, editat de Muzeul Național Peleş, Sinaia, p. 47-50.

¹²⁴ Zăhău Raiciu (lipsește datele biografice) prezență metorică în sculptura românească. Participă la expozițiile "Salonul Oficial" din anii 1931 și 1932, participă la concursul pentru monumentul Spini C. Haret, ulterior unul din proiectele pentru cinstirea Eroilor, i-a fost integrat în albumul elaborat de societatea "Cultul Eroilor" cu avizul Comisiei Superioare a Monumentelor Publice, pentru a fi model pentru țări care doreau să aducă în forul public asemenea simboluri. Din acest album locuitorii din Tămăia, jud. Maramureș au ales proiectul unei troițe cu înălțimea de 3-4 m. În anul 1944 oferea Comisiei de achiziții de lucrări de artă "Capul poetului Ioan Mihail", modelat de el. În tabelul pensionarilor - sculptori, întocmit la 12 februarie 1976, este menționat cu modesta sumă de 800 de lei. Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond U.A.P., dosar 26 / 1970 -1977.

¹²⁵ Ion Jalea (19 mai 1887, Casimcea, jud. Tulcea - 7 noiembrie 1983, București). Studii de artă la București și Paris, invalid de război pe frontul de la Mărășești, 1917, bogată activitate, de peste șase decenii, atât în domeniul creației artistice cât și al coordonării artelor plastice în cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, Ministerului Culturii, Uniunii Artiștilor Plastici, membru corespondent, 31 mai 1946 și 2 noiembrie 1948, titular 21 martie 1963 al Academiei Române. Vezi: A.N.- D.A.I.C., fond S.O.N.F.R., inv. 1035, dosar 1244 / 1935 desenele frizei pentru Mausoleul de la Mărășești (colaborare cu Corneliu Medrea); Constantin Prut, op. cit., p. 213-214; Enciclopedia, voi. III, 2000, p. 103; Dorina N. Rusu, p. 229, 236, 251.

¹²⁶ M.O., dosar 5 / 1931-1940.

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ A.N.- D.A.I.C., fond M.C.A. - D.A., inv. 818, dosarele 60 / 1933, 61 / 1936, f. 49 menționează anul 1933 și suma de 250.000 lei pentru plata soclului și a turnării în bronz a componentelor monumentului; Anton I. Popescu, *Huși - Contribuții la cunoașterea istoriei orașului*, manuscris dactilografiat la Huși 1965, f. 202 afirmă că monumentul Eroilor a fost amplasat în anul 1932; In memoriam, p. 42; M.O., dosar 5 / 1931-1940.

¹²⁹ M.O., dosar 5 /1931-1940 corespondența cu M. Onofrei.

¹³⁰ Nicolae L. Lupu (4 noiembrie 1876, Arsura - Ghermănești, jud. Vaslui - ? 1946, ?). Studii de medicină la Iași medic, om politic, deputat, militant pentru înfăptuirea Marii Uniri, membru al Partidului Liberal (1907), Partidului Țărănesc (1926), Partidului Țărănesc Democrat, ministru, donator, preocupat pentru sistematizarea satelor realizând ca exemplu o serie de lucrări de sistematizare și dotare în localitatea natală, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 507; Grigore Ionescu, op. cit., p. 166 menționează prezența în sala III-a; exemplarul din colecția Muzeului Municipiului București este inventariat la poziția 1104 și a fost integrat în catalogul întocmit de Theodor Burcă în anul 1940; M.D.E., p. 1010-1011.

¹³¹ A.N.-D.J. Olt - Slatina, deține în patrimoniu o reducere a bustului (circa 15 cm.), bronz, având pe plintă mențiunea: "dr. N. Lupu", lucrarea fiind semnată dreapta jos: "M. Onofrei"

¹³² Catalog "A 33-a expoziție a Societății Tinerimea Artistică" (aprilie -15 mai 1933).

¹³³ Pinacoteca Municipiului București - Casa Urseanu, sala III, portretul "dr. Lupu", bronz; T. Burcă, *Pinacoteca Municipiului București, Catalog*, București, 1940, p. 50; Muzeul Municipiului București, colecția de artă plastică portretul "Dr. N. Lupu", bronz

0,65 x 0,30 m., inv. 1104, semnat și datat dreapta jos: "M. Onofrci 1933" iar în stânga: "Asociația de Arta Română Turnătorie".

¹³⁴ Vasile Urseanu (? 1848 ? - ? 1926 cimitirul Bellu). Pregătire și carieră militară în domeniul navigației navale, cu contribuții la organizarea flotei românești, în București a comandat în anul 1910 construcția casei de pe bulevardul Lascăr Catargiu nr. 21 care, prin aspectul exterior, sugerează o navă. În partea superioară, "cabina de comandă" este de fapt cupola în care a reunit aparatura necesară pentru efectuarea observațiilor astronomice. Testamentar el a donat prin soție casa pentru a servi pentru propășirea actului cultural în Capitala României Beneficiar al acestui legat a fost Primăria Municipiului București care, în perioada interbelică, a asigurat aici și activitatea Pinacotecii Municipiului București. Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosar 1117 1942, f. 33; "Universul, București, anul 53, nr.217, 8 august 1936, p. 7; Grigore Ionescu op. cit., p. 277; "Gazeta municipală". București, anul X, nr. 455, 19 ianuarie 1941, p. 1-4; G. Bezviconi op. cit., p. 276.

¹³⁵ Catalog "A 33-a expoziție a societății Tinerimea Artistică 6 aprilie - 15 mai 1933", p. 17, pozițiile 201- 204.

¹³⁶ Catalog "Ministerul Instrucțiunii Cultelor și Artelor - Salonul Oficial - pictură și sculptură 1933 - aprilie - mai - iunie - Pavilionul Artelor, șoseaua Kiseleff, p. 24, artistul locuia pe calea Victoriei nr. 145; A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G., inv. 654, dosar 60 / 1933, f. 17, cup "Adevărul Literar și Artistic", București, 4 iunie 1933.

¹³⁷ M.O., dosar 5 /1931-1940.

¹³⁸ Un exemplar al lucrării, turnat în bronz, a fost integrat în colecția primarului Dem. Dobrescu, care locuia într-o clădire de pe strada Sf. Apostoli.

¹³⁹ Fundația Regală Ferdinand este actul de recunoștință pentru modul cum, în decursul anilor, cei de pe plaiurile Moldovei l-au primit și tratat pe prințul și apoi pe regele Ferdinand I, inclusiv în clipele grele ale refugiului din perioada anilor 1916-1918. Regele Ferdinand I a considerat necesar ca în testamentul său să prevadă, pentru ceea ce era virtuala capitală culturală a României, constituirea unei fundații reale care să-i perpetueze numele. Vezi: "Monitorul Oficial", București, 16 februarie 1926. A fost înființată la 24 februarie 1927; A.N.-D.A.I.C., fond Casa Regală, inv. 726, Fundația Regele Ferdinand I, dosarele 5 /1925, 1/ 1927, 1/1931, 1-2 / 1932, 1/1933, 1/ 1934, 1/ 1936, 1/1937, 1/ 1939, 1/1940, 1/ 1942, 1/ 1943, 1/ 1946; inv. 727, dosar 36 / 1930; inv. 728, dosar 95 / 1945; AN. -D.J. Iași, fond Fundația regele Ferdinand I inv. 1283, dosarele 6 / 1933, f. 68; 9 / 1933-1934, f. 4; Fundația Culturală regele Ferdinand I Cronică în "Boabe de grâu", București, anul IV, nr. 9, septembrie 1933, p. 569 -570: Arhitectul proiectant al edificiului, Constantin Iotzu, a antrenat o serie de artiști să realizeze medalioane, statui atât pentru decorarea exterioarelor cât și a spațiilor interioarelor. Lucrările de construcție au fost încredințate firmei Emil E. Prager; Virgiliu Z. Teodorescu, Contribuții documentare referitoare la monumentele de for public din orașul Iași, în "Revista Arhivelor", București, anul LXX, voi. LVI, nr. 3 / 1994, p. 257 - 261.

¹⁴⁰ Constantin Iotzu (28 mai 1884, Kruahova - Macedonia, Albania - 1 august 1962, București). Studii de arhitectură, cu o bogată activitate de proiectare, carieră didactică universitară. Vezi: Paul Constantin, op. cit., p. 162. Concursul l-a definit ca proiectant al edificiului de la Iași pe care l-a realizat la planșetă în anii 1929-1932 și a cărui construcție a coordonat-o între anii 1932-1934; Primul Anuar-ghid al Municipiului Iași, Iași, 1935, p. 145; "Boabe de grâu", București, anul IV, nr. 9, septembrie 1933, p. 568-570 la rubrica "Cronica", referințe la Fundația Culturală Regele Ferdinand I înființată prin Decret Regal publicat în "Monitorul Oficial", București, 16 februarie 1926. Pentru

noua construcție proiectantul a preconizat și 8 statui de voievozi, grupați câte doi. Inițial, înainte de anul 1948 au fost realizate următoarele statui: "Vasile Lupu" cu "Dimitrie Cantemir", "Ștefan cel Mare" cu "Regele Carol I", "Regele Ferdinand I" cu "Mihai Viteazul", "Dragoș Vodă" cu "Alexandru cel Bun". Ridicate inițial la atic, machetele 1/1 și apoi lucrările definitive, au fost retrase din precauție, după cutremurul din anul 1940 și depozitate în curtea fundației. Au cunoscut o intervenție selectivă după anul 1948 când s-a procedat la îndepărtarea și distrugerea statuiilor regilor Carol I și Ferdinand I. Ulterior s-a procedat la o nouă regrupare și completare. Astfel au fost reunite statuile "Ștefan cel Mare" cu "Mihai Viteazul" și au fost realizate statuile "Ioan Vodă cel Viteaz" și "Petru Rareș". Inițial statuile au fost realizate de Ion Iordănescu, Ion Jalea, Mihai Onofrei și Ioan C. Dimitriu-Bârlad. După anul 1948 cele două noi statui au fost încredințate spre realizare sculptorilor Iftimie Bârleanu și Ion Dămăceanu. Precizăm că artiștii care au realizat lucrările pentru atic au procedat la corecția necesară pentru a putea fi privite de jos. Expunerea lor actuală, la sol pe tășșanul din micul scuar de lângă Casa de Cultură a Studenților provoacă privitorului nedumerire întrucât proporțiile nu sunt firești. Mai mult, la această justificată impresie concură și prezența celor două noi statui care au fost modelate fără a se mai ține seama de corecția care nu mai era necesară. O atență analiză va impune adoptarea măsurilor care să readucă piesele pe pozițiile preconizate de proiectantul edificii, urmând a fi luate măsurile adecvate unei bune ancorări la atic. Vezi: "Realitatea ilustrată", București, anul XI, nr. 529, 10 martie 1937, p. 14 fotografia clădirii fundației având la atic statuile; Ioan V. Lupescu, *Monumentele Unirii*, Editura Sport - Turism, București, 1985, p. 150-151; Vasile Florca, op. cit., p. 36, 264.

¹⁴¹ A.N.-D.J. Iași, fond Fundația Regele Ferdinand I dosar 9 / 1933-1934, f. 4.

¹⁴² Zamfir C. Arbore (14 noiembrie 1848, Cernăuți, azi în Ucraina - ? aprilie 1933, București, cimitirul Sf. Vineri). Studii la Moscova, Academia Militară, Petersburg - secția medicină militară, licența în științe naturale. Activitatea politică l-a adus în atenția ohranei țariste fiind îndepărtat din armată și pentru a nu fi trimis în surghiun în Siberia a fugit în Elveția. La 1877 a venit în România integrându-se în acțiunea care a condus la răspândirea ideilor socialiste, colaborând la o serie de publicații, a fost angajat la Arhivele Statului și a predat cursuri la Școala Superioară de Război, publicist. Vezi: Const. Titel Petrescu, *Socialismul în România*, Editura "Biblioteca socialistă", București, 1945, p. 52; G. Bezviconi, op. cit., p. 45 menționat "Arbore".

¹⁴³ La mormânt pe soclu este dăltuită inscripția: "Zamfir C. Arbore 1848 - 1933 mare român, senator și luptător pentru neam și democrație". Bustul este semnat stânga jos: "Onofrei". Lucrările au fost susținute material prin banii strănși pe listele de subscripție. Operațiunea de colectare a fondurilor a fost târăgănată astfel că la 16 noiembrie 1935 Direcția Administrației de Stat din cadrul Ministerului de Interne solicita restituirea listelor de la cei care din varii motive nu le returnaseră, însoțite de sumele realizate. Vezi: MO, dosar 5 / 1931-1940.

¹⁴⁴ Ambele intervenții reparatorii au fost plătite de Banca Națională a României. Vezi: M.O., dosar 6 / 1941-1950.

¹⁴⁵ M.O., dosar 5 / 1931-1940. Predarea s-a făcut în anul 1939.

¹⁴⁶ Constantin Cantacuzino/ Stolnicul / (? 1636 ? - 6-7 iunie 1716, Bastanbipașa, Istanbul). Studii în țară, la Istanbul, Adrianopol și Universitatea din Padova, poliglot, călător pe drumurile Europei, cunoscând valori ale patrimoniului cultural, oameni de știință și de cultură. În Țara Românească a fost consilier al domnului Constantin Brâncoveanu până în anul 1712 când, un conflict a condus la ruptura, denunțarea, arestarea și condamnarea domnului la moarte pe baza probelor compromițătoare puse la

dispoziția otomanilor de către stolnic. Ulterior a fost și el arestat și ucis. Publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 62.

¹⁴⁷ Concursurile pentru monumentele regilor Carol I și Ferdinand I. Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosarele anilor 1934-1940; fond Casa Regală - Regle Carol al II-lea, dosarele 1934-1940.

¹⁴⁸ Carol I Hohenzollern Sigmaringen (8 / 20 martie 1839, Sigmaringen - Germania - 27 septembrie 1914, Sinaia, înmormântat în Biserica Episcopală Curtea de Argeș). Studii militare și de istorie; a întreprins călătorii în țările Europei occidentale; în anul 1866 a fost contactat de către Ion C. Brătianu, acceptând preluarea conducerii României. A sosit la Turnu Severin la 9 mai, iar la 10 mai a depus, în Capitală, jurământul în calitate de domnitor, desfășurând în anii care au urmat o amplă acțiune de pregătire a țării în vederea obținerii și consolidării Independenței de Stat. A fost comandantul suprem al armatei române și din luna septembrie 1877 comandant al armatelor ruso-române pe frontul de împresurare a Plevnei, după eșecul acțiunilor coordonate de comandamentul rus în luna august. Pentru asigurarea bunei receptări a tânărului stat independent pe plan european, a adoptat titlul de prinț regal, iar prin votul Parlamentului Românci de la 14 martie 1881 a instaurat regatul. Funcția de rege a preluat-o la 10 mai 1881 și a exercitat-o până la moartea sa. Pe parcursul anilor de conducere a dinstinilor României a avut în atenție toate sectoarele vitale pentru propășirea țării. A fost un susținător al ridicării și afirmării culturii românești, acordând atenție deosebită Academiei Române, Ateneului Român și altor instituții de știință și cultură. În anul 1891 a pus bazele Fundației Universitare Carol I, instituție cu un edificiu menit a adăposti tezaurul de manuscrise, cărți și periodice în corpurile de clădire ridicate pe parcursul vieții sale, colecționar, donator, publicist, membru de onoare al Academiei Române 15 / 27 septembrie 1867. Vezi: Dorina N. Rusu, p. 26, 63, 138.

¹⁴⁹ Ferdinand I Victor, Albert, Meinrad de Hohenzollern (12 / 24 august 1865, Sigmaringen, Germania - 20 iulie 1927, Sinaia, jud. Prahova, înmormântat la Curtea de Argeș. Studii universitare și militare, a venit în România în anul 1889 și a fost declarat prinț moștenitor al tronului, devenind rege la 28 septembrie / 10 octombrie 1914; la 14 / 27 august 1916 a declarat război Puterilor Centrale, a participat la campaniile militare din 1913, 1916, 1917, cercetător în domeniul biologic, publicist, membru de onoare, protector și "președinte onorar" al Academiei Române, 16 / 28 martie 1890, căsătorit în 1892, încoronat la Alba Iulia la 15 octombrie 1922, a promovat acte de caritate și de dezvoltare a culturii, a acordat o atenție deosebită orașului Iași, Capitala României în perioada refugului 1916-1918, inaugurând, la 24 februarie 1927, Fundația Culturală Regele Ferdinand I pentru propășirea căreia a lăsat testamentar o importantă sumă. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 319; Dorina N. Rusu, p. 73.

¹⁵⁰ Ivan Mestrovic (15 august 1883, Vrpolje, Slovenia - 1962, South Bend - S.U.A., rămășițele pământești aduse în mausoleul familiei din Otavice). Studii de artă plastică la Viena, sculptor, pictor, grafician croat, opțiuni pentru sculptura monumentală cu lucrări care i-au fost comandate și integrate în forul public sau colecții de artă din întreaga lume. Amintim pe cele de la Dubrovnic, Zagreb, Split, Belgrad, New York, Cavtat, Otavice, Auala, Roma, South Bend, Lovcen. În România, la începutul deceniului al patrulea, când Ivan Mestrovic era directorul Academiei de Belle Arte din Zagreb, Oscar Han aprecia că acesta, prin lucrările prezente la Londra, Paris, Viena, Praga, Veneția, Roma și în America, se situa alături de Rodin, Bourdelle printre cei mai reprezentativi creatori ai lumii pentru sculptura primei jumătăți a secolului XX. Vezi: "Parlamentul românesc", București, anul III, nr. 1520, mai 1932, p. 77-79; în anul următor revista "Boabe de grâu", București, anul IV, nr. 7, iulie 1933, p. 441, reproducă fotografia

prezentând creații ale artistului. Erau lucrări inspirate din istoria Iugoslaviei. O lucrare de amploare pentru România a fost lansată de un comitet de inițiativă, la jumătatea deceniului al patrulea, pentru a aduce în forul public bucureștean monumentul cinstirii memoriei lui Ion I. C. Brătianu. În acest caz sculptorul Ivan Mestrovic a realizat, dăltuind în granit meteoritic, o sugestivă statuie și un bust de interior. Modul cum au fost apreciate aceste lucrări, experiența dobândită în relațiile cu acest sculptor, a condus la decizia ca și monumentele regilor Carol I și Ferdinand I să-i fie încredințate spre realizare. După tatonări și lansarea comenzilor, de către statul Român, pentru monumentele Carol I și Ferdinand I a fost încheiat contractul și desemnată comisia pentru recepția machetelor modelate în pământ în atelierul său de la Split. În urma constatărilor, comisia a recepționat machetele care, după retușuri, turnare în gips, decupare, ambalare, au fost trimise în România pentru a fi turnate în bronz la firma V. V. Rășcanu și s-a trecut la pregătirea amplasamentelor. După amplasare și dezvelire au existat și observații critice la o serie de detalii. Pentru meritele sale, la 28 mai 1940, a fost ales membru de onoare al Academiei Române. Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosarele 49 / 1937; 90 / 1937; "Universul", București, anul 55, nr. 197, 23 iulie 1938, p. 6; Sp. Cegăneanu în: "Cuget clar", București, anul III, nr. 44, 11 mai 1939, p. 703-704; Nicolae Iorga, *Oameni cari au fost*, voi. 4, București 1939, p. 319-328; Adrian Petringenaru, *Ivan Mestrovic! Bookmark not defined, un Michelangelo al iugoslavilor*, în "Contemporanul", București, nr. 4 (1213), 23 ianuarie 1970, p. 7; "Arta", București, nr. 3 / 1970; Eleonora Costescu, *Mestrovic*, Editura Meridiane, București 1978; Dorina N. Rusu, op. cit, p. 210.

¹⁵¹ MO-, dosar 5 71931-1940.

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ Catalog "A 34-a expoziție a societății Tinerimea Artistică 3-30 aprilie 1934", p. 4 membru societar; p. 6 expozantul locuia pe calca Victoriei nr. 145; p. 20 pozițiile 283 - 286; A.N.-D.A.I.C., fond S.A.F., dosar 32 / 1903-1958, f. 7.

¹⁵⁴ "Ministerul Instrucțiunii, Cultelor și Artelor - Salonul Oficial - pictură, sculptură 1934 aprilie mai, Pavilionul Artelor, șoseaua Kiseleff, menționăm că la tabelul expozanților din catalog M. Onofrei nu are trecut adresa. Lucrarea este menționată la poziția 321. Fotografia redă un bust monumental.

¹⁵⁵ Demetru / Dem./I. Dobrescu (? ianuarie 1869, Jilava, jud. Ilfov - ? 1948 ?). Studii la București, licența în drept doctorat la Paris, carieră juridică, administrativă, președinte al Comisiei Interimare (5 februarie 1929 - 30 octombrie 1930), al 51-lea primar general al Capitalei (31 octombrie 1930 - 18 ianuarie 1934), om politic, deputat, senator, membru fondator al: Ligii drepturilor omului, Ligii contra tăcerii, publicist. Sculptorul M. Onofrei a modelat bustul "Edilul" redându-l pe primar în postura de atlet. Lucrarea semnată stânga jos "Onofrei" a fost turnată în bronz și se află în colecția Muzeului Municipiului București inv. 1165. Vezi: Dem. I. Dobrescu, *Caractere*, Tip. de arte și editură Leopold Gelter, București, 1933; M.D.E., p. 548; Petre Dache, *Dem. I. Dobrescu primar al Bucureștilor*, în Muzeul de Istorie al Municipiului București, *București VIII - Materiale de Istorie și Muzeografie*, București, 1971, p. 201-214.

¹⁵⁶ A.N.-D.A.I.C., fond M.A.L.S.G., inv. 654, dosar 60 /1934, f. 8,12, cup "Națiunea", București, 30 aprilie 1934 sub semnătura lui N.I. Lazăr Nyl.

¹⁵⁷ Ibidem, dosar 61 /1934, f. 3, cup "Universul", București, 15 aprilie 1934 cronică: "Salonul Oficial 1934"

¹⁵⁸ M.Q., dosar 5 / 1931-1940.

¹⁵⁹ Ion G. Duca (26 decembrie 1879 - 29 decembrie 1933, Sinaia, înmormântat la Urșani, jud. Vâlcea în incinta bisericii), studii de drept la Paris, carieră juridică și diplomatică, om politic liberal, conducător al Partidului Național Liberal 1930-1933, deputat, ministru, prim-ministru, publicist, în anul 1932 a realizat lucrarea *I.C. Brătianu*. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 293, Sterie Diamandi, op. cit., p. 152 - 157.

¹⁶⁰ Grigore Ionescu op. cit., p. 251. În vestibulul clădirii Parlamentului Românic a fost un bust dedicat cinstirii lui I.G. Duca, realizare a lui M. Onofrei. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri de for public dedicate cinstim lui L. G. Duca*, în: "Revista Arhivelor", București, anul LXX, voi. LV, nr. 4 / 1993, p. 427-433.

¹⁶¹ Vezi: *Monografia Școlii comerciale superioare nr. 1 de băieți București - 70 de ani de la înființare (1864-1934)*, Tipografia Astoria, București, 1935; Dragoș Lucian Țigău, *Școala superioară comercială Nicolae Kretzulescu 1864-1999*, Editura Piatra Craiului, București, 1999, p. 109, autorul în nota 21 face referință la Anuarul școlii 1939-1940, p. 41.

¹⁶² Mihail Sadoveanu (5 noiembrie 1880, Pașcani -jud. Iași 19 octombrie 1961, București, cimitirul Bellu). Studii la Fălțiceni, Iași, scriitor, activitate culturală, om politic, ministru, membru corespondent 26 mai / 8 iunie 1916 și titular 1 iunie 1921 al Academiei Române, Premiul Național de proză în anul 1924, mason din anul 1927. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 751-752; H.N.-B., p. 515-516, poziția 3350; Z. Ornea., p. 473; notele din: f. 147-148 / 2 august; f. 213/ 3 octombrie; 226 / 7 octombrie 1934; Dorin N. Rusu op. cit., p. 142, 159, 234.

¹⁶³ Ion Ojog (1896, jud. Botoșani - ?), studii de drept, carieră juridică, poet cu colaborări la periodicele timpului, publicist. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 613; M. Straie, op. cit, p. 500; I. Bejenaru, op. cit., p. 182.

¹⁶⁴ Gheorghe Roșca Codrcanu (lipsesc datele biografice) carieră didactică desfășurată în orașul Bârlad, având contribuții majore la propășirea învățământului și formării a numeroase generații de viitori intelectuali. Vezi și nota referitoare la liceul ce-i cinstește numele.

¹⁶⁵ Frederic Chopin (1 martie 1810, Zelazowa Wola - 17 octombrie 1849, Paris), pianist și compozitor romantic polonez, întemeietor al școlii naționale muzicale poloneze. Vezi: M.D. E., p. 363-364; I.S.- P.R. op. cit, p. 172, 227.

¹⁶⁶ Grigore Trancu - Iași (23 octombrie / 4 noiembrie 1873, Târgu Frumos, jud. Iași - 7 ianuarie 1940, București), studii la Iași, doctor în științe economice la București, carieră didactică universitară, juridică, comercial-bancară și politică, deputat, ministru, publicist. Vezi: Pamfil Șeicaru, *Necrolog Grigore Trancu Iași*, în "Gazeta Municipală", București, anul IX, nr. 406 din 14 ianuarie 1940, p. 1- 2; Lucian Predescu op. cit., p. 859.

¹⁶⁷ Scrisoarea este din 25 februarie 1934. Vezi: M.O., dosar 5 / 1931-1940. Probabil că semnatarul scrisorii văzuse modelajul și prin trimiterea a noi surse de documentare revendica ca acesta să facă mici modificări de expresie.

¹⁶⁸ M.O.. dosar 5 / 1931-1940.

¹⁶⁹ "A 35-a expoziție a societății Tinerimea Artistică 3-31 martie 1935". Catalogul menționează la p. 3 pe membrii comisiei, la p. 6 pe membrii societari, la p. 7 pe artiștii expozanți precizând că M. Onofrei locuia pe calca Victoriei nr. 145, la p. 22 pozițiile 246-247 lucrările cu care a participat M. Onofrei; A.N.- D.A.I.C., fond S.A.F.. dosar 32 / 1903 -1958, f. 7.

¹⁷⁰ Gheorghe D. Lalu, membru al familiei de intelectuali din Piatra Neamț, din rândurile cărora s-au afirmat la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea personalități în domenii ale științei (medicinii, economiei). Caracteristică le-a fost

permanența preocupare de a sprijini activitatea culturală. De asemenea sprijin s-au bucurat și Aurel Băeșu și Mihai Onofrei. În cazul lui Gheorghe D. Lălu amintim că a fost coproprietar al societății pentru prelucrarea lemnului "Moldova" din Piatra Neamț. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 474. Placa de marmură de pe mormintele familiei din cimitirul din Piatra Neamț are dăltuite următoarele nume și date ale anilor vieții: Dumitru (1835-1917) / Catinca (1837-1924) / Socrate (1875-1944) / George (1876-1961) / Spiru (1878-1937) / Petru (1880-1958) / Ema (1888-1961) / Eliza (1890-1968) / Dimitric S. (1912-1927) / Georgy G. (1913-1918) / Ottilia Raux (1856-1890) / Jean Raux (1885-1920) / C-tin Nicolau (1899-1948) / Th. Zarifopol (1891-195<->) / dr. Cecil P. Lălu (1915-1987).

¹⁷¹ Radu C. Bălescu a fost în perioada interbelică pentru Mihai Onofrei unul din modelele pentru realizarea unui bust de copil la vârsta de doi ani și jumătate, în anii '60 l-a reîntâlnit, la anii maturității, în Belgia, acesta fiind unul dintre românii trăitori acolo care s-au interesat de soarta maestrului. Concludentă este și corespondența ulterioară. A fost și momentul când s-au făcut demersurile ca bustul realizat în deceniul patru să ajungă în colecția omului de știință. De la comisia de avizare din cadrul Muzeului Național de Artă a fost obținută aprobarea plătindu-se taxele legale. La 3 februarie 1970 Puiu (C. Bălescu) confirmă primirea cu avionul a bustului Vezi: M.O.. dosarele 8 / 1961-1970; 9/1971-1980.

¹⁷² Catalog "*Salonul Oficial pictură sculptură, 1935 martie - mai*", p. 41; "Universul, București, anul 52, nr. 83, 25 martie 1935, p. 5, prezentând vernisajul menționează prezența cu lucrări a 14 sculptori la "Salonul Oficial", "Universul", București, anul 52, nr. 117, 1 mai 1935, cronica "Salonul Oficial", în viziunea criticului George Oprescu.

¹⁷³ A.N.-D.A.I.C., fond P.C.M. - Ceremonial, inv. 879, dosar 282 /1935, f.482 - 487; ibidem fond M.I.C.A.-D. A., dosar 60 /1935, f. 2; ibidem Fototeca II2471/1 Gheorghe Tătăreșcu roșind cuvântarea la monument, II 2471/2 grup de persoane privind la monumentul I.G. Duca din Râmnicu Vâlcea. Ambele fotografii au fost realizate de Foto "Royal Follender & Kulte", Bd. Elisabeta 8, București; F I 4678 monumentul I.G. Duca din Râmnicu Vâlcea; A.N.-D.J. Vâlcea - Râmnicu Vâlcea, fond Camera de Comerț și Industrie, dosar 12 / 1935, f. 154: 19 iunie 1935 invitația pentru participarea la solemnitatea dezvelirii monumentului I.G. Duca în ziua de 23 iunie 1935; ibidem colecția

Fotografii 1 339; "Almanahul ziarelor Adevărul și Dimineața 1936", București p. 285, 287, 334; "Calendarul Universul 1936", București, p. 267; "Universul", București, anul 52, nr. 159, 12 iunie 1935, p. 3.

¹⁷⁴ Petre Antonescu (29 iunie 1873, Râmnicu Sărat 22 aprilie 1965, București, cimitirul Bellu), studii de arhitectură la Paris, discipol al lui Ion Mincu, promotor al stilului neoromânesc, carieră didactică universitară, proiectant și realizator a unor valoroase edificii din Capitală și din țară, teoretician al problemelor de arhitectură cu referințe la scismicitate, membru de onoare 30 mai 1936 și titular 19 mai 1945 al Academiei Române. Vezi: Petre Antonescu, Clădiri, construcții, proiecte, studii, Editura Tehnică, București 1965; Paul Constantin, op. cit., p. 22-23; Dorina N. Rusu, p. 199, 206, 224.

¹⁷⁵ Virgiliu Z. Teodorescu, Arcul de Triumf, Editura Militară, București, 1995 cu bibliografia problemei; M.O., dosar 5/1931-1940.

¹⁷⁶ Sub voce: relatarea col (r.) Ioan Dogaru, pasionat colecționar care în deceniul al șaptelea a mai putut constata prezența acestora în atelierul artistului din strada Andrei Mureșanu nr.4. În deceniul următor multe din piesele aflate în diverse stadii de execuție

au fost înstrăinate de și la diverse persoane, profitând de starea materială precară cu care se confrunta artistul beneficiar al unei modice pensii.

¹⁷⁷ Mac Constantinescu / Mihail Filip / (29 iunie 1900, Charlottenburg, Germania - ? 1979 ?). Studii de artă la București la Școala de Belle Arte și la Academia liberă de pictură, desen și sculptură, specializat la Paris cu Jean Boucher la Școala de Belle Arte, cu Bouchard și Landowsky la Academia Julian, frecventează atelierul lui Constantin Brâncuși, lucrează în atelierelor Manufacturii naționale franceze de la Sevre, cu Bourdelle la Academia La Grande Chaumiere, istoria artelor la Sorbona, studii de arheologie și restaurare la Roma. Reîntors în România realizează o prestigioasă carieră didactică precădând la Școala de arhitectură și Institutul de arte plastice Nicolae Grigorescu. În decursul anilor de creație ca sculptor a uzat de toate cunoștințele dobândite realizând lucrări în toate tehnicile și materialele, adaptate pentru integrarea armonioasă în forul public, edificiile, colecții de artă . După debutul din anul 1923 a fost o prezență permanentă în expozițiile din țară și străinătate, având contribuții apreciate la realizarea pavilioanelor României din străinătate, inclusiv la cel din anul 1939 de la New York, pentru care a realizat în aramă bătută o evocare a istoricilor românilor. Vezi: Octavian Barboșă, op. cit., p. 126 128; Alecu Ivan Ghilia în "Carnet plastic", "Expoziția Mac Constantinescu", în: "Scântia", București, 5 decembrie 1975; Vasile Florca, op. cit., p. 258, 259, 262, 263, 264, 387.

¹⁷⁸ Octavian Beu (lipsesc datele biografice). Diplomat cu activitate în cadrul Direcțiunii Afacerilor Politice - Secția de studii din cadrul Ministerului Afacerilor Străine, având funcția de director adjunct cu gradul de Consilier de Ambasadă. În perioada activității la Viena s-a preocupat și de identificarea surselor iconografice referitoare la Horia, material care i-a folosit la elaborarea volumului și expoziției dedicată acestui martir al neamului românesc. Vezi: *Anuarul Diplomatic 1942*, p. 48.

¹⁷⁹ Octavian Beu, *Revoluția lui Horia în arta epocii cu o sută cinci ilustrațiuni*, Editura Cartea Românească București, 1935. Pe copertă și în interiorul cărții este reprodus bustul modelat de Mihai Onofrei. Lucrarea a fost turnată în bronz, autorul realizând și reducții care au fost achiziționate de cei interesați din țară și străinătate. La 29 iulie 1937 de la Viena, Octavian Beu solicita să-i trimită la Sibiu busturile în miniatură ale lui Horia pentru a le duce la Viena. Vezi: M.O.. dosar 5 / 1931-1940. Peste ani revine cu întrebarea dacă artistul mai are asemenea reducții și la ce preț se puteau achiziționa. Ibidem, dosar 8 /1961-1970.

¹⁸⁰ Horia Ursu Nicola / Vasile Nicola / (circa 1730, Albac - 28 februarie 1785, Alba Iulia) cunoscător de carte, iobag al statului a ajuns să fie conducător al răscoalei țărănilor ridicăți la luptă pentru înlăturarea oprimărilor la care erau supuși, inclusiv mărirea taxelor pe care trebuiau să le plătească pentru a se elibera din iobăgie. O altă cauză imediată a fost ridicarea dreptului de a ține cărciumi. Nemulțumirile s-au acutizat atunci când calea petițiilor formulate cu speranța că vor primi o rezolvare favorabilă s-a dovedit neeficientă, ele fiind ignorate deși fuseseră prezentate ierarhic, ajungând cu ele chiar la împărat. În această situație țărăniile l-au mandatat pe Horia să le susțină plângerile la împărat. După audiență, la revenirea pe plaiurile românești, el a acționat pentru a-i ridica pe țărani la luptă împotriva nobililor. Începutul acțiunii a avut loc la Mesteacău la 31 octombrie 1784. Zilele care au urmat au amplificat acțiunile împotriva nobililor în zona Zarandului, apoi a Hunedoarei, Albei, Clujului, Aradului. Temporar s-a creat o situație confuză provocată de pasivitatea trupelor imperiale de pe teritoriul Transilvaniei, care n-au trecut la acțiunea de reprimare a răscoalei, așteptând expres un ordin de la Consiliul de război de la Viena. Amplificarea acțiunilor a condus la adoptarea de către împărat a unui apel prin care acorda o recompensă de 300 de galbeni

celor care ar fi contribuit la prinderea căpeteniilor răscoalei. Alina de fărâdelogile nobililor, a revocat apelul dând o amnistie generală care însă excludea de la acele prevederi pe capii răscoalei. Au avut loc lupte răzlețe, la 17 decembrie 1784 la Mihăleni, țărani fiind înfrânți și împrăștiați. În această situație Horia și cu cei apropiați s-au ascuns în pădurea Scorocetul unde, în urma trădării sunt prinși la 27 decembrie 1784. A urmat etapa anchetei, întocmirii dosarului de judecată, condamnarea și execuția exemplară de la Alba Iulia prin frângerca cu roata a lui Horia și a lui Crișan. Ca măsură reparatorie târzie a fost dat decretul împărătesc din 27 august 1785 prin care se acorda dreptul la libera mișcare a țărănilor. Vezi: Ion Pârva, 1784 în locuri și monumente, Editura Sport - Turism, București, 1984; Nicolae Edroiu, Pe urmele lui Horea, Editura Sport - Turism, București, 1988.

¹⁶¹ Academia Română, *Expoziția comemorativă - Răscoala lui Horia Catalog 17 martie - 17 aprilie 1935*, București, 1935, p. 18, poziția 217.

¹⁶² Dragoș Vodă este o persoană legendară, considerat ca fiind cel care a "descălecat" întemeind Moldova. Acțiunea ar fi fost generată de participarea la o vânatoare pornită de pe plaiurile Maramureșului și care a ajuns să coboare din Carpații Orientali, urmărind spre est bourul care, încolțit i-a omorât câinele Molda în preajma unui râu care a căpătat numele venit a aminti de pierderea destoinicului hăițaș. Cronologic evenimentul este greu de atribuit unor ani, considerându-se că de fapt acest precursor al lui Bogdan Vodă ar fi reprezentat interesele coroanei maghiare preocupată să-și extindă stăpânirea intrând astfel în conflict cu tătarii. Menționările târzii la cronicari despre Dragoș Vodă sunt confuze ca atribuirii ale faptelor sale și epocii când s-au petrecut.

¹⁶³ Alexandru cel Bun din neamul Mușatinilor, fiul lui Roman Voievod, a condus destinele Moldovei de la 23 aprilie 1400 la 1 ianuarie 1432. Domnia sa i-a evidențiat calitățile de bun organizator de țară prin modul cum a știut să-i valorifice potențialul resurselor, gospodărirea acestora contribuind la afirmarea Moldovei, facilitându-i chiar posibilitatea de a acorda în anumite situații sprijin material și uman vecinilor în condițiile în care aceștia erau nevoiți să facă față unor presiuni, inclusiv de natură militară. Modul cum s-a comportat oștirea moldoveană în bătălia de la Marienburg, pentru a-i sprijini pe vecinii polonezi, este concludent pentru a înțelege că anii de domnie s-au caracterizat ca o perioadă de liniște la fruntariile Moldovei în care el nu a neglijat problema oștirii. Ctitor de așezăminte monahale ortodoxe, a fost în același timp un exemplu de toleranță, acordând înțelegerea cuvenită și celorlalte culte religioase. Mănăstirea Bistrița a devenit în ani un important focar de viață culturală și spirituală, aici realizându-se o adevărată școală de grămătică, miniaturisti, care au contribuit inclusiv la asigurarea serviciilor în cancelaria domnească și la înregistrarea în letopisețe a celor mai importante evenimente ale timpului, ce au intrat în patrimoniu ca izvoare utile pentru viitorii cronicari și istorici.

¹⁶⁴ Scrisoarea din 22 iulie 1935 expediată din Ploiești. Vezi: M.O., dosar 5 /1931-1940.

¹⁶⁵ Petre P. Bejan (lipsește datele biografice). Studii tehnice, inginer, om politic, deputat, subsecretar de Stat la Ministerul de Război (9 mai 1935), al Armamentului (august 1936), la Președinția Consiliului de Miniștri (februarie 1937). Vezi: Lucian Predescu, op. cit. p. 92.

¹⁶⁶ Alice C. Paradaiser, căsătorită Onofrei (11 ianuarie 1911, Iași - 12 aprilie 1961, București, cimitirul Sf. Vineri, fig.12, locul 237) părinți i-au fost Carol și Ecaterina, de religie ortodoxă. Decesul a intervenit după o grea și costisitoare suferință. În anul 1996 am încercat să aflu mai multe despre familie de la ieșenii urmași ai acestei familii de intelectuali, însă delicat au refuzat să facă referință la Alice.

¹⁸⁷ Profira M. Sadoveanu (21 mai 1906, Fălticeni), fiica lui Mihail Sadoveanu. Scriitoare, prozatoare, memorialistă, traducătoare, a acordat o atenție deosebită editării operei tatălui, realizând concomitent comentarii referitoare la condițiile care l-au condus la elaborarea lucrărilor respective. În perioada interbelică a realizat reportaje, predilect cu teme culturale. În vara anul 1996, am avut prilejul ca în cursul unei vizite făcută la locuința din strada Barbu Delavrancea nr.47 să discutăm despre Mihai Onofrei. La vârsta de 90 de ani memoria îi oferea prilejul de a fi "la zi", relatările având prospețimea și nota de nostalgie relevând o undă de duiosie pe care i-o purta lui Mihai Onofrei. Vezi: Marian Popa, op. cit., p. 493; Profira Sadoveanu, *Destăinuiri*, Editura Eminescu, București, 1989.

¹⁸⁸ M. Straje, op. cit., p. 228, 625; "Adevărul", București, nr. 787, 5 ianuarie 1936, p. 3.

¹⁸⁹ Octav Băncilă (27 ianuarie 1872, Botoșani - 4 aprilie 1944, București). Studii la Botoșani, la Iași Școala de Belle Arte, specializare la Miinchen, apoi în Italia. Copilăria grea. Fiind orfan, a fost îngrijit de Sofia Nădejde, care l-a călăuzit pregătindu-l pentru viață și nedreptățile sociale, apropiindu-l de mișcarea socialistă. Ca pictor a fost un artist cetățean care a transpus pe pânză stări și atitudini umane aflate în confruntările cu greutățile vieții. A realizat în decursul anilor de activitate peste 1.500 de lucrări cu mesaj uman. A desfășurat o laborioasă activitate didactică. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p.76; Constantin Prui op. cit., p. 48 - 49; Ionel Băjenaru, op. cit., p. 44 - 45 menționează ca zi a nașterii: 7 ianuarie 1872; G. Bezviconi, op. cit., p. 63.

¹⁹⁰ Gheorghe Popovici (5 octombrie 1859, Iași - 24 februarie 1933, Iași, cimitirul Eternitatea). Studii la Iași, inclusiv Școala de Belle Arte, specializare la Roma și Paris, rcintors în România desfășoară din 1899 o bogată carieră didactică, inclusiv ca director reorganizator între anii 1910-1928 al școlii de Belle Arte. A fost și custode al Pinacotecii din Iași. Pe lângă pictura de șevalet în care predilect au fost abordate temele istorice a realizat și pictură parietală. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 683 menționează anul nașterii 1861; Ionel Maftei, op. cit., voi. I, 1972. p. 493 - 494; C.E.I. p. 173; Vasile Florea. op. cit., p. 119,160, 161, 162, 163, 170, 267.

¹⁹¹ M.O.. dosar 5 /1931-1940.

¹⁹² Ibidem: cup fără mențiunea gazetei și a datei de publicare cuprinde articolul *Expoziția de sculptură a d-lui Onofrei*, și este semnat A. (Tudor Arghezi ?) în care sunt formulate aprecieri elogioase, fiind citate: bustul "I. G. Duca" portretele "Dcm. Dobrescu", "Mihail Sadoveanu". Este reprodusă și o fotografie rcdându-l pe artist între creațiile sale; cup din cotidianul "Dimineața", București, fără mențiunea datei și semnătura autorului, conține aprecieri la creația lui Mihai Onofrei; cup din ziarul "Adevărul", București, nr. 787 din 5 ianuarie 1936, p. 3 cuprinde la rubrica *Pictura și sculptura*, aprecierile lui II. Blazian care, referindu-se la busturile, portretele, măștile și statuetele expuse releva calitățile de portretist ale lui Mihai Onofrei; două cupuri din ziarul "Universul", București, cuprind reacțiile prof. G. Oprescu care, în articolul *Alte expoziții în luna decembrie*, formula aprecieri referitoare la componentele expoziției Onofrei, remarcând busturile: "Dobrescu", "M. Sadoveanu", "D-na H", "Zaharoff" și măștile expuse; cel de al doilea cup, din ziarul apărut la 10 ianuarie 1936, p. 10, coloanelc 2-3, i-a oferit posibilitatea lui Eugen Crăciun de a enumera câteva din busturile și portretele modelate de expozant și a trage concluzia: " Desigur, sculptorul Onofrei are talent..."; cupul din ziarul "Neamul Românesc", București din 1 ianuarie 1936 în articolul *Expoziția sculptorului Onofrei la Dalles*, cuprindea aprecieri la adresa lucrărilor realizate, făcând referință la piesele "Duca" și "Bourdelle"; cupul din ziarul "Viitorul", București, din 4 ianuarie 1936 cuprinde reacțiile lui C. Săteanu care remarca *calitățile* lucrărilor: "I. G. Duca", "Kimon Loghi", "M. Sadoveanu", "Zaharoff", "Horia",

"Dem. Dobrescu", "Bourdelle", cup din periodicul "Adevărul", București, din 8 ianuarie 1936, p. 2, coloanele 3-4, la rubrica: *Litere, Științe, Arte Expoziția sculptorului Onofrei*, semnată de Arold (? la M. Straje nu este menționat) erau formulate aprecieri la portretele lui "Kimon Loghi", "M. Sadoveanu", "Horia", "Dem. Dobrescu", "Bourdelle" și erau redată fotografiile cu sculptorul Mihai Onofrei și bustul "I. G. Duca" (portret); cupul din ziarul "Zorile" din 9 ianuarie 1936 cuprindea *Plastica de la noi și de aiurea - Expozițiile Octav Băncilă - Kimon Loghi - Onofrei (Dalles)*, articolul semnat de N. N. Tonitza, în care elogiază drumul parcurs de Mihai Onofrei în domeniul realizării portretelor; cup din ziarul "Ordinea", București, din 12 ianuarie 1936, p. 2, coloanele 4 - 5 în care cronicarul laudă portretele realizate de Mihai Onofrei; cup din ziarul "Zori de zi", din 15 ianuarie 1936 în care cronică plastică *Expoziția din sala Dalles* face referință la lucrările lui Mihai Onofrei; cupul din "Dimineața", București, din 16 ianuarie 1936 cuprinde articolul *Vizita reginei Maria la sala Dalles*, în care se prezintă modul cum regina, însoțită de Simona Lahovary și de colonelul Merișanu, aghiotant regal, au vizitat în după amiaza zilei de 15 ianuarie expozițiile Kimon Loghi, Octav Băncilă și Mihai Onofrei, fiind întâmpinată de expozaanți și artiștii plastici, membri ai "Grupului nostru" condus de Constantin Baraschi. A fost prilejul ca regina să rețină de la sculptorul Mihai Onofrei masca turnată în bronz evocând-o pe baroneasa Heinike; cup din periodicul "Credința" din 18 ianuarie 1936, p. 4, coloana I, oferta lui C. Tudoran posibilitatea ca în articolul *Onofrei*, să facă aprecieri elogioase, evidențiind locul acestui sculptor în arta românească, formulând: "...atât cât ochiul nostru amator ne-a îngăduit artist autentic."

Vezi: AN. -D.A.I.C., fond S.A.F., dosar 32 / 1903-1958, f. 7 referință la expozițiile personale ale sculptorilor din anul 1935 menționând pe cele ale lui: Alexandru Călinescu, Celine Emilian, Mac Constantinescu, Elena Scrova și Mihai Onofrei.

¹⁹³Jean Louis Barthou (1862, Oloron - Sainte - Marie - 9 octombrie 1934, Marsilia), om politic francez, ministru, prim ministru. Având responsabilitatea politicii externe a Franței în al patrulea deceniu al secolului al XX-lea, s-a manifestat pozitiv în expansiunii regimurilor hitleriste și fasciste. Aceștia, pentru a-și realiza obiectivele, au organizat asasinatul, cu ajutorul unor croați, în momentul când era la Marsilia împreună cu regele Alexandru I al Iugoslaviei, aflat în vizită oficială în Franța. Membru al Academiei Franței. Vezi: *Dicționar enciclopedic român*, voi.

I (A-C), Editura Politică, București, 1962, p.306; Larousse, p. 1164.

¹⁹⁴ Catalog "A 36-a expoziție Tinerimea Artistică, 18 aprilie - 15 mai 1936", p. 19-20, poziția 205 este de fapt un bust.

¹⁹⁵ MO, dosar 5 71931-1940.

¹⁹⁶ Eugeniu Carada (29 noiembrie 1836, Craiova 10 februarie 1910), studii economice, finanțist cu contribuții la organizarea sistemului bancar din România, om politic fără a accepta posturi, a contribuit la propășirea României, inclusiv inițiator și sprijinitor al acțiunilor de ridicare a unor valoroase monumente de for public, colecționar de artă, a avut preocupări de modelaj, realizând basorelieful, publicist. Vezi: *Eugeniu Carada 1836-1910*, București, 1937, p. VH, VIII, 348-349, 350; "Arhivele Oltenici", Craiova, anul XVI, nr. 89 - 91, ianuarie-iunie 1937, p. 12 - 13.

¹⁹⁷ Scrisoarea Comitetului pentru ridicarea unui monument lui Eugeniu Carada, având ca președinte pe C. C. Neamțu și secretar pe C. Goga, la 1 septembrie 1936 îl informa pe sculptorul Mihai Onofrei că s-a hotărât să-i fie încredințată realizarea monumentului conform contractului încheiat pentru suma de 175.000 de lei, fără soclu, care urma să fie executat de comitet după schița artistului. Primea ca avans suma de 60.000 de lei. Acțiunea celor de la Craiova se integra în planul general ce cuprindea manifestări la

București și Craiova. Acțiunile erau coordonate de un amplu comitet. Contractul cuprindea prevederea că statuia va avea înălțimea de 2,30 m., un basorelief cu dimensiunile de 0,45 x 0,50 m., o ramură de palmier, toate aceste piese turnate în bronz fiind evaluate la suma de 160.000 de lei, la care se adăugau alți 15.000 de lei pentru alte două basoreliefuri. Termenul pentru predarea la turnătorie era 1 octombrie, iar pentru aducerea la Craiova de 30 octombrie 1936. Erau formulate prevederi de penalizare în caz de nerespectare a termenelor. Vezi Mihail Gr. Romanescu, *Eugeniu Carada 1836-1910*, București, 1937; articolul lui C. D. Fortunescu, în "Arhivele Olteniei", Craiova, anul XV, nr. 83-85, ianuarie - iunie 1936, p. 445; ibidem, anul XVI, nr. 89 - 91, ianuarie - iunie 1937, p. 12-13, 175-176; D. Tomescu, *Generația lui Carada în "Ramuri"*, Craiova, anul 29, nr. 4, aprilie 1937, p. 252 - 253; "Albina", București, anul XXXIX, nr. 46, 20 noiembrie 1936, p. 72; "Calendar Universul 1938", București, p. 99, 104; Victor Adrian, *Craiova*, Editura Meridiane, București, 1968, p. 25; *Județele Patriei - Dolj - monografie*, Editura Politică, București, 1981, p. 267; Florea Firan, Alexandru Firescu, *Craiova - ghid de oraș*, Editura Sport - Turism, București, 1982, p. 81 - 82, 87; Paul Rezeanu, *Contribuții la cunoașterea dezvoltării edilitare a Craiovei între 1831 -1944*, în: "Revista Muzeelor și Monumentelor", seria "Monumente", București, nr. 1 /1987, p.71 - 73, fotografie; "Neamul Românesc", București, anul XXXII, nr. 70, 30 martie 1937, p. 2; "România Eroică", București, anul V, nr. 1- 4, 1940, p.76 -77; Constantin Răutu, *Eugeniu Carada, Omul și opera 1836- 1910*, Craiova, 1940.

¹⁹⁸ Virgiliu Z. Teodorescu, *Centenar Mihai Onofrei (1896-1996)*, în: "Oltenia", Craiova, seria a III-a, anul II, nr.1 -

2 / 1998, Editura Scoriile, p. 257 - 284.

¹⁹⁹ Dezvelirea monumentului în București, în: "Ilustrația", București anul XIII, nr. 97, martie 1924, număr dedicat lui Eugeniu Carada, fotografii redând ansamblul și detaliile ale monumentului, solemnitatea dezvelirii, iconografie redându-l în evoluția anilor, locurile pe unde a umblat; "Calendarul Minervei pe 1925", București, anul al XX-lea, 20 februarie 1924, p. LIX; Grigore Ionescu[^]op. cit., p. 170.

²⁰⁰ Ernest Dubois (1863, Dieppe, Franța - 1930, Paris). Sculptor monumentalist, portretist cu lucrări în Franța și în alte țări, a fost invitat în România de către Eugeniu Carada ca să realizeze o serie de lucrări, predilect ale exponenților Partidului Liberal. Vezi: Larousse, p. 980; George Oprescu, op. cit., p. 132 - 133; "Anuarul Ateneului Român pe anul 1936", București, p. 274; Grigore Ionescu, op. cit., p. 58, 163, 166, 170, 231, 257; G. Bezviconi, op. cit., p. 30; Henri Stahl, *Statuile bucurestene*, în "Gazeta municipală", București, anul 10, nr. 476, 22 iunie 1941, p.1; Oscar Han, *Dălți și pensule*, Editura Minerva, 1970, p. 21; "Pictura și sculptura", București, nr. 3, iunie 1935, p. 20; "Ramuri", Craiova, anul XXVII, nr. 5 -7, mai-iunie 1936, p. 119 - 130; "Universul", București, anul 53, nr. 269, 29 septembrie 1936, p. 5.

²⁰¹ Dumitru / Dimitrie / Măjăuanu (16 aprilie 1888, Măjău, azi Mioarele, jud. Argeș - 1 iulie 1929, București). Studii de artă la București și Paris, participant la campania militară 1916-1917, sursă de inspirație pentru realizarea, pe parcursul următorului deceniu, a numeroase monumente dedicate cinstirii Eroilor, multe localități comandându-i lucrări în care statuia rotunde bossa este însoțită în compunerea monumentului de o serie de reliefuluri și însemne militare. Vezi: Ion I. Șucu, *Monografia comunei Mioarele*, București 1976, p. 269 - 271; Ioan Răuțescu, op. cit.; "Muscelul nostru", organ al Asociației învățătorilor, Câmpulung Muscel, 1929, *Necrologul D. Măjăuanu*; Dumitru Baci, op. cit., p. 136; Tudor Mușatescu, *Scrieri*, voi. 7 - Pagini de jurnal I, Editura Minerva, București, 1984, p. 286; Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții documentare la definirea participării sculptorului Dimitrie Măjăuanu la opera de*

cinstire a Eroilor Neamului, în "Arhiva românească", București, tom II, fasc. I/1996, p. 229 - 238.

²⁰² Florea Firan, Alexandru Firescu, op. cit., p. 87.

²⁰³ "Românul" / "Românulu" / periodic politic, comercial, literar cu apariție, de două ori pe săptămână, la București de la 9 august 1857 până în aprilie 1905, fiind adeseori suprimat ca urmare a încălcării legii presei, perioade când s-a procedat la editarea lui sub alte titluri. Ani mulți a fost coordonat de C. A. Rosetti, având alături pe Constantin D. Aricescu, Vintilă C.A. Rosetti, Eugeniu Carada ș.a. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 786.

²⁰⁴ A.N. - D.J. Vâlcea - Râmnicu Vâlcea, fond Camera de Comerț și Industrie Râmnicu Vâlcea, dosar 5 / 1935, f. 160, de la Craiova îi fusese transmisă la 3 octombrie 1935 o listă de subscripție.

²⁰⁵ Paul Rezeanu, *Artele plastice în Oltenia 1821 -1944*, Craiova, 1981, p. 183 menționează ca moment al ridicării monumentului anul 1935, p. 186, fig. 289 monumentul în amplasamentul primit după anul 1948.

²⁰⁶ Dumitru / Dimitrie / Gh. Tomescu (1866 - 1945) scriitor, critic literar, gazetar, traducător, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 855; M. Straie, op. cit., p. 728.

²⁰⁷ M.O.. dosar 5 / 1931-1940 scrisoarea lui Caton Theodorian:

"București, 19 mai 1937,

Scumpe Domnule Onofrei,

Am primit statueta în ghips a lui Eugeniu Carada, pe care mi-ai dăruit-o, desigur, sper a aminti străduințele ce mi-am dat de a te ajuta cu detalii de asemănare și atitudine, la desăvârșirea operei pe care ai semnat-o și care se înalță acum la Craiova, cinstind pe artistul care a semnat-o. Îți mulțumesc pentru dar, și te felicit, încă o dată, pentru realizarea d-tale.

Când voi avea parale gândesc să torn statueta aceasta în bronz, se înțelege cu consimțământul d-tale, pentru că, dacă m-ai făcut posesorul acestei lucrări în ghips, trebuie să-mi iau și grija da n-o lăsa expusă stricăciunilor timpului.

Cu sinceră admirație și din toată inima al D-tale,

Caton Theodorian"

²⁰⁸ Caton Theodorian (14 mai 1877, Craiova - 8 ianuarie 1939, București). Studii la Craiova, debut literar precoce, la Paris, studii de economie politică și diplomatie. Bogată activitate de gazetar, în timpul primului război mondial a avut contribuții la susținerea intereselor României în presa străină. Ca scriitor a militat pentru organizarea și apărarea intereselor oamenilor de litere fiind implicat în fondarea Societății Scriitorilor Români, Societății Autorilor Dramatici Români a căror mesager a fost la o serie de manifestări internaționale în perioada interbelică, activități în administrația de stat, publicist, traducător. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 847; M. Straie, op. cit., p. 721.

²⁰⁹ M. Sevastos, *Monografia orașului Ploiești*, Ploiești, 1938, p. 204 - 205, fig. 103; A.N. - D.A.I.C., fond M.C.A. -D.A., inv. 818, dosar 61 / 1936, f. 37 evaluat la suma de 300.000 de lei; A.N. - D.J. Prahova - Ploiești, fond "265", dosarele 16 / 1936, f. 601; 42 / 1938, f.53-57; Constantin Dobrescu, *I.G. Duca și Armand Călinescu - legăturile lor cu Prahova*, în "Anuar", Ploiești, voi. VI, 1994, p. 111 bust bronz I. G. Duca dezvelit la Ploiești la 23 aprilie 1936 în Grădina Publică cu participarea membrilor Guvernului României, a lui Gheorghe Tătăreanu, nota 35; "România Petrolieră", București, anul VII, nr. 336, 30 aprilie 1936.

²¹⁰ Petre St. Popovici (lipsesc datele biografice). Studii de arhitectură finalizate în anul 1923, cu activitate în orașul Ploiești. Vezi: Tablou p. 14.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosar 57 / 1936, f. 21, 24 Jurnalul nr. 106 din 22 iunie 1936 al Comisiei Superioare a Monumentelor Publice pentru aprobarea lucrării.

²¹² Ibidem, dosar 9171937, f. 168 jud. Cluj în exercițiul financiar 1936-1937 a contribuit la realizarea monumentului cu suma de 5.000 lei; Arhiva Națională de Filme, Jurnalul de actualități O.N.T. nr. 10 solemnitatea dezvelirii; "Universul", București, anul 53, nr.190, duminică 12 iulie 1936, p. 10, fotografie; ibidem, nr. 267, 27 septembrie 1936, p. 11; "Albina", București, anul XXXIX, nr. 18, 17 iulie 1936, p. 447 menționează data de 10 iulie; ibidem, nr. 30, 31 iulie 1936, p. 466, fotografie; "Calendarul Universul 1937", București, p. 274; M.O.. dosar 5 / 1931-1940, la 17 septembrie 1936 locotenentul Nica Niculescu lăsa un formular pentru completarea buletinului de recepție a monumentului, precum și Brevetul decorației (?) pe care a primit-o la solemnitatea dezvelirii.

²¹³ Alexandru I Karagheorghievici rege al Iugoslaviei (17 decembrie 1898, Cetinge - 9 octombrie 1934, Marsilia, Franța). Studii militare în Rusia, licența în drept la Belgrad. La 25 martie 1909 a fost declarat prinț moștenitor, în anul 1912 a preluat comanda armatei, la 24 iunie 1914 a fost numit regent, iar la 16 august 1921 rege. La 8 iunie 1922 s-a căsătorit cu prințesa Marioara, fiica Suveranilor Români. A fost asasinat de anarhiștii croați. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 23 , autorul definindu-l "Alexandru al II-lea " luând în considerație că a avut un precursor care însă a fost rege numai al Serbiei; Larousse, p. 1107; Virgiliu Z. Teodorescu, Arhiva foto, în "România Mare", 7 mai 1999, p. 16.

²¹⁴ "Le moment" din 14 mai 1936. Vezi: M.Q., dosar 5 /1931-1940.

²¹⁵ Solemnitatea a avut loc în ziua de vineri 10 iulie 1936 orole 17,45. Vezi: invitația M.O.. dosar 5 /1931 - 1940.

²¹⁶ Carol al II-lea (15 octombrie 1893, Sinaia - ? 1953, Estoril, Portugalia, înmormântat în cimitirul regal al mănăstirii Sao Viente - Lisabona). Pregătire militară, participare la campania din 1917, a renunțat în mai multe împrejurări la calitatea de moștenitor al tronului României, părăsind teritoriul țării. Revine la 6 iunie 1930 sprijinit de masonerie. În anul 1933 a fost proclamat ca „Mare protector" al masoneriei. Evoluția situației internaționale l-a determinat să preconizeze interzicerea activității acesteia în anul 1936. La începutul anului 1937 masoneria trece în „adormire". În urma hotărârii Parlamentului României din 8 iunie 1930 a fost proclamat rege al României funcție la care a fost nevoit să renunțe la 6 septembrie 1940 abdicând în favoarea fiului său Mihai. Ca rege a manifestat un interes deosebit pentru propășirea economică și culturală a țării. Desemnat la 17 mai 1921 membru de onoare și la 8 iunie 1930 președinte de onoare și protector al Academiei Române, Carol al II-lea a fost partizanul afirmării României prin realizările culturale și științifice stimulând creația artistică și literară. S-a căsătorit în anul 1918 cu Ioana (Zizi) Lambrino, în anul 1921 cu principesa Elena a Greciei și în anul 1947 cu Elena Lupescu. Preocupat de fast a inițiat numeroase manifestări de amploare care au antrenat tineri și vârstnici la realizarea unor grandioase acțiuni. Amintim în acest sens „Cântarea României" Colecționar de artă, filatelist, memorialist. N.M.N.-T., p. 375; Z. Ornea, p 16 -17, 468; F.V.. p. 372; H.N.-B.. p 265. poziția 622; notele din f: 169 / 28 august; 1/ 8 mai; 7 / 14 mai; 21-227 26 mai; 767 16 iunie; 1027 30 iunie; 113/4 iulie; 115-116 7 5 iulie; 117-118 7 5 iulie; 1467 31 iulie; 228 7 9 septembrie; 240 7 22 octombrie 1934; Dorina N. Rusu, op. cit, p. 158, 183.

²¹⁷ Era o practică protocolară ca suveranii și chiar moștenitorii acestora să fie declarați comandanți onorifici a unor unități de elită dintr-o altă țară monarhică. Exemplificăm cu situația regelui Carol I, comandant al unui regiment din Rusia.

²¹⁸ La 19 aprilie 1937 Comisariatul General al Pavilionului României îi solicita lui Mihai Onofrei să ofere o replică a bustului pentru a fi trimisă la Varșovia. Menționăm că un alt exemplar a fost expus la Expoziția de vânătoare de la Berlin. Vezi: M.O.. dosar 5 71931-1940.

²¹⁹ Informație din scrisoarea lui Mihai Onofrei adresată lui Petru Lalu la 8 iunie 1937. Ulterior lucrarea a fost turnată în bronz și prezentată la expoziția personală din anul 1937 și apoi a fost preluată de comanditar pentru a ajunge la Târgoviște, azi fiind componentă a patrimoniului Muzeului Scriitorilor târgovișteni. Este menționată și realizarea unui bust al doamnei Mioara Brătescu - Voinești. Vezi: M.O.. dosar 5 71931-1940.

²²⁰ Odiseea acestei lucrări este tipică pentru cele ce s-au petrecut în anii instaurării "regimului de democrație populară" preocupat să înlăture moștenirea culturală și spirituală a poporului român, cale sigură pentru a se impune percepțiile răsăritene care să conducă poporul român la slavizare și stalinizare. N-a fost însă o existență de durată. Nefericita reformă a învățământului din anul 1948, printre altele, trebuia să șteargă din memoria generațiilor înfăptuirile care au afirmat școala românească ca generatoare de simțire și trăire prin respectul pentru trecut, pentru faptele de bine ale înaintașilor, dar românii au știut să depășească, să ocolască capcanele acestei reforme. Ca atare, bustul, din fericire n-a fost dat la topit, ci a fost dosit în subsolul clădirii unde a rămas în așteptare până în anii '90 ai secolului al XX-lea când o intervenție de consolidare a clădirii a adus în subsolul edificiului și pe analfabeții care una știau: bronzul înseamnă bani și ca atare îl aruncăm cu molozul în camion și-l valorificăm. Ghinionul lor și salvarea bustului a făcut ca să fie remarcat, ca ceva ce nu trebuia să plece din clădire, de către directoarea Casei Corpului Didactic, profesoara Eugenia Georgescu. A dispus reținerea, curățarea lui și depozitarea într-un loc ferit, întrucât în acel moment nu se cunoștea pe cine reda. În anul 1996, când eram preocupat de "dosarul Onofrei", o discuție cu sculptorul Nicolae Pascu m-a călăuzit spre Casa Corpului Didactic cu speranța că voi putea să regăsesc bustul modelat de M. Onofrei. Așa am ajuns să am în față ceea ce cunoșteam din fotografie, bustul "dr. Constantin Angelescu" La timpul respectiv am primit promisiunile categorice că se vor întreprinde cele convenite ca bustul să-și recapete locul cuvenit în acel așezământ. Sperăm încă...

²²¹ Pentru cimitirul Bellu la mormântul dr. Gh. Marinescu a fost turnat în bronz un bust la Turnătoria "V.V. Rășcanu". Vezi: A.N. -D.A.I.C. fond V. V. Rășcanu. La 3 aprilie 1939 firma pietrarului Leonardo Martinis confirma primirea ca aconto a sumei de 10.000 de lei pentru executarea soclului, din piatră de Vrața, pentru bustul de la mormântul dr. Gheorghe Marinescu din cimitirul Bellu. Lucrarea costa 30.000 de lei, fără bordură numai 24.000 de lei. Ulterior la 15 mai 1939 pietrarul confirma primirea și a sumei de 14.000 lei. Mihai Onofrei a înaintat o ofertă Ministerului Sănătății și Ocrotirilor Sociale pentru a executa pentru interiorul clădirii un bust "dr. Gheorghe Marinescu" la mărimea și proporțiile celorlalte busturi prezente pe coridor, la prețul de 150.000 de lei. Vezi: M.O.. dosar 5 71931-1940.

²²² Vintilă I.C. Brătianu (16 septembrie 1867, Florica, Ștefănești, jud. Argeș - 22 decembrie 1930, Mihăești, jud. Vâlcea). Studii secundare în țară, politehnice la Paris, și-a început cariera de inginer la construcția podului peste Dunăre. Om politic liberal, membru al Parlamentului, ministru, prim ministru, a condus Partidul Național Liberal în anii 1927-1930. A acordat o atenție deosebită situației economice a României, publicist. Vezi: Steric Diamandi, op cit, p.137 -151; Lucian Predescu, op. cit, p. 128 -129.

²²³ Scrisoarea lui Mihai Onofrei către Petru Lalu din 29 iunie 1937 este concludentă relevând surscitarea la care ere supus: "Sunt încurcat cu niște tâmpite de busturi după

fotografii, care mi-au ridicat nervii la maximum. Și le-aș lăsa dracului, dar mai ieri ceva gologani..." Vezi: M.O., dosar 5 7 1931-1940.

²²⁴ MX), dosar 5 71931-1940.

²²⁵ Juriul a fost format din pictorul Camil Ressu, arhitectul Horia Teodoru, sculptorul Corneliu Medrea și pictorul G. Ionescu. Vizionarea a acordat spre realizare lucrarea lui Mihai Onofrei, însă tergiversări birocratice au amânat sine die comanda fermă, încheierea contractului. Încrăzător în finalizarea problemei, Mihai Onofrei a solicitat firmei de turnătorie în bronz "V.V. Rășcanu" să-i prezinte o ofertă pentru componentele în metal. La 4 octombrie 1938 prima o asemenea ofertă cu două variante de calculație făcându-se precizarea că aceste prețuri erau "loco fabrică". Considerăm util să preluăm câteva din datele tehnice pentru a putea aprecia ce proporții ar fi avut monumentul dacă ar fi fost realizată aducerea și montarea componentelor în forul public: statuia Nicolae Filipescu avea circa 4 metri, un grup cu două personaje de circa 3 metri și două basoreliefuluri de 1,00 x 0,80 metri, erau piesele evaluate la 350.000 de lei în prima variantă și 400.000 de lei în a doua variantă. A fost lansată o ofertă și de firma "Malaxa" care la 14 decembrie 1939 își asuma misiunea de a realiza lucrarea în termen de 3-4 luni la valoarea de 2.287.425 de lei. La 16 decembrie 1939 firma "V V Rășcanu" se angaja ca în termen de 6 luni contra sumei de 6.500.000 de lei să onoreze comanda. Lor li s-a alăturat și oferta firmei Turnătoria "Arta Română" a specialiștilor Gheorghe Stratina și N. Deciulescu care, la 19 decembrie 1939, se angajau ca până la 1 februarie 1940 să execute comanda solicitând 1.200.000 de lei. Vezi M.O. dosar 5 /1931-1940. Evenimentele militare, declararea bronzului ca material strategic, evoluția situației politice, toate au blocat această inițiativă de cinstire a lui Nicolae Filipescu. Și totuși Mihai Onofrei persevera, având speranța finalizării lucrării. Pagina I a unui memoriu din anul 1944 (?) întocmit de Mihai Onofrei relevă istoria problemei amintind că în anul 1938 senatorul Alexandru Lapedatu, pe atunci președinte al Senatului României, a comandat prin concurs realizarea monumentului. Macheta concepută de Mihai Onofrei, care a fost recepționată de juriu, avea în compunere statuia lui Nicolae Filipescu, un grup de două persoane plasat în fața soclului (un țăran și o țărancă). Lucrarea fusese angajată la suma de 2.000.000 de lei. Cu toate dificultățile componentele contractate de artist și în mare măsură achitate acestor furnizori au fost turnate în bronz la firmele "V.V. Rășcanu" și "Arta Română Stratina", iar soclul a fost comandat firmei "Martinis".

²²⁶ A.N.-D.M.B. fond Ateneul Român, dosar 5 / 1937-1938, f. 14v.

²²⁷ Dimitrie Marmeliuc (20 octombrie 1886, Liteni, jud. Suceava - 1 noiembrie 1970, București) Studii la Viena de filologie și filozofie, doctor docent în filozofie, carieră didactică universitară, director al Teatrului Național din Cernăuți, carieră politică, deputat, senator, secretar de Stat, primar, publicist. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 528-529.

²²⁸ M.O., dosar 5 /1931-1940.

²²⁹ Ion Grămadă (3 ianuarie 1886, Zaharești, jud. Suceava - 27 august 1917, Cîrșoia, jud. Bacău, reînhumat în anul 1926 în cimitirul Suceava). Studii secundare la Suceava, perioadă când și-a făcut debutul literar, universitare la Cernăuți de istorie și geografie. După o călătorie de documentare în Italia susține doctoratul în litere la Viena, intrând în societatea "România Jună" se preocupă de istoricul acestei societăți studențești, carieră didactică și de gazetar, ca la începutul războiului mondial să treacă în România, acționând la promovarea ideii pentru Unirea tuturor românilor. În anii neutralității predă limba germană la Liceul "Nicolae Filipescu", de la mănăstirea Dealu. În momentul intrării României în război alături de Antantă solicită cu insistență să fie primit ca

voluntar în rândurile combatanților căzând la luptele de la Cireșoia îmbărbătându-și camarazii: "Înainte! Tot înainte!" Publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 392.

²³⁰ A.N.-D.A.I.C., fond U. A. P., dosar 32 / 1903-1958, f. 3; *Expoziția picturului George Nichita și a sculptorului Mihai Onofrei, sălile Fundației Dalles, b-dul I.C. Brătianu, 4-31 Decembrie 1937*, Catalogul consemna expunerea a 24 de sculpturi realizate între anii 1927-1937. Este menționată denumirea lucrării, eventual colecția, anul realizării, genul lucrării și materialul în care a fost finalizată pentru expunere. Totodată se precizează că autorul are lucrări în colecțiile reginei Maria, ale regelui Carol al II-lea, colecțiile Statului, Pinacoteca Municipiului București, diferite muzee din provincie și colecții particulare. "Adevărul literar și artistic", București, / data ? / are pe copertă fotografia lucrării "Chopin", semnată dreapta jos: "M. Onofrei", iar la p. 2 text și fotografii prezentând pe George Nichita și Mihai Onofrei.

²³¹ George / Gheorghic / Nichita (? 1900 ?) Studii la Școala de Belle Arte din București desăvârșite în străinătate. Pictor al peisajelor, florilor, naturilor moarte și portretelor, a fost o prezență în perioada interbelică la expozițiile colective, organizând și expoziții personale. Ca o recunoaștere a calităților lucrărilor realizate sunt premiile obținute la Saloanele Oficiale. Cu Mihai Onofrei a avut relații de prietenie. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 597.

²³² "Almanahul ziarelor Adevărul și Dimineața 1938", București, 1938, p. 275.

²³³ Ioan C. Bianu (? septembrie 1856, Făget, jud. Alba - 13 februarie 1935, București, cimitirul Bellu). Studii la Blaj, licența în filozofie la București specializare în filologia romanică la Milano și Paris. Carieră didactică universitară, concomitent cu cea de bibliotecar la Academia Română unde prin metodologia aplicată a asigurat atât creșterea cât și sistematizarea, conservarea, cercetarea fondurilor și colecțiilor ce definesc tezaurul Bibliotecii Academiei Române. Om politic, deputat, donator, publicist, membru corespondent 25 martie / 6 aprilie 1887, titular 3/16 aprilie 1902 al Academiei Române în cadrul căreia a avut în decursul anilor responsabilități pe care le-a îndeplinit exemplar. În anii ocupației Capitalei de către inamic a acționat cu promptitudine pentru salvarea tezaurului de manuscrise vechi. Exemplul personal s-a constituit o veritabilă școală pentru toți cei care i-au fost în preajmă, contribuind la propășirea Bibliotecii Academiei Române. Vezi: *Omagiul lui L. Bianu*, București 1927; Lucian Predescu, op. cit., p. 99; M. Straje, op. cit., p. 69; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 68, 100, 354; Virgiliu Z. Teodorescu. *Ion Bianu și Turing Clubul României*, în: "Caiet Turing-Club", București nr.7 - 8 / 1981, p. 15 - 16.

²³⁴ Biblioteca Academiei Române a fost fondată în anul 1867, din momentul constituirii Societății Literare Române care, evolutiv, a devenit Academia Română. Acumularea de valori s-a îndeplinit prin donațiile membrilor, dar și ale altor persoane de bine. De la bun început rolul acesteia a fost conceput pentru a aduna, a organiza, a păstra manuscrise și tipărituri (cărți, reviste, ziare, broșuri, stampe, foi volante), fotografii din țară și străinătate care predilect erau referitoare la plaiurile românești. În anul 1895 a obținut dreptul de depozit legal. La îmbogățirea tezaurului substanțial a fost atât contribuțiile statului cât și ale donatorilor. Pe parcursul anilor, prin creșterea și sistematizarea colecțiilor au fost elaborate o serie de instrumente care au permis punerea în evidență a valorilor deținute. O contribuție fundamentală la propășirea instituției a avut-o activitatea desfășurată de Ioan Bianu. Lui i se datorează și demersurile care au condus la ridicarea în deceniul al patrulea al secolului al XX-lea al unui nou local, care, la timpul respectiv, a fost proiectat și înzestrat cu mijloace moderne de depozitare, manipulare, transport, restaurare și conservare, menite a contribui la buna păstrare a tezaurului

acumulat până la acea epocă. Mutarea în noul local a permis în anul 1936 organizarea activității în patru secțiuni: 1) imprimatelor; 2) manuscriselor; 3) stampelor, hărților, atlaselor, muzica; 4) cabinetul numismatic. O misiune de mare răspundere pe care și-a asumat-o a fost cea a elaborării bibliografiei generale românești. În condițiile metamorfozei după al doilea război mondial când pentru a fi salvate au fost depuse spre păstrare și salvare la Academia Română numeroase loturi de manuscrise, cărți, corespondență ș.a. problema spațiilor s-a acutizat depășind ritmul de creștere al colecțiilor, situația creată reclamând noi spații de depozitare. Condițiile vitroge întâmpinate după anul 1948, când tot ceea ce au fost prevederile testamentare care creaseră veniturile de susținere a activității au fost preluate de stat, care i-a asigurat Academiei Române numai un buget de austeritate, creșterea fondurilor și colecțiilor a fost atenuată, multe din legăturile de schimb cu terțe instituții au fost blocate sau realizate sporadic în funcție de situația conjuncturală a momentului. A fost epoca când totuși multe publicații au fost "salvate" de la distrugere prin preluarea de la Fondul de Stat al Cărții ce își desfășura "opera" de valorificare a tot ce fusese confiscat de la cei aruncați din casele lor ca exponenți ai regimului "burghezo-moșieresc", multe din ele "bucurându-se" de prevederile draconicelor măsuri incluse în "Publicații interzise" impuse de "cliberatorii-ocupanți". După anul 1990 s-a trecut la realizarea extinderii spațiilor de depozitare, prelucrare, restaurare, multiplicare și studiere a acestui tezaur, întrucât legislativ în acest deceniu n-a existat timp și înțelegere pentru readucerea la vechile prevederi legislative care să-i confere autonomia și bugetară s-a recurs la sponsorizări, predilect din partea Băncii Naționale a României, atât pentru construcție cât și pentru dotările necesare. În luna decembrie a anului 2000 a avut loc solemnitatea dării în folosință a primelor spații din noua construcție situată pe latura dinspre bulevardul Dacia Vezi: *Ghidul bibliotecilor din R.P.R...*, Editura de Stat Didactică și Pedagogică, București, 1958, p. 49-56; Ștefan Pascu, *Istoria Academiei Române - 125 de ani de la înființare*, Editura Academiei Române, București, 1991, p. 198-199, 264; Dorina N. Rusu, op. cit., vezi indice p.354.

²³⁵ A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G. inv. 617, dosar 6 /1939, f. 59, 59v.

²³⁶ Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la un portret de muzeograf: Alexandru Saint - Georges*, în: "Muzeul Național", București, voi. IX, 1997, p. 127 -143.

²³⁷ G. Bezviconi, op. cit., p. 33.

²³⁸ Societatea "Cultul Eroilor" este forma evoluată a ceea ce au fost preocupările din timpul primului război mondial când au fost luate primele măsuri de către Ministerul de Război pentru a marca locurile unde au fost îngropați cei căzuți la datorie. Precaritatea materialelor folosite pentru marcarea acestor locuri, de multe ori răvășite chiar de acțiunile ulterioare ale frontului, au provocat în anii următori adeseori mari dificultăți de identificare a mormintelor respective. După încetarea ostilităților s-a impus necesitatea ca misiunea să fie încredințată unui organism care, prin modul de organizare, să asigure îndeplinirea următoarelor principale obiective: descoperirea mormintelor din zonele unde s-au desfășurat bătăliile anilor 1916-1919; reunirea osemintelor în cimitire și mausolce asigurându-se o bună îngrijire a acestora. Măsura adoptată era în directă concordanță și cu prevederile tratatelor de pace. Prin înalt Decret Regal la 12 septembrie 1919 a fost recunoscută calitatea de persoană morală a societății "Mormintele Eroilor". Acțiunea acesteia s-a desfășurat atât pe teritoriul României cât și prin cooperare cu organisme similare ale altor țări unde căzuseră ostașii români. A fost o muncă de amploare care a antrenat la acțiune civili și militari care au reușit să reunească în mare măsură în locurile de cinstire pe acești Eroii. Experiența dobândită a impus ca după câțiva ani să se revendice adoptarea unei legislații îmbunătățite. Astfel s-a ajuns la

adoptarea legii referitoare la regimul mormintelor de război în anul 1927, prin care atribuțelc continuării acestor nobile misiuni au revenit societății "Cultul Eroilor", căreia îi revenea și misiunea de a realiza educarea noilor generații în respectul pentru cei care s-au sacrificat pentru binele Patriei. Amintim în acest sens câteva din acțiunile întreprinse. Au fost luate măsuri pentru realizarea și multiplicarea unor tablouri, așa cum la începutul secolului al XX-lea Spiru C. Haret a făcut pentru cinstirea Eroilor războiului pentru Independență. Aceste tablouri cu o grafică deosebită se transmiteau ficcării localități pentru ca în spațiul central să fie trecute numele Eroilor. Ele urmau să fie o permanentă prezență în incinta primăriei, școlii și a bisericii, așezate la loc de cinste. Preocuparea pentru cinstirea celor căzuți pentru binele românilor a fost generalizată, atenția fiind îndreptată și spre înaintașii veacurilor anterioare. Astfel în anul 1928 corespondența cu ASTRA i-a facilitat cunoașterea a ceea ce se făcuse până la acea dată pentru cinstirea lui Horca, Cloșca și Crișan, în localitățile de obârșie și în cele unde s-au petrecut principalele evenimente ale anilor 1784-1785, urmând ca societatea să completeze cu noi simboluri evocatoare ale acestor martiri ai neamului românesc. În capitala României, pentru a marca un deceniu de activitate, a fost organizat în incinta pavilionului Banatului din Parcul Carol I o expoziție a societății "Cultul Eroilor", în care au fost reunite lucrări referitoare la actul de cinstire al Eroilor, realizate de artiștii plastici. Au fost expuse lucrări ale sculptorilor Theodor Burcă, Ion C. Dimitriu -Bârlad, Wilhelm C. Becker, Aurel Bordenache, Mac Constantinescu, Richard P. Hette, Vasile Ionescu - Varo, Dimitrie Mățăuanu, Mihai Onofrei, Gheorghe Tudor. Invitația pentru vernisajul din 16 mai 1929 a fost lansată de Miron Cristea, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și președintele societății "Cultul Eroilor". Prin construcția mausoleului de la Giurgiu au fost create condițiile pentru aducerea osemintelor celor căzuți în campania anului 1913 din Bulgaria. În anii de activitate societățile amintite au avut și propriile organe de presă în cadrul cărora aduceau la cunoștință obiectivele, modul de îndeplinire și de folosire a banului public, evocarea unor episoade referitoare la evenimentele militare care au marcat faptele acestor Eroi, iconografia relevând ascendența înfăptuiri. Vezi: A. N.-D.A.I.C., fond Pantelimon Halippa, inv. 2126, dosarele 510 / 1930 - 1939; 2034 / 1930 - 1941, f. 53 - 55; "Cultul Eroilor noștri", organ al societății "Mormintele Eroilor" cu apariție: aprilie-mai 1920, ianuarie 1921-1926, continuată prin "România Eroică"; Lucian Predescu, op. cit, p. 241, 735; Petre Dan, op. cit, p. 310.

²³⁹ AN.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosar 96 / 1938, f. 263; C.S. M. P., Jurnalul 317 / 17 decembrie 1938.

²⁴⁰ Ibidem, dosarele: 92 / 1938, f. 45, 46, 47; 96 / 1938, f. 180.

²⁴¹ Horia Igiroșeanu (? - 10 iulie 1960, București, înmormântat la Cimitirul Sf. Vineri), sculptor, animator cultural, gazetar, susținător al cinematografilor naționale și al învățământului artistic particular, publicist. Vezi: Petre Oprca, *Cronicari și critici de artă în presa bucureșteană a anilor 1919-1923*, în Revista Muzcelor și Monumentelor - seria "Muzee", București, nr. 2 / 1988, p. 81 - 90.

²⁴² Oscar Han (3 decembrie 1891, București - 14 februarie 1976, București). Studii la Școala de Belle Arte din București sculptor, critic de artă, carieră didactică universitară. Inspirat de faptele cunoscute ca participant la primul război mondial, expune la Iași lucrări reflectând situațiile trăite. Realizează și donează monumentul "Pe aici nu se trece" amplasat la bifurcația șoselelor de la Tișița, lângă Mărășești. Ca participant la concursul pentru desemnarea realizatorului monumentului regelui Ferdinand I, juriul îi acordă premiul I, dar nu și comanda monumentului. Lezat, a publicat virulente articole împotriva unei asemenea încălcări ale eticii. Vezi: O. Han, *Dăți și pensule*, Editura Minerva, București, 1970, p. 143 -144; "Albina", București, anul XI, nr. 11, 19 martie

1937, p. 162; AN.-D.A.I.C. fond M.C.A.-D.A. inv. 819, dosar 69 / 1937, f. 6; ibidem, dosar 81 / 1938, f. 3, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 25, 27, 28, 31, 32, 33, 55, 55v., 70, 61, 62, 81; ibidem, dosar 94 / 1938, f. 117; ibidem, dosar 95 / 1938, f. 8; ibidem 90 / 1940, f. 13, 41 referitor la evacuarea și repartizarea la Iași; "Universul", București, anul 55, nr. 89, 30 martie 1938, p. 5; ibidem, nr. 237, 1 septembrie 1938, p. 2; ibidem nr. 258, 22 septembrie 1938, p. 8; "Realitatea Ilustrată", București, anul XIII, nr. 630, 14 februarie 1939, p. 3, fotografie; "Calendarul Universul 1940", București, p. 71 consemnează dezvelirea monumentului la 6 februarie 1939; AN.-D.A.I.C. Fototeca, inv. 1407, voi. II, pozițiile 5724 - 5733 solemnitatea dezvelirii.

²⁴³ Ibidem, dosarele: 90 / 1938, f. 33, 34, 35, 24, 25, 113, 115; 72 / 1939, f. 17v., în dosar sunt și fotografiile machetelor prezentate de concurenți. La 28 ianuarie 1939 comitetul de inițiativă îi solicita lui Mihai Onofrei să prezinte o machetă care să-l redea pe domnitorul Carol I în ținuta de campanie, cu manta, cu chipiul epocii și cu cizme. Se preciza că, material, crau în situația de a nu putea angaja mari obligații. Mihai Onofrei a răspuns favorabil angajându-se să realizeze monumentul. Ca atare, la 5 aprilie 1939, în baza avizului C.S.M.P. prin Jurnalul 379, a fost încheiat contractul de locațiune, menționându-se că statuia va avea 5 metri iar lucrarea în total 10-12 metri, fiind evaluată la 4.000.000 de lei. A fost găsită și soluția procurării sumelor prin realizarea unor miniaturi turnate în bronz, care să fie plasate la instituții și la toți cei interesați. A fost încheiată o convenție în acest sens la 2 mai 1939. Se preconizau două variante: una de 45 - 50 cm. la preț de 10.000 de lei și a doua la care statuia avea și un soclu, totalizând 100 cm. la suma de 20.000 de lei. La 11 mai 1939 Mihai Onofrei semna o chitanță pentru suma de 200.000 de lei primiți pentru realizarea miniaturilor. Vezi: M.O., dosar 5 / 1931-1940.

²⁴⁴ Liceul "Gheorghe Roșca Codreanu" din Bârlad a evoluat din ceea ce la 1846 era "Clasul real Codrcanu", pentru ca între 1858 - 1864 să fie în rândul gimnaziilor și ca apoi să devină liceul care, prin ceea ce a fost atât corpul profesoral, dar și cei care l-au frecventat, să-și capete un binemeritat renume. Vezi: Costică Ioan Gârneajă, Grigore Ganeț, *Filiata Arhivelor Statului Județul Vaslui*, București, 1984, p. 62.

²⁴⁵ Traian Nicola, *Liceul Gh. Roșca Codreanu- Bârlad*, Iași 1971, p. 142.

²⁴⁶ Scrisoarea profesorului Traian Nicola adresată sculptorului Mihai Onofrei la 25 octombrie 1977 aducea la cunoștință că în anul 1951 bustul a dispărut. Dorind să-l readucă în locul cuvenit, întreba dacă artistul mai are piesa în gips pentru a proceda la o returnare în bronz.

²⁴⁷ Alexandru Saint Georges (20 aprilie 1886, Botoșani 1954, București, cimitirul Bellu) studii secundare la Botoșani, pregătire și carieră militară, manifestând din fragedă tinerețe pasiunea de a colecționa relicvele trecutului. Această preocupare l-a condus la preluarea exemplului oferit de Expoziția Jubiliară Națională a anului 1906 din București la organizarea unui muzeu la Bârlad în care a prezentat ceea ce adunase până atunci. Ulterior a decis să transfere acest așezământ la Târgoviște, unde a poposit în 1915, dar a cunoscut vitregiile evenimentelor anilor ocupației străine, când obiectele, în mare măsură, au fost înstrăinate. La revenirea din război, constatând situația, a părăsit cariera militară și s-a dedicat în exclusivitate refacerii în Capitală a muzeului prin adunarea unui nou patrimoniu care a crescut de la an la an. Dacă inițial relicvele se aflau în propria locuință, din strada Polonă nr. 29, ulterior prin creșterea numărului pieselor obținute, prin varietatea lor și mai ales din necesitatea de prezentare către public, a fost nevoit să facă diverse demersuri pentru obținerea spațiului adecvat. Demersurile au oferit numai soluții temporare și totalmente improprii atât pentru conservarea patrimoniului cât și pentru expunerea lui. La începutul deceniului al patrulea s-a adresat

fostului coleg de școală militară, regele Carol al II-lea oferindu-și colecțiile și serviciile care să fie încorporate în patrimoniul Fundațiilor Culturale Regale. Acceptarea ofertei nu s-a materializat însă cu obținerea unui spațiu corespunzător, astfel că și în următoarea etapă, până la lichidarea muzcului, problema spațiului a rămas necorespunzător rezolvată. Anii care au urmat după 1944 au fost cei care au condus la desființarea acestui așezământ, creatorul fiind tocmai cel pus în situația ca la pensionare să procedeze la repartizarea pieselor, în funcție de profilul tematic la diverse instituții culturale și științifice. Astfel cel care devenise în anii anteriori un complex institut de documentare a dispărut în procesul de reformare a culturii dirijată după noi criterii care au facilitat chiar pierderea unor mărfuri relevante pentru trecutul neamului românesc. Menționăm că pe parcursul anilor de activitate a acordat o atenție și publicisticii, oferind în periodicele timpului informații referitoare la folclor, numismatică și medalistică. Vezi: Ncagu M. Djuvara, *Ceva despre familia colecționarului Alexandru Saint Georges*, comunicare la al VI-lea simpozion de genealogie 10 - 13 mai 1995, rezumatul comunicării în volumul editat de Academia Română, Filiala Iași, Institutul de Istorie "A.D. Xenopol" Comisia de heraldică, genealogie și sigilografie; "Cronica numismatică și arheologică", București, anul I, nr. 2 iunie 1920; anul I, nr.11 - 12, martie - aprilie 1921; anul VIII, nr. 79 - 82, ianuarie-iunie 1928; anul IX, nr. 89 - 90, ianuarie - iunie 1929; anul XV, nr. 119 - 120, iulie - decembrie 1940; anul XVI, nr. 123 - 124, iulie - decembrie 1942; anul XVII, nr. 125 - 126, ianuarie - iunie 1943; Gabriela Nițulescu, *Complexul Muzeal Național "Curtea Domnească"- Târgoviște - istoric*, comunicare la Muzeul Național de istorie a României în cadrul sesiunii "160 de ani de muzcografie românească 15 -16 decembrie 1994", referință la prezența lui Alexandru Saint Georges la Târgoviște, soarta patrimoniului dus acolo; Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la un portret de muzeograf: Alexandru Saint Georges*, în: "Muzeul Național", voi. IX, București 1997, p. 127 -143.

²⁴⁸ A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.S.G.. inv. 617, dosar 6 /1939, f. 59, 59v., 194, 194v.

²⁴⁹ Trandafir G. Djuvara (6 noiembrie 1856, Brăila - ? 1935, București, cimitirul Bellu). Studii la Brăila, doctor în litere și Școala de științe politice la Paris. Carieră diplomatică, reprezentant al României în diverse state, primind în anumite împrejurări misiuni speciale, inclusiv la Comisia Europeană a Dunării, senator, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 276; G. Bezviconi, op. cit., p. 114.

²⁵⁰ Ion Grigore Periețeanu (24 martie 1879, București - ? 1959, București, cimitirul Bellu) studii la București, inclusiv licența în drept, activitate administrativă și juridică, om politic, deputat, ministru, poet cu o bogată activitate în cadrul unor asociații, societăți, fundații etc., traducător, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 648; G. Bezviconi, op. cit., p.216.

²⁵¹ Dumitru (Take) Ionescu (13 octombrie 1858, Ploiești - 22 iunie 1922, Roma-Italia, înmormântat la Sinaia în incinta paraclisului mănăstirii), doctorat în drept la Paris, avocat, orator, ziarist, publicist, om politic, ministru, prim-ministru, militant pentru alăturarea de Antantă pentru realizarea idealului național: Unirea tuturor românilor. La 24 august / 6 septembrie 1918 s-a constituit la Paris sub conducerea lui, Consiliul Național al Unității Române. Acesta a fost recunoscut la: 29 septembrie / 12 octombrie 1918 de guvernul francez; 23 octombrie / 5 noiembrie 1918 de guvernul S.U.A.; 29 octombrie / 10 noiembrie 1918 de guvernul englez; 9/22 noiembrie 1918 de guvernul italian. După încetarea ostilităților militare a făcut parte din delegația României la tratativele de pace; Lucian Predescu, op. cit., p. 432 - 433; H.N.-B., p. 379, poziția 1882.

²⁵² Ion C. Miculescu - Prăjescu (17 iunie 1892, Iași - ? - ?). Studii la Iași, dreptul la Berlin și Oxford, activitate diplomatică și gazetărească. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 544.

²⁵³ Petre Marinescu (24 ianuarie 1877, Murgași, jud. Dolj - ? - ?). Studii la București, Facultatea de Științe - specialitatea matematică. Carieră didactică, inspector de specialitate, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 528.

²⁵⁴ A.N.-D.A.I.C. fond M.A.I.S.G., inv. 617, dosar 6 / 1939, f. 59, 59v., 194, 194v.

²⁵⁵ Ibidem, dosar 5 / 1938, f. 17, 149, 149v.

²⁵⁶ Catalog "A 38-a expoziție Tinerimea Artistică - 3-30 aprilie 1938", pozițiile 358, 359.

²⁵⁷ Constantin Angelescu (10 iunie 1869, Craiova - 14 septembrie 1948, București). Studii la Craiova, Paris, doctor în medicină, om al școlii, diplomat, om politic, ministru, membru al societății Ateneul Român, membru de onoare al Academiei Române. Vezi: Lucian Predescu, op. cit. p. 34; C. Kirilescu, *Portrete*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 328 - 354; Petre Oprea, *Colecționarul dr. Constantin Angelescu*; A.N.-D.A.I.C., fond Onisifor Ghibu, inv. 1835, dosar 5%; fond Pantelimon Halippa, dosar 355 / F.D; A.N.- D.M.B., fond Ateneul Român, dosar 3 / 1928, f. 215, cup „Clipa”, București, anul VI, nr. 178, 20 mai 1928, p. 3, fotografia dr. C. Angelescu.

²⁵⁸ Grigore Ionescu, op. cit, p. 61.

²⁵⁹ MO., dosar 5 / 1931-1940; "Universul" București, anul 56, nr. 83, 26 martie 1939, p. 3.

²⁶⁰ "Gazeta Municipală", București, anul IX, nr. 405, 17 ianuarie 1940, p. 4; ibidem, nr. 413, 3 martie 1940, p. 3; ibidem, nr. 421, 5 mai 1940, p. 3; "Urbanismul", București, anul XVIII (IX), nr 3 - 4, martie - aprilie 1940, p. 89.

²⁶¹ M.O., dosar 6 / 1941-1950.

²⁶² Evidența din dosarul personal de la Arhiva Militară - Pitești înregistrează perioadele de concentrări și locurile de desfășurare a misiunilor primite.

²⁶³ Basoreliefurile reprezentau: "Industria" și "Comerțul", "Cultura" și "Civilizația". La 4 septembrie 1943 Direcția Generală C.F.R. a aprobat prelungirea termenului de execuție până la 15 octombrie pentru furnizarea și montarea celor patru basoreliefuri la culeele pasajului superior Grivița. La 5 octombrie 1943 Mihai Onofrei făcea comanda montării basoreliefurilor pentru suma de 70.000 de lei. La 2 iunie 1943 Regia Autonomă C.F.R.- Direcția financiară, prin aviz de plată, elibera lui Mihai Onofrei pentru realizarea basoreliefurilor la pasajul de nivel Grivița suma de 122.500 de lei din totalul de 375.000 lei. La 23 noiembrie 1943, prin avizul de plată al R.A. - C.F.R., Direcția financiară se achitau 15.000 de lei ce fuseseră reținuți garanție pentru basoreliefurile de la culeele podului Grivița.

²⁶⁴ Un asemenea demers am făcut la Muzcul Căilor Ferate în anul 1996, unde am primit explicația că nu dețin asemenea informații.

²⁶⁵ Catalog "A 40-a expoziție Tinerimea Artistică, 4-30 aprilie 1940", p. 29, pozițiile 199 - 201. Poziția 199 este un bust monumental redându-l pe Suveran în ținută de gală. Fotografia de la p. 3 relevând calitățile lucrării.

²⁶⁶ "Luna București lor 1940 - îndrumare în expoziție", I București, 1940 /, p. 23, 32.

²⁶⁷ M.O., dosar 5 / 1931-1940, este lucrarea care în prezent face parte din patrimoniul Muzeului Scriitorilor Târgovișteni, înființat în anul 1967 în clădirea din strada Justiției nr. 3 - 5 din Târgoviște, fosta proprietate a familiei Brătescu - Voinești.

²⁶⁸ Ion Alexandru Brătescu - Voinești (1 ianuarie 1868, Târgoviște - 14 decembrie 1946, București). Studii la București, licența în drept. Carieră juridică, om politic, deputat, secretar general al Camerei Deputaților timp de mai multe decenii. Prozator inspirat de

viața socială și de natură memorialist, a condus revista "Convorbiri Literare" Vezi: Dumitru Micu, în: D.L.R., p. 74 - 75.

²⁶⁹ Fișele nr. 184 și 185 pentru lucrările care au fost trecute în catalogul expoziției la pozițiile 3 și 15. Vezi: M.O., dosar 5 71931-1940.

²⁷⁰ A.N.-D.A.I.C. fond M.C.A.-D.A., dosar 93 / 1940, f. 351; M.O., dosarele 5 / 1931-1940; 6 / 1941-1950; la 10 decembrie 1940 a intervenit un contract cu firma "V. V. Rășcanu" pentru turnarea statuii cu înălțimea de 4,25 m. și a 2 basoreliefuri la dimensiunile de 1,00 x 0,90 m. Termenele sunt de fapt retro: 15 martie 1940 pentru statuie și 1 aprilie pentru basoreliefurile (? Credem că de fapt contractul a fost încheiat în anul 1939). Pentru grupul având înălțimea de 3,50 m. încheiasc un contract cu turnătoria "Arta Română" a meșterilor - patroni Gheorghe Stratina și N. Deciulescu pentru suma de 300.000 de lei și cu termen de realizare 1 martie 1940. Mihai Onofrei a păstrat o evidență a sumelor pe care le-a plătit pe parcursul lunilor ianuarie - mai 1940 firmei "V. V. Rășcanu" și a lunilor martie - iunie 1940 firmei "Arta Română". Că totuși soarta monumentului nu era încă compromisă o dovedește contractul încheiat cu firma pietrarului "Leonardo Martinis" care la 8 aprilie se oferise să execute lucrările la soclu pentru monumentul Nicolae Filipescu, care urma să fie montat în zona de la intersecția străzilor C. A. Rosetti și Nicolae Filipescu. Se angaja ca pentru suma de 540.000 de lei să execute în piatră de Vrața lucrările în termen de 3 luni. La 11 aprilie 1940 primea permisiunea de a trece la execuția lucrării pe suprafața de 6,40 x 6,40 m. pentru care urma să primească 460.000 de lei. În aceeași zi primea un aconto de 100.000 de lei, iar la 25 aprilie a mai primit alți 50.000 de lei. La 13 mai a sosit în gara C.F.R. Filaret piatra de la Vrața, pietrarul primind acum alți 50.000 de lei. Pentru Mihai Onofrei a intervenit o altă dificultate. A fost concentrat în calitate de locotenent în rezervă, misiunile primite obligându-l ca în anumite perioade să fie departe de Capitală.

²⁷¹ Nicolae Filipescu (5 decembrie 1862, București - 14 octombrie 1916, București, cimitirul Bellu). Studii la București, Craiova, de drept la Paris. Om politic fruntaș al Partidului Conservator, deputat, primar al Capitalei, al Brăilei, ministru, gazetar fondator al unor periodice și asociații prin care a militat pentru unitatea națională, adept al participării României la primul război mondial alături de Antantă a înființat în anul 1914 "Acțiunea Națională", devenită în anul 1916 prin atragerea și a altor formațiuni "Uniunea Sacră", publicist. Vezi: A.N.-D.A.I.C. fond M.A.I.S.G., inv. 613, dosar 3 / 1936, f. 102, 102v.; ibidem, inv. 617, dosarele 5 / 1938, f. 70, 71v.; 18 / 1911; 11 / 1940; ibidem, fond S.A.F., dosar 8; ibidem, fond Prefectura Poliției Capitalei, dosar 71 / 1914, f. 18; "Ilustrațiunea", București, anul IV, decembrie 1915, p.7; "Calendarul revistei Lumea ilustrată 1895", București, p. 71, 74 fotografie și text; "Calendarul ilustrat al Bibliotecii pentru toți 1896", București, anul I, p. 73 fotografie; Grigore Ionescu, op. cit., p. 256 semnalcază prezența în clădirea Parlamentului în vestibul; "Cele trei Crișuri", Oradea, anul XI, nr. 9-10, septembrie-octombrie 1930, p. 113; A.N.-D.J. Constanța, fond Primăria Municipiului Constanța, dosar 51 / 1932, f. 23; Catalog "Salonul Artiștilor Sculptori 1928", poziția 105; Catalog "A 16-a expoziție a Societății Tinerimea Artistică", deschisă la 27 martie 1916, poziția 411; ibidem 1935, poziția 249; A.N.-D.J. Suceava, fond Prefectura jud. Rădăuți, dosar 25 / 1920, f. 6, 7; A.N.-D.J. Brașov, fond Prefectura județului Brașov, dosar 289 / 1911; "Neamul Românesc", București, 4 noiembrie 1928, p. 2; I.G. Duca, *Portrete și amintiri*, ed. a II-a, București 1932, p. 77; A.N.-D.J. Bistrița Năsăud - Bistrița, fond Prefectura județului Bistrița Năsăud, dosar 4 / 1921, f. 31 - 45; A.N.-D.J. Suceava, fond Prefectura județului Rădăuți, inv. 231, dosarele 96 / 1931, f. 18; 98 / 1933, f. 1-2, 12; T. Pisani, *Nicolae Filipescu*, 16 p.; A.N.-D.A.I.C. fond Pantelimon Halippa, dosar 880 / 1915 - 1970, f.

26; A.N.-D.M.B., fond Ateneul Român, dosar 7 / 1937 -1938, f. 57; "Universul", București, anul 54, nr. 316, 16 noiembrie 1937, p. 3; ibidem, anul 55, nr. 268, 2 octombrie 1938, p. 7; Catalog "A 38-a expoziție a Societății Tinerimea Artistică, 3-30 aprilie 1938", poziția 363; "Gazeta Municipală", București, anul VII, nr. 352, 11 decembrie 1938, p. 4; "Universul", București, anul 55, nr. 146, 30 mai 1938, p. 15; ibidem, nr. 170, 23 iunie 1938, p. 10; cup "Universul", București, 21 octombrie 1940; "Gazeta Municipală", București, anul IX, nr. 441, 6 octombrie 1940, p. 2; ibidem nr. 442, 13 octombrie 1940, p. 4; "Cele trei Crișuri", anul XXI, nr. 9 -10, septembrie-octombrie 1940, p. 201; Lucian Predescu, op. cit., p. 323; G. Bezviconi, op. cit., p. 129.

²⁷² Cercul Militar, azi Cercul Militar Național își are obârșia în a doua parte a secolului al XIX-lea când își desfășura activitatea în spații închiriate în calea Mogoșoaiei - calea Victoriei după 8 octombrie 1878. La cumpăna veacurilor XIX-XX se impunea rezolvarea problemei unui local propriu pentru organizarea și găzduirea unor ample manifestări, demne pentru prestigiul armicii române după obținerea Independenței de Stat a României. Pentru edificarea construcției s-au făcut demersurile pentru obținerea spațiului necesar amplasării. A fost obținut terenul fostei biserici Sărindar în incinta căreia la 1877 - 1878 erau aduși pentru prohodire cei căzuți la datorie la sudul Dunării. Biserica fusese demolată la 1896, pe locul ei fiind amenajată o fântână, măsură adoptată ,printre altele, pentru înfrumusețarea Capitalei cu ocazia vizitei împăratului Austriei în România. Pentru a defini pe viitorul proiectant, a fost organizat un concurs, publicul putând cunoaște cele preconizate de concurenți prin intermediul expoziției organizată în incinta Ateneului Român în anul 1899. Proiectarea construcției a fost încredințată arhitectului Dumitru Maimarolu. Construcția s-a realizat începând cu anul 1911, fiind terminată la roșu la începerea primului război mondial. Parțial clădirea a fost folosită de ocupanți în anii 1916 - 1918 pentru adăpostirea unor servicii militare. Lucrările de finisaj au fost reluate după război, multe din elementele decorative din interiorul și exteriorul clădirii fiind realizate de sculptorul Ioan Schmidt - Faur. Inaugurarea localului a avut loc la 23 ianuarie 1923. Printre cei care au participat la solemnitate s-a aflat și mitropolitul primat dr. Miron Cristea care, după oficierea sfințirii edificiului, a ținut și o amplă cuvântare în care a evocat lupta poporului pentru păstrarea credinței strămoșești. Pe parcursul anilor în incinta clădirii s-au reunit numeroase opere de artă, picturi și sculpturi valoroase simboluri evocatoare ale ostașului român din diverse epoci și în diverse ipostase. În anul 1948 funcționalitățile acestui așcăzământ, rnenit a fi predilect cultural, au fost modificate adaptându-se cerințelor "noii" armate dorită a fi instrumentul conducătorilor și ca atare pentru Casa Centrală a Armatei, cum a fost rebotezat, fiind cele de ideologizare sovietizantă. A fost epoca când la parterul dinspre bulevardul rebotezat "6 Martie" au fost plasate două mari reliefuri înalte redând scene ale cooperării de arme româno - ruse la 1877 - 1878 și româno - sovietice la 1944 - 1945. După anul 1964 treptat s-a revenit la vechea funcționalitate, intervenind restructurări, inclusiv la spațiile existente pentru a le adapta genurilor de manifestări solicitate de beneficiari. A fost declanșată o amplă acțiune de consolidare și restaurare a clădirii, asigurându-se punerea în valoare a elementelor artistice ce dau caracteristica edificiului. Aici au fost reunite o serie de realizări artistice ale Studioului de Arte Plastice al Armatei. Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond Miron Cristea, dosar 15, f. 33; ibidem Fototeca I 4855; ibidem, fond U.A.P. dosar 34 / 1968-1970; A.N.-D.M.B. fond Ateneul Român, dosar 6 / 1899, f. 2 - 4; Popescu - Lumină *Bucureștii din trecut și de astăzi*, Editura "UniversuTBucurești, 1935, p. 678; Adriana Topârceanu, *Dialog între istorie și artă*, Editura Militară, București, 1973; *Casa Centrală a Armatei*, Editura Militară, București,

1979; Virgiliu Z. Teodorescu, *Cronică bucușteană 1877-1878 -Locuri evocatoare*, Editura Ministerului de Interne, București 1997.

²⁷³ Școala militară "Nicolae Filipescu" în timpul războiului pentru Independență o parte din construcțiile anexe mănăstirii Dealu au servit pentru organizarea și adăpostirea prizonierilor otomani (1877 - 1878). Apoi spațiile respective au fost adaptate și folosite de Școala divizionară de ofițeri (1879 - 1940), la care, printre alții, a predat și Alexandru Vlahuță. În anii 1890 - 1891 a fost organizat aici și Depozitul de arme al armatei. Refacerile operate la aceste spații și extinderile au permis adăpostirea, începând din anul 1912, a activităților Școlii copiilor de trupă și ale liceului militar "Nicolae Filipescu", care, excerpând perioada anilor de ocupație (1916 -1918), a funcționat aici până la cutremurul din 9 / 10 noiembrie 1940, când toate spațiile au fost totalmente distruse de cutremur. Precizăm că nu s-au înregistrat victime omenești întrucât în programa de învățământ erau incluse, teoretic și practic, noțiunile care le-au servit elevilor și cadrelor didactice salvarea de la mara calamitate depășind momentul de panică atât de agravant în asemenea momente. Gradul de pregătire militară dobândit s-a dovedit a fi la cele mai înalte cote ale simțămintelor patriotice, onorând și pe această cale numele celui care patrona această instituție de învățământ. Sacrificiile cadrelor didactice și ale elevilor acestei școli sunt evocate și de monumentul aflat în apropierea murilor mănăstirii Dealu. Cităm în acest sens pe eroul de la Cîrcșoia, profesorul Ion Grărnădă. După primul război mondial o parte din cadrele didactice din acest liceu militar au fost solicitate să predă în noua Universitate din Cluj. În acest caz cităm pe profesorul de limba engleză Petre Grimm. Vezi: Gabriel Mihăescu Eugen Fruchter, *Târgoviște*, Editura Stadion, București, 1971, p. 37.

²⁷⁴ Mănăstirea Dealu. La anul 1492 domnul Țării Românești, Radu voievod, definit de urmași cu patronimul de "cel Mare", luase hotărârea ca după ani de restriște să readucă scaunul domnesc la Târgoviște. Măsura a fost însoțită de o serie de realizări edilitare. Printre altele în zona dominantă la limita dealurilor de la nordul orașului capitală a trecut la refacerea radicală a unei foste ctitorii de la începutul veacului al XV, cunoscută din documente ca existând la 1431. Noul așezământ falnic prin amplasament și proporții a fost ridicat între anii 1499 - 1501 și amplificat de fiul său, Vlad cel Tânăr, la anii 1510

1512. Noua biserică s-a constituit prin plan și mod de decorare a exteriorului o etapă importantă în evoluția arhitecturii religioase din Țara Românească. Biserica a fost în atenția domnilor care le-au urmat la domnie. În timpul domniei lui Neagoe Basarab aici s-a realizat pictura interioară de către meșterii zugravi de subțire: Dobromir, Jitianu și Stanciu, care însă a rămas, din păcate, numai în memoria timpului, întrucât vicisitudinile de tot felul au supus la grele încercări acest așezământ. Jfuită la începutul secolului al XVII-lea, a fost refăcută în timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, care a dispus și repictarea ei de către echipa meșterilor: Constantin, Preda, Nicolae și Radu. Au urmat distrugerile din anul 1738, provocate de trupele austriece, ale cutremurelor secolului al XIX-lea. Starca așezământului a impus domnului Gheorghe Bibescu luarea de măsuri pentru refacerea construcțiilor. Lucrarea pentru restaurarea bisericii și a chiliilor a fost încredințată arhitectului austriac Johan Schlater și pictorului francez A. Designy. Acum au intervenit modificări în tratarea arhitecturii bisericii, clopotniței. După trecerea deceniilor, Comisiunea Monumentelor Istorice a fost nevoită să intervină atât la 1912 și mai ales după gravele distrugeri provocate de cutremurul din 1940. O ultimă intervenție s-a realizat prin preocuparea lui Justinian Marina, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în anii 1953-1956 când lucrările au vizat atât consolidarea dar și readucerea ansamblului la o situație arhitecturală apropiată epocii lui Radu cel Mare. O atenție deosebită s-a acordat acum stabilizării terenului, refacerii chiliilor, paraclisului,

amenajării muzeului. Întrucât vechile straturi de pictură au fost pierdute, s-a preconizat realizarea unei picturi noi în spiritul erminiiilor. Într-o primă etapă a fost pictată conca altarului de către pictorul Iosif Keber. După ani lucrarea a fost finalizată de Sofian Boghiu. Pronaosul bisericii a servit în veacurile trecute ca gropniță domnească aici fiind mormintele lui Vladislav al II-lea, Radu cel Marc, Vlad cel Tânăr, Radu Vodă Bădica, Vlad Încetul, Pătrașcu cel Bun, Mihai Movilă și cenotaful cu capul lui Mihai Viteazul. La inițiativa Ligii Culturale, în anii 1912 - 1913, sculptorul Frederic Storck a dăltuit în marmură albă sarcofagele pentru Radu cel Mare și Mihai Viteazul. În decursul anilor așezământul a avut menirea de a fi răspânditor de spiritualitate și prin intermediul tipografiilor care au fost aici atât în secolul al XVI-lea cât și în cel de al XVII-lea. Atât cărțile tipărite de călugărul Macarie pe timpul lui Radu cel Marc cât și cele realizate în anii domniei lui Matei Basarab au avut menirea de a fi o benefică prezență pe întreg teritoriul locuit de români. Cartea ca produs finit implica numeroase operațiuni la care erau antrenați numeroși călugări, cunoscători de limbă a originalului manuscrisului, capabili de a reda în limba țării sensurile, de a grava elementele decorative ale foii de titlu, ale literelor inițiale, stemei, începuturilor și finalelor de capitole, de tipărire propriu zisă, de legătorie și realizare a coperșilor. Această presupuncea o diviziune a muncii cu o firească specializare. Aici s-a deslășurat și o bogată activitate a caligrafilor și a miniaturistilor ce a constituit o adevărată școală care, permanent, a pregătit elemente capabile și pentru cancelaria domnească. Muzeul mănăstirii evocă succint aceste preocupări ale înaintașilor trăitori și truiditori în acest așezământ monahal cu hramul Sf. Nicolae. În prezent așezământul este hărăzit vieții de obște a călugărițelor și cămin pentru presbiterie văduve. Vezi: Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, voi. I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1980, indice p. 630; Cristian Moisesescu, *Târgoviște - Monumente istorice și de artă*, Editura Meridiane București, 1979, indice p. 241; Târgoviște, p. 81 - 82; Harta, p.66 - 67.

²⁷⁵ M.O.. dosar 5/1931-1940.

²⁷⁶ Ibidem.

²⁷⁷ Catalog "A 41-a expoziție a societății Tinerimea Artistică 1941", poziția 217.

²⁷⁸ Mihai I (25 octombrie 1921, Sinaia), minor, în anul 1927, a fost declarat rege după decesul regelui Ferdinand I, țara fiind condusă de o regență; a fost înlăturat de la tron prin revenirea în țară a tatălui său, devenit regele Carol al II-lea la 8 iunie 1930. Compensatoriu, l-a declarat pe fiul său "Mare Voevod de Alba Iulia", iar în anul 1937 l-a înaintat la gradul de sublocotenent. Pentru dobândirea cunoștințelor a fost integrat într-o clasă specială în care au fost reuniți cei mai valoroși elevi de vârstă sa din școlile bucureștene. Pasionat de motoare, a acordat o atenție deosebită automobilismului și aviației. În septembrie 1940, prin abdicarea regelui Carol al II-lea, a fost proclamat rege al României, însă majoritatea prerogativelor au fost preluate, în condițiile speciale ale aceluia an, de către Conducătorul Statului, generalul Ion Antonescu. În anul 1944 a fost integrat în acțiunea de înlăturare de la conducerea țării a mareșalului Ion Antonescu prin ordonarea arestării acestuia la 23 august. Conjunctural, Uniunea Sovietică, în anul 1945 i-a acordat o înaltă distincție de război. La 23 august 1945 a refuzat să se afle în fruntea trupelor române care, revenind de pe câmpul de luptă, au trecut pe sub Arcul de Triumf. A urmat perioada "grevei regale", a metamorfozei societății românești din anii 1946 - 1947, care a condus la impunerea abdicării, la 30 decembrie 1947, și părăsirii teritoriului României. După 1990, în mai multe împrejurări, a revenit în România invitat de clementele nostalgice doritoare de a restaura regimul monarhic. Într-o asemenea conjunctură, programul vizitei a inclus și trecerea ex-regelui pe sub Arcul de Triumf.

279 A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., inv. 819, dosar 103 / 1941, f. 22, poziția 172, avea semnătura autorului la spate.

²⁸⁰ În anul 1939 Mihai Onofrei fusese cooptat în comitetul de conducere al Sindicatului Artelor Frumoase. Vezi: "Universul", București, anul 56, nr. 83, 26 martie 1939, p. 3; noul mod de organizare al tuturor categoriilor de producători a impus și artiștilor plastici să se alinieze la formula breslelor. Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond S.A.F., dosar 19 / 1941, f. 305, la 12 septembrie 1942 Mihai Onofrei în calitate de membru supleant în comisia pentru înscrierea artiștilor pictori, sculptori și gravori în Corpul Artiștilor Plastici era convocat la 16 septembrie la sediul Comisiei.

²⁸¹ Catalog "Ministerul Culturii Naționale și Cultelor - Direcția Artelor - Salonul Oficial - pictură și sculptură 1942 mai -iunie, Fundația Dalles", p. 36.

²⁸² Catalog "Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, Subsecretariatul de Stat al Cultelor și Artelor, Salonul Oficial de toamnă 1941 - desen, gravură, afiș - noiembrie decembrie, Fundația Dalles, Bulevardul Brătianu", p. 32, 43, pozițiile 402, 403.

²⁸³ În perioada interbelică preocuparea ieșnicilor de a prezerva mărturiilor referitoare la Actul Unirii de la 1859 i-a condus la organizarea acestei instituții muzeale, nucleul viitorului Muzeu al Unirii adăpostit din anul 1959 în clădirea de pe strada Lăpușeanu nr. 14, care la 1859 l-a găzduit pe Domnul Moldovei Alecsandru Ioan I Cuza. Vezi: Aristide Ștefănescu, op. cit., p. 299-301.

²⁸⁴ A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosar 103 / 1943, f. 1, 2.

²⁸⁵ Medalii, p. 276. Placheta are 103 x 55 mm. și a fost bătută în bronz.

²⁸⁶ A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., inv. 819, dosar 44 / 1944, f. 35; M.O., dosar 6 / 1941 1950: la 14 ianuarie 1943 era informat că a fost acceptată oferta pentru realizarea bustului dăltuit în marmură de Rușchița, Mihai Onofrei, având și misiunea de a coordona executarea lucrărilor la toate busturile care urmau a fi integrate în Rondul Roman din grădina Cișmigiu, a primit suma de 260.000 de lei. La 6 mai 1943 era informat că s-a procurat marmura de Rușchița și se cerca ca să fie adusă lucrarea turnată în gips la atelierul "Santalena" pentru trecerea la verificarea tuturor celor 12 piese și realizarea operativă a dăltuirii, inaugurarea fiind preconizată la 1 iunie 1943; O.N.D.O.E., mapa Mihai Onofrei: baza soclului 1,40 x 1,40 m., înălțimea 2,40 m. având dăltuită inscripția: "Lui B.P. Hasdeu/ 1838 - 1907", bustul având 0,80 m.

²⁸⁷ Constantin Florescu (lipsesc datele biografice) pregătire și carieră militară, în anii celui de al doilea război mondial cu gradul de general a primit misiunea de a prelua la 30 decembrie 1941 de la generalul Rodrig Modreanu funcția de primar al Municipiului București, fiind al 59-lea primar al Capitalei îndeplinind în condiții specifice prerogativele până la 21 octombrie 1942, când a fost înlocuit cu generalul Ion Rășcanu a cărui misiune a încetat la 22 august 1944 pentru a-și îndeplini prerogativele la momentul înlăturării conducătorului statului, mareșalul Ion Antonescu. Vezi: Alexandru Predescu, op. cit., p. 175 tabelul cu primarii Capitalei.

²⁸⁸ Ion Antonescu (16 iunie 1882, Pitești - 1 iunie 1946, Penitenciarul Jilava), pregătire militară în școlile din țară, specializare în școlile militare occidentale, carieră militară parcursă la excepțional, urcând treaptă de treaptă ierarhia gradelor. În primul război mondial a îndeplinit misiuni de mare răspundere în cadrul Marelui Stat Major al Armatei. Prin poziția manifestată față de greșelile monarhului Carol al II-lea, care afișa o siguranță păgubitoare, necunoscând reala situație a înzestrării și instruirii armatei în directă concordanță cu ceea ce era evoluția geopolitică a Europei, a evoluției modernizării înzestrării și instruirii armatei, generalul Ion Antonescu a devenit o persoană considerată incomodă pentru camarila regală și, ca atare, a fost surghiunit cu

domiciliu obligatoriu la mănăstirea Bistrița, din jud. Vâlcea, pentru a putea fi supravegheat. După rapturile teritoriale petrecute la adresa României, realizate de U.R.S.S., Ungaria hortistă și Bulgaria, nemulțumirea tuturor categoriilor sociale, l-au silit pe regele Carol al n-lea să abdice, restituind tronul fiului său Mihai I, problemele fundamentale trecându-le în sarcina generalului Ion Antonescu numit Conducător al Statului prerogativele fiind însă în situația de a le exercita, pentru un timp, într-o coabitare cu mișcarea legionară ajunsă la putere ca salvatoare a națiunii, de fapt de a se constitui coloana a 5-a a nazismului în România. Comportamentul noilor justițieri a constituit cu rebeliunea din ianuarie 1941, când măsurile prompte ale armatei au înlăturat prezența de pe scena politică a legionarilor. Din acel moment generalul Ion Antonescu a trecut la o amplă acțiune de inventariere a tuturor resurselor materiale ale țării pentru a cunoaște potențialul cu care România se putea înscrie în acțiunea de înlăturare a rapturilor anului 1940. La 22 iunie 1941 armata română a acționat pentru trecerea Prutului alăturându-se Germaniei în războiul contra U.R.S.S. Pentru modul cum a acționat la comanda armatei în primele trei luni de campanie a fost înaintat, prin înalt Decret Regal, la 21 august 1941 la gradul de mareșal. Anii războiului i-au impus luarea de măsuri specifice situațiilor cu care se confrunta țara pe plan economic, social, politic etc. astfel că la 22 septembrie 1942 a fost investit cu puteri excepționale. Situațiile de pe câmpul de luptă din anii 1943 - 1944 i-au impus luarea unor măsuri care să salveze România, inclusiv prin angajarea unor tratative cu Puterile Aliate care să permită României ieșirea din alianța cu Germania. Hotărârile luate de partenerii Puterilor Aliate hărăziseră însă soarta României de a fi la discreția U.R.S.S., care, tergiversând conștient aceste tratative au pregătit și declanșat în primăvara anului 1944 marea ofensivă de primăvară care să o conducă la ocuparea teritoriului românesc. În acest climat s-a creat coaliția menită a conduce la înlăturarea mareșalului și încheierea armistițiului care să scoată România din războiul cu U.R.S.S. și celelalte Puteri Aliate. La revenirea de pe linia frontului unde inspectase pozițiile trupelor menite a bloca ofensiva Armatei Roșii, la prezentarea în audiență de informare a regelui Mihai I, acesta a dispus arestarea mareșalului și a celor care se aflau în posturile de conducere ale guvernului. După o scurtă prezență într-o casă clandestină din București, mareșalul a fost preluat, dus și anchetat de puterea sovietică, care, după declarațiile obținute, confruntate cu documentele cabinetului său, l-au restituit guvernului român care a trecut la constituirea dosarului de judecată organizând ad-hoc un "Tribunal al Poporului" pentru a-i judeca pe cei care au condus România anilor 1941-1944. Prin modul de constituire a dosarelor, prin modul de interogare, de citare a martorilor, prin presiunile de natură psihică caracterul părtinitor a fost evident, totul fiind menit a susține deciziile adoptate înainte de proces: condamnarea sa și a principalilor colaboratori drept criminali de război. Execuția acestora, demnitatea și ultimele cuvinte cu referință la viitorul României n-au putut fi estompate în anii care au urmat când noua propagandă a căutat prin toate mijloacele să-l definească cu totul și cu totul altfel, sperând că cele susținute vor fi preluate de noile generații așa cum doreau eliberatorii - ocupanți. Uitau sau ignorau că în memoria colectivă erau neștersc realele sale fapte, inclusiv cele de binefacere, de ajutor social, de donator, ctitor de biserici, de reconstructor al satului Antonescu, de pe valca superioară a Argeșului, distrus de inundația din anul 1941 și care, operativ, a fost refăcut, după un proiect de sistematizare care a ținut seama de caracteristica zonei, de perspectivele turistice ale zonei și care a fost inaugurat la 20 octombrie 1943. Alte și altele de bine se pot spune la adresa sa. A venit timpul ca o reală judecată, cu un dosar în care să fie reunite și cele bune și cele rele să fie adus pe rol pentru ca posteritatea să realizeze necesara analiză nepărtinitoare, să stabilească cele reale și nu cele imaginare

de interese meschine, mercantile ale defăimărilor și care să conducă la o reabilitare morală la adresa sa. Atunci dorința celor care solicită să-i cinstească memoria prin diverse formule (denumiri de artere de circulație, edificii, săli, monumente, busturi, plăci comemorative ș.a.) nu va mai putea fi supusă comentariilor tendențioase ale aceluia care încă trăiesc cu speranța a mai storce de la această țară despăgubiri materiale ca victime și urmași ale celor care au suferit de pe urma regimului antonescian. Trecerea deceniilor, accesibilitatea la sursele de arhivă oferă posibilitatea unei asemenea judecăți reparatorii. Vezi: generalul Ion Antonescu, *Către români, Chemări, Cuvântări, Documente, La o răscruce a României*, București, 1941; "Gazeta municipală", București, anul X, nr. 486, 31 august 1941. *Almanahul Dacia Traiană 1944*", București, 1944; Comandanți, p. 31-32; Virgiliu Z. Teodorescu, *O reacție concludentă, poziția mareșalului Antonescu față de supraevaluarea unei lucrări de artă plastică*: în: "Europa XXI", voi. HI-IV/ 1994 - 1995, Iași, 1995, p. 222 - 225; idem, *Ion Antonescu în viziunea sculptorilor anilor '40*, în: "Europa XXI", voi. V-VI / 1996 - 1997, Iași, p. 171-174.

²⁸⁹ Ion Petrovici (2 / 14 iunie 1882, Tecuci, jud. Galați - 17 februarie 1972) studii la București, Leipzig, doctor în filozofie București, docent în filozofie, logică și psihologie Iași, promotor al raționalismului, carieră didactică universitară, scriitor, animator cultural, laureat al Premiului Național pentru proză 1940, om politic, deputat, ministru, membru al Academiei Române 24 mai 1934, reconfirmat 2 februarie 1990. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 655 - 656; I. Petrovici, *Momente solemne*, Ediție întregită, Casa Școalelor, București, 1943, p. 154 - 158; "Calendarul Universul 1944", București, p. 177; I. Petrovici, *De-a lungul unei vieti - Amintiri*, Editura pentru Literatură, București, 1966; C. Kirilșescu, *O viață, o lume, o epocă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 294; idem, *Oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 291-294; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 191, 294.

²⁹⁰ Ion Rășcanu a fost avansat în gradul de general de corp de armată (r.) la 23 decembrie 1942. Vezi Ion Mamina, Ioan Scurtu, op. cit., p. 233.

²⁹¹ Marcel Pompciu (6 august 1895, Ploiești - ?). Studii de arhitectură la Paris finalizate în anul 1928, carieră didactică universitară, activitate la serviciul de arhitectură din cadrul Primăriei Municipiului București. Vezi: Tabloul, p. 10; Lucian Predescu, op. cit., p. 670.

²⁹² Corneliu Medrea (1889, Miercurea Sibiului, jud. Sibiu - 25 iulie 1964, București). Urmas al unei familii de moși, a studiat la Școala de Arte și Meserii, Școala Superioară de Arte Decorative din Budapesta și a călătorit în diverse țări europene, documentându-se și receptând evoluția artelor plastice, experiența valorificând-o ulterior în creația sa. În anul 1914 a venit în România, fiind în anii deceniilor care au urmat realizatorul a numeroase monumente de for public și a altor multe lucrări sculpturale care au fost integrate în colecții din țară și străinătate. Carieră didactică, profesor universitar, donator al colecției de artă ce a devenit în București "Muzeul Memorial Corneliu Medrea". Membru corespondent al Academiei Române, 2 iulie 1955, a fost în cursul anilor răsplătit cu numeroase premii și distincții românești și străine pentru valoroasa creație artistică. Vezi: Constantin Prut op. cit., p. 287; Marin Mihalache, Corneliu Medrea, Editura Meridiane, București, 1986; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 243; Vasile Florea, op. cit., p. 249, 251, 382.

²⁹³ Jean / Ioan /Alexandru Steriadi (? 1880, București - ? 1956, București, cimitirul Bellu). Studii la școala de Belle Arte din București, specializare la Paris și Miinchen, pictor, grafician, gravor, desenator cu o bogată și valoroasă creație, carieră didactică universitară, director al Muzeului "Kalinderu", membru titular onorific al Academiei

România 2 august 1948. Vezi: Lucian Predescu. op. cit. p. 812 menționează ca an al nașterii 1881; M.D.E. p. 1661; G. Bezviconi. op. cit., p. 257; Dorina N. Rusu. p. 234.

²⁹⁴ G. Ionescu (lipsește datele biografice) pictor, cu o perioadă de activitate în cadrul Ministerului Cultelor și Artelor.

²⁹⁵ Ion A. Pașa (? martie 1900, Bârlad - ?), licențiat în filozofie, în perioada interbelică a desfășurat o constantă activitate în cadrul Departamentului Artelor Direcția Artelor în calitate de secretar și director. În fondul de arhivă al acestui sector de activitate sunt păstrate ciomele a numeroase materiale pe care le-a elaborat în decursul anilor.

²⁹⁶ Arhitectul Călinescu. Avem la timpul respectiv în familie doi arhitecți: Grigore absolvent al școlii din anul 1899, decedat în anul 1947, și fiul Gr. Emil absolvent al școlii din anul 1929, amândoi locuind în anul 1937 în București pe strada Popa Soare nr. 48. Vezi: Tabloul, p. 5, credem că este vorba de fiul; G. Bezviconi. op. cit., p. 80.

²⁹⁷ M.O.. dosar 6 / 1941-1950.

²⁹⁸ Ibidem, scrisoarea de răspuns precizează și suma: 250.000 de lei. Comanditara locuia pe strada Maramureș nr. 4.

²⁹⁹ M.O., dosar 6 / 1941-1950 chitanța pentru suma de 1.000 de lei pentru turnarea bustului. Precizăm că la timpul respectiv firma trecea prin dificultăți financiare deosebite datorită și măsurilor restrictive în privința obținerii materialelor necesare pentru industria de război și ca atare micile împrumuturi obținute ca avans erau considerate salvatoare.

³⁰⁰ A.N.-D.A.I.C. fond M.C.A.-D.A. dosar 119 / 1942, f. 266; Gabriel Țepelea, *O comemorare - generalul Ioan Dragalina*, în: "Universul", București, anul 60, 19 iunie 1943, p. 1-2 ; O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei fotografia monumentului; MO., dosar 6 / 1941-1950 angajamentul încheiat între Mihai Onofrei și V.V Rășcanu pentru turnarea în bronz a statuii generalului Ioan Dragalina având înălțimea de 2,85 m. și un relief cu dimensiunile 0,70 x 0,40 m., termenul de predare fiind la 28 februarie 1943; F.T.-M.C. op. cit., p.122 data dezvelirii: 26 iunie 1943.

³⁰¹ Ioan Dragalina / Drăgălina / (3 decembrie 1860, Caransebeș - rănit la 25 octombrie, moare la 9 noiembrie 1916, București, cimitirul Bellu Militar). Studii și carieră militară în armata austro - ungară. Demisionând, a trecut în România și este activat urcând ierarhic până la gradul de general de brigadă. Cadru didactic, bun orator, apropiat de subordonați. În campania din 1916, după înlăturarea de la comanda unităților a generalului Culcer, a primit misiunea de a apăra vestul și nordul Olteniei, respectiv coridoarele Cernci și Jiului. Rănit la braț în timpul unei ambuscade a continuat să coordoneze unitățile reușind să întârzie înaintarea inamicului, dar neacordarea la timp a asistenței medicale corespunzătoare i-a fost fatală. Vezi: Comandanți, p. 108 menționează nașterea la 8 decembrie 1860 și decesul la 24 octombrie 1916.

³⁰² M.O.. dosar 6 / 1941-1950 fotografia vechiului monument al împăratului din piața - parc din Caransebeș.

³⁰³ Franz Ioseph I din dinastia Habsburgilor, împărat al Austriei 1848 - 1916 și rege al Ungariei 1867 - 1916.

³⁰⁴ M.O.. dosar 6 / 1941-1950, corespondența și fotografii.

³⁰⁵ A.N.-D.A.I.C. fond M.C.A.-D.A. dosar 69 / 1942, f. 63.

³⁰⁶ Theodor Costescu (30 martie 1864, Rovinari, jud. Gorj - 25 martie 1939, București, înmormântat la Turnu Severin). Studii, licența în științe, carieră didactică la Craiova și Turnu Severin unde a desfășurat o laborioasă activitate de organizator, a adus școlii prin dotarea realizată bunele rezultate ale celor care au frecventat-o. Ulterior a extins aceste preocupări la nivelul județului Mehedinți. Ca om politic conservator-democrat a

îndeplinî diverse misiuni ca prefect, senator. Publicist, membru de onoare al Academiei Române 30 mai 1934. Vezi: Lucian Predescu,

op. cit, p. 226; Dorina N. Rusu, op. cit, p. 192.

³⁰⁷ M.O. dosar 6 / 1941-1950; A.N.-D.A.I.C. fond M.C.N.C.- D.A. inv. 819, dosarele 119 / 1942, f. 261; 93 / 1943, f. 18; 65 / 1943, f. 4. Procesul verbal nr.114 din 22 ianuarie 1943 al C.S.M.P.. citează Jurnalul nr. 761; A.N.-D.J. Mehedinți - Drobeta - Turnu Severin, fond Consiliul Popular al județului Mehedinți, dosar 8 / 1971, f. 1- 5. La 10 ianuarie 1941 a avut loc la Academia Română o reuniune a celor care se preocupau de realizarea monumentului.

Atunci s-a hotărât ca lucrarea să fie încredințată lui Mihai Onofrei. Contractul prevedea realizarea unei statui de 4 metri redându-l pe Theodor Costescu în picioare având lângă el un elev de liceu, iar în partea stângă o catedră. Pe fețele laterale ale soclului urmau să fie amplasate două basoreliefuli 0,90 x 1,00 m. redând scene din viața profesorului. Soclul era preconizat a avea înălțimea de 4 -5,50 m. cu o bază de 5 x 4,90 m., urmând a fi placat cu travertin de Deva, Se acorda un termen de 6 luni pentru realizarea componentelor turnate în gips. Lucrarea era evaluată la 1.000.000 de lei. Pe soclu urma să fie scris numele: "Theodor D. Costescu" și un text din aprecierile lui Nicolae Iorga. Inițial s-a preconizat să fie folosit bronzul pentru turnarea componentelor. La 30 ianuarie 1940 la reuniunea de la Casa Corpului Didactic din București, Comitetul Executiv pentru ridicarea monumentului a acceptat propunerea formulată de Mihai Onofrei pentru modificarea punctului "F" care prevedea realizarea în bronz a componentelor. Era fireasca măsură în condițiile în care acest metal intrase sub incidența măsurilor excepționale, ca material strategic în condițiile războiului al doilea mondial, Se accepta ca statuia și basoreliefulurile să fie realizate în marmură de Rușchița la suma de 650.000 de lei, urmând ca să fie realizată în bronz numai placa cu inscripția, piesă evaluată la 50.000 de lei. Președinte al Comitetului Executiv era Gheorghe Ionescu- Siscești, iar director general al Casei Corpului Didactic era Grigore Tăușan. A urmat oferta din partea maestrului pietrar Zaccaria Giovanni din București care se oferea să realizeze, conform machetei, dăltuirea monumentului în trahit de Deva în termen de 5 luni la suma de 478.000 de lei. În toamnă când pietrarul s-a prezentat pentru executarea lucrării (săpături și radierul fundației turnat în beton) a fost oprit de oamenii primarului întrucât între timp se preconizase alt amplasament fără a-i fi arătat care este cel nou. Pietrarul a trebuit să părăsească localitatea. Mihai Onofrei a intervenit la cei implicați pentru depășirea unei asemenea situații. Raporturile între sculptor și pietrar referitoare la monument au fost menținute și în anul 1941. Astfel, la 11 februarie, contra chitanță, îi acorda un împrumut de 1.000 de lei. Ulterior pentru lucrările de pietrărie a fost primită și oferta pietrarului Athanasie Iordăneșu care formula condițiile de preț și calitate. Lucrarea a continuat-o însă Zaccaria Giovanni care, la 27 noiembrie 1944, primea de la Mihai Onofrei suma de 10.000 de lei în contul lucrării "Costeseu". Monumentul a fost îndepărtat din forul public după anul 1947, în acest caz motivația fiind de natura asigurării fluxului circulației rutiere și pietonale. Din fericire au fost în acest caz și oameni de bine care l-au "depozitat" asigurându-i păstrarea pentru timpuri mai bune. În anii '70 s-au făcut demersurile pentru readucerea lui în atenția noilor generații. Memoriul întocmit în acei ani a parcurs toate hățișurile birocrăției, a friicii de răspundere, ajungându-se în anul 1971 să se obțină de la Consiliul de Stat un decret prin care s-a aprobat readucerea lui în forul public.

³⁰⁸ Inițial se preconizase turnarea în bronz, însă regimul de austeritate pentru materialele strategice a impus introducerea la 3 martie 1943 în contract a unui codicil prin care se prevedea înlocuirea bronzului cu marmură de Rușchița, lucrarea fiind

evaluată la 659,000 de lei, Au intervenit unele dificultăți, astfel că pietrarul care urma să prelucraze piatra a revendicat, la 20 august 1943, despăgubiri pentru timpul pierdut. Mihai Onofrei a fost nevoit să intervină pe lângă președintele comitetului pentru soluționarea litigiului,

³⁰⁹ Ibidem; A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.- D.A., inv. 819, dosar 89 / 1943, f. 1, 9; "Monitorul Oficial", București, nr.11, 14 ianuarie 1943 decizia de numire din 9 ianuarie 1943. Ulterior primca convocării pentru ședințele comisiei cum a fost cea transmisă la 15 martie pentru ședința din 17 martie 1943.

³¹⁰ Frederic (Fritz) Storck (? ianuarie 1872, București - 25 decembrie 1942, București, cimitirul Sf. Vineri), studii de artă plastică la București, München, Paris, vizite de studii în centrele artistice ale Europei, sculptor cu o bogată activitate artistică în domeniul portretisticii, eu lucrări prezente în forul public, în muzee de artă, în colecții particulare din țară și străinătate. A avut o contribuție la prima variantă a Arcului de Triumf (1922) din București. Bun desenator, grafician și medalist, carieră didactică universitară. A militat și acționat pentru propășirea turnătoriiilor în metal în România, fiindu-i lui V. V. Rășcanu un apropiat sprijin în ceea ce acesta a întreprins. Prin preocuparea urmașilor locuința a devenit muzeu memorial evocând activitatea artiștilor familiei Storck, precum și piesele de artă colecționate. Vezi: "Calendarul Minervei 1906", București, anul VIII, 1906, fotografie p. 58; "Calendarul Universul 1944", București, p. 156 - 157; Eleonora Costeseu, *Artiștii Storck*, Editura Arc 2000, București, 1996, p. 35 - 51, 89 - 97 + planșe, fotografii ale monumentelor; Adrian Silvan Ionescu, *Sculptorii Storck*, Catalog de expoziție organizată sub auspiciile Muzeului de Istorie și Artă al Municipiului București, București, 1992,

³¹¹ Radu Moga (? - ?), studii artistice, carieră didactică desfășurând concomitent, în deceniile trei și patru ale secolului XX, o bogată activitate ca sculptor. Lucrările sale au fost integrate în forul public în localități ca : Lugoj, jud. Timiș, Arad, Sibiu, Sighișoara, și Târnăveni, jud. Mureș, Deva, Brad și Aninoasa, jud. Hunedoara ș.a. Vezi: *Opere de artă la liceul din Brad*, text și fotografie în: "Universul", București, anul 55, nr. 142, 26 mai 1938, p. 6; Virgiliu Z, Teodorescu, *Contribuții documentare referitoare la activitatea sculptorului Radu Moga*, în Corviniana, Acta Musei Corviniensis, Hunedoara - Deva, voi. 11/1996, p. 281- 287.

³¹² La 1 februarie Mihai Onofrei era informat despre alegerea sa ca urmare a reformatului întocmit de Oscar Han. M.O.. dosar 6 / 1941 - 1950, se lua în discuție dosarele de pensionare ale sculptorilor D. Pavelescu Dimo și G.G. Spiro (Spira Georgescu), pictorilor Dimitrie Belizarie și Apostol Mănculescu,

³¹³ Ministerul Muncii lansa o nouă imitație la 13 martie pentru a participa la ședința din 16 martie 1943; revenea la 5 iunie cu convocarea pentru 8 iunie 1943 ; la 13 noiembrie îi era adusă la cunoștință decizia Ministerului Muncii de numire ca membra supleant în Consiliul consultativ al muncii • Secția intelectuali, fiind convocat la prima ședință din 19 noiembrie 1943. La 4 decembrie 1944 era invitat să participe la ședința Consiliului de Administrație a Casei Compozitorilor Pictorilor și Sculptorilor.

³¹⁴ Ibidem; AN. - D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., inv. 819, dosar 100 / 1943, f. 17.

³¹⁵ M.O.. dosar 6 / 1941-1950.

³¹⁶ Vasile V. Pogor (20 august 1834, Iași - 20 martie 1906, Bucium - Iași, cimitirul Eternitatea). Studii la Iași continuate la Paris, inclusiv cele juridice, carieră juridică, om politic conservator-junimist, deputat, primar, prefect, ministru, poet și traducător, membru fondator al Junimii și gazdă a manifestărilor acesteia în etapa ieșeană, colaborator la "Convorbiri literare", publicist. Vezi: Lucian Predescu, p. 668

menționează anul 1833 ca an al nașterii; Ionel Maftei, op. cit., voi. II, 1975, p. 200 - 202.

³¹⁷ A.N.- D.J. Iași, fond Primăria Municipiului Iași, dosar 79 / 1943, f. 29 bust bronz evaluat la 250.000 de lei; O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei.

³¹⁸ A.N.- D.J. Mureș Târgu Mureș, Biblioteca, *Catalogul "A 43-a expoziție a societății Tinerimea Artistică, sala Dalles, 28 martie - 19 aprilie 1943"*, p. 5, 8, 9, 12. Catalogul a fost întocmit pentru a oferi bogate informații despre autorii lucrărilor. Aflăm astfel că în acel an Mihai Onofrei făcea parte din Consiliul de conducere al societății și fusese desemnat în juriul expoziției și în juriul de acordare a premiilor. Lucrarea sa era menționată la p. 26, poziția a 30-a. La 7 aprilie 1943 Ministerul înzestrării armatei și al producției de război - Direcția producției de război transmitea Facultății de Medicină - Spitalului Colentina informația că i s-a pus la dispoziție, contra cost, cantitatea de 200 kg. bronz pentru turnarea bustului pentru curtea spitalului, răspunzând astfel demersurilor făcute de Clinica "dr. Gh. Marinescu". La 28 aprilie 1943 Ministerul Sănătății confirmă primirea bustului la minister. O altă informație ne semnaleză existența unei replici și în Franța în incinta Institutului Medical "Salpêtrien" din Paris.

³¹⁹ Gheorghe Marinescu (28 februarie 1863, București 15 mai 1938, București cimitirul Bellu), studii secundare și universitare în domeniul medicinei în București, specializare la Paris, călătorii de studii în Germania, Belgia, Olanda, Anglia, Italia, doctor în medicină la Paris, carieră medicală în domeniul neurologiei și didactică universitară, fondator al școlii românești de neurologie, cercetător și autorul unor contribuții originale în domeniile fiziologiei, histologiei și clinicii sistemului nervos, utilizând pentru prima dată în lume filmarea și proiecția cinematografică în cercetarea evoluției comportamentului pacienților, participant la prestigioase manifestări internaționale cu comunicări și intervenții, membru corespondent 10 / 22 aprilie 1899 și titular 9/22 aprilie 1905 al Academiei Române și al altor prestigioase instituții științifice din țară și străinătate, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 527 menționează datele: nașterea 23 februarie 1863, decesul 14 mai 1938; G. Brătescu, în: Personalități, p. 231-232; Dorina N. Rusu, op. cit, p. 98, 109.

³²⁰ G. Bezviconi, op. cit., p. 182, cimitirul Bellu, figura 100; George Opreșcu, op. cit., p. 164.

³²¹ *Catalog "Salonul Oficial de pictură-sculptură, aprilie - mai 1943, sala Dalles"*, p. 36, poziția 311, și fotografia lucrării; A.N. - D.A.I.C., fond M.C.A.- D.A., inv. 819, dosar 55 / 1943, f. 367 formular de participant la Salonul Oficial, nr. 351. La 7 aprilie 1943 Mihai Onofrei era convocat la ședința juriului din ziua de 9 aprilie care urma să se țină la Muzeul Kalinderu; M.O., dosar 6 / 1941-1950.

³²² M. O., dosar 6 / 1941-1950 lucrarea din partea stângă urma să prezinte "Victoria" redată cu o spadă în mână într-o atitudine eroică a luptătorului, preconiza ca piesa să fie turnată în bronz și să fie montată pe o placă de marmură. În partea dreaptă se plasa inscripția cu numele tuturor morților pe câmpul de luptă în războiul sfânt. Pe această placă se adosa sus sceptrul lui Mercur iar jos o cască și o ramură de lauri. Lucrarea era evaluată la 700.000 de lei urmând a fi livrată în termen de 4 luni.

³²³ Lucrările urmau să fie executate în piatră artificială, basoreliefurile la mărimea de 1,10 m., prețul fiind evaluat la 20.000 de lei, iar fiecare cap la 8.000 de lei solicitând timp de execuție de 40 de zile, Direcția Generală C.F.R.-Direcția întreținere la 28 octombrie accepta realizarea a 6 basoreliefuri și 20 de capete acceptând pentru basoreliefuri prețul de 22.000 de lei iar pentru capete 7.000 de lei, acordând însă termenul de 30 de zile.

³²⁴ Autorul oferea lucrarea în trei variante de execuție: în marmură prețul era de 260.000 de lei, în bronz de 250.000, iar în piatră artificială de 80.000 lei.

³²⁵ Dimitrie D. Pătrășcanu / Patrășcanu / (8 noiembrie 1872, Tomnești, jud. Iași - 2 noiembrie 1937, București) licențiat în litere la Iași, carieră didactică întreruptă ca urmare a măsurii de sancționare a atitudinii filo germane în timpul primului război mondial, om politic, deputat, scriitor, colaborator la numeroase periodice, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 640; D.C.-L.R.. p. 181; Constantin Kirițescu, *Portrete - oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 239 - 243.

³²⁶ M.O., dosar 6 / 1941-1950.

³²⁷ A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosar 47 / 1944, f. 4 - 6 bis, 18.

³²⁸ M.O., dosar 6 / 1941-1950.

³²⁹ Ibidem.

³³⁰ Catalog "A 44-a expoziție a societății Tinerimea Artistică, 28 martie - 19 aprilie 1944, sala Dalles", p. 8, 10, 13, 32, pozițiile: 35-37; A.N.-D.A.I.C., fond S.A.F., dosar 32 / 1903 - 1958.

³³¹ M.O., dosar 6 / 1941 - 1950 la 8 februarie 1944 purta corespondență referitoare la obligațiile financiare pe care le avea de îndeplinit pentru a primi spre realizare bustul Grigore Alecsandrescu. A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., inv. 819, dosar 47 / 1944, f. 4 - 6 bis, 18; M.O., dosar 6 / 1941-1950 caietul de sarcini 15 aprilie 1944 lucrarea avea dimensiunile 0,90 x 0,50 x 0,50 m.

³³² Catalog, "Salonul Oficial de pictură și sculptură mai 1944", p. 36, pozițiile 337 338; A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., inv.819, dosarele 35 / 1944, f. 28; 36 / 1944, f. 378, artistul locuia pe strada Bruxelles nr. 14.

³³³ MO, dosar 6 / 1941-1950.

³³⁴ Ibidem, la 15 aprilie o telegramă adresată căpitanului în rezervă Mihai Onofrei îi anunța chemarea de a se prezenta imediat la C.F.R. Brăila. La 13 mai 1944 Marele Stat Major, Secția a 6-a Transporturi îi adresa ordinul de preluare a misiunii de comandant militar al gării C.F.R. Bușteni. La 7 octombrie 1944 primea ordinul de lăsare la vatră. Din aceeași zi este și chitanța cu care a participat la susținerea împrumutului Apărării Naționale.

³³⁵ M.O., dosar 6 / 1941-1950.

³³⁶ Mihail Kogălniceanu (6/18 septembrie 1817-20 iunie 1891, Paris, înmormântat la cimitirul Eternitatea Iași), studii la Iași, Lunville, Nancy în Franța, Berlin, având ca îndrumători reprezentativi personalități ale științelor anilor 1834 - 1838. A realizat în acea epocă un compendiu despre istoria și cultura poporului român. Ofițer în armata Moldovci, aghiotant domnesc, editor de documente, director al Teatrului din Iași, profesor de istorie la Academia Mihăileană, publicist și editor de periodice, revoluționar integrat în pregătirea și desfășurarea evenimentelor de la 1848, 1859, 1877 - 1878, om politic, deputat, ministru, diplomat, reformator al statului, colecționar de carte și lucrări de artă plastică, membru al Academiei Române 16 / 28 septembrie 1868, donator, publicist. Vezi: Georgeta Penelea, în: E.I.R.. p. 191 -193; Dorina N. Rusu, p. 29; Lucian Predescu, op. cit., p. 466.

³³⁷ M.O., dosar 6/1941-1950.

³³⁸ Ibidem.

³³⁹ Ibidem.

³⁴⁰ Ibidem.

³⁴¹ Maica Smara, vezi Smaranda Gheorghiu nota 410.

³⁴² Platforma soclului 1,30 x 1,30 m., soclu 2 m., bustul 0,40 m.; O.N.D.O.E.. mapa Mihai Onofrei.

³⁴³ Pantelimon / Pan / Halippa (1 august 1883, Cubolta - Soroca, Republica Moldova - ?), studii secundare la Chișinău, universitare la Iași, om politic, a acționat pentru unirea Basarabiei cu România, deputat, ministru, poet, publicist, membru corespondent al Academiei Române 15 / 29 octombrie 1918, reconfirmat 2 februarie 1990. Lucian Predescu, op. cit., p. 387; Dorina N Rusu, op. cit., p. 148, 294.

³⁴⁴ A.N.-D.A.I.C.. fond Pantelimon Halippa, inv. 2126, dosar 543 / 1946, f. 1-11; M.O., dosar 6 / 1941-1950.

³⁴⁵ Catalog "Ministerul Artelor, Salonul Oficial de toamnă -desen-gravură 1946 decembrie -Fundafția Dalles, Bulevardul Brătianu", p. 20, 33.

³⁴⁶ MJ2-, dosar 6 / 1941-1950.

³⁴⁷ Alecsandru Ioan I Cuza (20 martie 1820, Huși, jud. Vaslui 5 iunie 1873, Heidelberg, Germania, înmormântat la Ruginoasa). Studii la Paris, carieră militară și în aparatul administrativ, revoluționar la 1848, a fost exilat; a participat la acțiunea de informare a opiniei publice europene referitoare la trecutul și aspirațiile poporului român; a revenirea în Moldova a militat pentru Unirea Principatelor, deputat, ales de Adunările Elective ca domn al Moldovei la 5 și al Țării Românești la 24 ianuarie 1859 al Principatelor Unite Române, al României din ianuarie 1862. Cei 7 ani de domnie au constituit o perioadă care l-au solicitat la reformarea radicală a statului pe drumul modernizării, pregătind etapele următoare care au condus la obținerea Independenței de Stat și Marea Unire. Vezi: Constantin C. Giurescu, *Viața și opera M Cuza Vodă*, Editura Științifică, București, 1966.

³⁴⁸ M.O., dosar 6 / 1941-1950.

³⁴⁹ Catalog "A 47-a expoziție a societății Tinerimea Artistică 1947".

³⁵⁰ "Salonul Oficial 1947" a fost ultima expoziție nesubordonată noii ideologii care, conform planurilor elaborate de eliberatorii ocupanți, impunea trecerea la acțiune pentru a întrona "realismul socialist" importat de la cei care metodic procedau la a ne transforma ca să devenim componentă a lagărului socialist, etapă premergătoare sovietizării.

³⁵¹ M.Q., dosar 6 / 1941-1950, cup "Drapelul", București, 13 noiembrie 1947.

³⁵² Nicolae Titulescu (16 martie 1882, Craiova- 17martie 1941, Nisa-Franța, reînhumat la Brașov). Studii juridice și politice, om politic și diplomat, deputat, ministru de externe (1927-1928, 1932-1936); delegat permanent 1929-1936 al României la Liga Națiunilor al cărui președinte a fost în anii 1930 și 1931. Carieră didactică universitară, orator, militant pentru apărarea securității popoarelor, a păcii, inițiator a numeroase acțiuni, publicist, membru onorar 31 mai 1930 și titular 28 mai 1935 al Academiei Române. Vezi: I. Petrovici, op. cit, 1943, p.112 - 115; L Kalustian, *Simple note*, voi. I București, 1980, p.121, 125, 133, 140, 143, 149; Onisifor Ghibu, op. cit, p. 310-340; Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 354 -358; Virgiliu Z. Teodorescu, *Nicolae Titulescu cetățean de onoare al Cramei*, în "Silvania", Zalău, anul E, nr. 3 (13), martie 1991, p. 7; idem, *Simboluri dedicate cinstirii lui Nicolae Titulescu*, în "Revista Arhivelor", București, anul LXX, voi. LV, 1 / 1993, p. 27 - 30; Dorina Rusu, op. cit., p. 182, 195.

³⁵³ Mihail Ilarionovici Kutuzov / Goleșnicev Kutuzov / (16 septembrie 1745, Saint Petersburg, Rusia - 28 aprilie 1813, Bunzlau, Silezia) pregătire și carieră militară până la gradul de feldmareșal al armatei ruse, prinț de Smolensk, s-a distins la comanda trupelor Rusiei în campaniile împotriva trupelor otomane și franceze. A fost prezent pe teritoriul românesc în campaniile războiului încheiat cu pacea uzurpatoare de la

București din anul 1812 prin care Rusia a acaparat din trupul Moldovei teritoriul dintre Prut și Nistru. Diplomat. Vezi: M.D.E.. p. 943; Comandanți, p. 189.

³⁵⁴ Cornel Crăciun, "*Cultura și agresiunea ideologică. Artă plastică românească în tranziție 1944-1947*", în "Revista Istorică", București, tom IV, nr. 7 - 8, iulie august 1993, p. 711 - 724, sculptura fiind tratată la p. 715 - 718; A.N. -D.A.I.C.. fond Paul Molda.

³⁵⁵ Mihai Ungheanu, *Holocaustul culturii române 1944-1989*, Editura D.B.H., București, 1989, 473 p.; recenzii: Virgiliu Z. Teodorescu în: "România Mare", anul X, nr. 490, 3 decembrie 1999, p. 19; nr. 491, 10 decembrie 1999, p. 7; nr. 492, 17 decembrie 1999, p. 7; nr. 493, 24 decembrie 1999, p. 7; nr. 494, 31 decembrie 1999, p. 10; ibidem în Biblioteca Bucureștilor, anul III, nr. 5, mai 2000, p. 31 - 33.

³⁵⁶ Catalog "*Expoziția Flacăra 11 - 25 aprilie 1948*", p. 23.

³⁵⁷ Catalog, "*Ministerul Artelor și Informațiilor - Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice 1948*", p. 45

³⁵⁸ Dr. Constantin I. Parhon (15 / 28 octombrie 1874, Câmpulung - Muscel, jud. Argeș - 9 august 1969, București). Studii secundare la Focșani, Buzău și Ploiești, medicale și doctoratul la București docent, specializare la Munchen, carieră didactică universitară, medic endocrinolog și neuropsihiatru, creator de institute de cercetare, publicist, om politic, președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale 1948 - 1952, membru corespondent 26 mai 1928 și titular 22 mai 1939 al Academiei Române, al Academiei de Medicină din 1935, al numeroase și prestigioase instituții științifice din străinătate. Vezi: G. Brătescu, în: Personalități, p. 296 - 298; Dorina N. Rusu, op. cit, p. 177, 207.

³⁵⁹ Petre Constantinescu - Iași (25 noiembrie 1892, Iași - 4 decembrie 1977, București). Studii secundare și universitare la Iași, doctor docent în istorie, carieră didactică universitară, specialist în istoria modernă și contemporană a României cu referință predilectă la istoria artei și a culturii, publicist, membru titular activ al Academiei Române 12 august 1948 și al altor instituții științifice din străinătate. Vezi: Traian Udrea în: E.I.R., p. 106 -107.

³⁶⁰ Dr. Florica Bagdasar / la naștere Ciumctti/(? ? 1978, ?). Pregătire și practică medicală , specializare în S.U.A. în domeniul neurochirurgiei, în activitatea desfășurată a format o "echipă" permanentă și eficientă cu soțul, Dumitru Bagdasar, carieră didactică universitară, ministru, publicistă. Vezi: Ștefan I. Niculescu, *Contribuții la biografia lui D. Bagdasar I Soții Bagdasar și începuturile neurochirurgiei române*, în: *Trecut și viitor în medicină*, Editura Medicală, București, 1981, p. 603 - 616; ibidem, *D. Bagdasar în carnetele sale de însemnări zilnice*, în: *Momente din trecutul medicinei*, Editura Medicală, București, 1983, p. 803 - 815.

³⁶¹ Constantin Daicoviciu (1 martie 1898, Căvăran, azi Constantin Daicoviciu, jud Caras Severin - 27 mai 1973, Cluj). Studii secundare la Lugoj și Caransebeș, universitare - filologie clasică la Cluj, specializare la Școala română de la Roma, călătorii de studii în țările Europei, doctor docent în istorie, carieră didactică universitară, secretar al Comisiunii Istorice din Transilvania, președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice, director al Institutului de studii clasice, Muzeului de istorie a Transilvaniei, participări prestigioase la manifestările internaționale unde a susținut comunicări referitoare la stadiul cercetărilor arheologice, predilect tratând problema istoriei Dacici, contribuții la constituirea Arhivelor Statului de la Cluj, publicist, membru corespondent 2 noiembrie 1948, titular 2 iulie 1955 al Academiei Române, precum și a numeroase instituții științifice din alte țări. Vezi: Constantin Preda, în: E.I.R.. p. 117 - 118; Ioan Chindriș, *Clujeanul Constantin Daicoviciu, profesor, istoric*, în: *Figuri de cărturari*, Editura Albatros, București, 1987, p. 101 -104; Dorina N. Rusu, op. cit, p. 236, 242.

Societatea "Mărășești" s-a constituit după primul război mondial de către foștii combatanți care au acționat pentru apărarea părții sudice a Moldovei în zona Mărășești. Statutele societății au fost adoptate în anul 1921. Ei au hotărât să-și cinstească camarazii căzuți la datorie printr-o serie de acțiuni menite a contribui la refacerea localităților, la acordarea de sprijin invalizilor, văduvelor și orfanilor de război. Întrucât era o societate non profit, sumele necesare acțiunilor erau obținute din donații, din organizarea unor manifestări cultural-sportive, chete, lansări de insigne, loterii ș.a. Un accent deosebit l-au pus pe refacerea localității Mărășești, care în viziunea lor urma să fie unul din orașele moderne ale României. După anul 1945 activitatea a fost suprimată prin acțiunile represive la adresa conducătorilor fostei armate române. Vezi: A.N.- D.A.I.C., fond P.C.M., dosar 47 / 1921; ibidem, fond Ministerul Instrucțiunii, inv. 711, dosar 544 / 1923; A.N.- D.J. Botoșani, fond Prefectura Jud. Botoșani, dosar 67 / 1938.

³⁶³ La 9 octombrie 1947 Mihai Onofrei lansase oferta pentru livrarea de busturi reprezentându-l pe dr. Petru Groza. Societatea "Mărășești", la 5 februarie 1948, îl informa pe Mihai Onofrei de intenția de a vinde asemenea lucrări având prilejul să obțină venituri pentru realizarea în continuare a obiectivelor statutare. La 10 februarie 1948 Mihai Onofrei le oferea 56 busturi mari și 28 mici și îi informa că a mai comandat 40 mari și 10 mici. La 6 aprilie 1948 președintele societății Mărășești îl informa pe Mihai Onofrei că au fost deja vândute 28 busturi mari și 15 mici.

La 7 iunie 1948 a fost aplicat sigiliul pe depozitul unde se aflau busturile. Ulterior reprezentanții Poliției au participat la desigilarea atelierului în care se aflau 4 busturi mari și unul mic. Vezi: M.O.. dosar 6 / 1941-1950.

³⁶⁴ M.O.. dosar 6 / 1941-1950.

³⁶⁵ Vezi mai sus.

³⁶⁶ M.O.. dosar 6/1941-1950 Memoriul din 14 iunie 1948; adresa Societății de Colectarea Deșeurilor către Mihai Onofrei din 22 iunie 1948; revenirea Societății de Colectarea Deșeurilor din 17 august 1948; adeverința firmei "Arta Română" din 18 august 1948; adeverința lui V.V. Rășcanu din 20 august 1948; Bonuri de predare a bronzului provenind din monumentul Nicolae Filipescu: 6 iulie = 226 kg; 8 august = 1262 kg; și 21 august 1948 = 1212 Kg. Total = 2700 kg.

³⁶⁷ Ibidem, relevantă este copia scrisorii din 6 iulie 1955 adresată de dr. Petru Groza lui Mihai Onofrei ca răspuns la scrisoarea acestuia după trecerea prin orașul Deva. Dr. Petru Groza își manifesta regretul că n-a fost adăpostit în casa lui. Referindu-se la statuia "Decebal" din Deva, realizare a sculptorului Radu Moga, își exprima totalul acord apreciind că ea avea o serie de carențe pe care Mihai Onofrei le-a observat. Cu acel prilej a redat succint evoluția problemei acestui monument. Ulterior, la 26 martie 1956, Mihai Onofrei adresându-se președintelui / dr. Petru Groza / îl informa că a fost desemnat să conducă tabăra studențească de la Deva, prilej de a-și reaminti de vechea dorință de a realiza un demn monument dedicat lui Decebal, conform aprobării dată în trecut de Comisia Superioară a Monumentelor Publice din 14 septembrie 1948. Acum la 1956 considera că astfel și-ar putea lega numele de orașul Deva.

³⁶⁸ Petru Groza (1884, Băcia, jud Hunedoara - 1958). Studii juridice Budapesta, Berlin, Leipzig, activitate juridică, om politic, militant și participant la actele Marii Uniri, deputat, ministru, prim ministru, președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale a R.P.R., publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 380; M.D.E., p.766.

³⁶⁹ Dimitrie Nicolae Luca Caracas (circa 1735, Stațiște, Macedonia - ? 1804 ?) studii și doctorat în medicină la Viena și Halle, în 1782 a venit în Țara Românească, la 1784 doctor al politiei Bucureștilor și al spitalului Pantelimon, are contribuții majore la organizarea serviciului sanitar. Vezi: Lucian Predescu, op. cit. p. 168.

Ivan Petrovici Pavlov (1849, Reazan - Rusia - 1936) fiziolog rus cu contribuții la cercetarea reflexelor condiționate. Laurcat al premiului Nobel în 1904 pentru "Contribuții la cercetarea fiziologiei digestiei și descoperirea reflexelor condiționate". Vezi: M.D.E., p. 1273; *Dicționar cronologic al științei și tehnicii universale*, Editura Științifică și Enciclopedică. București, 1979, p. 666.

³⁷¹ M.O.. dosar 6 71941-1950.

³⁷² Catalog "*Ministerul Culturii - Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice 1950*", p. 87, lucrarea de la poziția 254 avea 1,04 m., iar cea de la poziția 259 avea 1,71 m., p. 89 fotografia lucrării de la poziția 259.

³⁷³ "*Sfatul Popular al Regiunii Brașov, Muzeul Regional, Ghidul secției de Artă*", p. 78 cu mențiunea că lucrarea a fost plasată pe coridor. În anul 1996 muzeul nu o mai avea în evidență. Surpriza a fost să o regăsim la etajul Gării C.F.R. din Brașov, în zona inaccesibilă publicului. Era întreagă, patinată bronz. Ulterior odiscea acestei lucrări a condus la decapitarea personajului. În anul 2000 am revăzut-o în același loc, acum restaurată, dar tot ostracizată la etajul gării, greu de remarcat de călătorii în tranzit. Pentru a-i asigura un viitor, noul proprietar ar trebui să asigure turnarea ei în bronz. Condiții și materiale are, trebuie numai puțină inițiativă pentru ceea ce se constituie patrimoniul cultural. Ca lucrare definitivă i s-ar putea asigura o expunere adecvată pentru a fi remarcată în atmosfera C.F.R. O reducere a lucrării s-ar putea integra în Muzeul C.F.R. care sperăm că în viitorul apropiat va fi revitalizată pentru a fi mesager către viitorime a menirii acestui important sector de activitate umană, promotor al economiei moderne, al ușurării legăturilor oamenilor, inclusiv pentru manifestări culturale.

³⁷⁴ M.O., dosar 7 / 1951-1960, Carnetul nr. 256 / 24 noiembrie 1952 și Diploma Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române acordată sculptorului Mihai Onofrei - pentru sculptura "Montarea liniei ferate".

³⁷⁵ M.O.. dosar, 6 /1941-1950 adevărul este eliberată în septembrie 1951.

³⁷⁶ Alexandru Vasilievici Suvorov (13 noiembrie 1729, Moscova - 6 mai 1800, Saint Petersburg) pregătire și carieră militară parcursă până la gradul de generalisim, prinț "Italiiskii", s-a distins în campaniile împotriva oștilor otomane și celor franceze. A fost prezent și pe teritoriul românesc. La Plăinești, jud. Vrancea are cel mai frumos amplasament al unui monument equestru dominând lunca apei Râmnei. Vezi: M.D.E., p. 1694 -1695; Comandanți, p. 299 - 300.

³⁷⁷ O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei, lucrare nesemnată, nedată, gips 2,780 x 2,450 m., inv. 43; există și mențiunea că un exemplar s-ar fi aflat până la 4 martie 1977 în colecția Muzeului Național de Artă din București.

³⁷⁸ Ibidem.

³⁷⁹ Ștefan cel Mare domn al Moldovei 12 aprilie 1457 - 2 iulie 1504, Suceava, reprezentant de seamă al familiei Mușatinilor, bun gospodar și organizator de țară, a acordat o atenție deosebită apărării fruntarilor, căutând permanent să aibă în celelalte țări românești aliați de nădejde, intervenind atunci când aceștia cedau presiunilor externe. În anii domniei sale a trebuit să facă față la numeroase atacuri ale maghiarilor, tătarilor, polonilor și otomanilor. Prin modul de organizare a apărării, a concepției atacului și mai ales a alegerii locului de confruntare și-a asigurat, în majoritatea cazurilor, biruința, deși armata Moldovei era numeric inferioară atacatorilor. Conștient că presiunea expansionistă a Imperiului Otoman devenea un iminent pericol pentru întreaga Europă, a căutat să obțină ajutorul Occidentului, în acest sens, după biruința din 10 ianuarie 1475 de la Vaslui, în corespondența cu papa, a căutat să-i rețină atenția pentru organizarea unei ample acțiuni a tuturor europenilor împotriva otomanilor. În

anii domniei sale cultura s-a afirmat în toate domeniile. Moștenirea transmisă până la noi, atât cât s-a păstrat, este o concludentă dovadă a valorilor realizate în acele timpuri.

³⁶⁰ M.O. dosar 7 / 1951-1960, legitimația din 22 septembrie 1952.

³⁶¹ Ibidem, Carnetul și diploma nr. 256 din 24 noiembrie 1952, conform hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 2545 / 1952. Diploma este semnată de vicepreședintele Consiliului de Miniștri I. Chișinevschi; "România Liberă", București, anul X, nr. 2535, 25 noiembrie 1952, p. 2.

³⁶² A.N.-D.A.I.C., fond U.A.P.; O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei.

³⁶³ Ion Păun Pincio / Ion Păun / (? 1868, Mihăileni, jud. Botoșani - 30 decembrie 1894 / 1 ianuarie 1895, București cimitirul Bellu). Studii la Mihăileni, Pomârla, Botoșani și Iași. Carieră didactică. Ca om politic a fost alături de mișcarea socialistă. Ca poet a cântat peisajele, natura, stările cu care se confruntau oamenii simpli. Versurile și proza sunt influențate de melosul popular. A colaborat la multe periodice unde a putut să reacționeze, prezentând protestul lui social. În acest sens sunt remarcabile colaborările la revista "Contemporanul" Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 643; D.C.-L.R.. p. 170, 229; Constantin Kirîțescu *O viață, o lume, o epocă - Memorii*, Editura Sport-Turism, București, 1979, p. 101; Ionel Băjenaru, op. cit, p. 191-192.

³⁶⁴ Lev Nikolaevici Tolstoi (1828, lasnaia Poleana, Rusia - 20 noiembrie 1910, lasnaia Poleana), conte rus cu studii la universitatea din Kazan, pregătire și carieră militară, participant la campaniile din Caucaz, Crimeia și sudul Dunării, având astfel prilejul, în anul 1854, de a cunoaște și plaiurile românești, inclusiv orașele Oltenița și București. Locurile, oamenii și faptele lor au fost sursele principale de inspirație la elaborarea operei sale de scriitor de notorietate mondială. Romancier, nuvelist, dramaturg a fost totodată și un pertinent gazetar preocupat de problemele sociale care se manifestau în Rusia veacului al XIX-lea a căror rezolvare o preconiza prin soluții care erau împotriva violenței care să conducă la metamorfozarea societății. Opera i-a fost tradusă, fiind po de inspirație pentru numeroase ecranizări. Vezi: Gabriela Danțiș, în: Scriitori străini, p. 577 - 578.

³⁶⁵ O replică a bustului, turnat în piatră artificială, a fost amplasat în parcul fostei moșii a familiei Oteteșanu, de la Măgurcle, în apropierea lacului care a constituit, în puținele clipe de evadare din atmosfera redacției ziarului "Timpul", prilej de recreere, de meditație, de întâlnire cu muza inspiratoare a poetului care a realizat versuri care conferă locurilor din apropierea apei Sabarului o concludentă semnificație, de care, luând cunoștință, cei de azi ar trebui să acționeze pentru preservarea acestui patrimoniu peisagistic pentru cei de mâine. Prin testament proprietar a devenit Academia Română care și-a asumat obligația de a organiza o instituție de binefacere pentru tinerele orfane. A fost o realitate până la reforma din anul 1948 lansată pentru suprimarea învățământului conceput de Spiru C. Haret, dr. Constantin C. Angelescu ș.a. oameni de bine, pentru a deveni factor prioritar al stalinizării și sovietizării noilor generații. Ulterior complexul a intrat în proprietatea noului Institut de Fizică Atomică acum în stadiu de accentuată decadență. Astăzi este remarcabilă situația, mai ales în totala stare de neglijare a clădirii moștenită de la donatorul Oteteșanu .Vezi: "România Liberă", București, anul XXII, 22 iunie 1989, p. 7, 18, 19 fotografia bustului monumental; o altă replică în parcul ce încadrează Stadionul Național "Lia Manoliu"; O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei; Virgiliu Z. Teodorescu, *București - Pe urmele lui Mihail Eminescu*, București, 2000.

³⁶⁶ Mihail Ivanovici Glinka (20 mai 1804, Novoposkoe - Smolensk, Rusia - 3 februarie 1857, Berlin) compozitor, întemeietorul școlii naționale ruse de muzică. Vezi: M.D.E.. p.740: I.S.-P.R.. op. cit., p. 164, 236.

³⁸⁷ Alexandr Serghееvici Pușkin (1790 - 1837), poet, dramaturg și prozator, poetul național al Rusiei și unul din marii lirici ai literaturii universale. În opera sa a valorificat folclorul, inclusiv elementul fantastic ce l-a impresionat încă din copilărie. Deschizător de drumuri în literatura rusă, inclusiv în calitate de fondator al revistei "Sovremenik". Vezi: Gabriela Danțiș, în: Scriitori străini, p. 465 - 466.

³⁸⁸ Catalog "Ministerul Culturii, Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice (pictură, sculptură, grafică) 1953", p. 29

³⁸⁹ Nikolai Vasilievici Gogol (1809 - 1852) prozator și dramaturg fondator al realismului rus. Vezi: Gabriela Danțiș, în: Scriitori străini, p. 215-216.

³⁹⁰ M.O.. dosar 7 / 1951-1960, fiind suferind a făcut demersurile la 6 august 1953 la U. AP. pentru a obține o cameră în plus pentru a-și putea exercita meseria conform H.C.M. 1508 /1953.

³⁹¹ Ibidem, scrisoarea din 18 august 1953.

³⁹² Ibidem, 28 octombrie 1953. Lucrarea fusese prețuită la suma de 1.800 de lei, necoperind nici materialele investite, situația determinându-l pe M. Onofrei să elaboreze un memoriu în care arăta sistematica subevaluare a lucrărilor sale. Exemplifică cu "Suvorov", "Montarea liniei scate", el afirma: "Un artist sculptor trebuie să aibă și un beneficiu material, pentru cheltuielile ce le face în timpul execuției unei lucrări ca să poată crea alte opere, colaborând prin aceasta la efortul ".

³⁹³ M.O., dosar 7 /1951-1960: O.N.D.O.E.. mapa M. Onofrei.

³⁹⁴ Catalog "Ministerul Culturii, Expoziția Anuală de Stat a Artelor Plastice (pictură, sculptură, grafică) 1954", p. 53, iar în volumul cu reproduceri la p. 44; "Arta plastică", București, anul I, nr. 4 /1954, p. 51, 52; George Oprescu. *Sculptura statuară românească*, Editura Științifică, București, 1954, p. 156.

³⁹⁵ Virgiliu Z. Teodorescu, *Mihail Eminescu - simboluri ale cinstirii*, București, 2000.

³⁹⁶ MO, dosar 7 / 1951-1960, cu creionul pe ciorna memoriului Mihai Onofrei a notat ulterior: "1954 Baraschi s-a opus".

³⁹⁷ Victor Babeș (28 iulie 1854, Viena - 19 octombrie 1926, București, reînhumat în curtea Institutului Victor Babeș), studii de medicină la Budapesta ca bursier al statului român, doctorat la Viena 1878, carieră didactică universitară și docența la Budapesta, specializare la Miinchen, Heidelberg, Strasbourg, Paris și Berlin. Din 1887, la București, fondator al Institutului de patologie și bacteriologic din București în 1887, al Societății Anatomice din București 1900, participant în 1919 la organizarea învățământului universitar la Cluj, deschizător de drumuri în cercetarea științifică, creator de școală românească, publicist, membru al Societății Atneul Român de la 26 noiembrie 1899 în cadrul căreia a susținut conferințele: *Apa Bucureștilor, Despre pesta bubonică și regenerarea națiunii române* (1900), *Pelagra* (1924); ales secretar al societății, la 5 iunie 1924; membru corespondent 1/13 aprilie 1889 și titular 11/23 martie 1893 al Academiei Române, membru al Academiei de Medicină din Paris și al altor numeroase și prestigioase instituții științifice internaționale. Vezi G. Brătescu, Personalități, p. 43 - 45; Ateneul Român p. 137 - 154; *Cârmuci la marea cotitură: Victor Babeș*, în; Valeriu L. Bologa, Samuil Izsak, Valeriu L. Bologa, Samuil Izsak, *Fapte și oameni din trecutul medicinei în patria noastră*, Editura Științifică, București 1962, p. 114-142.

³⁹⁸ M.O.. dosar 7 / 1951-1960, ciorna scrisorii posibil de datat în anul 1955. în anul 1956 lucrarea era realizată și a intrat în patrimoniul Muzeului Victor Babeș din București

³⁹⁹ Ibidem.

⁴⁰⁰ Ibidem, lucrarea are 0,50 x 0,50 x 0,35 m.

Catalog "Sfatul Popular al Capitalei R.P.R. - Expoziția interregională de pictură, sculptură și grafică, decembrie 1956 - ianuarie 1957, p. 46, lucrarea avea 1,50 m.

⁴⁰² "Arta plastică", Bucureștianul III, nr. 1/1956, p. 20, 25.

⁴⁰³ M.O., dosar 7 / 1951-1960 referințe la activitatea din anii 1950-1956. Fusese numit la 15 decembrie 1950 în calitate de conferențiar la catedra de sculptură. Demersurile ulterioare făcute pentru a fi numit profesor s-au lovit de reacțiile potrivnice ale unora din colegii cu care în deceniile anterioare concurase pentru adjudecarea unor lucrări pentru forul public.

⁴⁰⁴ M.O., dosar 7/1951 -1960. La 23 octombrie 1956 Ministerul Prevederilor Sociale îi aducea la cunoștință că de la 1 septembrie 1956 i s-a acordat o pensie de 1.200 de lei lunar menționând că nu erau admise alte venituri cumulate. Carnetul de muncă menționează că între anii 1923 -1950 a avut statutul de sculptor, la 28 decembrie 1950 fiind numit șef de lucrări la Institutul de arte plastice "Nicolae Grigorescu", la 1 octombrie 1952 avansat conferențiar în cadrul aceleiași instituții de învățământ superior, iar la 1 octombrie 1956 a fost pensionat. Categoria la care a fost încadrat relevă modul cum a fost "ajutat colegial" fără a se ține seama de valoarea reală a creației sale. Un tabel întocmit de Uniunea Artiștilor Plastici, la 12 februarie 1976, cuprinzând numele și sumele pensionarilor sculptori este relevant pentru modul cum a fost subapreciată contribuția sa la arta românească. Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond U. A.P., dosar 26 / 1970 - 1977.

⁴⁰⁵ M.O., dosar 7 /1951 -1960, carnetul cu însenări zilnice din perioada 22 iulie - 6 august 1956.

⁴⁰⁶ Ibidem, cioma ofertei.

⁴⁰⁷ Ibidem.

⁴⁰⁸ Ibidem, semnificativă este și scrisoarea lui Emil (?) adresată lui Mihai Onofrei în care îi oferea informații despre demersurile pentru plasarea bustului. El afirma că a fost admirat de cei care au văzut fotografia lucrării.

⁴⁰⁹ Smaranda Andronescu Gheorghiu / Maica Smara / (5/18 septembrie 1857, Târgoviște, jud. Dâmbovița - ? 1944 ?). Studii la București, carieră didactică, inspectoare generală în Ministerul Cultelor și al Instrucțiunii Publice, scriitoare cu preocupări pentru răspândirea cunoștințelor științifice și predilect ale celor referitoare la istoria și cultura poporului român, animatoare culturală, militantă pentru pace, pentru cunoașterea valorilor culturale și spirituale ale tuturor popoarelor lumii, participantă activă la numeroase congrese internaționale, preocupată de realizarea și aducerea în forul public a monumentelor dedicate cinstirii faptelor înaintașilor, inițiatore a salvării și purtării costumului popular, inițiatore și conducătoare a societății "Arta și istoria națională", fondată în anul 1921, după acumularea experienței din deceniile anterioare, prin intermediul căreia a inițiat și realizat obiectivele enumerate anterior. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 790; A.N.-D.M.B. fond Ateneul Român, dosarele 4 /1897, f. 8; 6 /1899, f. 20; A.N.-D.J. Dâmbovița - Târgoviște, fond Primăria comunei urbane Târgoviște, dosarele 17 /1911-1914; 21 /1911; 8 /1912; "Calendarul revistei Lumca ilustrată pe anul 1901", București, anul VIII, p. 117 fotografia prezentând-o pe Maica Smara în costum popular.

⁴¹⁰ Tudor C. Vladimirescu (circa 1770-1780, Vladimir, jud. Mehedinți - 27 mai / 8 iunie 1821, Târgoviște, jud. Dâmbovița) cunosător de carte, carieră administrativă, militară în timpul războiului ruso - otoman din anii 1806-1812, a fost înrolat în armata rusă cu gradul de locotenent, decorat cu Ordinul Vladimir. Ulterior, pe la 1815, îndeplinea funcția de subprefect (vătaf de plai). Cele întreprinse în primele două decenii ale secolului al XIX-lea i-au permis să cunoască, pe toate treptele afirmării sale, situația

poporului, actele de oprire la care era supus. La moartea domnului Țării Românești, Alexandru Șuțu, situația de nemulțumire generalizată reclama o schimbare. El a fost cel care a considerat că este chemat să acționeze pentru curmarea acestor acte, ridicând "norodul" la acțiune. Proclamațiile de la Padeș - Tismana, prin formulările de chemare la luptă sunt concludente pentru a înțelege caracterul primei etape a revoluției, misiunea pe care și-a asumat-o de a fi salvatorul celor oprimați. Ridicând întreaga suflare bărbătească din Oltenia, a pornit cu acești panduri spre capitala Țării Românești. Corespondența purtată cu reprezentanții stăpânirii otomane și cu cei ai Rusiei este edificatoare pentru modul cum analiza întreprinsă l-au determinat să formuleze revendicările pentru schimbarea situației din Țara Românească. În proclamațiile date la sosirea la București evoluția problemelor i-a impus abordarea aspectelor care evidențiază faptul că pe lângă caracterul social acum revoluția își înscria ca obiective de rezolvat și cele de natură politică și națională. Faptul că pe teritoriul românesc se desfășurau și acțiunile Eterici conduse de Alexandru Ipsilanti, care proclamase chemarea la luptă pentru eliberarea teritoriului Greciei, dar care se limita a fi o prezență pe teritoriul românesc, supunând populația la tot felul de obligații ce constituiau de fapt noi privilegii de oprire, impunea noii ocărmiuri instituite de Tudor Vladimirescu rezolvarea operativă pentru a nu oferi puterii suzerane pretextul de a interveni cu forțe armate la nordul Dunării, întrucât Tudor Vladimirescu ridicase pentru înlăturarea a tot ce constituise "regimul fanariot" raporturile între cele două acțiuni a ajuns la un stadiu de încordare, în momentul când Eteria, în încercarea de a subordona trupele pandurilor scopurilor proprii, s-a lovit de refuzul conducătorului acestora, situația a devenit critică. Delimitarea lui Tudor Vladimirescu, dezavuarea Eteriei de către țarul Rusiei, intervenția la nordul Dunării a trupelor otomane, toate au contribuit la o precipitare a evenimentelor. Devenind o piedică pentru Eterici, persoana lui Tudor Vladimirescu se impunea să fie înlăturată, însă într-un mod care să permită atragerea pandurilor alături de eteriști. Ca atare s-a profitat de faptul că unele măsuri adoptate de Tudor Vladimirescu de aspră sancționare a celor care încălcău reglementările instaurate încă de la pornirea revoluției au provocat o nemulțumire în rândurile unora din cei care se aflau în fruntea pandurilor. A fost motivația pentru a fi organizat complotul care să-l înlăture din fruntea oștirilor sale. Astfel s-a reușit ca din tabăra de la Golești, sub pretextul "invitării" la o discuție cu Ipsilanti să fie ridicat Tudor Vladimirescu pentru a fi dus la Pitești și de acolo la Târgoviște unde s-a organizat un simulacru de judecată prin care răpitorii l-au condamnat la moarte, asasinat petrecându-se în perimetrul terenurilor fostei mitropolii a Ungro - Vlahiei. Actul mișelesc s-a finalizat cu aruncarea trupului ciopârțit într-o fântână, în următoarele zile a intervenit o rapidă dezagregare a oștirii pandurilor, unități răzlețe fiind implicate în confruntările cu trupele otomane. Măsurile ulterioare instaurate de puterea suzerană au condus la renunțarea la serviciile domnilor fanarioți și revenirea la administrarea țării prin domni pământeni, deschizându-se astfel drumul spre acțiunile reformatoare. Vezi: Mircea T. Radu, *1821 Tudor Vladimirescu și revoluția din Țara Românească*, Editura Scrisul românesc, Craiova, 1978; G.D. Iscru, *Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu*, Editura Albatros, București 1982.

⁴¹¹ A.N.-D.A.I.C., fond U.A.P., dosar 34 / 1948 - 1970 atribuie realizarea și dezvelirea anului 1958: O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei, fotografie; Târgoviște p. 95 - 96.

⁴¹² A.N.-D.A.I.C., fond U.A.P., dosar 34 / 1948 - 1970; O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei.

⁴¹³ I. L. Caragiale (30 ianuarie 1852, Haimanalc, jud. Dâmbovița - 9 iunie 1912, Berlin, cimitirul Bellu). Studii Ploiești, activitate teatrală, gazetărească, scriitor (dramaturgie, nuvelistică, schițe), în anul 1904 a părăsit România, trăind la Berlin. Vezi: I. L.

Caragiale, *Opere*, Editura de Stat pentru literatură și artă, București, voi. I, 1959, vol. II, 1960, vol. III, 1962; Lucian Predescu, op. cit., p. 170.

⁴¹⁴ M.O.. dosar 7 / 1951-1960. La 12 aprilie 1957 a fost propus, la 4 mai 1957 era anunțat pentru a se integra în comisia de sistematizare a parcului, la 21 noiembrie era invitat la ședința din 28 noiembrie 1957.

⁴¹⁵ Ibidem, ca o excepție s-a constituit decizia Sfatului Popular al raionului 1 Mai din 24 ianuarie 1957, prin care i se acorda în folosință veșnică terenul de la parcela 7 din strada Bede însumând 694 m. p. Nu cunoaștem dacă această decizie a și fost aplicată.

⁴¹⁶ Ibidem. Textele sunt concludente pentru a înțelege cum acest timid, dar harnic și talentat muncitor creator de artă plastică, jenat, cerea să-i fie repartizate lucrări, sesizând inechitatea existentă în funcție de criteriile de la care el se autoeliminase prin tot ce gradul de educație, experiența dobândită îi impunea. În ce situație financiară se afla o demonstrează cel mai categoric măsura adoptată de Fondul plastic care, la 24 octombrie 1958, îl informa că îi asigură masa la cantină pentru el, soție și copil.

⁴¹⁷ Ibidem, lucrarea avea înălțimea de 1 m., era turnată în gips și urma să fie ridicată gata ambalată pentru a fi transportată la beneficiar. El preciza că turnată în bronz costa 14.000 de lei. În anul 1959 este semnalată, fără a se preciza unde, o lucrare la Iași.

⁴¹⁸ Catalog "*Sfatul Popular al Capitalei R.P.R. - Expoziția interregională de pictură, sculptură și grafică - decembrie 1957-ianuarie 1958*", p. 47.

⁴¹⁹ Krikor II. Zambaccian (6 februarie 1889 ? - 18 septembrie 1962, București, cimitirul Armenesc). Critic de artă, colecționar care în decursul anilor a acordat o atenție deosebită creației artiștilor români, realizând în propria colecție o reuniune a celor mai valoroase opere ce caracterizează pe maeștrii respectivi. Întreprinzător, a reușit cu o tenacitate exemplară să adune selectiv în propria locuință aceste valori inestimabile, de multe ori la timpul respectiv fiind ignorate de contemporani, fie că erau artiști plastici, critici de artă, colecționari sau simpli amatori. Intuiția, discemământul lui a fost definit în acest sens ca un far călăuzitor pentru cei care manifestau preocupări pentru a colecționa arta românească contemporană. Comportamental i-a fost caracteristică dorința de a avea permanent ușa deschisă pentru toți cei doritori a lua cunoștință de ceea ce a adunat, astfel că la el se întâlneau oameni de artă, critici, profesori, studenți, elevi fiecare având prilejul de a realiza prin prisma capacității selective a lui K.H. Zambaccian o reală trecere în revistă a valorilor artistice acumulate în decursul anilor. Reușind să depășească dificultățile impuse de anii celui de al doilea război mondial, în anul 1945 se afla în fața unei grave presiuni din partea Comisiei de rechiziții a spațiilor de locuit, considerate ca excedentare. A fost momentul când a formulat o intervenție pentru a nu-i fi aplicate prevederile reglementărilor impuse de noul regim. El s-a adresat conducerii Sindicatului Artelor Frumoase pentru ca acesta să facă demersurile pentru ca locuința sa din strada ing. Davidescu nr. 2 bis să fie scutită de aplicarea măsurilor. El menționa: "este zilnic vizitat de specialiști din țară și străinătate, de artiști, de studenți și elevi de la Belle Arte etc. și într-un fel îndeplinește un rol de muzeu.". La 29 aprilie 1945 rezoluția pictorului Maxy prevădea ca să fie făcute demersurile la Ministerul Artelor pentru ca acesta să solicite Prefecturii Poliției Capitalei să fie scutit petentul de asemenea rechiziții. În anul 1947 colecționarul a donat statului român colecția sa de artă românească, iar în anul 1962 a donat și colecția de artă străină. După anul 1977 colecțiile sale au fost integrate în Muzeul Colecțiilor, realizându-se și în acest caz o regretabilă "sistematizare" muzeistică care a înlăturat nejustificat criteriile de expunere adoptate anterior de colecționarul donator. K.H. Zambaccian a fost în atenția sculptorilor. Astfel Oscar Han a realizat portretul "Onic Zambaccian", iar sculptorul Mihai Onofrei, la expoziția interregională din anii 1957 - 1958, a expus un bust de 0,80

m. Piesa modelată a fost la timpul respectiv turnată în gips. Vezi: Mircea Deac, *Omagiu marilor creați, omagiu publicului iubitor de artă: Colecția Zambaccian*, în "Scânteia", București, 5 septembrie 1978; "Revista muzeelor și monumentelor", București, nr.3 / 1986, p. 87 - 88; Gabriel Diradurian,, *Cititorul să judece*, în: "Ararat", publicația Uniunii Armenilor din România, București, anul VII, nr. 11 (104), 1-15 iunie 1996, p. 6.

⁴²⁰ M.O., dosar 7 /1951-1960, scrisoarea din 14 iunie 1958 îi aducea la cunoștință lui Mihai Onofrei că un prieten al lui Petre Lalu din fabrică, artist iconar în timpul liber ar fi citit într-un jurnal (?) informația că Mihai Onofrei a scos o carte "Amintiri despre Băeșu" Petre Lalu afirma: "Știu că mi-ai spus sau mi-ai scris anul trecut acest gând al tău și ți-am răspuns la o întrebare a ta - inscripția de pe mormântul lui - așa că te rog dragă Mihai dacă cartea este gata nu mă uita și transmit-mi-o cât mai devreme - căci cum văd - n-am prea mult timp de așteptat! Nimeni mai bine ca tine nu va avea mai precise amintiri despre Băeșu."

⁴²¹ Ibidem, scrisoarea din 26 februarie 1959 expediată de la Huși de Meletie de la muzeul local.

⁴²² Ibidem, scrisoarea din 15 august 1959. Tablourile erau: "Țăran maramureșan", cap, 35 x 40 cm.; "Tânăr țăran". 40 x 45 cm.; "Portretul pictorului Soroceanu", 30 x 35 cm.; "Portret G. Lalu" și "Portret D-na Lalu".

⁴²³ Catalog "*Expoziția de Stat de arte plastice, august - septembrie 1959*", p. 18.

⁴²⁴ Alexandru G. Golescu - Arăpilă (71819 ? ? 1881 ?). Studii la București, Paris, inginer revoluționar la 1848, având mandat de agent diplomatic al Guvernului Provizoriu, reprezentând interesele Țării Românești la Paris. După înăbușirea revoluției a rămas în exil la Paris acționând pentru ca opinia publică europeană să afle cine suntem și care ne sunt aspirațiile. A revenit în țară în anul 1857 integrându-se în acțiunea care a promovat Unirea Principatelor. După Unire a fost ministru al Cultelor în anul 1860, iar în perioada 15 noiembrie 1868 - 2 februarie 1870 ministru de finanțe, apoi prim ministru, de Interne, de Externe (ad-interim) până la 20 aprilie 1870. Ca om politic a fost un liberal moderat având afinități comune cu Ion Ghica, publicist. Vezi: Lucian Predescu op. cit., p. 367.

⁴²⁵ M.O.. dosar 7 / 1951-1960 ciorna memoriului din 1 septembrie 1959.

⁴²⁶ Ibidem, ciorna ofertei.

⁴²⁷ Ibidem.

⁴²⁸ Vechea localitate Stei, din județul Bihor, ridicată la rangul de oraș, afirmat prin amplul proces de exploatare a minereului bogat în uraniu preluat de U.R.S.S. a redevenit în ultimul deceniu al secolului al XX-lea orașul Stei.

⁴²⁹ Ibidem. Din corespondența ulterioară cităm scrisoarea din 23 octombrie 1960 din care aflăm despre situația lui "Moș Ghiță" (Gheorghe T. Kirileanu), precum și de soarta achizițiilor de tablouri, alăturând un cup din presă, exemplifică cu "Cap de țigancă 30 x 40 cm., amintind și de un tablou "Colț de pădure" 40 x 60 cm., pictat de Bălățu. Se face și referință la vacanțele petrecute pe valea Bistriței.

⁴³⁰ "Arta plastică", București, anul VII, nr. 5 /1960, p. 45, fotografie.

⁴³¹ Muzeul Literaturii Române a fost înființat în anul 1956, preluând o parte din obiectivele fostului Muzeu al Limbii Române. De la bun început au fost înscrise într obiectivele majore adunarea a tot ce poate sugera evoluția unui scriitor, indiferent de epoca în care a activat. Pentru a reține atenția publicului, a eventualilor deținători de varii relicve au fost organizate pe parcursul anilor expoziții temporare care, alături de expoziția permanentă, au oferit vizitatorilor valoroase mărturii, concludente pentru înțelegerea actului creator al ilustrațiilor înaintași care au îmbogățit tezaurul spiritual al

neamului românesc. Între acestea la loc de cinste se înscriu și cele referitoare la viața și activitatea lui Mihail Eminescu. Muzeul Literaturii Române, pe lângă nobila misiune asumată de a aduna, păstra, restaura, conserva și valorifica expozițional, și prin diversificate manifestări culturale mărturiile referitoare la creatorii de literatură române, și-a înscris și misiunea de a fi editor a valoroase volume care reunesc texte ale iluștrilor înaintași, studii critice. O menire deosebită a fost acordată periodicului "Manuscriptum". Dacă la începutul activității spațiile preluate de la fostul Muzeu Româno Rus s-au considerat a fi suficiente în încăperile fostei case Scarlat Krczulescu, creșterea ulterioară a colecțiilor, a personalului, specializarea acestuia, introducerea tehnicii de multiplicare, de integrare în memoria calculatoarelor a informațiilor, de restaurare, precum și a diversificării genurilor de manifestări evocatoare, acum se impune obținerea de spații în concordanță cu aceste nevoi stringente pentru viitorul apropiat al instituției, a cărei menire trebuie să ajungă, ca din punct de vedere metodologic, să aibă o substanțială calitate de îndrumare și a rețelei de muzee și case memoriale din întreaga țară, fiind de facto și de jure un muzeu de grad național, fapt care obligă. Vezi: Arisu'de Ștrefănescu, *Ghidul Muzeelor*, Editura Sport - Turism, București, 1984, p.53 - 55.

⁴³² MO., dosar 8 / 1961-1970 în scrisoarea din 21 ianuarie 1961, referindu-se la nerecunoașterea scrisului M. Onofrei și-a reamintit faptul că în anul prezenței la Școala Militară din Dorohoi a suferit de reumatism și tifos, ulterior modificându-i-se și scrisul, ajungând la " un scris neglijent și încâlcit, că abea se putca descifra. Cât privește de reumatism și eu îl am, dar îl țin bine legat să nu mă supere: dorm, atât vara cât și iarna foarte bine învelit, mai ales la picioare unde s-a localizat Mă feresc de curent ca de o mare primejdie - în timpul războiului doi ani consecutivi, din cauza gripei ce o luasem de la alții s-a declanșat un reumatism articular care m-a ținut în pat două ierni câte 5-6 luni."

⁴³³ Catalog "Ministerul învățământului și Culturii, *Expoziția de portrete — pictură și sculptură - mai - iunie 1961, Sala Muzeului de Artă al R.P.R.* ", p. 38, gips patinat 0,76 x 0,670 x 0,360 m., / 1960 /. Lucrarea, după stagiul de "depozitare", a intrat în patrimoniul Muzeului Județean, Giurgiu,. Este bustul unui muncitor cu basc.

⁴³⁴ M.O., dosar 8 / 1961- 1970. La Facultatea de Litere din cadrul Universității din București, în holul central a fost amplasată lucrarea lui Mihai Onofrei evocându-l pe Mihail Eminescu.

⁴³⁵ Catalog "Sfatul Popular al Capitalei și Uniunea Artiștilor Plastici, *Expoziția regională de pictură, sculptură și grafică. Ianuarie-februarie 1962*", p. 36.

⁴³⁶ MO., dosar 8 / 1961-1970.

⁴³⁷ Ion Irimescu (27 februarie 1903, Prcutești, jud. Suceava) absolvent al Școlii de Arte Frumoase din București, specializare la Paris la Școala română de la Fontenay - aux - Roses, Academia La Grande Chaumiere, călătorii de documentare, carieră didactică universitară, activitate în cadrul conducerii Uniunii Artiștilor Plastici, sculptor cu debut în anul 1928, participând la expoziții colective din țară și străinătate, expoziții personale și retrospective, realizator de valoroase lucrări monumentale, predilect abordând figura umană, prezențe în forul public, în colecții din țară și străinătate. Vezi: Octavian Barbosa, op. cit, p. 256 - 258; Alexandru Cebuc, *Ion Irimescu* Editura Arc 2000, București, 1996; Enciclopedia, voi. I, 1996, p. 108.

⁴³⁸ MO., dosar 8 / 1961-1970.

⁴³⁹ Gheorghe Gheorghiu Dej (1901, Bârlad - 1965, București), muncitor, integrat în activitatea politică ilegală a mișcării comuniste, promovată pe treptele ierarhiei superioare, din anul 1935 membru al C.C. al P.C.R., secretar general 1945-1954, prim

secretar 1955-1965, ministru, prim ministru, președinte al Consiliului de Stat. A reușit să obțină plecarea trupelor de ocupație ale U.R.S.S. de pe teritoriul României și a făcut Declarația din 12 aprilie 1964. Ulterior analiza unor evenimente a evidențiat o serie de încălcări ale legii pentru a-și asigura supremația. Vezi: M.D.E., p. 727.

⁴⁴⁰ Medalia are diametrul de 70 mm. Vezi: Medalii, p. 175, 176.

⁴⁴¹ M.O., dosar 8 / 1961-1970 ciorna memoriului din 12 martie 1964. Numeroasele demersuri au fost ignorate de cei abilitați să le analizeze și să adopte măsurile cuvenite. Pentru a supraviețui ajunsese să facă împrumuturi pe care nu mai reușea să le onoreze la timpul convenit. O asemenea situație l-a determinat să se adreseze lui Ion Jalca. Ciorna scrisorii din 2 decembrie 1964 o redăm fragmentar mai jos: "...Scuze pentru imposibilitatea de a restitui împrumutul." Face în continuare referință la dificultățile financiare cu care s-a confruntat în anul care se încheia. Amintește de lucrările "Eliberarea", bustul "Victor Babeș" realizat în luna noiembrie, dăltuit în marmură pentru muzeul memorial Victor Babeș. Pentru această lucrare urma ca în trimestrul I 1965 să primească 7.000 de lei. Se întreba: "Ce să fac până atunci?" continuând: "Ne cunoaștem de 40 de ani. Ți-am scris cele de mai sus ca unui prieten ce mi-ai dovedit mai mult cu răspunsul cald și nevăzător, la apelul ce ți-am făcut și de care eu nu pot să mă o mie de lei acum ar însemna pentru mine o nu mi-am putut închipui că la vârsta mea ajung să mănânc odată pe zi pâine neagră, cu o ceapă, de câteva săptămâni, plus datoritiile la chirie și multe altele cu întreținerea ce mă amenință tot mai mult. Vreau să fac la anul o expoziție. Mi-a mers buhul că sunt leneș, nu lucrez. Se va vedea că nu e așa. În aparență da, pentru că nu știe nimeni ce putere am. Din ce pricină? Sunt în clocotul unei ambiții, am o serie de machete, vreau să le măresc în dimensiuni potrivite pentru expoziție".

⁴⁴² M.O., dosar 8 / 1961-1970.

⁴⁴³ Ibidem, constatăm tenacitatea de a reveni anual cu asemenea memorii, în cel din anul 1966 amintind și de preconizata expoziție din iulie 1966.

⁴⁴⁴ Ibidem, documentația din 31 iulie 1965 pentru achiziționarea a 5 blocuri de marmură de la Rușchița, ridicate de la carieră de Silvia Belmega.

⁴⁴⁵ "România Liberă", București nr. 6547, 3 noiembrie 1965, p. 1 reproducă și fotografia redându-l pe Mihai Onofrei lucrând la statuia "Decebal".

⁴⁴⁶ M.O., dosar 8 / 1961-1970.

⁴⁴⁷ Ibidem, corespondența din 14 martie 1966; 22 aprilie 1966 și cea ulterioară cu Comitetul pentru Cultură și Artă.

⁴⁴⁸ Ibidem. În arhivă se păstrează și o mică notă cu referință la Aurel Băescu.

⁴⁴⁹ Ibidem.

⁴⁵⁰ Ibidem, scrisoarea din 6 aprilie 1966.

⁴⁵¹ Catalog "Expoziția de pictură și sculptură a orașului București - sala Dalles - decembrie 1965".

⁴⁵² M.O., dosarele 7 / 1951-1960; 8 / 1961-1970.

⁴⁵³ Catalog "Expoziția bienală - pictură sculptură / 19 / '66", p. 79, marmură 0,650 m., fotografia redă o fată.

⁴⁵⁴ A.N.-D.A.I.C., fond U.A.P., dosar 34 / 1948 -1970; O.N.D.O.E., mapa M. Onofrei.

⁴⁵⁵ M.Q., dosar 8 / 1961-1970, la 1 februarie 1966 Aurel Cucocieșan, cioplitor în piatră, primea un aconto pentru cioplirea bustului "George Călinescu" în marmură; medalionul Alexandru Philippide a fost comandat de Universitatea din Iași.

⁴⁵⁶ Alexandru A. Philippide (1 aprilie 1900, Iași - 8 februarie 1979, București), studii secundare la Iași, litere, filozofie și dreptul la Iași, specializare Berlin, Paris, stabilit la București, activitate în cadrul Ministerului Afacerilor Străine, Ministerul Propagandei,

poet, prozator, eseist, traducător, membru corespondent 2 iulie 1955, titular 21 martie 1963 al Academiei Române. Vezi: Florin Manolescu, în: D.L.R., p. 302 - 304; Ionel Maftei, op. cit., voi. IV, 1982, p. 211- 217; Dorina N. Rusu, op. cit, p. 243, 251.

⁴⁵⁷ Ibidem. Ne referim la situația specială a sculptorului Ion Jalea care în timpul războiului la Cosmești pe Siret, în vara anului 1917, fiind rănit a ajuns invalid de război prin pierderea unui braț, situație care nu i-a mai permis ca în atelier să poată folosi dalta și ciocanul. Tenace a învățat ca ajutându-se de singura mână validă să modeleze lucrări care ulterior, prin contribuția unor asemenea "anonimi", au ajuns să fie cioplite în piatră.

⁴⁵⁸ Ibidem. Una din investitoare a fost pictorița Tamara Isbășescu care la 14 februarie 1967 i-a împrumutat 2.000 de lei pentru a-i folosi pentru procurarea de armătură, gips, plata unui tâmplar.

⁴⁵⁹ Ibidem. Unul din cioplitori a fost Ion Alexandrescu, om cu bogată experiență, apreciat pentru cunoașterea meseriei, corectitudinea comportamentală, respectul pentru artistul creator al modelajului care urma să fie transpus în materialul definitiv, bun cunoscător al pietrei pe care știa să o citească pentru a o aduce la forma finală care să-i confere calitatea de operă de artă. Pentru acest om, la acei ani, era o deosebită satisfacție să enunțe pentru cine a lucrat în decursul anilor, inclusiv pentru Constantin Brâncuși

⁴⁶⁰ Ibidem. Atunci, sau în alte momente de nostalgie Mihai Onofrei a încredințat scrisului câteva din episoadele anului de foc 1917. Amintește de episoadele pe care le-a trăit având misiunea de a asigura aprovizionarea cu muniție a celor din pozițiile înaintate, din fața inamicului. Drumurile făcute au fost tot atâtea prilejuri de a cunoaște suferințele celor din tranșee, de a afla cum au căzut la datorie mulți dintre ei. Printre cei căzuți a fost și bucovincanul Ion Grămadă care i-a fost bun prieten.

⁴⁶¹ Ibidem. Invitația pentru vernisajul expoziției expediată la 29 iulie 1967; memoriul din 12 septembrie adresat Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă în care prezintă situația financiară cu care se confruntă ca urmare a faptului că atunci când i se achiziționează o lucrare este evaluată sub media celorlalte achiziții, iar la sala Onești, cele 5 lucrări au fost evaluate la 4.000 de lei, fapt care nu-i permite acoperirea cheltuielilor făcute pentru realizarea expoziției. Menționează că este dator atât la Fondul Plastic, cât și la alte multe persoane; invitația din 13 septembrie 1967 adresată președintelui Uniunii Artiștilor Plastici pentru a-i vizita expoziția. Remarcând succesul avut în rândurile publicului și a criticii de specialitate arată că ceea ce s-a hotărât să fie achiziționat de către comisie nu acoperă cheltuielile făcute și ca atare ar fi în situația să nu-și achite datoriile contractate și deci să nu mai poată realiza alte lucrări. Manifesta speranța că vizita președintelui ar putea determina o schimbare a situației; revine ulterior arătând că factorii culturali de la Pitești i-au adresat invitația ca la închiderea expoziției, exponatele să fie prezentate și în localitatea lor. Ca atare la închiderea ei de la sala Onești piesele au plecat la Pitești unde, timp de 28 de zile, au fost la dispoziția publicului, bucurându-se și acolo de aprecierile vizitatorilor și ale criticii. Factorii politici și de cultură au ales pentru achiziționare pentru patrimoniul argeșean piesele: "Noaptea" (evaluată la 35.000 de lei) și "Mama și copilul" (evaluată la 25.000 de lei). Cele două lucrări au rămas la Pitești. La 14 noiembrie 1967 Comisia Fondului Plastic a avizat pentru lucrarea "Mama și copil" prețul de 25.000 de lei, dar pentru lucrarea "Noaptea" s-a aprobat numai prețul de 20.000 de lei sub pretextul că nu au avut barem o fotografie a lucrării pentru a putea să o prețuiască. În această situație Mihai Onofrei adresa invitația către Comisie să facă o deplasare la atelier unde prețuitorii aveau la dispoziție macheta în gips a lucrării. El menționează că la Pitești comisia locală a avizat prețul de 35.000 de lei, iar la București a fost elogios apreciată de ministrul Gheorghe Macovei și Lcontic Răutu. Contestând evaluarea, Mihai Onofrei solicita ca problema să

fie discutată de comitetul Uniunii Artiștilor Plastici; la 16 noiembrie 1967 Mihai Onofrei făcea bilanțul expoziției de la sala Onești precizând că pentru Comitetul de Stat pentru Cultură și Artă i-au fost achiziționate cinci lucrări: "Eminescu", bust, lucrare turnată în gips; "Decebal" și "Uimire" dăltuite în piatră, "Portret" dăltuit în marmură. Pentru lucrarea "Mama și copil" ruga să-i fie lăsată câtva timp în custodie. Amintim în acest context și de ciorna scrisorii din octombrie 1966 / ante 10 / adresată de Mihai Onofrei unui conducător al jud. Argeș. Sculptorul își manifesta satisfacția pentru modul cum i-a fost primită expoziția personală la Pitești, dar și regretul că n-a avut posibilitatea să-i fie vizitată și de persoana cărcia îi adresa acea scrisoare, fiind plecată din țară la timpul respectiv. Preciza că în urma solicitărilor expoziția care urma să fie închisă la 10 octombrie va rămâne deschisă până la 15 octombrie. Dacă nu va fi posibil să o vadă îi adresa invitația ca ulterior să-i facă o vizită la atelier.

⁶² Octavian Goga (20 martie / 1 aprilie 1881, Rășinari, jud. Sibiu - 6 / 7 mai 1938, Ciucea, jud. Cluj). Studii la Rășinari, Sibiu, Brașov, Budapesta, Berlin perioade în care și-a făcut și debutul literar, colaborând la numeroase periodice, versurile fiindu-i apreciate, inclusiv prin obținerea premiului Hrescu - Năsturel acordat de Academia Română. Pentru militantismul manifestat ca apărător al intereselor și drepturilor românilor este condamnat la închisoare de către regimul austro-ungar, ulterior, trecând în România, se afirmă în anii 1914-1916 ca unul din cei mai înfocați adepți ai alăturării României de Antantă pentru a contribui la realizarea idealului național, participă la campania militară a anului 1916 ca apoi să fie trecut la biroul de propagandă al armatei unde a pus bazele periodicului "România" După război este o prezență activă în viața politică, ministru, conducător de partid. Pentru activitatea literară, în anul 1924, a primit Premiul național de poezie; traducător, publicist, membru corespondent 29 mai 1914 și titular 4 iunie 1919 al Academiei Române. Vezi: I. D. Bălan, în: Scritorii români, p. 241-246; Lucian Predescu, op. cit., p. 365 - 366; I. Petrovici, Momente solemne, ediție întregită, Casa Școalelor, București, 1943, p. 100 -111; Onisifor Ghibu, Oameni între oameni -Amintiri, Editura Eminescu, București 1990, p. 27 -117; Dorina N. Rusu, op.cit, p.137, 153.

⁶³ Referință la execuția din 28 februarie 1785 de la Alba Iulia prin care regimul de oprimare, impus de stăpânirea austriacă, a căutat să înapăimânte prin duritatea frângerii cu roata a conducătorilor răscoalei din anul 1784 pe toți cei care ar fi dorit să continue lupta. Demnitatea manifestată în toate împrejurările nu l-a părăsit nici în ultimele clipe ale vieții înfruntându-i pe cei care l-au condamnat la o asemenea silnică pedeapsă. Artistul relua această cinste a Martirului Iloria după ce realizase frumosul bust, lucrare turnată în bronz expusă în anul 1935 în expoziția organizată de Academia Română

⁶⁴ George Călinescu (19 iunie 1899, București - 12 martie 1965, București, cimitirul Bellu). Studii în București, specializare la Roma, prozator, poet, dramaturg, critic și istoric literar, eseist, ziarist, inițiator și organizator al Institutului de istorie literară și folclor, om politic, membru titular activ al Academiei Române 12 august 1948. În anii studenției a fost angajat la biblioteca Arhivelor Statului. Au fost anii de documentare care i-au slujit în elaborarea romanelor "Enigma Otiliei", "Bietul Ioanid", "Scrinul negru". Vezi: Dim. Păcuraru, în: D.L.R.. p. 94 -97; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 234.

⁶⁵ Demostene A. Botez (29 iunie 1893, Hulub, com. Dăngeni, jud. Botoșani - 17 martie 1973, București. Studii secundare la Botoșani, licența în drept la Iași. Carieră juridică, om politic, deputat P.N.Ț Poet, prozator, memorialist, traducător, colaborator la diverse periodice, a devenit unul din susținătorii activității revistei "Viața Românească", publicist, președinte al Uniunii Scriitorilor în anii 1964 -1965, membru corespondent al Academiei Române 21 martie 1963. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 119; în: D.C. -

L.R., p. 222, 224, 699 menționează ca zi a nașterii 23 iulie 1893; Florin Manolescu în: D.L.R., p. 70 - 71; Ionel Băjenaru, op. cit., p. 55 - 56; Dorina N. Rusu, p. 251.

⁴⁶⁶ George Șoimu Plăvălescu /Gheorghe Șoimu M. Plăvălescu/ (26 august 1917, Iași - ?). Studii de drept și filozofie la București, carieră juridică și gazetărească, scriitor, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 793; M. Straie, op. cit., p. 697.

⁴⁶⁷ Victor Eftimiu (24 ianuarie 1889, Boboșița - Macedonia - 27 noiembrie 1972, București). A venit în anul 1897 în București; ulterior, călătorind mult în țară și străinătate, a cunoscut viața poporului român pe care a redat-o în bogata creație ca poet, prozator, dramaturg, memorialist și gazetar. Calitatea de autor dramatic l-a propulsat, în mai multe rânduri, în funcția de director al Teatrului Național din București. A acordat atenție muncii de traducător și literaturii pentru copii. A fost ales membru titular activ al Academiei Române la 12 august 1948. Vezi: Elena Zaharia- Filipaș, în: D.L.R., p. 151 -152; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 234.

⁴⁶⁸ Gheorghe D. Anghel (22 august 1904, Turnu Severin, jud Mehedinți - 7 aprilie 1966, București, înmormântat în cimitirul mănăstirii Pasărea, satul Cozieni, comuna Brănești, jud. Ilfov). Studii sporadice de artă plastică la Academia de Arte Frumoase din București, apoi în Paris, unde a frecventat și atelierul lui Constantin Brâncuși. Au fost anii când a modelat și expus din lucrările realizate la saloanele pariziene. A revenit în România în anul 1937 având un cult pentru modelaj, lucrările pe care le considera ca reprezentându-l le încredința turnării în bronz. Pe parcursul deceniilor a avut o constantă preocupare pentru evocarea lui Mihail Eminescu. Sculptorul, în modelajele sale, căuta să surprindă interiorizările, frământările, trăirile personajelor abordate. Gheorghe D. Anghel a fost o personalitate singulară în plastica românească, original prin modul de abordare în decursul anilor a temelor tratate, permanent preocupat de personalitatea lui Mihail Eminescu. Ultimii ani ai vieții, ani de grele suferințe fizice, i-a dedicat modelării lucrării - simbol al apoteozei dedicat poeziei naționale - statuia Mihail Eminescu hărăzită a fi amplasată în fața edificiului Ateneului Român în anul 1966, finalizând astfel o preocupare a mai multor generații care, în veacul al XX-lea, au avut dorința și au acționat ca în Capitala României să existe un monument reprezentativ. A expus la Saloanele Oficiale, la Tincrișca Artistică, a organizat expoziții personale și a fost expozant la expoziții colective din țară și străinătate, inclusiv la bicala de la Veneția. A fost un sculptor exigent cu sine, preferând să distrugă ceea ce considera că nu-l satisfacea. Ultimele ani i-a trăit retras de lume în atmosfera oazei de liniște și de concentrare de la mănăstirea Pasărea unde cu ultimele forțe a definitivat modelarea pentru statuia Mihail Eminescu. Au rămas de pe urma prezenței sale în acele locuri o serie de lucrări turnate în gips care se constituie astăzi componentele muzicului, amenajat într-o casă din latura sudică a bisericii, pentru a-i transmite crezul către viitoarele generații. Lângă casă, pe un mic soclu, se află portretul Gheorghe Anghel modelat de sculptorul Radu Aftenie în anul 1995. Vezi: George Oprescu, *Sculptura românească*, Editura Științifică, București, 1957; Petru Comarnescu, *Gheorghe D. Anghel*, Editura Meridiane, București, 1966; Marin Mihalache, *Gheorghe Anghel*, Editura Meridiane, București, 1987; Constantin Prut, op. cit., p. 20 - 21; Vasile Florea op. cit., p. 254, 382 -384; Octavian Barbosa, op. cit., p. 21-22; Enciclopedia, vol. I, 1996, p.1; Harta, p. 69.

⁴⁶⁹ Constantin Baraschi (17 noiembrie 1902, Câmpulung - 22 martie 1966, București). Studii în domeniul artei la București și Paris, profesor universitar, sculptor monumentalist, cu participări la expoziții în țară și în străinătate, a contribuit la tratarea artistică a variantei a doua a Arcului de Triumf. Vezi: Octavian Barbosa, op. cit., p.42;

Constantin Prut, op. cit., p. 39; Raul Șorban, *Constantin Baraschi*, Editura Meridiane, București, 1966.

⁴⁷⁰ Milita Petrașcu / a semnat în perioada interbelică și Pătrașcu / (31 decembrie 1892, Chișinău, azi în Republica Moldova -1-2 februarie 1976, București, cimitirul Sf. Vineri), studii: litere și filozofie la Petersburg, sculptura la Moscova, München și Paris în atelierul lui Matisse, Bourdelle și Brâncuși. Venită în România a participat la expoziții în țară și străinătate. Autoare de valoroase portrete, de compoziții, are lucrări de for public în București Târgu Jiu, Iași, Măgurele, Ciucca ș.a. Vezi: Octavian Barbosa, op. cit., p. 386 - 387; Simona Nistor, *Milita Petrașcu*, Editura Meridiane, București, 1973; Constantin Prut, op. cit., p. 351 - 352; Victor Ciobanu, *Milita Petrașcu - Statuia nejaculă*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1988.

⁴⁷¹ Boris Tudor Caragea (11 ianuarie 1906, Balcic, azi Bulgaria - ?). Studii de artă la București, debut ca sculptor la Salonul Oficial 1933, în anii următori fiind o prezență permanentă la expoziții din țară și străinătate, are integrate în forul public, colecții de artă lucrări de artă monumentală, carieră didactică universitară. Vezi: Amalia Pavel, *Boris Caragea*, Editura Meridiane, București 1969; Octavian Barbosa, op. cit., p. 93 - 94; Constantin Prut, op. cit., p. 78.

⁴⁷² Marin Mihalache (18 ianuarie 1919, Cuza Vodă, comuna Bolovani, jud. Dâmbovița) studii liceale și universitare la București. Carieră militară, după război fiind integrat în activitatea culturală cu funcții în instituțiile coordonatoare ale activității culturale și în domeniul editorial asigurând publicarea cărților și albumelor referitoare la artele plastice, publicist.

⁴⁷³ Dan Grigorescu (1931, Breaza, jud. Prahova) critic literar și de artă, carieră didactică universitară, cercetări referitoare la literatura și creația artistică universală, memorialist, în anul 1973 i-a fost acordat premiul "Emerson" pentru întreaga activitate. După anul 1992 a fost primit ca membru în Academia Română. Vezi: D.C.-L.R., p. 698; M.D.E.. p. 763; Vasile Florea op. cit., p. 305, 314, 431, 433.

⁴⁷⁴ Allan Edgar Poe (1809 - 1849) poet, prozator și critic literar american, deschizător de drumuri în creația literară. Vezi: Eleonora Almosnino, Gabriela Danțiș în: *Scriitori străini*, p. 453.

⁴⁷⁵ Eugen Schileru, *Lucrări de sculptură*, în: op. cit., p.233-234, reluare a cronicii din "Informația Bucureștiului", 5 septembrie 1967.

⁴⁷⁶ Eugen Schileru (13 septembrie 1916, Brăila - 10 august 1968, București, cimitirul Bellu). Studii secundare la Brăila, licența în drept la București, concomitent urmând și cursuri de estetică. Colaborator la diverse periodice unde semnează articole de critică de artă, estetică, istoria artelor plastice, scriitor. În anii 1948-1951 a îndeplinit funcția de director al Bibliotecii Academiei Române, carieră didactică universitară, monografist cu preocupări pentru arta modernă. Vezi: Toader Buculei, *Prezențe brăilene în spiritualitatea românească*, Editura Libertatea, Brăila, 1993, p. 212, menționează decesul la 12 august 1968; la Eugen Schileru, op. cit, p. 299 tabelul cronologic întocmit de Mihaela Schileru - Chiose menționează ziua de 10 august 1968; Marian Popa, op. cit, p. 49; Vasile Florea, op. cit, p. 285, 433.

⁴⁷⁷ Neagu Rădulescu (24 decembrie 1912, București - 3 februarie 1972, ?). Studii secundare și universitare la București, licența în litere și filozofie. Desenator, caricaturist, expoziții personale, scriitor, inclusiv literatură pentru copii, colaborator la periodicele anilor '30, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 711; D.C.-L.R. p. 272 menționând ziua nașterii la 26 decembrie, p. 680 - 681.

⁴⁷⁸ "Munca". București, 24 septembrie 1967.

Petru Comanescu (23 noiembrie 1905, Iași - 27 noiembrie 1970, București, cimitirul mănăstirii Voroneț, jud. Succava), studii de drept, filozofie și literă la București, bursier al Universității Southern din California, S.U.A., obținând doctoratul în filozofie. S-a integrat în viața culturală, realizând studii referitoare la plastică, poezie, muzică, teatru, cinematografie, filozofie, sociologie. Vezi: Ionel Maftei, voi. I, 1972, p. 166-167; Petre Oprea, *Critici de artă în presa bucureșteană a anilor 1931-1937*, Editura Tehnică Agricolă, București, 1997, p. 43 consemnează anii vieții 1905 - 1967; ibidem, *Critici și cronicari de artă în presa bucureșteană a anilor 1938-1944*, Editura Mako, București, 1999, p. 47 - 51; D.E.R., p. 409, anii 1905 - 1970; Dicționar enciclopedic, vol. I, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 425.

⁴⁸⁰ "România Liberă", București, nr. 7151, 17 octombrie 1967.

⁴⁸¹ "Steagul Roșu", București, 17 septembrie 1967.

⁴⁸² M.O., dosar 8 /1961-1970, scrisoarea din 5 septembrie 1967.

⁴⁸³ Dimitrie Onofrei (8 august 1897, Iași - ?), pregătire și carieră muzicală, tenor român. Vezi: I.S.P.R., op. cit., p. 309.

⁴⁸⁴ În București, expoziția a putut fi vizitată în perioada 29 august -18 septembrie 1967.

⁴⁸⁵ Victor Sullă era semnatarul reportajului "Vernisaj Expoziția Minai Onofrei" publicat în "Secera și Ciocanul", Pitești, anul XVII, nr. 4.160, 26 septembrie 1967, p. 2, menționând că vernisajul a avut loc la 23 septembrie și că expoziția este la dispoziția publicului până la 10 octombrie 1967. Articolul era însoțit și de o fotografie de la festivitatea deschiderii expoziției. Interesul manifestat a determinat organizatorii să mențină pentru publicul piteștean expoziția deschisă până la 15 octombrie 1967.

⁴⁸⁶ Revista "Argeș", Pitești, anul II, nr. 10 (17), octombrie 1967, p. 15 rubrica "Expoziții: Mihai Onofrei -Sculptură" cu reproduceri redând lucrările: portretele "G. Călinescu" "Decebal", compozițiile "Adam și Eva izgoniți din rai", "Maternitatea", "Tinerețea", "Bărbăție", "Uimire".

⁴⁸⁷ Adresa Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă nr. 9.955 / B, din 26 octombrie 1967. A fost filmată expoziția de la Pitești. Pelicula se păstrează la Arhiva Națională de Filme - Jilava.

⁴⁸⁸ Toma Rușcă (? , Vădăstrița, jud. Olt - 25 decembrie 1909, Vădăstrița) țaran asasinat de doi ciobani din Vădăstrița, puși de alții din București (?). Procesul a avut loc la Caracal, apoi a fost transferat la Craiova unde asasinii au fost condamnați la muncă silnică pe viață.

⁴⁸⁹ Nicolae Ciobanu, Paul Lică, *Ghidul municipiului Caracal*, Editura Ghepardul, 1995, la rubrica "Monumente de artă din Caracal" atribuie lucrarea lui Mihai Onofrei menționând-o ca realizare a anului 1947.

⁴⁹⁰ M.O., dosar 8 /1961-1970.

⁴⁹¹ În colecția col. (r.) I. Dogaru este păstrată o asemenea lucrare miniaturală.

⁴⁹² M.O., dosar 8 /1961-1970.

⁴⁹³ Silvia Belmega, sculptoriță a lucrat un timp, în deceniul șapte, în atelierul lui Mihai Onofrei, având posibilitatea să-și desăvârșască pregătirea profesională.

⁴⁹⁴ Presa a consemnat asemenea reacții. Vezi: Smaranda Oțeanu, *Primele zile, primele impresii de la "Cerbul de Aur"*, în: "Scânteia", București, anul XXXVII, nr. 763, 8 martie 1968, p. 4: "Totul în acest oraș vorbește despre festival. Afișe, invitații la expoziții, la spectacole."; fotografia lucrării "Extaz" cu comentariu: "în holul hotelului "Carpați" expoziția sculptorului M. Onofrei" în: "Drum nou", Brașov; nr. 7213, 13 martie 1968, Dan Mihăilescu a realizat o trecere în revistă a creației artistului în cronică: *Sculptorul Mihai Onofrei la Brașov*, fiind amintit și episodul călătoriei în Italia a

primului ministru Ion Gheorghe Maurer când în Capitoliu a așezat, ca donație din partea statului român, lucrarea "Decebal" modelată de Mihai Onofrei.

⁴⁹⁵ Au fost amatori chiar și din țară. La 29 mai 1968 Mihai Onofrei răspundea la scrisoarea lui Șerban Andreescu, director general al hotelului "Carpați" din Brașov, în care îi oferea cu prețul redus de 7.000 de lei lucrarea "Țărâncă", piesă care a fost expusă în timpul festivalului în holul hotelului. Vezi: M.O., dosar 8 / 1961-1970, cioma scrisorii.

⁴⁹⁶ Facem referință la corespondența care a continuat să fie curentă pe parcursul ultimilor decenii de viață a artistului Mihai Onofrei. Amintim în acest sens cea purtată cu Constant și Marcella Vanckx. Vezi: M.O., dosarele 8 / 1961-1970 și 9 / 1971-1980.

⁴⁹⁷ "Agenda Bruxelles", 15 mai 1969; "Gazeta von Anteverpen", 20 mai 1969; cup ? , 20 mai 1969; "Gniuwbled", 23 mai 1969. Vezi: M.O., dosar 8 / 1961-1970.

⁴⁹⁸ Ibidem, dosar 9 / 1971-1980 scrisoarea din partea Centrului Cultural din Bruxelles din 17 martie 1971, prin care adresa mulțumiri pentru prezența artei românești în capitala Belgiei. Se confirmă că Mihai Onofrei a donat lucrările acestui centru, iar 3 piese au fost reținute în contul cheltuielilor care au necesitat organizarea expoziției.

⁴⁹⁹ Ibidem.

⁵⁰⁰ Ibidem.

⁵⁰¹ "Informația Bucureștiului", București, nr. 4.588, 18 mai 1968.

⁵⁰² "Contemporanul", București, nr. 25, 20 iunie 1969.

⁵⁰³ M.O., dosar 8 / 1961-1970 în acest caz amintește de frumoasele rezultate morale avute la expozițiile organizate în anul 1967.

⁵⁰⁴ Ibidem, la 20 decembrie 1968 Uniunea Artiștilor Plastici, Fondul Plastic îi aduceau la cunoștință că s-a luat măsura de a-i fi suplimentată pensia cu un ajutor lunar de 532 lei pentru a primi în total suma de 2.000 de lei, începând de la 1 septembrie 1968.

⁵⁰⁵ Vezi "Buletinul Oficial", București, Decretul 640 din 18 iulie 1968.

⁵⁰⁶ M.Q., dosar 8 / 1961-1970. Cioma ofertei. Nu cunoaștem ce umare a avut această intenție. Nu avem nici un număr de depunere a ei.

⁵⁰⁷ Macheta avea dimensiunile 0,80 x 0,40 x 0,40 m.

⁵⁰⁸ Macheta cuprindea o compoziție cu două personaje. Țărâni răsculați, unul cu toporul în mâna dreaptă. Pentru fața soclului era un relief cu două planuri. În primul erau redată femeii bocindu-i pe cei răpuși de gloanțe, iar în planul doi răsculați conduși spre arest sub escortă.

⁵⁰⁹ M.O., dosar 8 / 1961-1970.

⁵¹⁰ Ibidem, a fost de fapt o preocupare care i-a solicitat mult timp și răbdare pentru a justifica ce a făcut cu lucrările expuse în Belgia. Astfel în luna ianuarie 1971 Serviciul expoziții din cadrul Uniunii Artiștilor Plastici îi cerea să perfecteze formele de donație către municipalitatea din Bruxelles; la 2 februarie se revenea cu o asemenea solicitare; la 17 martie, Centrul Cultural din Bruxelles mulțumea lui Mihai Onofrei pentru donația făcută. Cu acel prilej era anunțat că în perioada mai - octombrie săptămânal erau organizate expoziții în aer liber în cadrul cărora atât lucrări ale lui cât și ale altora erau expuse. Semnatarii făceau mențiunea că aceste manifestări constituie un preludeu al Bicalnci Middelhein care în acel an avea loc la Anvers. La 5 aprilie 1971 Mihai Onofrei întocmea un nou raport în care arăta că expoziția a fost organizată la Bruxelles în anul 1969, fiind deschisă în perioada 15 mai - octombrie în aer liber la Centrul de Cultură, lucrările fiind expuse ulterior și în alte expoziții din Belgia în cursul anului 1970. Acțiunea a necesitat o serie de cheltuieli de organizare și de întreținere a sa. Aceste cheltuieli au fost făcute prompt de către conducerea Centrului de Cultură fapt care i-a impus să doneze lucrările acestei instituții care, în continuare, are preocuparea de a asigura prezentarea lor în cadrul altor acțiuni expoziționale.

⁵¹¹ Ibidem.

⁵¹² Ibidem, caracterizarea formulată la 20 decembrie 1969 de Mihai Onofrei.

⁵¹³ Ibidem, fotografia lucrării redă o femeie cu mâinile ridicate purtând în cea dreaptă o faclă.

⁵¹⁴ "Vremea nouă", Vaslui, anul III, nr. 866, duminică 6 decembrie 1970, textul și fotografia.

⁵¹⁵ M.O. dosar 8 / 1961-1970, scrisoarea din 9 decembrie 1970 prin care Marin Nicolae din Băilești, jud. Dolj, strada Revoluției nr. 1 bis revenea confirmând interesul pentru lucrarea "Copilul".

⁵¹⁶ Lucrare turnată în gips, având înălțimea de 47 cm., piesă în colecția familiei Aurică Smaranda.

⁵¹⁷ M.O. dosar 9 / 1971-1980. Procurase prin Fondul Plastic, conform facturii din 20 ianuarie 1971, un bloc de marmură de Rușchița pentru care achitase 239,60 lei.

⁵¹⁸ Transferată de la C.C.E.S. la 3 iulie 1971 având nr. de inv. 150 S.

⁵¹⁹ M.O., dosar 9 / 1971-1980, scrisoarea din 10 aprilie 1971. Precizăm că strada Zoe se afla în zona alea Alexandru azi numindu-se strada Atena. Curtea și clădirea din strada I. L. Caragiale, în apropiere de grădina Icoanei, a servit în ultimele decenii pentru adăpostirea unei instituții de stat.

⁵²⁰ Anterior anului 1990 casa, o construcție din anul 1880 cu demisol, parter și mansardă, a "găzduit" o întreprindere de administrație locativă, acum sediul firmei "Locato" Curtea a fost reamenajată, hăvuzul a fost înlăturat, lucrarea "Pisica jucându-se cu mingea" fiind acum amplasată pe un mic soclu de beton nefinisat. Lucrarea dăltuită în piatră are semnătura în dreapta jos: "Onofrei"

⁵²¹ M.O. dosar 9 / 1971-1980. Că actul de totală lipsă de delicatețe a fost receptat cu haz o demonstrează și faptul că în anul 1973 felicitarea din partea "nepoatei Lola" (Angela Pasca ?) transmisă la 29 iunie avea pe plic malițioasa referință: "A 70 aniversare".

⁵²² Din acea perioadă datează și 10 file manuscris în care Mihai Onofrei a realizat o schiță biografică. Pe pagina a 9-a semnătura prof. dr. Nanu, 1972. La 13 - 14 septembrie 1972 la Fluși a avut loc a 2-a reuniune a foștilor elevi ai școlii, prilej de inaugurare a Colțului absolventului. Următoarea acțiune urma ca la 26 mai 1973 să-i reunească predilect pe cei din a 55-a promoție.

⁵²³ Catalog "Bienala de pictură și sculptură 1972 - iunie, sălile Dalles și Casa Scânteii", marmură 0,330 x 0,3 90 m.

⁵²⁴ Catalog "Salonul de pictură și sculptură dedicat celei de a 25-a aniversări ai Republicii, sălile Dalles, decembrie 1972- ianuarie 1973", piesa având 0,43 x 0,22 x 0,27 m.

⁵²⁵ M.O. dosar 9 / 1971-1980. Textul felicitării "Dragă Michele, / Cele mai bune urări pentru anul nou îți urează din toată inima și cu toată dragostea Profirița S. / București Profirița Sadoveanu - Popa, str. B. Delavranca 47 Buc. I"

⁵²⁶ Ibidem, pagini dactilografiate.

⁵²⁷ Cezar Petrescu (1 decembrie 1892, Hodora, jud. Iași - 9 martie 1961, București). Studii secundare și universitare, licența în drept la Iași, a intrat de tânăr în gazetărie, în anul 1912, fiind unul din fondatorii și conducătorii revistei "Gândirca". Debut literar în anul 1907, fecund prozator realizator de romane, nuvele, povestiri, inclusiv pentru copii, intenționând ca romanele lui să se constituie în cicluri pentru a fi o cronică a secolului al XX-lea în mediul românesc. A venit în anul 1923 la București. Aprecierea contemporanilor l-a încununat în anul 1931 cu premiul Național pentru literatură, publicist, membru titular al Academiei Române 2 iulie 1955. La Bușteni, în casa care i-a

aparținut, a fost organizat un muzeu memorial. Vezi: D.C.-L.R.. p. 528-529; Marian Popa, op. cit., p. 426-430; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 242; Aristide Ștefănescu,, op. cit., p. 368 - 369.

⁵²⁸ "România Liberă", București, 3 iulie 1973, rubrica "Cotidiene".

⁵²⁹ M.O.. dosar 9 / 1971-1980.

⁵³⁰ Lia Sadoveanu - Manoliu (lipsește datele biografice) fiica cea mare a lui Mihail Sadoveanu, poreclită în familie "Contesa". Vezi: Profira Sadoveanu, *Destăiniri*, Editura Eminescu, București, 1989, p. 213.

⁵³¹ M.O.. dosar 9 / 1971-1980.

⁵³² Ibidem, fusese invitat de prof. Vișan, pe atunci secretar (?).

⁵³³ Ibidem, scrisoarea din 2 septembrie către Mihai Onofrei expediată de generalul inginer Dumitru Rădulescu care la vârsta de 90 de ani recunoștea interesul de a-și pregăti locul de veci și ca atare se interesa de condițiile financiare pentru achiziționarea unei cruci de 2,70 m., cu soclu, realizată din marmură albă, prețul fiind la atelier.

⁵³⁴ Ministerul Educației și învățământului - Studioul cinematografic "Animafilm", *Diapozitive -Arta românească contemporană*, București, 1974, p. 4, 19, 20, pozițiile 19 și 20. Reținem și dedicația formulată pe foaia de gardă a broșurii: "Maestrului Mihai Onofrei, Omagiu din partea autorului, care, în puține cuvinte, a căutat să spună mult, despre valoarea internațională a operelor D-voastră. Ion I. Nanu, Buc. 1974"

⁵³⁵ Invitația lansată de Muzeul de Artă.

⁵³⁶ Max W. Arnold (23 martie 1897, Iași - 28 iulie 1946, București) studii secundare și Școala de Arte Frumoase la Iași, după 1919, călător în țările cu o bogată creație artistică, predilect în Italia, și Franța, fără a neglija lumea Asiei și a Africii. Pictor acvarelist realizând veritabile jurnale de călătorie. În anul 1940 a revenit definitiv în România. Participant la expoziții colective, realizează și expoziții personale în țară și străinătate. Realizator de peisaje, portrete, nuduri, flori, naturi moarte toate constituind cicluri, relevând o mare sensibilitate, Vezi: Muzeul T. Steh'an. p. 54 - 55; Ionel Maftei. voi. I, 1972, p. 43 - 44; George Oprescu, *M. W. Arnold*, Editura Meridiane, București, 1967.

⁵³⁷ M.O.. dosar 9 / 1971-1980. Scrisoarea din 28 august 1975.

⁵³⁸ Ibidem, 5 file ale scenariului.

⁵³⁹ Nicolae Tonitza (13 aprilie 1886, Bârlad - 27 februarie 1940, București). Studii la Bârlad, școala de Arte Frumoase la Iași, specializare la Munchen, Paris, călătorie în Italia, pictor, inclusiv lucrări parietale, grafician, critic de artă, pamfletar. A lucrat intens la Iași, București, Vălenii de Munte. Carieră didactică universitară. A fost o prezență constantă la expoziții, inclusiv personale. A contribuit la constituirea grupului "Arta Română", "Grupul celor 4" Vezi: Muzeul T. Stelian. p. 118-119; Răul Șorban, *N. Tonitza*, Editura Meridiane, București, 1965 ; Ionel Maftei. voi. I, 1972, p. 576-578; Virgiliu Z. Teodorescu, *Nicolae Tonitza la Durau*, în "Revista Arhivelor", București, anul LXIX, voi. LIX, nr. 2 / 1992, p. 228 - 230

⁵⁴⁰ Brăduț Ion Covaliu (1 aprilie 1924, Sinaia, jud. Prahova) Studii la Școala de Arte Frumoase din București, debut artistic în anul 1943, participări la expoziții colective din țară și străinătate, realizând ulterior expoziții personale, cu lucrări în muzee și colecții din țară și străinătate, valoros peisagist și portretist acordă atenție figurativului. Vezi Ion Frunzetti, *Brăduț Covaliu*, Editura Meridiane, 1978; Octavian Barbosa. op. cit. p. 136 - 138.

⁵⁴¹ M.O.. dosar 9 / 1971-1980. Telegrama din 3 iulie 1976.

⁵⁴² Ibidem.

⁵⁴³ Ibidem.

⁵⁴⁴ Ștefan Dimitrescu (18 ianuarie 1886, Iluși - 7 mai 1933, Iași, cimitirul Eternitatea). Studii la Huși, Iași, Școala de Arte Frumoase Iași, specializare la Paris. Pictor, inclusiv de lucrări parietale, desenator preocupat de a reda omul în diverse ipostaze ale muncii, expozant din anul 1926. A contribuit la constituirea "Grupul celor 4". Carieră didactică universitară, director al Pinacotecii din Iași. Vezi: Muzeul T. Stelian, p. 65 - 66; Lucian Predescu, op. cit., p. 270 -271; Ionel Maftei, voi. I, 1972, p. 210 - 212 ; C. E. L. p. 93.

⁵⁴⁵ Octavian / Octav / Angheluță (3 mai 1904, Brăila - 17 noiembrie 1978, București). Studii secundare la Brăila, Bacău, Roman și Huși, Școala de Arte Frumoase și Facultatea de Litere și Filozofie la București, călătorii pentru specializare în Franța, Italia, Anglia, U.R.S.S., Ungaria, Austria, carieră didactică universitară, director al Pinacotecii Statului, pictor expozant la "Salonul Oficial", "Tinerimea Artistică", "Grupul nostru", personale; peste hotare la Veneția ș.a. localități. Premii: "Anastase Simu", "Salonul Oficial" Vezi: Muzeul T. Stelian, p. 54; Muzeul A. Simu, p. 14; Toader Buculei, op. cit., p. 7 - 8; Adina Nanu, Octavian Angheluță, Editura Meridiane, 1968; Octavian Barbosa, op. cit., p. 23 - 24.

⁵⁴⁶ Ludovic Bassarab / Ludovic Basarab / (9 septembrie 1868, Galați - ? 1933, București, cimitirul Sf. Vineri). Studii secundare și Școala de Arte Frumoase la Iași, de arhitectură și pictură continuată la Munchen la Academia de Arte Frumoase. Din anul 1893 a expus pictură în străinătate. Realizator și de machete pentru medalii și timbre. Vezi: Muzeul A. Simu, p. 16; Lucian Predescu, op. cit., p. 88; Medalii, tabelul p. 268 și în continuare; Octavian Luchian, George Buzdugan, Constantin C. Oprescu, Monede și bancnote românești, Editura Sport -Turism, București, 1977, p. deceniul al 4-lea; G. Bezviconi, op. cit., p. 64.

⁵⁴⁷ Gheorghe Bulgaru Bob (17 mai 1907, Huși, jud. Vaslui - 31 martie 1938, București). Studii secundare și universitare de litere-filologie clasică la București, studii de pictură realizate individual, pictor, a debutat în anul 1935, bun portretist. Vezi: Muzeul T. Stelian, p. 58; Lucian Predescu, op. cit., p. 142.

⁵⁴⁸ Virgil Condoiu (lipsește datele biografice).

⁵⁴⁹ Dimitrie Hârlescu (? 1872, Fălticeni, jud. Baia, azi Suceava - ? 1923, Tecuci, jud. Galați). Studii secundare și Școala de Arte Frumoase la Iași, pictor. Vezi: Muzeul A. Simu, p. 20; Lucian Predescu, op. cit., p. 390.

⁵⁵⁰ Marica Romniceanu (lipsește datele biografice) pictoriță, participantă în perioada interbelică la expoziții colective, inclusiv cele ale artistelor plastice.

⁵⁵¹ George Talaz / Gheorghe Antonescu / (15 sau 18 octombrie 1898, Toporăști, jud. Vaslui - 2 martie 1973, București). Studii incomplete la Academia de pictură și sculptură pictor, poet cu colaborări la periodicele epocii, om politic, publicist. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 830; D.C.-L.R., p. 277, 609; Marian Popa, op. cit., p. 552.

⁵⁵² Stavru Tarasov (lipsește datele biografice) a studiat la Școala de Arte Frumoase de la București, specializare la Munchen, pictor, participant la expoziții colective, carieră didactică. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 834.

⁵⁵³ Gheorghe Ionescu Sisești (16 octombrie 1885, Sisești de Jos, jud. Mehedinți - 4 iunie 1967, Otopeni -București). Studii secundare la Turnu Severin, universitare agronomice la Mohnheim - Stuttgart, doctor în științe agricole la Jena. Revenit în țară a desfășurat activități de administrare și cercetare în domeniul agriculturii, carieră didactică universitară, organizator de institute de cercetare, om politic, deputat, ministru, publicist, membru corespondent 8 iunie 1925 și titular 25 mai 1936 al Academiei Române precum și a altor multe prestigioase instituții științifice de peste hotare. Vezi: Lucian Predescu, op. cit., p. 435; R. Iftimovici, în: Personalități, op. cit., p. 199 -200; G. Bezviconi, op. cit., p. 162; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 170, 197.

⁵⁵⁴ Marcel Anghelescu (3 noiembrie 1909, Craiova - 22 februarie 1977, București). Absolvent al Conservatorului de artă dramatică Chișinău, actor de teatru și film, predilect al rolurilor comice cu o prestigioasă carieră la Iași, București, realizator al unor roluri de referință pe scenele din țară și străinătate, artist al poporului. Vezi: Napoleon Toma Iancu, *Dicționarul actorilor de film*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 17-18; *Dicționar Enciclopedic*, Editura Enciclopedică, București, 1993, p. 74.

⁵⁵⁵ G. Zottovici (lipsește datele biografice), studii politehnice, inginer, medalion la mormântul din cimitirul Sf. Vineri. Vezi: G. Bezviconi, op. cit., p. 33.

⁵⁵⁶ Garabet Avachian / Avakian / (1 / 14 septembrie 1908, Varna, Bulgaria - 11 iulie 1967, București, cimitirul Bellu). Studii muzicale la Varna, Constanța, Conservatorul din București, carieră muzicală ca interpret violonist, carieră didactică universitară, profesor la Conservator, membru în jurii ale unor competiții muzicale din țară și străinătate, pasionat colecționar, publicist. Vezi: G. Bezviconi, op. cit., p. 57 mormântul lângă capelă; Viorel Cosma, *Interpreți din România - lexicon*, voi. I (A-F), Editura Galaxia, București, 1996, p. 42-43.

⁵⁵⁷ Mihai Tican Romano (? 1895, Berevoiești, jud. Argeș - ? 1967, București, cimitirul Bellu) plecat din țară în copilărie, a făcut studiile în Argentina. Intensă activitate de gazetar descriind locuri și oameni pe care i-a cunoscut în decursul drumurilor parcurse. A scris atât în limba spaniolă cât și în limba română. A manifestat o permanentă preocupare de a face cunoscută România peste hotare. În calitate de atașat de presă al României în Spania a făcut demersuri pentru a realiza acest obiectiv. Din locurile străbătute a adunat realizări artistice specifice constituind o valoroasă colecție pe care a donat-o localității natale pentru a se constitui un muzeu comunal care să-i perpetueze numele. Vezi: A.N.-D.A.I.C. fond MCA., dosar 95 / 1928, f. 96; Lucian Predescu, op. cit., p. 849; G. Bezviconi, op. cit., p. 27; Aristide Ștefănescu, op. cit. p. 129, 131 o parte din lucrări fiind expuse în Muzeul orașencesc din Câmpulung la secția de artă plastică.

⁵⁵⁸ Constantin Doncea (? Cuca, jud. Argeș - 5 noiembrie 1973, București), muncitor, om politic, după anul 1944 a avut funcții de conducere în aparatul P.C.R., de stat, primar al Capitalei, înlăturat din viața politică ca virtual concurent în ierarhia partidului a fost preocupat a "acumula" o mare colecție de colecții, inclusiv numismatice și ca atare se considera îndreptățit să afirme "noi numismaticii" (!) mai ales atunci când reunea pe cei de la care putea obține noi piese sau să afle pe unde s-ar mai afla de luat. Intenționa ca în localitatea natală, Cuca jud. Argeș, să organizeze un muzeu cu tot ceea ce a adunat. După decesul lui mare parte din colecția / colecțiile s-au risipit. La Muzeul Colecțiilor au ajuns lucrări de artă plastică A fost membru al Societății Numismatice Române. Vezi: "Almanahul Poporului pe anul 1945", Editura "Scânteia", București, 1945, p. 10; Aristide Ștefănescu, op. cit., p. 81; *Document Răfuieli la vârf-Arhivele Naționale - Fond CC al PCR*, în: "Sfera politicii", București, anul VII, 1999, p. 42-44.

⁵⁵⁹ P. Zissu (lipsește datele biografice) medalion la mormântul din cimitirul Sf. Vineri, 1937. Vezi: G. Bezviconi, op. cit., p. 33.

⁵⁶⁰ George Buzdugan (? 1902, Sulina - 27 februarie 1980, București), specializare în grafologie în cadrul Școlii de arhivistică, expert la Ministerul de Justiție, colecționar, predilect, de numismatică, medalistică, artă plastică, picse arheologice ș.a., publicist, primit membru în Societatea Numismatică Română în anul 1933, ales secretar în anul 1947, iar din anul 1953 desemnat secretar general. Vezi: Aurică Srnaranda, *Necrolog George Buzdugan*, în „Buletinul Societății Numismatice Române, anii 1976-1980, p.

735 - 736. În ultimii ani ai vieții a oferit statului, ca donație, colecțiile sale, dar, din cauza birocrăției, acțiunea a fost târâgănată astfel că și aceste colecții au fost risipite după moartea sa.

⁵⁶¹ Câte și unde se află tablouri pictate de Mihai Onofrei în perioada 1960-1980 este greu de aflat. Menționăm câteva titluri la care arhiva face referință: portretul "Zambaccian"; "Fetița Valerica"; portretul "Yvonne"; "Colț din pădurea Snagov", ulei pe pânză 50 x 44 cm.; "Flori", carton 38 x 24 cm.; "Flori", carton 35 x 27 cm.; "Imortele", ulei pânză 55 x 50 cm.; "Natură statică cu flori", ulei pânză 50 x 54 cm.; portretul "Hemingway", carton 30 x 27 cm.; "Fete cu flori", ulei pânză 59 x 42 era; "Tărăncă - Muscel", ulei pânză 50 x 60 cm.; "Tăran - Muscel", ulei pânză 50 x 45 cm.; "Peisaj - Muscel" ulei pânză 95 x 72 cm.; desenul "Portret" (Mița Sadoveanu).

⁵⁶² Dan Cantemir M. Onofrei (19 septembrie 1937, București). Studii politehnice în București Carieră tehnică. Pasionat de navigația navală atât în postura de constructor cât și de realizator de peripluri. Deși situația materială și familială i-au impus schimbarea mai multor locuințe, a căutat să prezeve o parte din moștenirea creației tatălui său.

⁵⁶³ Paul Molda / Pavel Popescu / (1885, Bârlad - 1955, București, cimitirul Bellu). Studii la Școala de Arte Frumoase din București, marcat de membrii Comisiunii Monumentelor Istorice prin cele întreprinse la Ramul, jud. Vâlcea și Biserica Domnească de la Curtea de Argeș este trimis la specializare în Italia la Roma, Palermo și Veneția, inclusiv în domeniul restaurării și realizării picturii parietale în tehnica "fresco". În timpul războiului mondial revine în țară și este lăsat la București pentru a preda anatomia artistică. După război desfășoară o intensă activitate de restaurări de monumente, consolidând refăcând sau completând spațiile acolo unde nu mai exista pictura bisericilor, concomitent realizând pictarca unor noi așezăminte sau chiar locuințe. Ca pictor de șevalet a fost o permanentă prezență în expozițiile colective, realizând și expoziții personale. A fost preocupat de buna activitate a Sindicatului Artelor Frumoase, fiind desemnat de conștrați în diverse funcții ale comitetului de conducere. Atelierul său era loc de reuniune și de desfășurare a unor colocvii despre artă. A acordat o atenție deosebită portului popular realizând o colecție de cupuri pe care intenționa să le concretizeze într-un album de artă. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuția pictorului Paul Molda la restaurarea unor monumente istorice*, în: "Revista Muzeelor și Monumentelor" seria "Monumente Istorice și de Artă", București, I / 1984, p. 64 - 70; ibidem, *Monografia Paul Molda*, manuscris.

⁵⁶⁴ Vasile Aciobăniței Mera (27 aprilie 1924, Valea Grecului, comuna Duda - Huși, jud. Vaslui). Studii de artă plastică la București, sculptor, debutând în anul 1958, participă ulterior la expoziții din țară și străinătate. Are lucrări în muzeele și în forul public la Huși, Bacău, București, Piatra Neamț, Deva, Slănic Moldova, Slatina ș.a. Vezi: *Tabăra de sculptură Măgura - Buzău, august- septembrie. 1976*, p. 2- 3; Octavian Barbosa, op. cit., p. 11; Vasile Florea, op. cit., p. 396.

⁵⁶⁵ Ion Antonică (23 februarie 1937, Huși, jud. Vaslui). Absolvent al Institutului de arte plastice "Nicolae Grigorescu" din București specialitatea sculptură, promoția 1962, a debutat la Iași. În anii 1966, 1970 a participat expunând atât ceramică neagră cât și lucrări de sculptură, modelajul fiindu-i inspirat de folclorul românesc. Vezi: A.N.-D.A.I.C. fond U.A.P.. dosar 133 / 1970, f. 46; Octavian Barbosa, op. cit., p. 25.

⁵⁶⁶ Corneliu Camarovschi (10 august 1942, Bârlad, jud Vaslui). Studii liceale de artă la Iași și universitare la București, promoția 1969, ulterior participând la expoziții de artă din țară și străinătate, prezență activă în taberele de creație. Lucrările sale sunt o remarcabilă prezență în colecții de artă din țară și străinătate. Din anul 1988, după organizarea unei expoziții personale la București s-a stabilit în Franța. Vezi: *Măgura*,

ediția 1971, editor U.A.P. și Consiliul Popular al județului Buzău - Comitetul Executiv; Octavian Barbosa, op. cit., p. 91 - 92; Enciclopedia, voi. II, 1998, p.32, îl citează: Camaroschi.

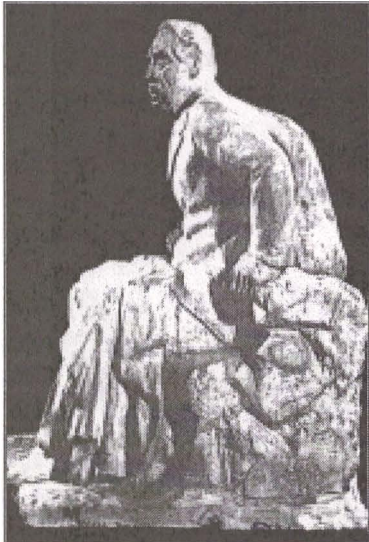
⁵⁶⁷ Pavel Mercea (1 martie 1931, Macea, jud. Arad), absolvent al Institutului de arte plastice "Nicolae Grigorescu" în anul 1953, elev al lui Mihai Onofrei și Constantin Baraschi, specializare ca sculptor la Leningrad finalizată în anul 1959, încadrat în colectivul Studioului de Arte Plastice al Armatei. A debutat în anul 1960, participări la expoziții în țară și străinătate, având lucrări în forul public la Caracal, Curtici, Timișoara, Zalău, Macea, Bacău, Călărași. Vezi: Octavian Barbosa, op. cit., p. 318 - 319; Vasile Florea op. cit., p. 390.

⁵⁶⁸ Eugenia Biciola (27 noiembrie 1901 București- ?). Studii de sculptură la Madrid apoi la București cu Mihai Onofrei. Debut artistic în anul 1948 la Expoziția Anuală de Stat, ulterior fiind prezentă la expoziții colective, în anul 1958 a avut o expoziție personală la București. Specializată în realizarea de decorațiuni interioare având contribuții la decorarea clădirilor: Teatrul Național, Opera Română, Palatul Pionierilor (azi al Copiilor) din București. Vezi: AN.-D.A.I.C., fond U.A.P., dosar 133 / 1970, f. 133; Octavian Barbosa, op. cit., p. 58.

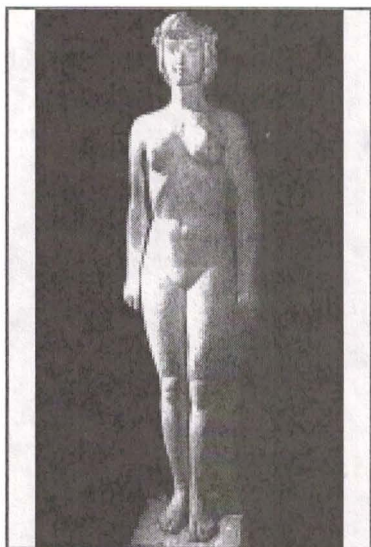
⁵⁶⁹ Virgil Căndea (27 aprilie 1927, Focșani). Studii superioare de drept (1949), filozofie (1950), teologie, doctor în filozofie (1970). Activitate în domeniul cercetării relațiilor românilor cu alte popoare, activitate didactică universitară, inclusiv la Geneva, contribuții majore la coordonarea activității Comitetului național român de studii sud-est europene, pe parcursul anilor a întreprins o amplă acțiune de depistare a mărturiilor referitoare la români, la prezența în țări a lucrărilor de artă elaborate pe teritoriul românesc, procedând la repertorierea acestor mesageri ai culturii. Cunoștințele dobândite, conexiunile realizate i-au conferit calitatea de a fi prin erudiția sa un valoros conferențiar, un deschizător de noi drumuri pe calea cunoașterii istoriei culturii românești și universale, predilect a celei arabe, publicist. Membru corespondent ales la 9 martie 1991, ulterior titular, în prezent deținând și responsabilitatea de vicepreședinte al Academiei Române. Vezi: Virgil Căndea, Dinu C. Giurescu, Mircea Malița, *Pagini din trecutul diplomației românești*, Editura Politică, București, 1966; Virgil Căndea, *Stolnicul între contemporani*, Editura Științifică, București, 1971; idem, *Mărturii românești peste hotare - mică enciclopedie de creații românești și de izvoare despre români în colecții din străinătate*, voi. I, Editura Enciclopedică, București, 1991; Florin Constantiniu, în: E.I.R.. p. 88; Dorina N. Rusu, op. cit., p. 299.

HORIA ÎN FAȚA CĂLĂILOR
Ghips patinat

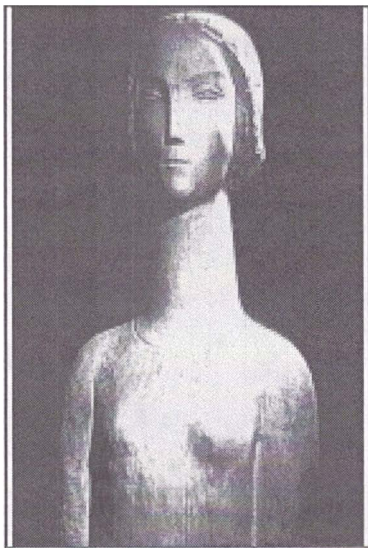

OCTAVIAN GOGA
Proiect de monument

TINEREȚE

Ghips

TINEREȚE

Piatră

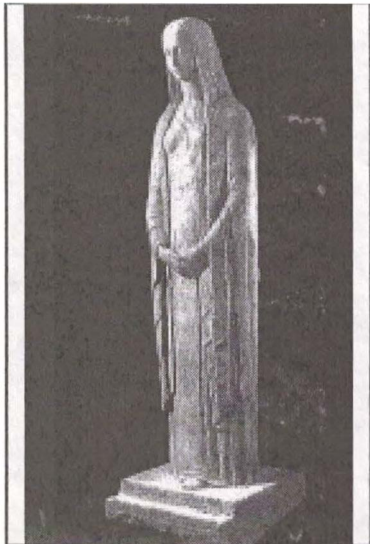
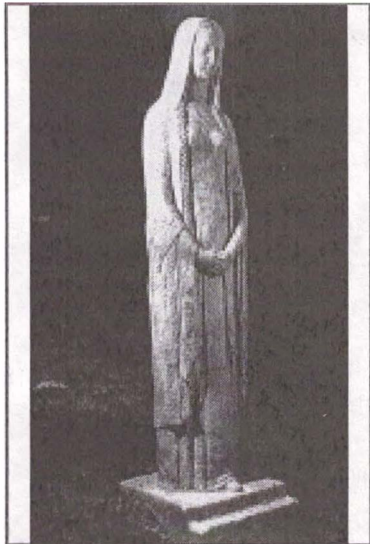
VULPEA

Ghips

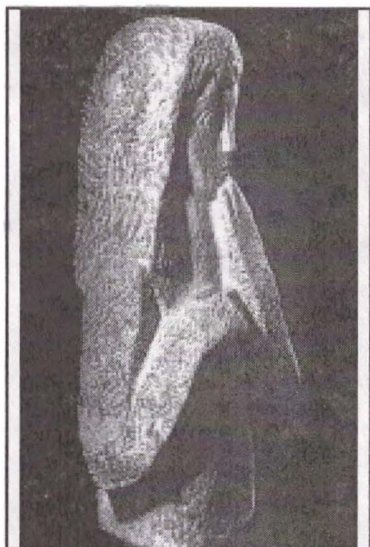

DEMONUL

Piatră

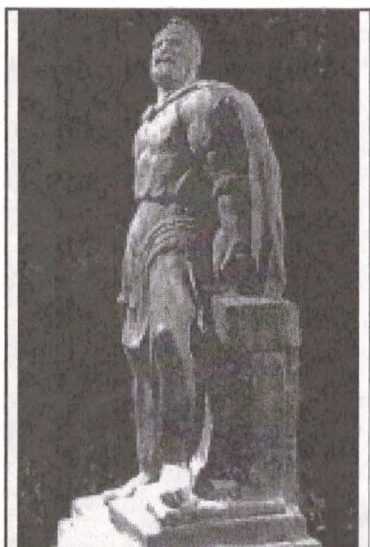

OOMNIȚA
Ghips

UIMIREA

Piatră

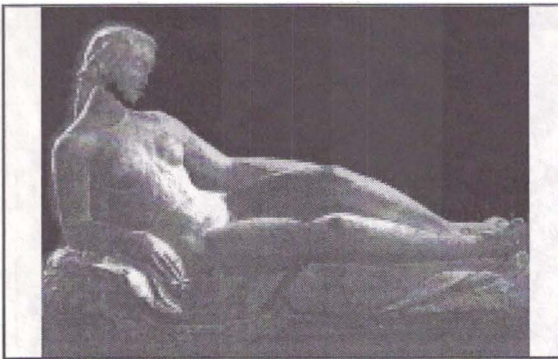

DECEBAL

Proiect de monument

ALEXANDRU PHILIPPIDE
Medalion marmură (Universitatea din Iași)

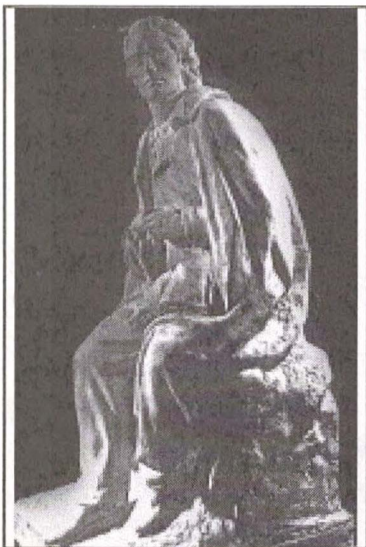
GÎNDURI
Ghips

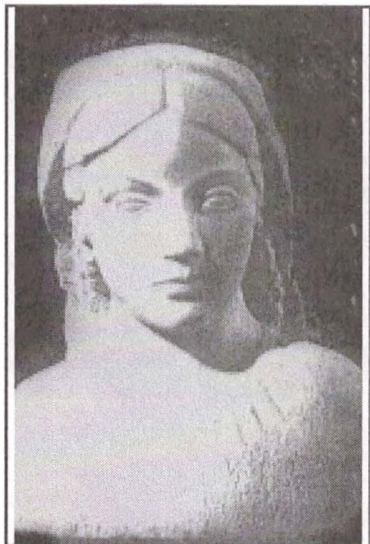
CHOPIN

Ghips

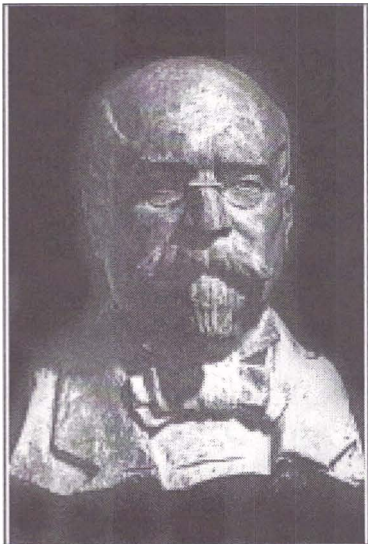
MIHAI EMINESCU

Proiect de monument-ghips

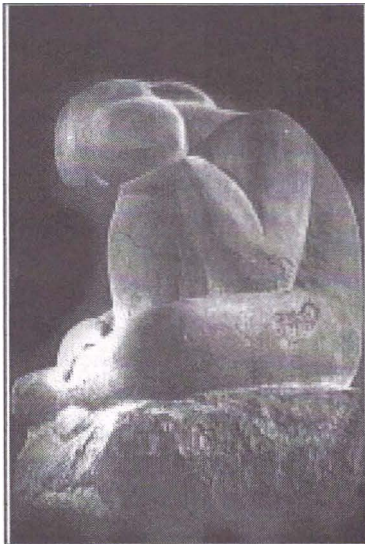

ILEANA

Marmură

MIHAIL KOGĂLNICEANU
Bust din ghips - expus
la Marea Adunare Națională

PE GÎNDURI

Piatră

EXTAZ

Marmură

IZGONIREA DIN RAI

Marmură

OCTAVIAN GOGA

Proiect de monument

CUPRINS

MIHAI ONOFREI - PRIVILEGIUL TALENTULUI	I
INCURSIUNI DOCUMENTARE	5
LISTA ABREVIERILOR	74
INDICE	78
NOTE	89

PRINTED IN ROMANIA

JUNIMEA

IAȘI-ROMÂNIA

ISBN 973-37-0860-7

www.cimec.ro